

พุทธวจนา

หมวดธรรม

เบ็ดธรรมที่ถูกปิด

สิ่งໂພຊາຍ້

ភិកម្ពុំពេលមាន យើងដឹងទៅអ្វីខ្លះនៅក្នុងខ្សោយតាមរបៀបរាយការណ៍របស់ខ្លួន និងរបៀបរាយការណ៍របស់អ្នក។ យើងដឹងទៅអ្វីខ្លះនៅក្នុងខ្សោយតាមរបៀបរាយការណ៍របស់ខ្លួន និងរបៀបរាយការណ៍របស់អ្នក។

ភិកម្ពុំពេលមាន យើងដឹងទៅអ្វីខ្លះនៅក្នុងខ្សោយតាមរបៀបរាយការណ៍របស់ខ្លួន និងរបៀបរាយការណ៍របស់អ្នក។ យើងដឹងទៅអ្វីខ្លះនៅក្នុងខ្សោយតាមរបៀបរាយការណ៍របស់ខ្លួន និងរបៀបរាយការណ៍របស់អ្នក។

-បាតិ វិទ្យ. ឱ្យ. ២៤/២៣/១៩៣.

ឯកសារ ភិកម្ពុំពេលមាន យើងដឹងទៅអ្វីខ្លះនៅក្នុងខ្សោយតាមរបៀបរាយការណ៍របស់ខ្លួន និងរបៀបរាយការណ៍របស់អ្នក។ យើងដឹងទៅអ្វីខ្លះនៅក្នុងខ្សោយតាមរបៀបរាយការណ៍របស់ខ្លួន និងរបៀបរាយការណ៍របស់អ្នក។

-បាតិ សហ. ស. ១៨/៤៣/២២.

ภิกขุทั้งหลาย รูป เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสังโโยชน์ ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจ (ฉนูตราโค) ในรูป ชื่อว่า สังโโยชน์ ภิกขุทั้งหลาย เวทนา ... สัญญา ... สังขาร ... วิญญาณ เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสังโโยชน์ ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในเวทนา ... สัญญา ... สังขาร ... วิญญาณ ชื่อว่า สังโโยชน์ ....

ภิกขุทั้งหลาย รูป เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งอุปทาน ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจ (ฉนูตราโค) ในรูป ชื่อว่า อุปทาน ภิกขุทั้งหลาย เวทนา ... สัญญา ... สังขาร ... วิญญาณ เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งอุปทาน ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในเวทนา ... สัญญา ... สังขาร ... วิญญาณ ชื่อว่า อุปทาน ....

-บาลี ขันธ. ส. ๑๗/๒๐๒/๓๐๙-๓๐๙.

... ก็บุคคลย่อ้มเพลิดเพลิน ย่อ้มพรำสรเรศริญ ย่อ้มมาหมกอยู่ซึ่งรูป เมื่อเขานั้นเพลิดเพลิน พรำสรเรศริญ มาหมกอยู่ซึ่งรูป ความเพลิน (หนัก) ย่อ้มเกิดขึ้น ความเพลินได้ ในรูป ความเพลินนั้น คือ อุปทาน ... ความเพลินได้ ในเวทนา ... สัญญา ... สังขาร ... วิญญาณ ความเพลินนั้น คือ อุปทาน ....

-บาลี ขันธ. ส. ๑๗/๑๔/๒๗.

พุทธวจน-หมวดธรรม

เปิดธรรมที่ถูกปิด

ฉบับ

๒๐

สังโโยชน์

พุทธวจนสถาบัน

ร่วมกันมุ่งมั่นศึกษา ปฏิบัติ เพย়ແຜ່ດຳຂອງຕຄາດຕ

พุทธวจน

ฉบับ ๒๐ สังโภชນ

เปิดธรรมที่ถูกปิด
สืบต้นและรวมรวมโดย
พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตุถิพโล (วัดนาป่าพง)

ข้อมูลธรรมะนี้ จัดทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสู่สาธารณะ
เป็นธรรมทาน

ลิขสิทธิ์ในต้นฉบับนี้ได้รับการสงวนไว้
ในการจะจัดทำหรือเผยแพร่ โปรดใช้ความละเอียดรอบคอบ
เพื่อรักษาความถูกต้องของข้อมูล ให้ข้อมูลถูกต้องเป็นลายลักษณ์อักษร
และปรึกษาด้านข้อมูลในการจัดทำเพื่อความสะดวกและประทัยด
ติดต่อได้ที่

พุทธวจนกิจขุคึกฤทธิ์มูลนิธิ
โทร. ๐๘ ๒๕๒๖ ๑๒๓๖

ตัวแทนคณะศิษย์วัดนาป่าพง
คุณสหทัย คุ้มชนะ โทร. ๐๘ ๒๕๒๖ ๑๒๓๖

มูลนิธิพุทธโน้มนล
โทร. ๐๘ ๒๒๒๒ ๕๗๙๐-๙๔

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๕

จัดทำโดย
มูลนิธิพุทธโน้มนล

ข้ออนุโมทนา

ขออนุโมทนา กับคณะกรรมการชั้นมัธยม ผู้จัดทำหนังสือ พุทธawan ฉบับ สังโโยชน์ ที่มีความตั้งใจและมีเจตนาอันเป็นกุศล ในการเผยแพร่คำสอนของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ที่ออกจากพระไภษฐ์ของพระองค์เอง ในการรวบรวมคำสอนของตถาคต อันเกี่ยวข้องกับสัตว์ผู้มีอวิชา เป็นเครื่องกัน ตัณหา เป็นเครื่องผูก ที่ยังต้องแล่นไป ท่องเที่ยวไป ในสังสารวัฏ.

ด้วยเหตุอันดีที่ได้กระทำมาแล้วนี้ ของจะเป็นเหตุปัจจัยให้ผู้มีส่วนร่วมในการทำหนังสือ และผู้ที่ได้อ่านได้ศึกษา ได้นำไปปฏิบัติ พึงสำเร็จสมหวัง พนความเจริญ รุ่งเรืองของชีวิตได้จริงในทางโลก และได้ดวงตาเห็นธรรม สำเร็จผลยังนิพพาน สมดังความปรารถนา ตามเหตุปัจจัยที่ได้สร้างมาอย่างดีแล้วด้วยเทอญ.

ขออนุโมทนา
กิกขุคีกฤทธิ์ โซตุอิพโล

คำนำ

ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในรูป เวทนา
สัญญา สัมสาร วิญญาณ ชื่อว่า สังโโยชน์

เราไม่มองเห็นสังโโยชน์อื่นแม้อย่างหนึ่ง ซึ่งเมื่อ
สัตว์ทั้งหลายถูกสังโโยชน์ผูกมัดแล้ว ย่อมแล่นไป ย่อม
ท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏ ตลอดการยึดภารานถึงเพียงนี้
เหมือนอย่างตัณหาสังโโยชน์

เพราะว่าสัตว์ทั้งหลายที่ถูกสังโโยชน์คือ ตัณหาผูกมัดแล้ว
ย่อมแล่นไปท่องเที่ยวไป ตลอดการยึดภาราน สัตว์เหล่านั้น
ได้เสวยทุกชัย ความເຟدر้อน ความพินาศ ได้เพิ่มพูนปฐพี
ที่เป็นป่าゝตลอดภารานเหมือนอย่างนั้น ด้วยเหตุเพียงเท่านี้
ก็พอแล้วเพื่อจะเบื่อหน่ายในสังสารทั้งปวง พอแล้วเพื่อจะ
คลายกำหนด พอแล้วเพื่อจะหลุดพ้น

พุทธจน ฉบับ สังโโยชน์ เป็นการรวมตภาคตภากิจ
โดยร้อยเรียงข้อธรรมตามสุคติwinpy อันเกี่ยวข้องกับสังโโยชน์ไว้
ทั้งลักษณะของสังโโยชน์ สังโโยชน์เป็นอย่างไร การเกิดขึ้น
ของสังโโยชน์ โทษของสังโโยชน์ และข้อปฏิบัติเพื่อละสังโโยชน์
เพื่อให้ผู้ที่แสดงจะก้าวลงสู่หนทางแห่งความถูกต้อง ก้าวลง
สู่ภูมิแห่งลับปุรุช ล่วงพ้นปุ่นภูมิ อันเป็นเหตุให้พ้นจาก
นรก กำเนิดเครื่องจาน หรือเปรตวิสัย

และเป็นยาถ่ายอันเป็นอริยะ ที่ได้ผลโดยส่วนเดียว
ไม่มีที่จะไม่ได้ผล เป็นยาถ่ายซึ่งอาศัยแล้ว สัตว์ที่มีความเกิด^๑
ความแก่ ความเจ็บ ความตาย มี索กะปริเทวง ทุกชะโภมนัส^๒
อุปายาสหทัยเป็นธรรมด้า จะพ้นจากความเกิด ความแก่^๓
ความเจ็บ ความตาย 索กะปริเทวงศ์ ทุกชะโภมนัสอุปายาส^๔
หทัย

และเมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีอวิชชาเป็นเครื่องกัน มีตัณหา
เป็นเครื่องผูก ได้เจริญアナปานสติสมารธ ซึ่งเมื่อเจริญ^๕
แล้ว ทำใหมากแล้ว จะเป็นไปเพื่อการละสังโยชน์หทัย^๖
 เพราะเหตุว่าการเจริญアナปานสติ แม้ชั่วกาลเพียงลัດนิวมีอ
ตตาคตกล่าวว่า เป็นผู้อยู่ไม่เหินห่างจากมาน ตามคำสอน
ของพระศาสดา ปฏิบัติตามโอวาท และมีอมตะ คือ ความลึ้นไป
แห่งราคะ ความลึ้นไปแห่งโถสะ ความลึ้นไปแห่งโมหะ^๗
เป็นที่สุดจบ

ส่วนอริยสาวกเหล่าใด ละโมหะได้แล้ว ทำลายกอง^๘
แห่งความมืดได้แล้ว ย่อมไม่ต้องท่องเที่ยวไปอีก เพราะ
อวิชชาอันเป็นต้นเหตุ ย่อมไม่มีแก่อริยสาวกเหล่านั้น

ถ้าเราไม่พึงมี ของเราก็ไม่พึงมี ถ้าเราจักไม่มี ของเรา^๙
ก็จักไม่มี ดังนี้.

อักษรย่อ

เพื่อความสะดวกแก่ผู้ที่ยังไม่เข้าใจเรื่องอักษรย่อ

ที่ใช้หมายแทนชื่อคัมภีร์ ซึ่งมีอยู่โดยมาก

มหาวิ. ว.	มหาวิภังค์	วินัยปิฎก.
ภิกขุนี. ว.	ภิกขุนีภังค์	วินัยปิฎก.
มหา. ว.	มหาวรรค	วินัยปิฎก.
จุล. ว.	จุลวรรค	วินัยปิฎก.
ปริวาร. ว.	ปริวารวรรค	วินัยปิฎก.
สี. ที.	สีลขันหวานรค	ทีชนนิกาย.
มหา. ที.	มหาวรรค	ทีชนนิกาย.
ปา. ที.	ปาฏิกวรรณรค	ทีชนนิกาย.
มู. ม.	มูลปัณณสาสก์	มัชณิมณิกาย.
ม. ม.	มัชณิมปัณณสาสก์	มัชณิมณิกาย.
อุปริ. ม.	อุบริปัณณสาสก์	มัชณิมณิกาย.
สคต. ส.	สคตวรรค	สังยุตตนิกาย.
นิกาน. ส.	นิกานวรรค	สังยุตตนิกาย.
ขนธ. ส.	ขันหวานรรค	สังยุตตนิกาย.
สพา. ส.	สพายดวนรรค	สังยุตตนิกาย.
มหาวาร. ส.	มหาวารวรรค	สังยุตตนิกาย.
ເອກ. อ.	ເອກນິບາດ	ອັກຄຸຕຣນິກາຍ.
ຖຸກ. อ.	ຖຸກນິບາດ	ອັກຄຸຕຣນິກາຍ.
ຕີກ. อ.	ຕີກນິບາດ	ອັກຄຸຕຣນິກາຍ.
ຈຸດກຸກ. อ.	ຈຸດກົກນິບາດ	ອັກຄຸຕຣນິກາຍ.

ปัญจก. อ.	ปัญจกนิบำด	อังคุตตรนิกาย.
ฉกุก. อ.	ฉัກกนิบำด	อังคุตตรนิกาย.
สตุตก. อ.	สัตตอกนิบำด	อังคุตตรนิกาย.
อภูจก. อ.	อัภูจกนิบำด	อังคุตตรนิกาย.
นาภ. อ.	นาภนิบำด	อังคุตตรนิกาย.
ทสก. อ.	ทสกนิบำด	อังคุตตรนิกาย.
ເອກາທສກ. อ.	ເອກາທສກນิบำດ	อังคุตตรนิกาย.
ុ. ុ.	ុុកកប្រចាំ	ុុកកនិកាយ.
ធន. ុ.	ធនរមបទ	ុុកកនិកាយ.
ុ. ុ.	ុុកាល	ុុកកនិកាយ.
ធតុវ. ុ.	ធតុវុតពក	ុុកកនិកាយ.
សុតុត. ុ.	សុតុណិบำដ	ុុកកនិកាយ.
វិមាន. ុ.	វិមានវត្ថុ	ុុកកនិកាយ.
បេត. ុ.	បេតវត្ថុ	ុុកកនិកាយ.
តោរ. ុ.	តោរគាតា	ុុកកនិកាយ.
តោរី. ុ.	តោរីគាតា	ុុកកនិកាយ.
មាត. ុ.	មាតក	ុុកកនិកាយ.
មហានិ. ុ.	មហានិពេស	ុុកកនិកាយ.
ូពិនិ. ុ.	ូពិនិពេស	ុុកកនិកាយ.
ប្រិសុ. ុ.	ប្រិសុសិកិមរគគ	ុុកកនិកាយ.
អបក. ុ.	អបកាល	ុុកកនិកាយ.
ផុទុម. ុ.	ផុទុមស៊ែ	ុុកកនិកាយ.
ជិយា. ុ.	ជិយាបិភាក	ុុកកនិកាយ.

តាមខ្លួន : ១៤/១៧១/២០១៩ នឹងរាយ
ព្រះបីរាជីប៉ាបសយាមវត្ថុ លំ ១៤ នៅ ១៧១ ខែ ១៤

สารบัญ

ทำความเข้าใจสังโภชน์ โดยสรุป	๑
สังโภชน์คืออะไร	๒
๑. ที่ตั้งแห่งสัญญาณ และสัญญาณ	๓
๒. ที่ตั้งแห่งอุปทาน และอุปทาน	๕
๓. ความเพลิน คือ อุปทาน	๗
๔. นิวรณ์ (เครื่องกัน) คือ อวิชชา	๑๓
๕. นิวรณ์ ๕ คือ เครื่องร้อยรัด	๑๔
สังโภชน์มีอะไรบ้าง	๑๖
๖. สังโภชน์ ๑๐	๑๗
ข้อเสียของการมีสังโภชน์	๑๘
๗. เพราะมีสังโภชน์ สัตว์จึงท่องเที่ยวไปแล้วในสัgarawagn	๑๙
๘. สัตว์ผู้มีอวิชชา ได้ท่องเที่ยวไปแล้วตลอดกาลยีดยาวนาน	๒๑
๙. เรียกว่า “ลัตต์ว์” เพราะมี ฉันทะ ราคะ นันทิ ตันหา ในขันธ์ ๕	๒๔
๑๐. ฉันทะ เป็นมูลเหตุแห่งทุกข์	๒๗
ข้อดีของการละสังโภชน์	๓๐
๑๑. ละสังโภชน์ได้ จะได้มั่นคง	๓๑
๑๒. ละสังโภชน์ได้ จะพ้นจากอบาย ทุกติ วินิบาต นรก	๓๒
๑๓. ก้าวข้ามปุญจนภูมิ เมื่อละสังโภชน์ข้อแรกได้	๓๓
วิธีในการละสังโภชน์	๓๕
๑๔. เหตุเกิดแห่งสักกายทิภูมิ	๓๖
๑๕. ปฏิปทาอันให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งสักกายะ	๓๗
๑๖. รอบรู้ชั่งสักกายะ	๔๐
๑๗. アナปานสติสมาธิ เป็นเหตุให้ละสัญญาณได้	๔๒

๑๔. เจริญอานาปานสติ ชั่วการลัดนิวมือซื่อว่าไม่เห็นห่างจากภายนอก	๔๓
๑๙. านิสงส์ของการเจริญกายคตาสติ	๔๔
๒๐. ละนัมทิ	๔๕
ผู้ละสังโภชน์ได้แล้วเรียกว่าอะไร	๔๖
๒๑. ความเป็นอริยบุคคล กับการละสัญญาณ (บุคคล ๔ จำพวก)	๔๗
๒๒. ความเป็นอริยบุคคล กับการละ การโยคะและภาโยคะ (บุคคล ๓ จำพวก)	๔๘
๒๓. อริยบุคคลละสัญญาณได้ไม่เท่ากัน (นัยที่ ๑)	๔๙
พระสูตรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับสังโภชน์	๕๓
๒๔. สัญญาณ ๔	๕๔
๒๕. สัญญาณ ๗ (นัยที่ ๑)	๖๔
๒๖. สัญญาณ ๗ (นัยที่ ๒)	๖๕
๒๗. ตัณหาสังโภชน์	๗๐
๒๘. การสัญญาณ	๗๑
๒๙. ความติดใจ ก็เป็นสัญญาณ	๗๗
๓๐. การผูกติดด้วยความเพลิน	๘๑
๓๑. โยคะ ๔	๘๙
๓๒. สัญญาณ วิสัญญาณ	๙๒
๓๓. ความพัวพันด้วยสัญญาณและความยึดมั่น	๙๖
๓๔. ความพัวพันและความหมกมุนด้วยสัญญาณและความยึดมั่น	๙๙
๓๕. ผู้มีสัญญาณในภายใน และในภายนอก	๑๐๐
๓๖. อนุสัย ๗	๑๐๓
๓๗. อนุสัย ๔	๑๐๔

๓๔. อนุสัย ๓ (ราคำ ปฏิฆะ อวิชชา)	๑๐๖
๓๕. อนุสัย ๓ (มานะ ภาวนะ อวิชชา)	๑๐๗
๔๐. อหังการ มนังการ นานาสัญ	๑๑๔
๔๑. สมัยตนวิภัค (การจำแนกอحادยตนะ โดยละเอียด)	๑๑๖
๔๒. เจริญสติปัฏฐาน ๔ เพื่อละ โหรร์มภาคิยสัญญาณ	๑๓๕
๔๓. เจริญสติปัฏฐาน ๔ เพื่อละ อุทธร์มภาคิยสัญญาณ	๑๓๗
๔๔. ผลของการเจริญสติปัฏฐาน ๔	๑๓๙
๔๕. ปฏิปทาให้ถึงการเจริญสติปัฏฐาน	๑๔๐
๔๖. ถ้าเจริญสติปัฏฐาน ๔	๑๔๒
จะเป็นญี่น้อมไปสู่นิพพาน โน้มไปสู่นิพพาน โนนไปสู่นิพพาน	
๔๗. เจริญสัมมปัปран ๔ เพื่อละ โหรร์มภาคิยสัญญาณ	๑๔๔
๔๘. เจริญสัมมปัปран ๔ เพื่อละ อุทธร์มภาคิยสัญญาณ	๑๔๖
๔๙. เจริญอิทธิบาท ๔ เพื่อละ โหรร์มภาคิยสัญญาณ	๑๔๘
๕๐. เจริญอิทธิบาท ๔ เพื่อละ อุทธร์มภาคิยสัญญาณ	๑๕๐
๕๑. ผลของการเจริญอิทธิบาท ๔	๑๕๒
๕๒. เจริญอินทรี ๕ เพื่อละ โหรร์มภาคิยสัญญาณ	๑๕๓
๕๓. เจริญอินทรี ๕ เพื่อละ อุทธร์มภาคิยสัญญาณ	๑๕๕
๕๔. ผลของการเจริญอินทรี ๕	๑๕๗
๕๕. เจริญพละ ๕ เพื่อละ โหรร์มภาคิยสัญญาณ	๑๕๘
๕๖. เจริญพละ ๕ เพื่อละ อุทธร์มภาคิยสัญญาณ	๑๖๐
๕๗. อินทรี ๕ กับ พละ ๕	๑๖๒
๕๘. เจริญโพชณังค ๗ เพื่อละ โหรร์มภาคิยสัญญาณ	๑๖๔
๕๙. เจริญโพชณังค ๗ เพื่อละ อุทธร์มภาคิยสัญญาณ	๑๖๖
๖๐. เจริญโพชณังค ๗ ย่อมเป็นไปเพื่อละ	๑๖๘
ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณ	

๖๑. ผลของการเจริญโพชณ์ ๗ (นัยที่ ๑)	๑๗๐
เหตุจากการเจริญอาบานสติ	
๖๒. ผลของการเจริญโพชณ์ ๗ (นัยที่ ๒)	๑๗๖
เหตุจากการได้ฟังธรรม แล้วระลึกถึง ตรีกถึงธรรมนั้น	
๖๓. เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๔	๑๗๗
เพื่อละ โกรธภัคิยสัญญาชน	
๖๔. เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๔	๑๗๘
เพื่อละ อุทัมภัคิยสัญญาชน	
๖๕. เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๔	๑๗๙
ละสัญญาชนได้ไน่ยากร	
๖๖. เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๔	๑๘๐
เพื่อละ อนุสัย ๗	
๖๗. เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๔	๑๘๑
เพื่อละ โยคะ ๔	
๖๘. เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๔	๑๘๒
เพื่อละ อาสา ๓	
๖๙. เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๔	๒๐๐
เพื่อละ ตันหา ๓	
๗๐. เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๔	๒๐๑
เพื่อละ อุปทานขันธ์ ๔	
๗๑. เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๔	๒๐๒
เพื่อละ กพ ๓	
๗๒. เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๔	๒๐๓
เพื่อละ การแสวงหา ๓	
๗๓. เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๔	๒๐๔
เพื่อละ การคุณ ๔	

๗๔. เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕ เพื่อละ นิวรณ์ ๕	๒๐๖
๗๕. ยาถายอันเป็นอริยะ	๒๐๗
๗๖. ทุกข์เกิด เพราะเห็นสัญญาณนิยธรรม โดยความเป็นอัสสาหะ (นัยที่ ๑)	๒๑๐
๗๗. ทุกข์ดับ เพราะเห็นสัญญาณนิยธรรม โดยความเป็นอาทีนava (นัยที่ ๑)	๒๑๒
๗๘. ทุกข์เกิด เพราะเห็นสัญญาณนิยธรรม โดยความเป็นอัสสาหะ (นัยที่ ๒)	๒๑๔
๗๙. ทุกข์ดับ เพราะเห็นสัญญาณนิยธรรม โดยความเป็นอาทีนava (นัยที่ ๒)	๒๑๖
๘๐. ผลของการเห็นอัสสาหะ และนิพพิทา ในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณนี้	๒๑๘
๘๑. สิ่งที่ควรพิจารณาเนื่อง ๆ เพื่อละสัญญาณนี้	๒๒๖
๘๒. ปฏิปทาเพื่อละໂວรัมภาวดียลัญญาณนี้	๒๓๖
๘๓. การน้อมใจเพื่อตัดໂວรัมภาวดีสัญญาณนี้	๒๓๗
๘๔. สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา	๒๔๐
๘๕. สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ	๒๔๓
๘๖. ขันธ์ ๕ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา	๒๔๔
๘๗. สิ่งใดไม่ใช่ของເຮົາ ເຮຈາງລະມັນເລີຍ	๒๔๗
๘๘. ผลของการมีมิตรดี (นัยที่ ๑)	๒๖๐
๘๙. ผลของการมีมิตรดี (นัยที่ ๒)	๒๖๑
๙๐. ผลของการมีมิตรดี (นัยที่ ๓)	๒๖๒
๙๑. ผู้มีความเพียรเป็นเครื่องตื่น	๒๖๔

๗๒. ผู้มีความหลีกเร้นเป็นที่มายินดี	๒๖๕
๗๓. アニสังส์ ของการเจริญสัญญาแบบต่าง ๆ	๒๖๖
๗๔. ความพากจากโภคะ ๔	๒๗๓
๗๕. アニสังส์การฟังธรรม และการไดร์คราญ เนื้อความแห่งธรรม โดยกาลอันควร	๒๗๖
๗๖. ประโยชน์ของการฟังกุศลธรรม	๒๘๑
๗๗. ผลของการพิจารณาเห็นสังขาร โดยความไม่เที่ยง	๒๘๔
๗๘. ผลของการพิจารณาเห็นสังขาร โดยความเป็นทุกษ	๒๙๗
๗๙. ผลของการพิจารณาเห็นธรรม โดยความเป็นอนัตตา	๒๙๐
๑๐๐. ผลของการพิจารณาเห็นนิพพาน โดยความเป็นสุข	๒๙๗
๑๐๑. ผลของการเจริญอนิจจสัญญา	๒๙๙
๑๐๒. การเห็นเพื่อละสัญญาชั่ว	๒๙๖
๑๐๓. การเห็นเพื่อเพิกถอนสัญญาชั่ว	๒๙๘
๑๐๔. ธรรมโดยย่อ เพื่อการหลุดพ้น (นัยที่ ๑)	๓๐๐
๑๐๕. ธรรมโดยย่อ เพื่อการหลุดพ้น (นัยที่ ๒)	๓๐๒
๑๐๖. ข้อปฏิบัติเพื่อบรรลุมรรคผล ของคนเจ็บไข้	๓๐๓
๑๐๗. เจริญกายคตاستि เป็นไปเพื่อปัญญา	๓๐๔
๑๐๘. ละอนุสัย ๓ ได้ เพราะละเวทน่าได้	๓๐๗
๑๐๙. ละอนุสัย ๓ ได้ เพราะละเวทน่าได้	๓๐๘
๑๑๐. การละเวทนา ๓	๓๑๑

ทำความเข้าใจสังโยชน์ โดยสรุป

สังโยชน์คืออะไร หน้า ๒

สังโยชน์มีอะไรบ้าง หน้า ๑๖

ข้อเสียของการมีสังโยชน์ หน้า ๑๙

ข้อดีของการละสังโยชน์ หน้า ๓๐

วิธีในการละสังโยชน์ หน้า ๓๕

ผู้ละสังโยชน์ได้แล้วเรียกว่าอะไร หน้า ๔๖

หมายเหตุ คำว่า สังโยชน์ในหนังสือเล่มนี้
จะมีการใช้ตัวสะกดทั้งสัญญาณ์และสังโยชน์
ตามบาลีในพระสูตรนั้น ๆ

ສົງໄຍ້ຫນົ້ວມືອອະໄຣ

ที่ตั้งแห่งสัญญาณ และสัญญาณ

๐๑

- บานี ขันธ์ ๓๗/๒๕๖๒/๓๐๘.

ภิกษุทั้งหลาย เรายังแสดงธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณ และสัญญาณ เหรอทั้งหลายจะฟัง.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณ เป็นอย่างไร และสัญญาณเป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย รูป เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณ ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในรูป ชื่อว่า สัญญาณ (รูป ภิกขา สมุโนชนิโย ဓมโม โย ตตุ ฉนูตราโค ตั่ ตตุ สมุโนชน์).

ภิกษุทั้งหลาย เวทนา เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณ ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในเวทนา ชื่อว่า สัญญาณ.

ภิกษุทั้งหลาย สัญญา เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณ ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในสัญญา ชื่อว่า สัญญาณ.

ภิกษุทั้งหลาย สังขาร เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณ ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในสังขาร ชื่อว่า สัญญาณ.

ภิกษุทั้งหลาย วิญญาณ เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณ ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในวิญญาณ ชื่อว่า สัญญาณ (วิญญาณ สมุโนชนิโย ဓมโม โย ตตุ ฉนูตราโค ตั่ ตตุ สมุโนชน์).

ภิกษุทั้งหลาย (ขันธ) เหล่านี้เรียกว่า ธรรมทั้งหลาย
อันเป็นที่ตั้งแห่งสัญโญชน์ (ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจ)
นี้เรียกว่า สัญโญชน์ (อิเม วุจุนบุติ ภิกขุเว สัญโญชนนิยา ธรรมมา อิทำ
สัญโญชนนบุติ)

(ในสูตรอื่นทรงแสดงธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญโญชน์ ด้วยอายตนะ
ภายในหก - บาลี สพा. ส. ๑๔/๑๑๐/๑๔๙. และอายตนะภายนอกหก
- บาลี สพा. ส. ๑๔/๑๓๕/๑๔๙. - คณะผู้ร่วบรวม)

ที่ตั้งแห่งอุปทาน และอุปทาน

๐๒

- ปาฐี ขนธ. ๕๗/๒๐๒/๓๐๙.

ภิกษุทั้งหลาย เรายังแสดงธรรมเป็นที่ตั้งแห่ง อุปทาน และอุปทาน เเรอทั้งหลายจะฟัง.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่ง อุปทานเป็นอย่างไร และอุปทานเป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย รูป เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งอุปทาน ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในรูป ชื่อว่า อุปทาน (รูป ภิกุจะ อุปทานโดย รูปไม่โดย แต่ถ้า จนทารโโค ทำ แต่ถ้า อุปทาน).

ภิกษุทั้งหลาย เวทนา เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่ง อุปทาน ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในเวทนา ชื่อว่า อุปทาน.

ภิกษุทั้งหลาย สัญญา เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่ง อุปทาน ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในสัญญา ชื่อว่า อุปทาน.

ภิกษุทั้งหลาย สังฆาร เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่ง อุปทาน ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในสังฆาร ชื่อว่า อุปทาน.

ภิกษุทั้งหลาย วิญญาณ เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่ง อุปทาน ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในวิญญาณ ชื่อว่า อุปทาน (วิญญาณ อุปทานนิโຍ ธมโม โย ตตุ ฉนูตราโค ตั่ม ตตุ อุปทาน).

ภิกษุทั้งหลาย (ขันธ์) เหล่านี้เรียกว่า ธรรมทั้งหลาย อันเป็นที่ตั้งแห่ง อุปทาน (ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจ) นี้เรียกว่า อุปทาน (อิเม วุจุนติ ภิกุhex อุปทานนิยา ธมมา อิทำ อุปทานนุติ).

(ในสูตรอื่นทรงแสดงธรรมเป็นที่ตั้งแห่ง อุปทานด้วยอายตนะ ภายในหก -บาลี สพ. ส. ๑๔/๑๑๐/๑๖๐. และอายตนะภายนอกหก -บาลี สพ. ส. ๑๔/๑๓๖/๑๕๐. -คณะผู้ร่วบรวม)

ความเพลิน คือ อุปทาน

๐๓

- ባາດີ ໜຸນຍ. ຕົ. ១៧/១៩/២០១៧.

ກົກໝູທັງໝາຍ ເຮອທັງໝາຍ ຈົງເຈົ້າສາມາອີເຕີດ
ກົກໝູຜູ້ມີຈົດຕັ້ງມັນແລ້ວ ຍ່ອມຮູ້ຊັດຕາມຄວາມເປັນຈິງ ກົກໝູ
ຍ່ອມຮູ້ຊັດຕາມຄວາມເປັນຈິງໆໃຫ້ວ່າ ຄື ຍ່ອມຮູ້ຊັດຕາມຄວາມ
ເປັນຈິງ ຊື່ຄວາມເກີດແລະຄວາມດັບແໜ່ງຮູປ່ ຍ່ອມຮູ້ຊັດຕາມ
ຄວາມເປັນຈິງ ຊື່ຄວາມເກີດແລະຄວາມດັບແໜ່ງເວທນາ ຍ່ອມຮູ້ຊັດ
ຕາມຄວາມເປັນຈິງ ຊື່ຄວາມເກີດແລະຄວາມດັບແໜ່ງສັນຍາ ຍ່ອມ
ຮູ້ຊັດຕາມຄວາມເປັນຈິງ ຊື່ຄວາມເກີດແລະຄວາມດັບແໜ່ງສັງຫຼາກ
ຍ່ອມຮູ້ຊັດຕາມຄວາມເປັນຈິງ ຊື່ຄວາມເກີດແລະຄວາມດັບແໜ່ງ
ວິญญาณ.

ກົກໝູທັງໝາຍ ອະໄຣເປັນຄວາມເກີດແໜ່ງຮູປ່ ອະໄຣ
ເປັນຄວາມເກີດແໜ່ງເວທນາ ອະໄຣເປັນຄວາມເກີດແໜ່ງສັນຍາ
ອະໄຣເປັນຄວາມເກີດແໜ່ງສັງຫຼາກ ອະໄຣເປັນຄວາມເກີດແໜ່ງ
ວິญญาณ.

ກົກໝູທັງໝາຍ ບຸດຄລບາກຄນໃນກຣນີ້ ຍ່ອມເພີດເພີນ
ຍ່ອມພໍາສຣເສຣີຢູ່ ຍ່ອມສຍບນ້າເມາອູ່ ກົບຸດຄລຢ່ອມ
ເພີດເພີນ ຍ່ອມພໍາສຣເສຣີຢູ່ ຍ່ອມສຍບນ້າເມາອູ່ໆໃຫ້ວ່າ
ຍ່ອມເພີດເພີນ ຍ່ອມພໍາສຣເສຣີຢູ່ ຍ່ອມສຍບນ້າເມາອູ່ໆໃໝ່ຮູປ່

เมื่อเข้าเพลิดเพลิน พรำสรรเสริญ สยบม้าเมาอยู่ชั่งรูป
ความเพลินย่อ้มเกิดขึ้น ความเพลินได้ในรูป ความเพลินนั้น
คือ อุปทาน (อุปปุชติ นนทิ ยา รูเป นนทิ ตทุปทาน) เพราะ
อุปทานของเขานั้นเป็นปัจจัย จึงมีกพ เพราะมีกพเป็นปัจจัย
จึงมีชาติ เพราะมีชาติเป็นปัจจัย ธรรมะจะ โลกประเทเว
ทุกจะโภนสอุปายะสะทั้งหลาย จึงเกิดขึ้นครบถ้วน ความเกิดขึ้น
พร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งล้านนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้.

กิจยุทธ์หลาย บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อ้มเพลิดเพลิน
ย่อ้มพรำสรรเสริญ ย่อ้มสยบม้าเมาอยู่ ... ชั่งเวลา เมื่อเข้า
เพลิดเพลิน พรำสรรเสริญ สยบม้าเมาอยู่ชั่งเวลา
ความเพลินย่อ้มเกิดขึ้น ความเพลินได้ในเวลา
ความเพลินนั้น คือ อุปทาน ...

กิจยุทธ์หลาย บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อ้มเพลิดเพลิน
ย่อ้มพรำสรรเสริญ ย่อ้มสยบม้าเมาอยู่ ... ชั่งสัญญา เมื่อเข้า
เพลิดเพลิน พรำสรรเสริญ สยบม้าเมาอยู่ชั่งสัญญา
ความเพลินย่อ้มเกิดขึ้น ความเพลินได้ในสัญญา
ความเพลินนั้น คือ อุปทาน ...

กิจยุทธ์หลาย บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อ้มเพลิดเพลิน
ย่อ้มพรำสรรเสริญ ย่อ้มสยบม้าเมาอยู่ ... ชั่งลังหาร เมื่อเข้า

เพลิดเพลิน พรำสรรสบริญ 似ymbawmaoyyuชีงสังขาร
ความเพลินย่ออมเกิดขึ้น ความเพลินไดในสังขาร
ความเพลินนั้น คือ อุปทาน ...

กิกชุทั้งหลาย บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่ออมเพลิดเพลิน
ย่ออมพรำสรรสบริญ ย่ออม似ymbawmaoyyu ... ชีงวิญญาณ เมื่อเข้า¹
เพลิดเพลิน พรำสรรสบริญ 似ymbawmaoyyuชีงวิญญาณ ความ
เพลินย่ออมเกิดขึ้น ความเพลินไดในวิญญาณ ความเพลินนั้น
คือ อุปทาน(อุปปุชติ นนทิ ยา วิญญาณ นนทิ ตทุปทาน) เพราะ
อุปทานของเขานั้นเป็นปัจจัย จึงมีกพ เพราะมีกพเป็นปัจจัย
จึงมีชาติ เพราะมีชาติเป็นปัจจัย ธรรมะระ โลภะปริเทเว ทุกจะ
โถมนัส อุปายาสะทั้งหลาย จึงเกิดขึ้นครบถ้วน ความเกิดขึ้น
พร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่ออมมีด้วยอาการอย่างนี้.

กิกชุทั้งหลาย นี้เป็นความเกิดแห่งรูป ความเกิด²
แห่งเวทนา ความเกิดแห่งสัญญา ความเกิดแห่งสังขาร
และความเกิดแห่งวิญญาณ.

กิกชุทั้งหลาย อะไรเป็นความดับแห่งรูป อะไร
เป็นความดับแห่งเวทนา อะไรเป็นความดับแห่งสัญญา
อะไรเป็นความดับแห่งสังขาร อะไรเป็นความดับแห่ง³
วิญญาณ.

ภิกขุทั้งหลาย บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมไม่
เพลิดเพลิน ย่อมไม่พรำสรรเสริญ ย่อมไม่สยบม้าเม/o/y
กับบุคคลย่อมไม่เพลิดเพลิน ย่อมไม่พรำสรรเสริญ ย่อมไม่สยบ
ม้าเม/o/yชี้อะไร ย่อมไม่เพลิดเพลิน ย่อมไม่พรำสรรเสริญ
ย่อมไม่สยบม้าเม/o/yชี้รูป เมื่อเข้าไม่เพลิดเพลิน ไม่พรำ
สรรเสริญ ไม่สยบม้าเม/o/yชี้รูป ความเพลินในรูปย่อมดับ
 เพราะมีความดับแห่งความเพลิน จึงมีความดับแห่งอุปทาน
(ยา รูเป นันทิ สา นิรุชณติ ตสุส นนุทินโนรา อุปทานโนโร) เพราะมี
ความดับแห่งอุปทาน จึงมีความดับแห่งกพ เพราะมี
ความดับแห่งกพ จึงมีความดับแห่งชาติ เพราะมีความดับ
แห่งชาตินั้นแล ธรรมะ โสกะปริเทวะ ทุกจะโถมนัส
อุปยาสะทั้งหลายจึงดับสิ้น ความดับลงแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้
ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกขุทั้งหลาย บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมไม่
เพลิดเพลิน ย่อมไม่พรำสรรเสริญ ย่อมไม่สยบม้าเม/o/y ...
ชี้เวทนา เมื่อเข้าไม่เพลิดเพลิน ไม่พรำสรรเสริญ ไม่สยบ
ม้าเม/o/yชี้เวทนา ความเพลินในเวทนาย่อมดับ เพราะมี
ความดับแห่งความเพลิน จึงมีความดับแห่งอุปทาน ...

กิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมไม่เพลิดเพลิน ย่อมไม่พร่าสระเสริญ ย่อมไม่สymbมัวเมากย์ ... ซึ่งสัญญา เมื่อเขามิ่งเพลิดเพลิน ไม่พร่าสระเสริญ ไม่สymb มัวเมากย์ซึ่งสัญญา ความเพลินในสัญญาย่อมดับ เพราะมีความดับแห่งความเพลิน จึงมีความดับแห่งอุปทาน ...

กิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมไม่เพลิดเพลิน ย่อมไม่พร่าสระเสริญ ย่อมไม่สymbมัวเมากย์ ... ซึ่งสังขาร เมื่อเขามิ่งเพลิดเพลิน ไม่พร่าสระเสริญ ไม่สymb มัวเมากย์ซึ่งสังขาร ความเพลินในสังขารย่อมดับ เพราะมีความดับแห่งความเพลิน จึงมีความดับแห่งอุปทาน ...

กิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในกรณีนี้ ย่อมไม่เพลิดเพลิน ย่อมไม่พร่าสระเสริญ ย่อมไม่สymbมัวเมากย์ กับบุคคลย่อมไม่เพลิดเพลิน ย่อมไม่พร่าสระเสริญ ย่อมไม่สymb มัวเมากย์ซึ่งอะไร ย่อมไม่เพลิดเพลิน ย่อมไม่พร่าสระเสริญ ย่อมไม่สymbมัวเมากย์ซึ่งวิญญาณ เมื่อเขามิ่งเพลิดเพลิน ไม่พร่าสระเสริญ ไม่สymbมัวเมากย์ซึ่งวิญญาณ ความเพลิน ในวิญญาณย่อมดับ เพราะมีความดับแห่งความเพลิน จึงมีความดับแห่งอุปทาน (ยา วิญญาณ นุธิ สา นิรชุณติ ตสุ นุทธินิโรหะ อุปทานนิโรหะ) เพราะมีความดับแห่งอุปทาน

จึงมีความดับแห่งกพ เพระมีความดับแห่งกพ จึงมีความดับแห่งชาติ เพระมีความดับแห่งชาตินั่นแล ธรรมะจะไปสู่โลกประเทเวท ทุกขะโภมนัสสุปายasa ทั้งหลายจึงดับลึ้น ความดับลงแห่งกองทุกข์ทั้งลิ้นนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย นี้เป็นความดับแห่งรูป ความดับแห่งเวทนา ความดับแห่งสัญญา ความดับแห่งสังขาร และความดับแห่งวิญญาณ.

นิวรณ์ (เครื่องกั้น) คือ อวิชชา

๐๔

- ภาคี อิติว. บ. ๒๔/๒๓๓/๑๙๒.

ภิกษุทั้งหลาย เรายังไม่ลองเห็นนิวรณ์อื่น แม้อวย่างหนึ่ง ซึ่งเมื่อหมู่สัตว์ (ป查) ถูกนิวรณ์หุ้มห่อแล้ว ย่อมแล่นไป ท่องเที่ยวไป ตลอดการยึดภารណ เหมือนอย่างนิวรณ์ คือ อวิชชาหุ้มห่อแล้ว ย่อมแล่นไป ท่องเที่ยวไป ตลอดการยึดภารណ.

ภิกษุทั้งหลาย เพราะว่าหมู่สัตว์ผู้ถูกนิวรณ์ คือ อวิชชาหุ้มห่อแล้ว ย่อมแล่นไป ท่องเที่ยวไป ตลอดการยึดภารណ.

ธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้หมู่สัตว์ถูกธรรมนั้นหุ้มห่อแล้ว ต้องท่องเที่ยวไปตลอดการยึดภารណ เหมือนหมู่สัตว์ผู้ถูกโมฆะหุ้มห่อแล้วไม่มีเลย.

ส่วนอริยสาวกเหล่าใด ละโมฆะแล้ว ทำลายกองแห่ง ความมีดได้แล้ว อริยสาวกเหล่านั้น ย่อมไม่ท่องเที่ยวไปอีก เพราะอวิชชาอันเป็นต้นเหตุ ย่อมไม่มีแก่อริยสาวกเหล่านั้น.

นิวรณ์ ๕ คือ เครื่องร้อยรัด

๐๕

- บาลี ๓. ๒/๓๐๔/๗๙๗.

วาสภูจະ เปรียบเหมือนแม่น้ำอโจรวดี น้ำเต็มเปี่ยม
เสมอขอบฝั่ง กากมลงตีมได้ ครั้งนั้น บุรุษผู้ต้องการฝั่ง
แสวงหาฝั่ง ไปยังฝั่ง ประสงค์จะข้ามฝั่งไป เขากลับนอนคลุม
ตลอดศีรษะเสียที่ฝั่ง วาสภูจະ ท่านจะสำคัญความข้อนี้
ว่าอย่างไร บุรุษนั้นพึงไปสู่ฝั่งโน้นจากฝั่งนี้แห่งแม่น้ำอโจรวดี
ได้หรือไม่.

ไม่ได้เลย ท่านพระโคตมผู้เจริญ.

วาสภูจະ ฉันนั้นก็เหมือนกัน นิวรณ์ ๕ เหล่านี้
ในอริยวินัยเรียกว่า เครื่องปิดบ้าง เครื่องกันบ้าง
เครื่องคลุมบ้าง เครื่องร้อยรัดบ้าง นิวรณ์ ๕ อะไรบ้าง คือ
การฉันหนิวรณ์ พยาบาทนิวรณ์ ถินมิಥนิวรณ์ อุทธจจ-
กุกุจานิวรณ์ วิจิกิจจานิวรณ์ วาสภูจະ นิวรณ์ ๕ เหล่านี้
ในอริยวินัยเรียกว่า เครื่องปิดบ้าง เครื่องกันบ้าง
เครื่องคลุมบ้าง เครื่องร้อยรัดบ้าง.

วาสภูจະ พวกราหมณ์ผู้ได้ตรีวิชชา ถูกนิวรณ์ ๕
เหล่านี้ปิดแล้ว กันแล้ว คลุมแล้ว ร้อยรัดแล้ว ก็พราหมณ์
ผู้ได้ตรีวิชชาเหล่านั้น ละธรรมที่ทำบุคคลให้เป็นพราหมณ์เสีย

สามารถธรรม ประพุติธรรมที่ไม่ทำบุคคลให้เป็นพระมหาณี เข้าถูกนิวรณ์ ๕ ปีดแล้ว ก็นั้นแล้ว คลุมแล้ว ร้อยรัดแล้ว เป็นหน้าจากการพยายามแตกทำลาย จะเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพระ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้.

ສັງໄຍ້ຫນົມອະໄຮບ້າງ

สังโยชน์ ๑๐

๐๖

- ปาลี ทสก. อ. ๒๔/๑๙/๑๓.

กิกขุทั้งหลาย สังโยชน์ ๑๐ ประการเหล่านี้ ๑๐ ประการ
อะไรบ้าง คือ โหรรัมภาคิยสังโยชน์ (สังโยชน์เบื้องตា) ๕ ประการ
และอุทิมภาคิยสังโยชน์ (สังโยชน์เบื้องสูง) ๕ ประการ.

โหรรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ
ลักษณะที่ภูมิ วิจิจชา สีลัพพตปramaส กามฉันทะ พยาบาท
เหล่านี้แล โหรรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ.

อุทิมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ
รูปราคะ อรูปราคะ นานะ อุทิจจะ owitzชา เหล่านี้แล
อุทิมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ.

กิกขุทั้งหลาย เหล่านี้แล สังโยชน์ ๑๐ ประการ.

ข้อเสียของการมีสังโยชน์

พระมีสังโยชน์ สัตว์จิ้ง ท่องเที่ยวไปแล้วในสังสารวัฏ

๐๗

- บาลี นิพาน. ส. ๑๖/๒๔๙/๔๓๙., - บาลี มหावาร. ส. ๑๙/๔๕๔,๔๕๕/๑๖๙๘,๗๗/๑๖.

กิกขุทั้งหลาย สงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้น
เบื้องปลายไม่ได้ ที่สุดเบื้องต้น ที่สุดเบื้องปลายย่อมไม่ปรากฏ
(อนมตคุโดย กิกขะ สำราญ ปุพพา โกภิน ปัญญาติ) เมื่อเหล่าสัตว์
ผู้มีวิชาเป็นเครื่องกัน มีต้นหาเป็นเครื่องผูก (อวชานีรภาน
สตุตาน ตฤหัสสุโนหาน) ท่องเที่ยวไปมาอยู่ สัตว์เหล่านั้นได้
เสวยทุกชัย ความผึ้ดร้อน ความพินาศ ได้เพิ่มพูนปฐพีที่เป็น
ป่าช้าตลอดกาลนานเหมือนอย่างนั้น.

กิกขุทั้งหลาย เปรียบเหมือนห่อนไม้ อันบุคคล
ชัดชื่นไปสู่อากาศ บางคราวตกເຂາໂຄນลง บางคราวตกເຂາ
ตอนกลางลง บางคราวตกເຂາปลายลง ข้อนี้ฉันได.

กิกขุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายผู้มีวิชาเป็นเครื่องกัน
มีต้นหาเป็นเครื่องผูก ท่องเที่ยวไปมาอยู่ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน
บางคราวแล่นจากໂລກนี้ສູໂລກอื่น บางคราวแล่นจากໂລກอื่น
ສູໂລກนี้ ข้อนั้น เพราะเหตุอะไรเล่า กิกขุทั้งหลาย เพราะเหตุว่า
สงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ ที่สุดเบื้องต้น
ที่สุดเบื้องปลายย่อมไม่ปรากฏ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีวิชาเป็น
เครื่องกัน มีต้นหาเป็นเครื่องผูก ท่องเที่ยวไปมาอยู่ สัตว์เหล่านั้น
ได้เสวยทุกชัย ความผึ้ดร้อน ความพินาศ ได้เพิ่มพูนปฐพี
ที่เป็นป่าช้าตลอดกาลนานเหมือนอย่างนั้น.

ภิกษุทั้งหลาย ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ ก็พอแล้วเพื่อจะเบื้องหน่ายในสังขารทั้งปวง พอแล้วเพื่อจะคลายกำหนด พอแล้วเพื่อจะหลุดพ้น ดังนี้.

....

ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนห่อนไม้ อันบุคคล ชัดขึ้นไปสู่อากาศ บางคราวตกເກາໂຄນລ່ວ บางคราวตกເກາ ตอนกลางลง บางคราวตกເກາປາລາຍลง ข้อนี้ฉันได.

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายผู้มีอวิชชาเป็นเครื่องกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูก ท่องเที่ยวไปมาอยู่ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน บางคราวแล่นจากໂລກนี้ສູງໂລກอื่น บางคราวแล่นจากໂລກอื่น ສູງໂລກนี้ ข้อนั้น เพราะเหตุอะไรเล่า ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุว่า สัตว์เหล่านั้นไม่เห็นอริยสัจทั้งสี่.

อริยสัจทั้งสี่อะไรบ้าง คือ อริยสัจคือทุกข์ อริยสัจ คือเหตุให้เกิดทุกข์ อริยสัจคือความดับไม่เหลือของทุกข์ อริยสัจคือทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือของทุกข์.

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นในเรื่องนี้ เธอพึง ประกอบโยคกรรม อันเป็นเครื่องกระทำให้รู้ว่า ทุกข์เป็นอย่างนี้ เหตุให้เกิดทุกข์เป็นอย่างนี้ ความดับไม่เหลือของทุกข์ เป็นอย่างนี้ ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือของทุกข์ เป็นอย่างนี้ ดังนี้.

....

กิกษุทั้งหลาย เพราะไม่รู้ถึง ไม่แทงตลอดซึ่ง อริยสัจสื/oาย่าง เราและพวกรือทั้งหลาย จึงได้ห่องเที่ยว ไปแล้วในสังสารวัฏ ตลอดการยึดญาณานถึงเพียงนี้.

กิกษุทั้งหลาย อริยสัจสื/oาย่าง อะไรบ้าง.

กิกษุทั้งหลาย เพราะไม่รู้ถึง ไม่แทงตลอดซึ่งอริยสัจ คือทุกข์ อริยสัจคือเหตุให้เกิดทุกข์ อริยสัจคือความดับ ไม่เหลือของทุกข์ อริยสัจคือทางดำเนินให้ถึงความดับไม่ เหลือของทุกข์ เราและพวกรือทั้งหลาย จึงได้ห่องเที่ยวไป แล้วในสังสารวัฏ ตลอดการยึดญาณานถึงเพียงนี้.

กิกษุทั้งหลาย เมื่ออริยสัจคือทุกข์ เหตุให้เกิด ทุกข์ ความดับไม่เหลือของทุกข์ ทางดำเนินให้ถึงความดับ ไม่เหลือของทุกข์ เป็นความจริงที่เราและพวกรือทั้งหลาย รู้ถึงและแทงตลอดแล้ว ตัณหาในกพ ก็ถูกถอนขึ้นขาด ตัณหาที่จะนำไปสู่กพ ก็ลิ้นไปหมด บัดนี้ ความต้องเกิดขึ้นอีก มิได้มี ดังนี้.

สัตว์ผู้มีอวิชชา ได้ท่องเที่ยวไปแล้ว

ตลอดกาลยีดyanan

๐๙

- ปาฐี นิทาน. ๓๖/๒๑๖/๔๓๑.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กับหนึ่งนานเท่าไหร่หนอ.

ภิกษุ กับหนึ่งนานแล มิใช่่ายที่จะนับกับน้ำว่า เท่านี้ปี
เท่านี้ ๑๐๐ ปี เท่านี้ ๑,๐๐๐ ปี หรือว่าเท่านี้ ๑๐๐,๐๐๐ ปี.

ก็พระองค์อาจจะอุปมาได้ใหม พระเจ้าข้า.

อาจอุปมาได้ ภิกษุ.

ภิกษุ เปรียบเหมือน นครที่ทำด้วยเหล็ก ยาว ๑ โยชน์
กว้าง ๑ โยชน์ สูง ๑ โยชน์ เต็มด้วยเมล็ดพันธุ์ผักกาด
มีเมล็ดพันธุ์ผักกาดรวมกันเป็นกลุ่มก้อน บุรุษพึงหยิบเอากาด
เมล็ดพันธุ์ผักกาดเมล็ดหนึ่ง ๆ ออกจากครนั้นโดยล่วงไป
๑๐๐ ปีต่อเมล็ด เมล็ดพันธุ์ผักกาดกองใหญ่นั้น พึงถึง
ความลึกลับ หมวดไป เพราะความพยายามนี้ยังเร็วกว่า
ส่วนกับหนึ่งยังไม่ถึงความลึกลับ หมวดไป กับนานอย่างนี้แล
บรรดาภิกษุที่นานอย่างนี้ พากເຮອທຳท่องเที่ยวไปแล้ว มิใช่ ๑ กับ
มิใช่ ๑๐๐ กับ มิใช่ ๑,๐๐๐ กับ มิใช่ ๑๐๐,๐๐๐ กับ.

ข้อนี้ เพราะเหตุอะไรเล่า เพราะเหตุว่า สงสารนี้ กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ ที่สุดเบื้องต้น ที่สุดเบื้องปลายย่อมไม่ปรากฏ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีอวิชชาเป็นเครื่องกัน มีต้นหาเป็นเครื่องผูก ท่องเที่ยวไปมาอยู่ สัตว์เหล่านี้ ได้เสวยทุกชัย ความผึ้งร้อน ความพินาศ ได้เพิ่มพูนปฐพีที่เป็นป่าช้าตลอดกาลนานเหมือนอย่างนั้น.

ภิกษุ ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ ก็พอแล้วเพื่อจะเบื้องหน่ายในสังหารทั้งปวง พอแล้วเพื่อจะคลายกำหนด พอแล้วเพื่อจะหลุดพัน ดังนี้.

เรียกว่า “สัตว์” เพราะมี ฉันทะ ราคະ นันทि ตัณหา ในขันธ์ ៥

๐๙

-ปาฐี ขันธ. ส. ๑๗/๙๓๙/๓๖๗.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่า สัตว์ สัตว์(สตุโตร สตุโตติ) ดังนี้ อันว่าสัตว์ได้ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรเล่า พระเจ้าช้า.

ราะ ฉันทะ (ความพอใจ) ราคະ (ความกำหนด) นันทि (ความเพลิน) ตัณหา (ความอყาก) ได ๆ มีอยู่ในรูป เพาะการติดแล้ว ข้องแล้วในรูปนั้น เพาะจะนั้นจึงเรียกว่าสัตว์ (ผู้ข้องติดในขันธ์ทั้ง ៥) ดังนี้ (รูป โย ฉนุโท โย ราโค ยา นนุทิ ยา ตณหา ตตุร สตุโตร ตตุร วิสตุโตร สมุา สตุโตติ วุจจติ).

ราะ ฉันทะ ราคະ นันทि ตัณหาได ๆ มีอยู่ใน เวทนา เพาะการติดแล้ว ข้องแล้วในเวทนานั้น เพาะจะนั้น จึงเรียกว่าสัตว์ ดังนี้.

ราะ ฉันทะ ราคະ นันทि ตัณหาได ๆ มีอยู่ใน สัญญา เพาะการติดแล้ว ข้องแล้วในสัญญานั้น เพาะจะนั้น จึงเรียกว่าสัตว์ ดังนี้.

ราะ ฉันทะ ราคະ นันทि ตัณหาได ๆ มีอยู่ใน สังขารทั้งหลาย เพาะการติดแล้ว ข้องแล้วในสังขาร ทั้งหลายนั้น เพาะจะนั้นจึงเรียกว่าสัตว์ ดังนี้.

ราธະ ฉันทะ ราคະ นันທີ ຕັ້ນຫາໄດ່ ມືອຢູ່ໃນ
ວິຜູ້ງາມ ເພຣະກາຣຕິດແລ້ວ ຂ້ອງແລ້ວໃນວິຜູ້ງາມນັ້ນ ເພຣະ
ຈະນັ້ນຈຶ່ງເຮັຍກວ່າສັຕິວ໌ ດັ່ງນີ້ (ວິຜູ້ງາມ ໂຍ ຈຸນໂທ ໂຍ ຮາໂຄ ຍາ ນຸ່ທີ
ຢາ ຕຸນຫາ ຕຕຽ ສັຕິໂຕ ຕຕຽ ວິສັຕິໂຕ ຕສຸມາ ສັຕິໂຕ ວຸຈຸຈົດ).

ราທະ ເປົ້າຍບ່ານເໜືອນພວກກຸມາຣນ້ອຍໆ ທີ່ອຸກຸມາຢູ່
ນ້ອຍໆ ເລີ່ມເຮືອນນ້ອຍໆ ທີ່ທຳດ້ວຍດິນອູ່ ຕຣາບໄດ້ ເຂຍັງມີ
ຮາຄະ ມີຈັນທະ ມີຄວາມຮັກ ມີຄວາມກະຮ່າຍ ມີຄວາມເຮົ່າຮັນ
ແລ້ວມີຕັ້ນຫາ ໃນເຮືອນນ້ອຍທີ່ທຳດ້ວຍດິນເຫຼຸ່ານັ້ນ ຕຣາບນັ້ນ
ພວກເຕັກນ້ອຍໆ ນັ້ນ ຍ່ອມາລີຍເຮືອນນ້ອຍທີ່ທຳດ້ວຍດິນເຫຼຸ່ານັ້ນ
ຍ່ອມຍຸກເລີ່ມ ຍ່ອມຍຸກມີເຮືອນນ້ອຍທີ່ທຳດ້ວຍດິນເຫຼຸ່ານັ້ນ
ຍ່ອມຍືດຄືອເຮືອນນ້ອຍທີ່ທຳດ້ວຍດິນເຫຼຸ່ານັ້ນວ່າເປັນຂອງເຮົາ ດັ່ງນີ້.

ราທະ ແຕ່ເມື່ອໄດ້ ພວກກຸມາຣນ້ອຍໆ ທີ່ອຸກຸມາຢູ່ນ້ອຍໆ
ເຫຼຸ່ານັ້ນ ປຣາຈາກຮາຄະແລ້ວ ປຣາຈາກຈັນທະແລ້ວ ປຣາຈາກ
ຄວາມຮັກແລ້ວ ປຣາຈາກຄວາມກະຮ່າຍແລ້ວ ປຣາຈາກຄວາມ
ເຮົ່າຮັນແລ້ວ ປຣາຈາກຕັ້ນຫາແລ້ວ ໃນເຮືອນນ້ອຍທີ່ທຳດ້ວຍດິນ
ເຫຼຸ່ານັ້ນ ໃນກາລັ້ນ ພວກເຂຍ່ອມທຳເຮືອນນ້ອຍໆ ທີ່ທຳດ້ວຍດິນ
ເຫຼຸ່ານັ້ນ ໃຫ້ກະຈັດກະຈາຍ ເຮົ່າຮາຍ ແກ່ລືອນກລ່ນໄປ ກະທຳ
ໃຫ້ຈົບກາຣເລີ່ມເສີຍດ້ວຍມືອແລະເທົ່າທິ່ງໜ່າຍ ອຸປະນິຈັນໄດ້.

ราธ อุปไมยกิจันนั้น คือ แม้พวกรเออหั้งหลาย
จะเริ่มรายกระจาຍออกซึ่งรูป จะจัดเสีย จะทำให้
แหลกลาย จะทำให้จบการเล่นอย่างถูกวิธี จะปฏิบัติเพื่อ
ความสันไปแห่งตัณหาเดิม

จะเริ่มรายกระจาຍออกซึ่งเวทนา จะจัดเสีย
จะทำให้แหลกลาย จะทำให้จบการเล่นอย่างถูกวิธี จะปฏิบัติ
เพื่อความสันไปแห่งตัณหาเดิม

จะเริ่มรายกระจาຍออกซึ่งสัญญา จะจัดเสีย
จะทำให้แหลกลาย จะทำให้จบการเล่นอย่างถูกวิธี จะปฏิบัติ
เพื่อความสันไปแห่งตัณหาเดิม

จะเริ่มรายกระจาຍออกซึ่งลังหารหั้งหลาย จะจัดเสีย
จะทำให้แหลกลาย จะทำให้จบการเล่นอย่างถูกวิธี จะปฏิบัติ
จะปฏิบัติเพื่อความสันไปแห่งตัณหาเดิม

จะเริ่มรายกระจาຍออกซึ่งวิญญาณ จะจัดเสีย
จะทำให้แหลกลาย จะทำให้จบการเล่นอย่างถูกวิธี จะปฏิบัติ
เพื่อความสันไปแห่งตัณหาเดิม.

ราธ เพราะว่า ความสันไปแห่งตัณหานั้น คือ^{๒๖}
นิพพาน ดังนี้.

ฉบับที่ เป็นมูลเหตุแห่งทุกข์

๑๐

- บากี สาขา. ต. ๑๔/๔๐๓-๔๐๕/๖๒๗.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอโอกาส ขอพระผู้มีพระภาค โปรดทรงแสดงช่องทางให้เกิดและความตั้งอยู่ไม่ได้แห่งทุกข์แก่ข้าพระองค์เพิດ.

คำมณิ ถ้าเราพึงประภาดีตugalแสดงเหตุเกิดและ ความตั้งอยู่ไม่ได้แห่งทุกข์ (ทุกขสุ สมุทัยญา อตุถุคਮญา) แก่ท่าน ว่า ในอดีตugalได้มีแล้วอย่างนี้ ความสงสัย ความเคลือบแคลง ในข้อนั้นจะพึงมีแก่ท่าน ถ้าเราพึงประภาดูตugalแสดง เหตุเกิดและความตั้งอยู่ไม่ได้แห่งทุกข์แก่ท่านว่า ในอนาคตugal จักมีอย่างนี้ แม่ในข้อนั้นความสงสัย ความเคลือบแคลงจะพึงมี แก่ท่าน อนึ่งเล่า เราทั้งอยู่ ณ ที่นี้แหละ จักแสดงเหตุเกิด และความตั้งอยู่ไม่ได้แห่งทุกข์แก่ท่าน ซึ่งนั่งอยู่ที่นี้เหมือนกัน ท่านจะฟัง จะใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว.

คำมณิ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นอย่างไร โสภะปริเทวะ ทุกขะโนมนัสสุปายasa จะพึงเกิดขึ้นแก่ท่าน เพราะหมุ่มนุษย์ในอุรุเวลา กับปัปนิคม ที่ถูกฆ่า ถูกจองจำ ถูกทำให้เสื่อมเสีย หรือถูกตีเตียน มีอยู่แก่ท่านหรือ.

มีอยู่ พระเจ้าชา.

ความณิ ก็สักะปริเทวะ ทุกขะโภมนัสสอปายาสะ
จะไม่พึงเกิดขึ้นแก่ท่าน เพาะหมู่มุนุชย์ในอุรุเวลกัปปนิคม
ที่ถูกฆ่า ถูกจองจำ ถูกทำให้เสื่อมเสีย หรือถูกติเตียน มีอยู่
แก่ท่านหรือ.

มีอยู่ พระเจ้าช้า.

ความณิ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัย ที่สักะปริเทวะ ทุกขะ^๑
โภมนัสสอปายาสะ จะพึงเกิดขึ้นแก่ท่าน เพาะหมู่มุนุชย์
ชาวอุรุเวลกัปปนิคมบางพวกรถูกฆ่า ถูกจองจำ ถูกทำให้
เสื่อมเสีย หรือถูกติเตียน หรือว่าอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัย
ที่สักะปริเทวะ ทุกขะโภมนัสสอปายาสะ จะไม่พึงเกิดขึ้นแก่
ท่าน เพาะหมู่มุนุชย์ชาวอุรุเวลกัปปนิคมบางพວก ถูกฆ่า
ถูกจองจำ ถูกทำให้เสื่อมเสีย หรือถูกติเตียน.

ช้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สักะปริเทวะ ทุกขะโภมนัสสอปายาสะ
จะพึงเกิดขึ้นแก่ช้าพระองค์ เพาะหมู่มุนุชย์ชาวอุรุเวลกัปปนิคมเหล่าใด
ที่ถูกฆ่า ถูกจองจำ ถูกทำให้เสื่อมเสีย หรือถูกติเตียน ก็พระช้าพระองค์
มีฉันทราระ (ฉนุตราโค) ในหมู่มุนุชย์ชาวอุรุเวลกัปปนิคมเหล่านั้น ส่วน
สักะปริเทวะ ทุกขะโภมนัสสอปายาสะ จะไม่พึงเกิดขึ้นแก่ช้าพระองค์ เพาะ
หมู่มุนุชย์ชาวอุรุเวลกัปปนิคมเหล่าใด ถูกฆ่า ถูกจองจำ ถูกทำให้เสื่อมเสีย
หรือถูกติเตียน ก็พระช้าพระองค์ไม่มีฉันทราระในหมู่มุนุชย์ชาวอุรุเวลกัปป
นิคมเหล่านั้น พระเจ้าช้า.

ความณิ ด้วยธรรมนี้ อันท่านเห็นแล้ว รู้แจ้งแล้ว
บรรลุแล้ว หยั่งลงทั่วถึงแล้ว อันไม่ขึ้นอยู่กับกาล ท่านจะนำไป
ซึ่งนัยนี้สู่อุดิตและอนาคตว่า

ทุกชีได ๆ ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต ทุกชีทั้งหมดนั้น
มีจันทะเป็นมูล (จนทุมูล) มีจันทะเป็นเหตุ (จนทุนิกาน) เพราะว่า
จันทะเป็นมูลเหตุแห่งทุกชี (จนโท ทิ มูล ทุกชสส)

ทุกชีได ๆ อันจะเกิดขึ้นในอนาคต ทุกชีทั้งหมดนั้น
มีจันทะเป็นมูล มีจันทะเป็นเหตุ เพราะว่าจันทะเป็น
มูลเหตุแห่งทุกชี ดังนี้.

[ในสูตรอื่น ตรัสว่า จันทะเป็นมูลของอุปทานขันธ์ ๔
(ปัญญาอุปทานกุขนุชา จนทุมูลการ) - บาลี อุป. ม. ๑๔/๑๐๑/๑๒๑.]

ข้อดีของการละสังโโยชน์

ลงทะเบียนได้ จะได้อมตะ

๑๑

- บานี สม. ต. ๑๔/๔๔๑/๙๓๒.

กิกชุทั้งหลาย เราจักแสดงซึ่ง ออมตะ (ความไม่ตาย)
แก่พวกรเรอทั้งหลาย พวกรเรอทั้งหลาย จงฟังความข้อนี้น.

กิกชุทั้งหลาย ออมตะ เป็นอย่างไรเล่า.

กิกชุทั้งหลาย ความสิ้นไปแห่งราคะ ความสิ้นไป
แห่งโภเศ ความสิ้นไปแห่งโโมะ อันใด.

กิกชุทั้งหลาย อันนี้แล เราเรียกว่า ออมตะ.

จะสังโยชน์ได้ จะพ้นจาก อบาย ทุคติ วินิบาต นรก

๑๒

-บาลี นวก. อ. ๒๗/๓๙๑/๒๑๖.

สารีบุตร อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล เป็นผู้ทำพอประมาณในสามเวย เป็นผู้ทำพอประมาณในปัญญา เพราะสังโยชน์ ๓ สิ่นไป บุคคลนั้นเป็นสัตตัคขัตตุปรมะ จะท่องเที่ยวอยู่ในเทวดา และมนุษย์ ๗ ครั้งเป็นอย่างยิ่ง แล้วจะทำที่สุดแห่งทุกชีได้ สารีบุตร นี่บุคคลจำพวกที่ ๕ ที่มีเชือเหลือ เมื่อทำกำลัง ย้อมพันจากนรก พันจากกำเนิดเดร็จจาน พันจากเปรตวิสัย พันจากอบาย ทุคติ และวินิบาต.

ก้าวข้ามปุ่มกฎหมาย เมื่อละสังโภชันข้อแรกได้

๑๓

- ปาติ ข.น.ร. ส. ๑๗/๒๔๗/๔๖๙.

กิกษุทั้งหลาย ตา เป็นสิ่งไม่เที่ยง มีความแปรปรวน เป็นปกติ มีความเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นเป็นปกติ หู... จมูก... ลิ้น... กาย... ใจ เป็นสิ่งไม่เที่ยง มีความแปรปรวนเป็นปกติ มีความเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นเป็นปกติ.

กิกษุทั้งหลาย บุคคลใด มีความเชื่อ น้อมจิตไปใน ธรรม ๖ อย่างนี้ ด้วยอาการอย่างนี้ บุคคลนี้เรารอเรียกว่าเป็น สัก檀奴สารี ก้าวลงสู่สัมมัตตนิยาม (หนทางแห่งความถูกต้อง) ก้าวลงสู่สัปปุริสภูมิ (ภูมิแห่งสัปบุธ) ล่วงพ้นปุ่มกฎหมาย ไม่ใช่ฐานะ ที่จะกระทำการ อันบุคคลทำแล้ว จะเกิดในนรก กำเนิด เדר็จ蜎า หรือเปรตวิสัย (อกพุโพ ต่ กਮุ กาตุ ข กਮุ กตว นิรย วา ติรຈ蜎าโยนี วา ปิตตุวิสัย วา อุปปชุเชยุย) และไม่ใช่ฐานะที่จะ ทำการ ตราบท่าที่ยังไม่ทำให้แจ้งชื่่งโสดาปัตติผล.

กิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ อย่างเหล่านี้ ทนต่อการ เพ่งโดยประมาณอันยิ่งแห่งปัญญาของบุคคลได ด้วยอาการ อย่างนี้ บุคคลนี้เรารอเรียกว่า รัมมานูสารี ก้าวลงสู่สัมมัตตนิยาม ก้าวลงสู่สัปปุริสภูมิ ล่วงพ้นปุ่มกฎหมาย ไม่ใช่ฐานะที่จะกระทำการ อันบุคคลทำแล้วจะเกิดในนรก กำเนิดเดร็จ蜎า หรือเปรตวิสัย

และไม่ใช้ฐานะที่จะทำกาละ ตราบเท่าที่ยังไม่ทำให้แจ้งชีง
โสดาปัตติผล.

(พระสูตรที่ยกมาນี้ ได้ตรัสถึงความไม่เที่ยงของธรรม ๖ อาย่าง
คือ อายตนะภัยในหก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ส่วนในสูตรอัดไป
ทรงแสดงอารมณ์นั้น ด้วยอายตนะภัยนอกหก คือ รูป เสียง กลิ่น รส
โผฏฐรัพพะ ธรรม ก็มี, แสดงด้วยวิญญาณหก ก็มี, ด้วยสัมผัสหก ก็มี,
ด้วยเวทนาหก ก็มี, ด้วยสัญญาหก ก็มี, ด้วยสัญเจตนาหก ก็มี,
ด้วยตัณหาหก ก็มี, ด้วยธาตุหก ก็มี, และด้วยขันธ์ห้า ก็มี ซึ่งได้แสดงไว้
ด้วยหลักการปฏิบัติอย่างเดียวกัน. - คณะผู้ร่วบรวม)

วิธีในการลงทะเบียน

เหตุเกิดแห่งสักกายทิภูมิ

๑๔

-บานี ขันธ. ๗๗/๒๖๒๕-๒๖๒๖/๓๔๖-๓๔๗.

กิกขุทั้งหลาย เมื่อจะไม่อยู่ เพราะอาศัยอะไร
 เพราะยึดมั่นอะไร จึงเกิดมีสักกายทิภูมิ.

กิกขุทั้งหลาย เมื่อรูปมีอยู่ เพราะอาศัยรูป เพราะ
 ยึดมั่นรูป จึงเกิดมีสักกายทิภูมิ

เมื่อเวทนามีอยู่ ... เมื่อสัญญาณมีอยู่ ... เมื่อสั�ขาร
 มีอยู่ ... เมื่อวิญญาณมีอยู่ เพราะอาศัยวิญญาณ เพราะยึดมั่น
 วิญญาณ จึงเกิดมีสักกายทิภูมิ.

กิกขุทั้งหลาย เหอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้น
 เป็นอย่างไร รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง.

ไม่เที่ยง พระเจ้าช้า.

สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า.

เป็นทุกข์ พระเจ้าช้า.

สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดा
 เพราะไม่อาศัยสิ่งนั้น สักกายทิภูมิจะพึงเกิดมีขึ้นบ้างหรือ.

ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าช้า.

กิกขุทั้งหลาย เเรอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนี้เป็นอย่างไร เวทนา ... สัญญา ... สังหาร ... วิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง.

ไม่เที่ยง พระเจ้าช้า.

สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า.

เป็นทุกข์ พระเจ้าช้า.

สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดาย่อมไม่อาศัยสิ่งนั้น สักการะทิภูมิจะพึงเกิดมีขึ้นบ้างหรือ.

ไม่ใช่ช่นนั้น พระเจ้าช้า.

กิกขุทั้งหลาย อริยสา กผู้ได้สตั๊บแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม่ในรูป ย่อมเบื่อหน่ายแม่ในเวทนา ย่อมเบื่อหน่ายแม่ในสัญญา ย่อมเบื่อหน่ายแม่ในสังหาร ย่อมเบื่อหน่ายแม่ในวิญญาณ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนด ย่อมหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณhey়েরুวা หลุดพ้นแล้ว เเรอย่อมรู้ชัดว่า ชาติลิ้นแล้ว พระมหาธรรมย่อรู้จับแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี.

(ในสูตรอื่น ได้ตรัสถึงเหตุเกิดของอัตตา นุทิภูมิ ก์มีลักษณะอย่างเดียวกัน - บาลี ชนุธ. ล. ๑๗/๒๔๖/๓๕๔.).

ปฏิปทาอันให้ถึงความดับ ไม่เหลือแห่งสักกายะ

๑๕

- ปาลี อป.ว. ม. ๑๔/๕๖/๙๒๑.

ภิกขุทั้งหลาย ก็ปฏิปทาอันให้ถึงความเกิดขึ้นพร้อม
แห่งสักกายะ มีอยู่อย่างนี้ คือ

บุคคล ย่อมสำคัญเห็นชึ้นตาว่า นั่นของเรา (ເວັດ ມມ)
นั่นเป็นเรา (ເລໂສທມສມ) นั่นเป็นตัวตนของเรา (ເລໂສ ເມ ອຕູຕາ).

ย่อมสำคัญเห็นชึ้นรูปทั้งหลาย ....

ย่อมสำคัญเห็นชึ้นจักชุวิญญาณ .... .

ย่อมสำคัญเห็นชึ้นจักชุสัมผัส .... .

ย่อมสำคัญเห็นชึ้นสุขเวทนา ทุกเวทนา หรือทุกข-
สุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะจักชุสัมผัสเป็นปัจจัย ...

ย่อมสำคัญเห็นชึ้นตัณหา (တမුද) ว่า นั่นของเรา
นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา.

(ในกรณีแห่งหมวดโสตະກີ – ພະນະກີ – ຂົວຫາກີ – ກາຍະກີ –
– ມະນະກີ ໄດ້ຮັສໄວມີນັຍເດືອກັນກັບໃນกรณีแห่งหมวดຈັກໜຸນໜຸກປະກາ
ຕ່າງກັນແຕ່ເພີຍງ່ອຊື່ທີ່ຕ້ອງປັບປຸງໄປຕາມหมวดນັ້ນ ๆ ເທົ່ານັ້ນ)

ภิกขุทั้งหลาย ก็ปฏิปทาอันให้ถึงความดับไม่เหลือ
แห่งสักกายะ มีอยู่อย่างนี้ คือ

บุคคล ย่อมตามเห็นด้วยดีซึ่งตัวว่า นั่นไม่ใช่ของเรา
(เนต้ม) นั่นไม่ใช่เป็นเรา (เนสหสมสุ) นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา
(น เมโซ อตตา)

ย่อมตามเห็นด้วยดีซึ่งรูปทั้งหลาย ... .

ย่อมตามเห็นด้วยดีซึ่งจักชุวิญญาณ ... .

ย่อมตามเห็นด้วยดีซึ่งจักชุสัมผัส ... .

ย่อมตามเห็นด้วยดีซึ่งสุขเวทนา ทุกเวทนา หรือ
อทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักชุสัมผัสเป็นปัจจัย ...

ย่อมตามเห็นด้วยดีซึ่งตัณหาว่า นั่นไม่ใช่ของเรา
นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา.

(ในกรณีแห่งหมวดโสตะ – ภานะ ไปจนกระทั่งหมวดมนะ ก็ได้
ตรัสไว้มันຍอย่างเดียวกันกับที่ตรัสไว้ในกรณีแห่งหมวดจักชุนั้นทุกประการ
ต่างกันแต่เพียงชื่อซึ่งต้องเปลี่ยนไปตามหมวดนั้น ๆ เท่านั้น)

รอบรู้ชั่งสักกายะ

๑๖

- บานสี บันย. ต. ๑๙/๑๓๓-๑๙๔-๒๕๔-๒๕๘.

ภิกขุทั้งหลาย เรายังแสดงสักกายะ สักกายสมุทัย สักกายนิโรค และสักกายนิโรคามินีปฏิปทา แก่เรอทั้งหลาย เเรอทั้งหลายจะฟัง.

ภิกขุทั้งหลาย ก็สักกายะเป็นอย่างไร.

สักกายะนั้น ควรจะกล่าวว่าคือ อุปทานขันธ์ ๕ อุปทานขันธ์ ๕ เป็นอย่างไร อุปทานขันธ์ ๕ นั้น ได้แก่ อุปทานขันธ์คือรูป (รูปปูทานขันธ์) อุปทานขันธ์คือเวทนา (เวทນูปทานขันธ์) อุปทานขันธ์คือสัญญา (สัญญูปทานขันธ์) อุปทานขันธ์คือสังขาร (สังขารูปทานขันธ์) อุปทานขันธ์ คือวิญญาณ (วิญญาณูปทานขันธ์) ภิกขุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สักกายะ.

ภิกขุทั้งหลาย ก็สักกายสมุทัยเป็นอย่างไร.

สักกายสมุทัยนั้น คือ ตัณหาอันนำให้เกิดในภาพใหม่ ประกอบด้วยความกำหนดด้วยอำนาจความเพลินทำให้ เพลินอย่างยิ่งในอารมณ์นั้น ๆ กล่าวคือ การตัณหา ภาวะตัณหา วิภาวะตัณหา ภิกขุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สักกายสมุทัย.

ภิกษุทั้งหลาย ก็สักการนิໂຣเป็นอย่างไร.

สักการนิໂຣ คือ ความจางคลายดับไปโดยไม่เหลือ
ความслะทิ้ง ความслະคีນ ความหลุดพัน ความไม่อาลัย
ชึ่งตัณหานั้น ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สักการนิໂຣ.

(โย ตสสา เ yeast ตพุหาย อเสสวิราคนิໂຣໂຈ จาໂດ ປັນິສຸສຸໂຄ
ມຸດຸຕີ ອານາລໂຍ ອຍໍ ວຸຈຸຈົດ ກິກຸເວ ສກຖາຍນິໂຣນຸໂຕ)

ภิกษุทั้งหลาย ก็สักการนิໂຣความนິປົງປາເປັນ
อย่างไร.

สักการนิໂຣความນິປົງປາ คือ ອរີຍມຣຣຄອັນປະກອບ
ດ້ວຍອອງຄໍ ๔ ນີ້ ກລ່າວຄື່ອ ສັນມາທິງງົງ ສັນມາສັງກັປປະ
ສັນມາວາຈາ ສັນມາກັມມັນຕະ ສັນມາອາຊີວະ ສັນມາວາຍາມະ
ສັນມາສົຕີ ແລະ ສັນມາສມາອີ ທິກຸເວທັ້ງຫລາຍ ນີ້ເຮັດວຽກວ່າ
ສักการนິໂຣความນິປົງປາ.

アナปานสติสมาธิ

เป็นเหตุให้ละสัญญาณได้

๑๗

- ปาฐี มหาวาร. ต. ๑๙/๔๒๖/๑๔๐๖.

ภิกขุทั้งหลาย アナปานสติสมาธิ อันเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว เป็นไปเพื่อการละสัญญาณทั้งหลาย.

ภิกขุทั้งหลาย アナปานสติสมาธิ อันเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว อย่างไรเล่า จึงเป็นไปเพื่อการละสัญญาณทั้งหลาย.

ภิกขุทั้งหลาย ภิกขุในธรรมวินัยนี้ ไปแล้วสู่ป่า หรือโคนไม้ หรือเรือนว่างก็ตาม นั่งคุ้งเข้ามาโดยรอบ ตั้งกายตรง ดำรงสติเฉพาะหน้า เธอนั้น มีสติหายใจเข้า มีสติหายใจออก

เมื่อหายใจเข้ายาว ก็รู้ชัดว่าเราหายใจเข้ายาว เมื่อหายใจออกยาว ก็รู้ชัดว่าเราหายใจออกยาว

เมื่อหายใจเข้าสั้น ก็รู้ชัดว่าเราหายใจเข้าสั้น เมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้ชัดว่าเราหายใจออกสั้น ...

(แต่นี้ได้ตรัสไว้อย่างเดียวกัน ซึ่งเหมือนในหน้า ๑๗๑-๑๗๓ จนถึงบรรทัดที่ว่า เราเป็นผู้เห็นซึ่งความลัดดีน้อยเป็นประจำ ของหนังสือเล่มนี้ทุกประการ).

ภิกขุทั้งหลาย アナปานสติสมาธิ อันเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว อย่างนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อการละสัญญาณทั้งหลาย.

เจริญอานาปานสติ ชั่วกาลลดนิ้วมือ^๑

ชื่อว่าไม่เหินห่างจากภาน

๑๙

- บานี เอก. อ. ๒๐/๕๕/๒๔๘.

กิกษุทั้งหลาย ถ้ากิกษุเจริญอานาปานสติ แม้ชั่ว
กาลเพียงลดนิ้วมือ กิกษุนี้เรากล่าวว่า อญ্তไม่เหินห่างจาก
ภาน ตามคำสอนของพระศาสดา ปฏิบัติตามโววาท
ไม่ฉันบิณฑบาตของชาวแวนแควันเปล่า ก็จะป่วยกล่าวไปไย
ถึงผู้กระทำให้มากซึ่งอานาปานสตินั้นเล่า.

อานิสงส์ของการเจริญกายคตาสติ

๑๙

- บกธ. เอก. อ. ๒๐/๔๗/๒๓๓.

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อธรรมข้อหนึ่งอันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อทำ索าปตติผลให้แจ้ง ย่อมเป็นไปเพื่อทำสกทาคามิผลให้แจ้ง ย่อมเป็นไปเพื่อทำอนาคตมิผลให้แจ้ง ย่อมเป็นไปเพื่อทำอรหัตผลให้แจ้ง ธรรมข้อหนึ่งคืออะไร คือ กายคตาสติ.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมข้อหนึ่งนี้แล อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อทำ索าปตติผลให้แจ้ง ย่อมเป็นไปเพื่อทำสกทาคามิผลให้แจ้ง ย่อมเป็นไปเพื่อทำอนาคตมิผลให้แจ้ง ย่อมเป็นไปเพื่อทำอรหัตผลให้แจ้ง.

ลงนันทิ

๒๐

- บาลี สา. ๓๔/๑๗๙/๒๕๔๘-๒๕๖๐.

กิกษุทั้งหลาย กิกษุเห็นตาอันไม่เที่ยงนั่นแล้ว
ไม่เที่ยง ความเห็นของกิกษุนั้น ชื่อว่าเป็นสัมมาทิฏฐิ

(สมมา ปสุส นิพพินท)

เมื่อเห็นอยู่โดยถูกต้อง ย่อมเป็นนาย

(นุทิกุhya ราคกุhyo)

เพราะความลึนไปแห่งนันทิ จึงมีความลึนไปแห่งราค

(ราคกุhya นุทิกุhyo)

เพราะความลึนไปแห่งราค จึงมีความลึนไปแห่งนันทิ

(นุทิราคกุhya จิตต์ สุวิมุตตุนุติ วุจจติ).

เพราะความลึนไปแห่งนันทิและราค กล่าวได้ว่า
จิตหลุดพ้นแล้วด้วยดี

(ในกรณีแห่งอายตนะภายในที่เหลืออีก ๕ คือ หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
และในกรณีแห่งอายตนะภายนอก ๖ คือ เลียง กลิ่น รส โภภรรจ์พะ ธรรม
ก์ตระสอย่างเดียวกันกับในกรณีแห่งตาทุกประการ).

ដូចតាំងមិនបានទៅការ

ความเป็นอริยบุคคล กับการละ สัญญาณ (บุคคล ๔ จำพวก)

๒๑

- ปาลี จตุก. อ. ๒๙/๑๘๖/๑๓๗.

กิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก
๔ จำพวกอะไรบ้าง คือ กิกษุทั้งหลาย

(๑) บุคคลบางคนในโลกนี้ ยังไม่ยอมภาคิยสัญญาณ
ไม่ได้ ยังจะสัญญาณอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติไม่ได้ ยังจะ
สัญญาณอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้กพไม่ได้.

(๒) บุคคลบางคนในโลกนี้ ละยอมภาคิยสัญญาณได้
แต่ยังจะสัญญาณอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติไม่ได้ ยังจะ
สัญญาณอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้กพไม่ได้.

(๓) บุคคลบางคนในโลกนี้ ละยอมภาคิยสัญญาณได้
ละสัญญาณอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติได้ แต่ยังจะสัญญาณ
อันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้กพไม่ได้.

(๔) บุคคลบางคนในโลกนี้ ละยอมภาคิยสัญญาณได้
ละสัญญาณอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติได้ ละสัญญาณอัน
เป็นปัจจัยเพื่อให้ได้กพได้.

กิกษุทั้งหลาย บุคคลจำพวกไหน ยังจะยอมภาคิย-
สัญญาณไม่ได้ (ยอมภาคิยานิ สมโภชนานิ อบุปหานานิ) ยังจะ
สัญญาณอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติไม่ได้ (อุปบุตติปฏิภาณกิจานิ

สัญโณชนานิ อปุพห์นานิ) ยังจะสัญญโญชน์อันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้กพไม่ได้ (ภาปฏิลภิกานิ สัญโโนชนานิ อปุพห์นานิ) คือ สกทาคามี กิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้แล ยังจะอโรมภาคิยสัญญโญชน์ไม่ได้ ยังจะสัญญโญชน์อันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติไม่ได้ ยังจะสัญญโญชน์ อันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้กพไม่ได้.

กิกษุทั้งหลาย บุคคลจำพวกไหน ละอโรมภาคิย-สัญญโญชน์ได้ (โรมภาคิยานิ สัญโโนชนานิ ปห์นานิ) แต่ยังจะสัญญโญชน์ อันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติไม่ได้ ยังจะสัญญโญชน์อันเป็น ปัจจัยเพื่อให้ได้กพไม่ได้ คือ อุทธงโสโตรอกนิภูตุคามี (ผู้มี กระแสเบื้องบนไปสู่อกนิภูตุกพ) กิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้แล ละอโรมภาคิยสัญญโญชน์ได้ แต่ยังจะสัญญโญชน์อันเป็นปัจจัย เพื่อให้ได้อุบัติไม่ได้ ยังจะสัญญโญชน์อันเป็นปัจจัยเพื่อให้ ได้กพไม่ได้.

กิกษุทั้งหลาย บุคคลจำพวกไหน ละอโรมภาคิย-สัญญโญชน์ได้ ละสัญญโญชน์อันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติได้ (อุบุปตุติ-ปฏิลภิกานิ สัญโโนชนานิ ปห์นานิ) แต่ยังจะสัญญโญชน์อันเป็นปัจจัย เพื่อให้ได้กพไม่ได้ คือ อันตราปรินิพพายี กิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้แล ละอโรมภาคิยสัญญโญชน์ได้ ละสัญญโญชน์อันเป็น

ปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติได้ แต่ยังละสัญญาณอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้ภาพไม่ได้.

ภิกขุทั้งหลาย บุคคลจำพวกใน ละโ/orัมภาคิย-สัญญาณใด้ ละสัญญาณอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติได้ ละสัญญาณอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้ภาพได้ (ควบปฏิลาภกานิสัญญาณนัน ปหานน) គឺ อรหันต์ผู้สั่นอาสวะแล้ว ภิกขุทั้งหลาย บุคคลน័េແລ ละໂ/orัมภาคิยสัญญาณใด้ ละสัญญาณอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้อุบัติได้ ละสัญญาณอันเป็นปัจจัยเพื่อให้ได้ภาพได้.

ภิกขุทั้งหลาย บุคคล ៥ จำพวknน័េແລ មีประกายอยู่ในโลก.

ความเป็นอริยบุคคล กับการละ กามโยคะและภาวะโยคะ (บุคคล ๓ จำพวก) | ๒๒

- ปาลี อิติว. บุ. ๒๔/๓๐๗/๙๗๖.

ภิกษุทั้งหลาย ผู้ประกอบแล้วด้วยกามโยคะ (กามโยคยุตโต) ประกอบแล้วด้วยภาวะโยคะ (ภาวะโยคยุตโต) เป็นอนาคต กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ผู้ปรากฏแล้วจากการโยคะ (กามโยค-วิสัยยุตโต) ประกอบแล้วด้วยภาวะโยคะ เป็นอนาคต ไม่กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ผู้ปรากฏแล้วจากการโยคะ ปรากฏแล้ว จากภาวะโยคะ (ภาวะวิสัยยุตโต) เป็นอรหันต์ สิ้นอาสวะแล้ว.

สัตว์ทั้งหลาย ผู้ประกอบแล้วด้วยกามโยคะและภาวะโยคะ ย่อมไปสู่สังสารวภู ซึ่งมีปักติสิ่งความเกิดและความตาย.

ส่วนผู้ที่ละการทั้งหลายได้เด็ดขาด แต่ยังไม่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะ ยังประกอบด้วยภาวะโยคะ กล่าวว่า เป็นอนาคต.

ส่วนผู้ที่ตัดความสังสัยได้แล้ว มีมานะและมีกพใหม่ สิ้นแล้ว ถึงความลินไปแห่งอาสวะทั้งหลายแล้ว ผู้นั้นแล้ว ถึงฝั่งแล้วในโลก.

อริยบุคคลະสัญญาณ ได้ไม่เท่ากัน (นัยที่ ๑)

๒๓

-บาลี จดถูก ก. อ. ๒๗/๓๙๓/๔๔๐.

ภิกษุทั้งหลาย สมณะมีในธรรมวินัยนี้ สมณะที่ ๒ มีในธรรมวินัยนี้ สมณะที่ ๓ มีในธรรมวินัยนี้ สมณะที่ ๔ มีในธรรมวินัยนี้ ลักษณ์อื่นว่างจากสมณะทั้ง ๔ เเรอทั้งหลาย จงบันลือสีหนาทโดยชอบอย่างนี้ເຄີດ.

ภิกษุทั้งหลาย ก็สมณะเป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะสัญญาณ ๓ สิ่นไป เป็นโสดาบัน มีอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงจะตรัสรู้ในเบื้องหน้า นี้ สมณะ (สมโน) ^๑.

ภิกษุทั้งหลาย ก็สมณะที่ ๒ เป็นอย่างไร คือ ภิกษุ ในธรรมวินัยนี้ เพราะสัญญาณ ๓ สิ่นไป และเพราะราคะ โหะ โมะเบาบาง เป็นสกทาคามมานสูโลกนิคราวดียว เท่านั้นแล้วกระทำที่สุดทุกข์ได้ นี้สมณะที่ ๒ (ทุติโย สมโน).

ภิกษุทั้งหลาย ก็สมณะที่ ๓ เป็นอย่างไร คือ ภิกษุ ในธรรมวินัยนี้ เพราะโหรมภาดิยสัญญาณ ๕ สิ่นไป เป็นโภปปaticกะ จะปรินิพพานในภพนั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้น เป็นธรรมดา นี้สมณะที่ ๓ (ตติโย สมโน).

๑. บาลีนับมอย ว่าคำว่า ปจโน ซึ่งแปลว่า ที่หนึ่ง - คณาผู้ร่วบรวม

ภิกขุทั้งหลาย ก็สมณะที่ ๔ เป็นอย่างไร คือ ภิกขุในธรรมวินัยนี้ กระทำให้แจ้งชีวิโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาศามิได้ เพราะอาศาวิสัยทั้งหลายล้วนไป ด้วยปัญญา อันยิ่งเงื่องในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ นี้สมณะที่ ๔ (จตุตุโถ สมโน)

ภิกขุทั้งหลาย สมณะ มีในธรรมวินัยนี้ สมณะที่ ๒ มีในธรรมวินัยนี้ สมณะที่ ๓ มีในธรรมวินัยนี้ สมณะที่ ๕ มีในธรรมวินัยนี้ ลักษณะอื่นว่างจากสมณะทั้ง ๔ เเรอทั้งหลาย จงบันลือสีหนาทโดยชอบอย่างนี้ເกີດ.

(ยังมีที่ตรัสรักลัยคลึงกันถึงสมณะที่ ๔ ได้แก่' จุฬสีหนาทสูตร - บาลี ญ. ม. ๑๒/๑๒๔/๑๔๔., มหาปรินพพานสูตร - บาลี มหา. ที. ๑๐/๑๗๔/๑๓๔. - คณะกรรมการ)

พระสูตรศึกษาเพิ่มเติม

เกี่ยวกับสังโยชน์

สัญญาณ ๘

๒๔

- ปี ๓ ฉบับที่ ๑๗/๓๗/๓๖.

พระผู้มีพระภาคเสร็จการบินหาดในย่านตลาดแห่งอังคูตราปานิคม แล้วเดี๋ยวเข้าไปประทับเพื่อทิวาวิหาร (พักกลางวัน) ในไฟรสหนึ่งนั้น ประทับนั่งอยู่ ณ โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง คหบดีคนหนึ่งซึ่งเป็นโภติลิยะผู้อาด้วยอยู่ในนิคมนั้น ซึ่งได้จัดตัวเองไว้ในฐานะเป็นผู้สำเร็จกิจแห่งชีวิต พื้นจากข้อผูกพันของ Mara ยกทรัพย์สมบัติให้ลูกหลานหมาดแล้ว ดำรงชีวิตอย่างคนหลุดพัน ตามที่เขาสมมติกัน นุ่งห่มอย่างคนที่ถือกันว่าหลุดพันแล้ว อีกerm ส่วนรองเท้า เดินเที่ยวหากความพักผ่อนตามราวดี ได้เข้าไปสู่ไฟรสหนึ่งที่พระองค์กำลังประทับอยู่ ทักษิณให้เกิดความคุ้นเคยกันแล้ว ยืนอยู่ ณ ที่ข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสแก่โภติลิยะคหบดีผู้ยืนอยู่อย่างนั้นว่า

คหบดี อาสนะมีอยู่ ถ้าท่านประสงค์ เชิญนั่งเถิด.

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว โภติลิยะคหบดีกราบน้อยใจว่า พระสมณโโคดมตรัสเรียกเราด้วยคำว่า คหบดี และได้นั่งเสีย พระผู้มีพระภาคได้ตรัสจะโภติลิยะคหบดีครั้งที่ ๒ ว่า

คหบดี อาสนะมีอยู่ ถ้าท่านประสงค์ เชิญนั่งเถิด.

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว โภติลิยะคหบดีกราบน้อยใจว่า พระสมณโโคดมตรัสเรียกเราด้วยคำว่า คหบดี และได้นั่งเสียเป็นครั้งที่ ๒ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสจะโภติลิยะคหบดีเป็นครั้งที่ ๓ ว่า

คหบดี อาสนะมีอยู่ ถ้าท่านประสงค์ เชิญนั่งเถิด.

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว بوتลิยคหบดีໂกรธ
น้อยใจว่า พระสมณโคดมตรัสเรียกเราด้วยคำว่า คหบดี และได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า

ท่านพระโคดม พระดำรัสที่พระองค์ตรัสเรียกข้าพเจ้าด้วย
คำว่า คหบดีนั้น ไม่เหมาะสม ไม่ควรเลย.

คหบดี ก็อาการของท่าน เพศของท่าน เครื่องหมาย
ของท่านเหล่านั้น เหมือนคหบดีทั้งนั้น.

จริงเช่นนั้น ท่านพระโคดม ก็แต่่าว่าการงานทึ้งปวง ข้าพเจ้า
ห้ามเสียแล้ว โวหารทึ้งปวง ข้าพเจ้าตัดขาดแล้ว.

คหบดี ก็การงานทึ้งปวง ท่านห้ามเสียแล้ว โวหาร
ทึ้งปวง ท่านตัดขาดแล้ว ออย่างไรเล่า.

ท่านพระโคดม ขอประทานโอกาส สิ่งใดของข้าพเจ้าที่มี
เป็นทรัพย์ก็ดี เป็นข้าวเปลือก ก็ดี เป็นเงิน ก็ดี เป็นทอง ก็ดี สิ่งนั้น
ทึ้งหมด ข้าพเจ้ามอบให้เป็นมรดกแก่บุตรทึ้งหลาย ข้าพเจ้ามิได้สอน
มิได้ว่าเขานำสิ่งนั้นๆ ข้าพเจ้ามีอาหารและเครื่องนุ่งห่มเป็นอย่างอื่นอยู่
ท่านพระโคดมการงานทึ้งปวง ข้าพเจ้าห้ามเสียแล้ว โวหารทึ้งปวง ข้าพเจ้า
ตัดขาดแล้ว ด้วยประการอย่างนี้แล.

คหบดี ท่านกล่าวการตัดขาดโวหาร เป็นอย่างหนึ่ง
ส่วนการตัดขาดโวหารในอริยวินัย เป็นอีกอย่างหนึ่ง.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็การตัดขาดโวหารในอริยวินัยเป็นอย่างไรแล้ว
สาธุพระองค์ผู้เจริญ การตัดขาดโวหารในอริยวินัย มีอยู่ด้วยประการใด
ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมแก่ข้าพเจ้า ด้วยประการนั้นก็ได.

คหบดี ถ้อยย่างนั้น ท่านจะฟัง จะได้ใจให้ดี เรายกกล่าว.

คหบดี ธรรม ๔ ประการนี้ย่อมเป็นไปเพื่อตัดขาด
โวหารในอริยวินัย ๔ ประการอะไรบ้าง คือ

(อภูจ โข อิเม คหปติ ธรรมมา อริยสุส วินය โวหารสมมุจฉะทาย
สั่งดุตันตุ กตเม อภูจ)

(๑) อาศัยการไม่ผ่าสัตว์ เพื่อละการผ่าสัตว์

(อปานาติป่าตัม นิสุสาย ปานาติป่าโต ปหาตพุพ)

(๒) อาศัยการถือเอาแต่ของที่เข้าให้ เพื่อละการ
ถือเอาของที่เข้าไม่ได้ให้

(ทินุนาทาน นิสุสาย อทินุนาทาน ปหาตพุพ)

(๓) อาศัยวิจาสัตย์ เพื่อละการพูดเท็จ

(สจั่ง วاج นิสุสาย มุสาวาโท ปหาตพุพ)

(๔) อาศัยวิจาระไม่ยุยง เพื่อละวิจาระยุยง

(อปิสุล วاج นิสุสาย ปิสุณ วาจ ปหาตพุพ)

(๕) อาศัยความไม่โลภเพราความกำหนด เพื่อละ
ความโลภเพราความกำหนด

(อคิทธิโลก นิสุสาย คิทธิโลโก ปหาตพุพ)

(๖) อาศัยความไม่โกรธเพราะถูกนินทา เพื่อละความโกรธเพราะถูกนินทา

(อนิบุทาโทส นิสุสาย นินุทาโทโซ ปหาตพุพो)

(๗) อาศัยความไม่คับแคนเพราะความโกรธ เพื่อละความคับแคนเพราะความโกรธ

(อโกถุปายาส นิสุสาย โภถุปายาโซ ปหาตพุพो)

(๘) อาศัยการไม่ดูหมิ่นท่าน เพื่อละการดูหมิ่นท่าน
(อนติมาน นิสุสาย อติมาโน ปหาตพุพो)

คหบดี ธรรม ๔ ประการนี้แล เรายกล่าวโดยย่อ ยังไม่ได้จำแนกโดยพิสดาร ย่อมเป็นไปเพื่อตัดขาดโวหารในอริยวินัย.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ธรรม ๔ ประการนี้ พระผู้มีพระภาค ตรัสโดยย่อ ไม่ได้ทรงจำแนกโดยพิสดาร ย่อมเป็นไปเพื่อตัดขาดโวหารในอริยวินัย สาธุพระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรด考慮ความกรุณา จำแนกธรรม ๔ ประการนี้ โดยพิสดารแก่ข้าพเจ้าເຄີດ.

คหบดี ถ้าอย่างนั้นท่านจะฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว.

คหบดี คำที่เราgilวแล้วดังนี้ว่า อาศัยการไม่ผ่าสัตว์ เพื่อละการผ่าสัตว์ เราgilวแล้วเพราะอาศัยอะไร คหบดี อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็น ผู้ผ่าสัตว์ เพราะเหตุแห่งสัญญาณนี้เหล่าใด เราปฏิบัติ

เพื่อละ เพื่อตัดสัญญาณนี้เหล่านั้น อนึ่ง ถ้าเราเป็นผู้ฝ่าสัตว์ แม้ต้นเองก็ยังติเตียนตนได้ เพราะการฝ่าสัตว์เป็นปัจจัย วิญญาณพิจารณาแล้วพึงติเตียนได้ เพราะการฝ่าสัตว์เป็นปัจจัย เมื่อตายไป ทุกติเป็นอันหวังได้ เพราะการฝ่าสัตว์เป็นปัจจัย การฝ่าสัตว์นี้นั่นแหละ เป็นสัญญาณ เป็นนิวรณ์ อนึ่ง อาสวะที่เป็นเหตุคับแคนและกระบวนการกระวายเหล่าใด พึงเกิดขึ้น เพราะการฝ่าสัตว์เป็นปัจจัย เมื่อบุคคลงดเว้นจาก การฝ่าสัตว์แล้ว อาสวะที่เป็นเหตุคับแคนและกระบวนการกระวายเหล่านั้น ย่อมไม่มี คำที่เรากล่าวแล้วดังนี้ว่า อาศัยการไม่ฝ่าสัตว์ เพื่อละการฝ่าสัตว์ เรากล่าวแล้ว เพราะอาศัยข้อนี้.

คำที่เรากล่าวแล้วดังนี้ว่า อาศัยการถือเอาแต่ของที่ เขาให้ เพื่อละการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ เรากล่าวแล้ว เพราะ อาศัยอะไร คงดี อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณา เห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ เพราะเหตุ แห่งสัญญาณนี้เหล่าใด เราปฏิบัติเพื่อละ เพื่อตัดสัญญาณนี้ เหล่านั้น อนึ่ง ถ้าเราเป็นผู้ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ แม้ ต้นเองก็ยังติเตียนตนได้ เพราะการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ เป็นปัจจัย วิญญาณพิจารณาแล้วพึงติเตียนได้ เพราะ การถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้เป็นปัจจัย เมื่อตายไป ทุกติ

เป็นอันหวังได้ เพราะการถือเอกสารที่เข้าไม่ได้ให้เป็นปัจจัย การถือเอกสารที่เข้าไม่ได้ให้นี่นั่นแหลก เป็นสัญญาณนี้ เป็นนิวรณ์ อนึ่ง อาศะที่เป็นเหตุคับแคนและกระบวนการกระวาย เหล่าได พึงเกิดขึ้น เพราะการถือเอกสารที่เข้าไม่ได้ให้เป็น ปัจจัย เมื่อบุคคลงดเว้นจากการถือเอกสารที่เข้าไม่ได้ให้แล้ว อาศะที่เป็นเหตุคับแคนและกระบวนการกระวายเหล่านั้น ย่อมไม่มี คำที่เรากล่าวแล้วดังนี้ว่า อาศัยการถือเอกสารแต่ของที่ เข้าให้ เพื่อละการถือเอกสารที่เข้าไม่ได้ให้ เรากล่าวแล้ว เพราะอาศัยข้อนี้.

คำที่เรากล่าวแล้วดังนี้ว่า อาศัยวิชาสัตย์ เพื่อละ การพูดเท็จ เรากล่าวแล้ว เพราะอาศัยอะไร คงบดี อริยสาวก ในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้พูดเท็จ เพราะเหตุแห่งสัญญาณนี้เหล่าได เราปฏิบัติเพื่อละ เพื่อตัด สัญญาณนี้เหล่านั้น อนึ่ง ถ้าเราเป็นผู้พูดเท็จ แม้ตนเองก็ยัง ติตேียนตนได้ เพราะการพูดเท็จเป็นปัจจัย วิญญาณพิจารณา แล้วพึงติตேียนได้ เพราะการพูดเท็จเป็นปัจจัย เมื่อตายไป ทุกติเป็นอันหวังได้ เพราะการพูดเท็จเป็นปัจจัย การพูดเท็จ นี่นั่นแหลก เป็นสัญญาณนี้ เป็นนิวรณ์ อนึ่ง อาศะที่เป็นเหตุคับแคนและกระบวนการกระวายเหล่าได พึงเกิดขึ้น เพราะ

การพูดเท็จเป็นปัจจัย เมื่อบุคคลงดเว้นจากการพูดเท็จแล้ว อาสวะที่เป็นเหตุคับแคนและกระบวนการกระวายเหล่านั้น ย่อมไม่มีคำที่เรากล่าวแล้วดังนี้ว่า อาศัยวิชาลัทธิ เพื่อละการพูดเท็จ เรากล่าวแล้ว เพราะอาศัยข้อนี้.

คำที่เรากล่าวแล้วดังนี้ว่า อาศัยวิชาไม่ยุ่ง เพื่อละ วิชา�ุ่ง เรากล่าวแล้ว เพราะอาศัยอะไร คงดี อริยสាឍก ในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้กล่าว วิชา�ุ่ง เพราะเหตุแห่งสัญญาณเหล่าใด เราปฏิบัติเพื่อละ เพื่อตัดสัญญาณเหล่านั้น อนึ่ง ถ้าเราเป็นผู้กล่าววิชา�ุ่ง แม้ต้นเองก็ยังติดเตียนตนได้ เพราะวิชา�ุ่งเป็นปัจจัย วิญญาณพิจารณาแล้วพึงติดเตียนได้ เพราะวิชา�ุ่งเป็นปัจจัย เมื่อตายไป ทุกติดเป็นอันห่วงได้ เพราะวิชา�ุ่งเป็นปัจจัย วิชา�ุ่งนี้นั้นแหลก เป็นสัญญาณ เป็นนิวรณ์ อนึ่ง อาสวะ ที่เป็นเหตุคับแคนและกระบวนการกระวายเหล่าใด พึงเกิดขึ้น เพราะวิชา�ุ่งเป็นปัจจัย เมื่อบุคคลงดเว้นจากวิชา�ุ่งแล้ว อาสวะที่เป็นเหตุคับแคนและกระบวนการกระวายเหล่านั้น ย่อมไม่มีคำที่เรากล่าวแล้วดังนี้ว่า อาศัยวิชาไม่ยุ่ง เพื่อละวิชา�ุ่ง เรากล่าวแล้ว เพราะอาศัยข้อนี้.

คำที่เรากล่าวแล้วดังนี้ว่า อาศัยความไม่โลกเพระ ความกำหนด เพื่อละความโลกเพระความกำหนด เรากล่าวแล้ว เพราะอาศัยอะไร คหบดี อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้มีความโลกเพระ ความกำหนด เพราะเหตุแห่งสัญญาณเหล่าใด เราปฏิบัติ เพื่อละ เพื่อตัดสัญญาณเหล่านั้น อนึ่ง ถ้าเราเป็นผู้มี ความโลกเพระความกำหนด แม้ตนเองก็ยังติดเตียนตนได้ จากความโลกเพระความกำหนดเป็นปัจจัย วิญญาณ พิจารณาแล้วพึงติดเตียนได้ จากความโลกเพระความกำหนด เป็นปัจจัย เมื่อตายไป ทุกติเป็นอันหวังได้ จากความโลก เพระความกำหนดเป็นปัจจัย ความโลกเพระความกำหนด นี้นั่นแหละ เป็นสัญญาณ เป็นนิวรณ์ อนึ่ง อาศะที่เป็น เหตุคับแคนและกระวนกระวายเหล่าใด พึงเกิดขึ้นจาก ความโลกเพระความกำหนดเป็นปัจจัย เมื่อบุคคลไม่โลก เพระความกำหนด อาศะที่เป็นเหตุคับแคนและ กระวนกระวายเหล่านั้น ย่อมไม่มี คำที่เรากล่าวแล้วดังนี้ว่า อาศัยความไม่โลกเพระความกำหนด เพื่อละความโลกเพระ ความกำหนด เรากล่าวแล้วเพราอาศัยข้อนี้.

คำที่เรากล่าวแล้วดังนี้ว่า อาศัยความไม่กรอเพราะถูกนินทา เพื่อจะความกรอเพราะถูกนินทา เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยอะไร คงดี อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้มีความกรอเพราะถูกนินทาเพราะเหตุแห่งสัญญาณเหล่าใด เราปฏิบัติเพื่อจะ เพื่อตัดสัญญาณเหล่านั้น อนึ่ง ถ้าเราเป็นผู้มีความกรอเพราะถูกนินทา แม้ตนเองก็ยังติดเตียนตนได้ จากความกรอเพราะถูกนินทาเป็นปัจจัย วิญญาณพิจารณาแล้วพึงติดเตียนได้ จากความกรอเพราะถูกนินทาเป็นปัจจัย เมื่อตายไป ทุกติ เป็นอันหวังได้ จากความกรอเพราะถูกนินทาเป็นปัจจัย ความกรอเพราะถูกนินทานี้นั่นแหลก เป็นสัญญาณ เป็นนิวรณ์ อนึ่ง อาสวะที่เป็นเหตุคับแคนและกระบวนการกระวายเหล่าใด พึงเกิดขึ้นจากความกรอเพราะถูกนินทาเป็นปัจจัย เมื่อบุคคลไม่กรอเพราะถูกนินทา อาสวะที่เป็นเหตุคับแคนและกระบวนการกระวายเหล่านั้น ย่อมไม่มี คำที่เรากล่าวแล้วดังนี้ว่า อาศัยความไม่กรอเพราะถูกนินทา เพื่อจะความกรอเพราะถูกนินทา เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยข้อนี้.

คำที่เรากล่าวแล้วดังนี้ว่า อาศัยความไม่คับแค้นเพรา
ความกรอ เพื่อจะความคับแค้นเพราความกรอ เรา
กล่าวแล้วเพราจะอาศัยอะไร คงดี อริยสากในธรรมวินัยนี้
ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้มีความคับแค้นเพรา
ความกรอ เพราะเหตุแห่งสัญญาณเหล่าใด เราปฏิบัติ
เพื่อจะ เพื่อตัดสัญญาณเหล่านั้น อนึ่ง ถ้าเราเป็นผู้มี
ความคับแค้นเพราความกรอ แม้ต้นเองก็ยังติดเตียนตนได้
จากความคับแค้นเพราความกรอเป็นปัจจัย วิญญาณ
พิจารณาแล้วพึงติดเตียนได้ จากความคับแค้นเพรา
ความกรอเป็นปัจจัย เมื่อตายไป ทุกติเป็นอันหวังได้ จาก
ความคับแค้นเพราความกรอเป็นปัจจัย ความคับแค้น
เพราความกรอนี้นั่นแหล่ เป็นสัญญาณ เป็นนิวรณ์
อนึ่ง อาศัยที่เป็นเหตุคับแค้นและกระบวนการกระวายเหล่าใด
พึงเกิดขึ้นจากความคับแค้นเพราความกรอเป็นปัจจัย
เมื่อบุคคลไม่คับแค้นเพราความกรอ อาศัยที่เป็นเหตุคับแค้น
และการวนกระวายเหล่านั้น ย่อมไม่มี คำที่เรากล่าวแล้วดังนี้ว่า
อาศัยความไม่คับแค้นเพราความกรอ เพื่อจะความคับแค้น
เพราความกรอ เรากล่าวแล้วเพราจะอาศัยข้อนี้.

คำที่เรากล่าวแล้วดังนี้ว่า อาศัยการไม่ดูหมิ่นท่าน เพื่อลดการดูหมิ่นท่าน เรากล่าวแล้ว เพราะอาศัยอะไร คหบดี อริยสາกในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราเป็นผู้ดูหมิ่นท่าน เพราะเหตุแห่งสัญญาณเหล่าใด เราปฏิบัติเพื่อจะ เพื่อตัดสัญญาณเหล่านั้น อนึ่ง ถ้าเราเป็นผู้ดูหมิ่นท่าน แม้ตนเองก็ยังติดเตียนตนได้ เพราะการดูหมิ่นท่าน เป็นปัจจัย วิญญาณพิจารณาแล้วพึงติดเตียนได้ เพราะ การดูหมิ่นท่านเป็นปัจจัย เมื่อตายไป ทุกดีเป็นอันหวังได้ เพราะการดูหมิ่นท่านเป็นปัจจัย การดูหมิ่นท่านนั้นแหล่ เป็นสัญญาณ เป็นนิวรณ์ อนึ่ง อาศะที่เป็นเหตุคับแคน และกระบวนการวายเหล่าใด พึงเกิดขึ้น เพราะการดูหมิ่นท่าน เป็นปัจจัย เมื่อบุคคลไม่ดูหมิ่นท่าน อาศะที่เป็นเหตุคับแคน และกระบวนการวายเหล่านั้น ย่อมไม่มี คำที่เรากล่าวแล้ว ดังนี้ว่า อาศัยการไม่ดูหมิ่นท่าน เพื่อลดการดูหมิ่นท่าน เรากล่าวแล้ว เพราะอาศัยข้อนี้.

คหบดี เหล่านี้แล ธรรม ๔ ประการที่เรากล่าวโดย ย่อ ไม่ได้จำแนกโดยพิสดาร ย่อมเป็นไปเพื่อจะ เพื่อตัดขาด โวหารในอริยวินัย คหบดี แต่เพียงเท่านี้จะได้ชื่อว่าเป็น

การตัดขาดโวหารทึ่งหมวดทึ่งสิ้นโดยประการทึ่งปวงในอริยวินัย ก็หมายได.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า โปรดแสดงชีงธรรมอันเป็นการตัดขาดเชิงโวหารนั้น ๆ ทึ่งหมวดทึ่งสิ้นโดยประการทึ่งปวง ในอริยวินัยแก่ข้าพระองค์เดด.

ตอบดี ถ้าอย่างนั้น ท่านจะฟัง จะใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว.

(ต่อจากนี้ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถึงกามและโทษของกาม ซึ่งเปรียบด้วยห่อนกระดูกไม่สามารถลดลงความทิวของสุนัขหรือชินเนื้อในปากนกมีนกอื่นแม้จุดพบเพลิงถือทวนลม หลุมถ่านเพลิงอันน่ากลัว ของในฝันซึ่งตื่นแล้วก็หายไป ของยีมซึ่งต้องคืนเจ้าของ และเปรียบด้วยผลไม้ที่สุกแล้ว ยอมผ่าตันของมันเอง อันอริยสาวก ครั่ครวญเห็นโทษ ทุกชั้นป้ายะสะ อันยิ่งด้วยปัญญาอันชอบตามที่ เป็นจริง แล้วล่ะอุเบกขามีอารมณ์ต่าง ๆ เสียได้ แล้วเจริญอุเบกขามี อารมณ์เดียวอันเป็นที่ดับอุปทานในโลกามิสโดยไม่มีส่วนเหลือ อริยสาวกนั้นอาศัยสติอันบริสุทธิ์เพระอุเบกขามีอารมณ์เดียวอันไม่มี อื่นยิ่งกว่านี้แล้ว ระลึกได้ซึ่งบุพเพนิวาสานุสสติญาณมีอย่างเป็นอเนก และมีจักษุทิพย์เห็นลัตัวจุติอุบัติไปตามกรรมของตน และในที่สุดได้ กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสาะในทิฎฐธรรม ด้วยปัญญาอันยิ่งเงง แล้วแลอยู่ และตรัสรสต่อไปว่า)

คหบดี ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล ซึ่ว่าเป็นการตัดขาด
โวหารในอริยวินัยได้ทั้งหมดทั้งสิ้นโดยประการทั้งปวง.

คหบดี ท่านจะสำคัญความข้อนี้ว่าอย่างไร ท่านได้
เห็นการตัดขาดซึ่งโวหารเหล่านี้ ว่ามีอยู่ในท่านบ้างไหม.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ จะมีอะไรกันเล่าสำหรับข้าพระองค์
ข้าพระองค์ยังห่างไกลจากการตัดขาดโวหารอย่างนี้ในอริยวินัยนั้น.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในกาลก่อน ข้าพระองค์ได้สำคัญพวກ
ปริพากเดียรถีย์เหล่าอื่นซึ่งไม่ใช่ผู้รู้ทั่วถึง ว่าเป็นผู้รู้ทั่วถึง ได้คบพวก
ปริพากเดียรถีย์เหล่าอื่นผู้ไม่รู้ทั่วถึง ในฐานะเป็นการควบผู้รู้ทั่วถึง ได้ตั้ง^๑
ผู้ไม่รู้ทั่วถึงไว้ในฐานะแห่งผู้รู้ทั่วถึง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้
สำคัญภิกษุทั้งหลายผู้รู้ทั่วถึง ว่าเป็นผู้ไม่รู้ทั่วถึง ได้คบภิกษุผู้รู้ทั่วถึง ใน
ฐานะเป็นการควบผู้ไม่รู้ทั่วถึง ได้ตั้งผู้รู้ทั่วถึงไว้ในฐานะแห่งผู้ไม่รู้ทั่วถึง.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ ข้าพระองค์จึงพากปริพาก
เดียรถีย์เหล่าอื่นซึ่งไม่ใช่ผู้รู้ทั่วถึง ว่าเป็นผู้ไม่รู้ทั่วถึง จักควบผู้ไม่รู้ทั่วถึง^๒
ในฐานะเป็นการควบผู้ไม่รู้ทั่วถึง จักตั้งผู้ไม่รู้ทั่วถึงไว้ในฐานะแห่งผู้ไม่รู้
ทั่วถึง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์จึงจักภิกษุทั้งหลายผู้รู้ทั่วถึง^๓
ว่าเป็นผู้รู้ทั่วถึง จักควบผู้รู้ทั่วถึงในฐานะเป็นการควบผู้รู้ทั่วถึง จักตั้งผู้รู้ทั่วถึง^๔
ไว้ในฐานะแห่งผู้รู้ทั่วถึง.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคได้ทรงยังความรัก^๕
สมณะของข้าพระองค์ให้เกิดขึ้นในหมู่สมณะ ยังความเลื่อมใสสมณะของ

ข้าพระองค์ให้เกิดขึ้นในหมู่ส่วนจะ ยังความเดารพอสมจะของข้าพระองค์
ให้เกิดขึ้นในหมู่ส่วนจะแล้ว.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภานุษิตของพระองค์ไฟเราะนัก ภานุษิต
ของพระองค์แจ่มแจ้งนัก (อภิกุกนุต ภนุเต อภิกุกนุต ภนุเต : นาลี
คำเดียวกันนี้ แต่ไทยมีหลายสำนวน เช่น ไฟเราะนัก พระเจ้าข้า ไฟเราะนัก
พระเจ้าข้า).

เบรียบเหมือนการพากย์ของที่คั่ว เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คน
หลงทาง หรือส่องประทีปไว้ในที่มืด ด้วยตั้งใจว่า คนมีตาดีจะได้เห็นรูป
ดังนี้ พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยเนกปริยาอย่างนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม และ
พระวิคชุสังฆเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาค โปรดทรงจำข้าพเจ้าว่า
เป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป.

สัญญาณ๗ (นัยที่ ๑)

๒๕

- บารี สตุตก. อ. ๒๗/๗/๔.

ภิกษุทั้งหลาย สัญญาณ๗ ประการเหล่านี้ ๗ ประการ
อะไรบาง คือ

- (๑) อนุนยสัญญาณ (สัญญาณคือความยินดี)
  - (๒) ปฏิเสธสัญญาณ (สัญญาณคือความยินร้าย)
  - (๓) ทิฏฐิสัญญาณ (สัญญาณคือความเห็น)
  - (๔) วิจิจฉาสัญญาณ (สัญญาณคือความลังเลงสัย)
  - (๕) манสัญญาณ (สัญญาณคือความถือตัว)
  - (๖) ภราศาสัญญาณ (สัญญาณคือความกำหนดในภาพ)
  - (๗) อวิชาสัญญาณ (สัญญาณคืออวิชา)
- ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล สัญญาณ๗ ประการ.

(ในสังคีติสูตร - บารี ป. ท. ๑/๒๖๖/๓๓๔. ได้กล่าวถึง
สัญญาณ๗ ด้วยนัยที่ต่างออกไป คือ การสัญญาณ ปฏิเสธสัญญาณ
ทิฏฐิสัญญาณ วิจิจฉาสัญญาณ manusanya ภราศาสัญญาณ
อวิชาสัญญาณ - คณะผู้ร่วบรวม)

สัญญาณ๗ (นัยที่ ๒)

๒๖

- บานี สดตอก. บ. ๒๗/๔/๑๐.

กิกขุทั้งหลาย สัญญาณ๗ ประการเหล่านี้ ๗ ประการ
อะไรบาง คือ

- (๑) อนุนยสัญญาณ (สัญญาณคือความยินดี)
  - (๒) ปฏิบัติสัญญาณ (สัญญาณคือความยินร้าย)
  - (๓) ทิฏฐิสัญญาณ (สัญญาณคือความเห็น)
  - (๔) วิจิกิจชาสัญญาณ (สัญญาณคือความลังเลงสัย)
  - (๕) манสัญญาณ (สัญญาณคือความถือตัว)
  - (๖) อิสสาสัญญาณ (สัญญาณคือความริชยา)^๑
  - (๗) มัจฉาริยสัญญาณ (สัญญาณคือความตระหนี่)
- กิกขุทั้งหลาย เหล่านี้แล สัญญาณ๗ ประการ.

๑. สามารถศึกษาความหมายเพิ่มเติมโดยดูที่คำว่า ความริชยาอันชั่วช้า ได้ที่
พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่ม ๒๔ หน้า ๓๗ ข้อ ๒๓ - คณาผู้ร่วบรวม.

ตัณหาสังโภชน์

๒๗

-บากี อิติว. ช. ๒๔๙/๒๕๓๖/๑๙๓.

ภิกขุทั้งหลาย เรายังมองเห็นสังโภชน์อื่น แม้อย่างหนึ่ง ซึ่งเมื่อสัตว์ทั้งหลาย (สตุตา) ถูกสังโภชน์ผูกมัดแล้ว ย่อมแล่นไป ห่องเที่ยวไป ตลอดการยึดധารণา เหมือนอย่างสังโภชน์ คือ ตัณหานี้เลย.

ภิกขุทั้งหลาย เพราะว่าสัตว์ทั้งหลายที่ถูกสังโภชน์ คือ ตัณหาผูกมัดแล้ว ย่อมแล่นไป ห่องเที่ยวไป ตลอดการยึดধารণา (ตัณหาสำโภชน์ ที่ ภิกุขา ลัมยุตตา สตุตา ที่มารตุต สนธารานุติ สำรนุตติ).

บุรุษผู้มีตัณหาเป็นเพื่อนสอง ห่องเที่ยวไปตลอดการยึดধารণา ย่อมไม่ล่วงพ้นสังสารวัฏอันมีความเป็นอย่างนี้ และความเป็นอย่างอื่นไปได้.

ภิกขุรู้ชึ่งตัณหา อันเป็นเหตุให้เกิดแห่งทุกข์นี้ โดยความเป็นโภษแล้ว พึงเป็นผู้ไม่มีตัณหา ไม่มีความถือมั่น มีสติอยู่.

การสัญญาณ

๒๔

- บานถี อุปบร. ม. ๑๔/๓๖/๓๗.

กิกษุทั้งหลาย สมณะหรือพระมหาณีบางคนในโลกนี้ เพราะสลัดทิภูจิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอดีต และสลัดทิภูจิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอนาคตเสียได้ การสัญญาณทั้งปวงจึงตั้งอยู่ไม่ได้ (ปุพพนุตานุทิภูจิเนณุจ ปฏินิสสคุตา อปนุตานุทิภูจิเนณุจ ปฏินิสสคุตา สพุพโส การสัญญาณนั่น อนธิญฐานา) ย่อมเข้าถึงปีติอันเกิดจากวิเวกอยู่ ด้วยสำคัญว่า นั่นสงบ นั่นประณีต คือ การเข้าถึงปีติอันเกิดจากวิเวกอยู่ ปีติอันเกิดจากวิเวกนั้น ของเรอย่อมดับไปได้ เพราะปีติอันเกิดจากวิเวกดับ ย่อมเกิดโภมนัส เ�ะโภมนัสดับ ย่อมเกิดปีติอันเกิดจากวิเวก เปรียบเหมือนร่มเงาเละที่แห่งใด แดดย่อมແໄປຢັງທີ່แห่งนັ້ນ แดດละທີ່แห่งใด ร่มเงากຍ່ອມແໄປຢັງທີ່แห่งนັ້ນ ຈັນໄດກີຈັນນັ້ນ ແນ້ອນກັນ เพราะปีติอันเกิดจากวิเวกดับ ย่อมเกิดโภมนัส เ�ະໂພນນັ້ສດັບ ย່ອມເກີດປີຕິອັນເກີດຈາກວິເວກ.

กิกษุทั้งหลาย ตถาคตย่อมทราบเรื่องนີ້ดี สมณะหรือพระมหาณีนີ້แล เพราะสลัดทิภูจิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอดีต และสลัดทิภูจิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอนาคตเสียได้ การสัญญาณทั้งปวงจึงตั้งอยู่ไม่ได้ ย່ອມเข้าถึงປີຕິອັນເກີດຈາກວິເວກอยู่

ด้วยสำคัญว่า นั่นส่ง นั่นประณีต คือ การเข้าถึงปติอันเกิดจากวิเวกอยู่ ปติอันเกิดจากวิเวกนั้นของเร้อย่ามดับไปได้ เพราะปติอันเกิดจากวิเวกดับ ย่อมเกิดโภมนัส เพราะโภมนัสดับ ย่อมเกิดปติอันเกิดจากวิเวก เรื่องปติอันเกิดจากวิเวก ดังนี้นั้น อันปัจจัยปรุ่งแต่ง เป็นของทายาบ และความดับของสิ่งที่ปัจจัยปรุ่งแต่งมีอยู่ ตถาคตทราบว่าสิ่งนี้ยังมีอยู่ จึงเห็นอุบَاຍ เครื่องออกไปพ้นจากสิ่งที่ปัจจัยปรุ่งแต่งนั้น เป็นไปเพื่อล่วงสิ่งที่ปัจจัยปรุ่งแต่งนั้นได้.

ภิกขุทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ เพราะสลัดทิภูมิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอดีต และสลัดทิภูมิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอนาคตเสียได้ กามสัญญาชนทั้งปวงจึงตั้งอยู่ไม่ได้ และ เพราะก้าวล่วงปติอันเกิดจากวิเวกได้ ย่อมเข้าถึงสุขปราศจากอาโนมสัญ (นิรามิส สุข) ด้วยสำคัญว่า นั่นส่งบ นั่นประณีต คือ การเข้าถึงนิรามิสสุข^๑ อยู่ สุขปราศจากอาโนมส นั่นของเร้อย่ามดับไปได้ เพราะสุขปราศจากอาโนมส์ดับ ย่อมเกิดปติอันเกิดจากวิเวก เพราะปติอันเกิดจากวิเวกดับ ย่อมเกิดสุขปราศจากอาโนมส เปรียบเหมือนร่มเงาลະที่แห่งได แดด ย่อมແ劈ไปยังที่แห่งนั้น แดดละที่แห่งได ร่มเงาก็ย่อมແ劈ไป

---

๑. นิรามิสสุข = สุขปราศจากอาโนมส - คณะผู้รู้บรรลุม

ยังที่แห่งนั้น ฉันได้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เพราะสุขปราศจาก
ความสลด ย่อมเกิดปีติอันเกิดจากวิເວກ ເພະປີຕິອັນເກີດຈາກ
ວິເວກດັບ ຍ່ອມເກີດສຸຂປະກາດຄວາມສີ.

ກົກຊູທັງຫລາຍ ຕາຄາຕຍ່ອມທຣາບເຮືອງນີ້ດີ ສມຜະ
ຫຼືອພຣາມຜົນໜີແລ ເພະສັດທິກູງຈີອັນຄລ້ອຍຕາມຂັ້ນອົ່ວນ
ອົດືຕ ແລະສັດທິກູງຈີອັນຄລ້ອຍຕາມຂັ້ນອົ່ວນອາຄຕເສີຍໄດ້
ການສັ້ນໂພູໜັນທັງປວງຈຶ່ງຕັ້ງອູ່ໄມ້ໄດ້ ແລະເພະກ້າວລ່ວງປີຕ
ອັນເກີດຈາກວິເວກໄດ້ ຍ່ອມເຂົ້າສົ່ງສຸຂປະກາດຄວາມສອງໝູ່ ດ້ວຍ
ສຳຄັງວ່າ ນັ້ນສົບ ນັ້ນປະນິຕ ອື່ກ ການເຂົ້າສົ່ງນິຣາມສຸຂອູ່ ສຸຂ
ປະກາດຄວາມສິນນີ້ຂອງເຮອຍຢ່ອມດັບໄປໄດ້ ເພະສຸຂປະກາດ
ຄວາມສັດ ຍ່ອມເກີດປີຕິອັນເກີດຈາກວິເວກ ເພະປີຕິອັນເກີດຈາກ
ວິເວກດັບ ຍ່ອມເກີດສຸຂປະກາດຄວາມສີ ເຮືອງສຸຂປະກາດຄວາມສີ
ດັ່ງນີ້ນັ້ນ ອັນປ່າຈັຍປຽງແຕ່ງ ເປັນຂອງຫຍາບ ແລະຄວາມດັບຂອງ
ສິ່ງທີ່ປ່າຈັຍປຽງແຕ່ງມີອູ່ ຕາຄາຕທຣາບວ່າສິ່ງນີ້ຍັງມີອູ່ ຈຶ່ງເຫັນ
ອຸບາຍເຄື່ອງອອກໄປພັນຈາກສິ່ງທີ່ປ່າຈັຍປຽງແຕ່ງນັ້ນ ເປັນໄປ
ເພື່ອລ່ວງສິ່ງທີ່ປ່າຈັຍປຽງແຕ່ງນັ້ນໄດ້.

ກົກຊູທັງຫລາຍ ສມຜະຫຼືອພຣາມຜົນບາງຄນໃນໂລກນີ້
ເພະສັດທິກູງຈີອັນຄລ້ອຍຕາມຂັ້ນອົ່ວນອົດືຕ ແລະສັດທິກູງຈີອັນ
ຄລ້ອຍຕາມຂັ້ນອົ່ວນອາຄຕເສີຍໄດ້ ການສັ້ນໂພູໜັນທັງປວງຈຶ່ງ

อยู่ไม่ได้ และพระก้าวล่วงปีติอันเกิดจากวิเวก ก้าวล่วงสุข ปราศจากความมิสได้ ย่อมเข้าถึงอทุกข์มสุขเวทนาอยู่ ด้วยสำคัญว่า นั่นสงบ นั่นประณีต คือ การเข้าถึงอทุกข์มสุขเวทนาอยู่ อทุกข์มสุขเวทนานั้นของเร้อย่อมดับไปได้ เพราะอทุกข์มสุข- เวทนาดับ ย่อมเกิดสุขปราศจากความมิส เพราะสุขปราศจาก ความมิสดับ ย่อมเกิดอทุกข์มสุขเวทนา เปรียบเหมือนร่มเงา ละที่แห่งได แดดย่อมແພໄປຢັງທີ່ແຫ່ງນັ້ນ ແດດະທີ່ແຫ່ງໄດ ຮ່ມເງັກຍ່ອມແພໄປຢັງທີ່ແຫ່ງນັ້ນ ຈັນໄດກົລັນນັ້ນເໝືອນກັນ ເວຮະອທຸກຂໍມສຸຂະວັນດັບ ย່ອມເກີດສຸຂປຣາສຈາກຄວາມມີສັດ ເວຮະສຸຂປຣາສຈາກຄວາມມີສັດ ย່ອມເກີດອທຸກຂໍມສຸຂະວັນ.

ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตย่อມทราบเรื่องนี้ดี สมณะหรือ พระมหาณนີ້ແລ ເວຮະສັດທິກູງຈີອັນຄລ້ອຍຕາມຂັ້ນຮ່ວ່ານອດີຕ ແລະສັດທິກູງຈີອັນຄລ້ອຍຕາມຂັ້ນຮ່ວ່ານອນຄາຕເລີຍໄດ້ກາມລັ້ມໂຄງໜ້ນ ທັ້ງປົງຈຶ່ງຕັ້ງอยู่ไม่ได ແລະພຣະກັວລ່ວງປີຕີອັນເກີດຈາກວິເວກ ກັວລ່ວງສຸຂປຣາສຈາກຄວາມມີສັດ ຍ່ອມເຂົ້າถື່ອອທຸກຂໍມສຸຂະວັນ ດ້ວຍสำคัญว່າ นັ້ນสงบ นັ້ນประณีต คือ การเข้าถึงอทุกข์มสุข- ວັນດັບ ย່ອມເກີດສຸຂປຣາສຈາກຄວາມມີສັດ ເວຮະສຸຂປຣາສຈາກຄວາມມີສັດ ย່ອມເກີດອທຸກຂໍມສຸຂະວັນ ເຊິ່ງອທຸກຂໍມສຸ-

เวทนาดังนี้นั้น อันปัจจัยปรุ่งแต่ง เป็นของหยาบ และความดับของสิ่งที่ปัจจัยปรุ่งแต่งมีอยู่ ตถาคตร้าบว่าลิงนี้ยังมีอยู่ จึงเห็นอุบายเครื่องออกไปพ้นจากสิ่งที่ปัจจัยปรุ่งแต่งนั้น เป็นไปเพื่อล่วงลิงที่ปัจจัยปรุ่งแต่งนั้นได้.

กิกขุทั้งหลาย สมณะหรือพระมหาณีบางคนในโลกนี้ เพราะสลัดทิภูสิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอดีต และสลัดทิภูสิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอนาคตเสียได้ การสัญญาณนี้ทั้งปวงจึงตั้งอยู่ไม่ได้ และพระก้าวล่วงปีติอันเกิดจากวิเวก ก้าวล่วงสุข ปราศจากอามิส ก้าวล่วงอทุกขมสุขเวทนาได้ ย่อมเลิ่งเห็นตัวเองว่า เป็นผู้สงบแล้ว เป็นผู้ดับแล้ว เป็นผู้ไม่มีอุปทาน.

กิกขุทั้งหลาย ตถาคตย่อมทราบเรื่องนี้ดี สมณะหรือพระมหาณีแล เพราะสลัดทิภูสิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอดีต และสลัดทิภูสิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอนาคตเสียได้ การสัญญาณนี้ทั้งปวงจึงตั้งอยู่ไม่ได้ และพระก้าวล่วงปีติอันเกิดจากวิเวก ก้าวล่วงสุขปราศจากอามิส ก้าวล่วงอทุกขมสุข-เวทนาได้ ย่อมเลิ่งเห็นตัวเองว่า เป็นผู้สงบแล้ว เป็นผู้ดับแล้ว เป็นผู้ไม่มีอุปทาน ท่านผู้นี้ย่อมกล่าวยืนยันปฏิปทาที่ให้สำเร็จนิพพานอย่างเดียวโดยแท้ ก็สมณะหรือพระมหาณีเมื่อถือมั่นทิภูสิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอดีต ก็ชื่อว่ายังถือมั่นอยู่หรือเมื่อถือมั่นทิภูสิอันคล้อยตามขันธ์ส่วนอนาคต ก็ชื่อว่ายัง

ถือมั่นอยู่ หรือเมื่อถือมั่นกามสัญโภชนา ก็ซึ่อว่ายังถือมั่นอยู่ หรือเมื่อถือมั่นปิติอันเกิดจากวิເວກ ก็ซึ่อว่ายังถือมั่นอยู่ หรือ เมื่อถือมั่นสุขปราศจากอาມิส ก็ซึ่อว่ายังถือมั่นอยู่ หรือเมื่อ ถือมั่นอทุกขมสุขเวทนา ก็ซึ่อว่ายังถือมั่นอยู่ และแม้ข้อที่ท่าน พนี้เล็บเห็นตัวเองว่า เป็นผู้สงบแล้ว เป็นผู้ดับแล้ว เป็นผู้ไม่มี อุปทานนั้น บันทิกก์เรียกว่าอุปทานของสมณพระมหาณนี้ เรื่องอุปทานดังนี้นั้นอันปัจจัยปรุงแต่ง เป็นของหมาย และ ความดับของสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งมีอยู่ ตถาคตทราบว่าสิ่งนี้ยัง มีอยู่ จึงเห็นอุบายเครื่องออกไปพ้นจากสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งนั้น เป็นไปเพื่อล่วงสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งนั้นได้.

ภิกษุทั้งหลาย กับท้อนประเสริฐ สงบ ไม่มีบทอื่นยิ่งกว่า (อนุตตร สนธ วร ปท) ที่ตถาคตตรัสรู้ด้วยปัญญาอันยิ่งเงง คือ ความรู้เหตุเกิด(สมุทัย) ความตั้งอยู่ไม่ได้(อตุถุค) รสอร่อย (อสุสาท) โทษ(อาทินา) และอุบายเครื่องออกไปพ้น(นิสสรณ) แห่งผัสสายตนะทั้ง ๖ ตามความเป็นจริง แล้วหลุดพ้นได้ด้วย ไม่ถือมั่น (อนุปทานวิโมกุโข) ภิกษุทั้งหลาย บท้อนประเสริฐ สงบ ไม่มีบทอื่นยิ่งกว่านี้นั้น คือ ความรู้เหตุเกิด ความตั้งอยู่ ไม่ได้ รสอร่อย โทษ และอุบายเครื่องออกไปพ้น แห่ง ผัสสายตนะทั้ง ๖ ตามความเป็นจริง แล้วหลุดพ้นได้ด้วย ไม่ถือมั่น.

ความติดใจ ก็เป็นสัญญาณนี้

๒๙

- ปาลี ติก. อ. ๒๐/๓๓๗/๔๔๒.

กิกขุทั้งหลาย เหตุ ๓ อย่างเหล่านี้ ทำให้เกิดกรรม
(ตีณมานิ กิกขุเง นิทานานิ กมุนานิ สมุทาย) ๓ อย่างอะไรบ้าง คือ

(๑) กิกขุทั้งหลาย ความพอใจย่อมเกิด เพราะ
ประภารมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในอดีต (อดีเต
กิกขุเง ฉนุตราคภูฐานิเย ဓมเม อารพุก ฉนุโภ ชาติ)

(๒) กิกขุทั้งหลาย ความพอใจย่อมเกิด เพราะ
ประภารมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในอนาคต (อนาคต
กิกขุเง ฉนุตราคภูฐานิเย ဓมเม อารพุก ฉนุโภ ชาติ)

(๓) กิกขุทั้งหลาย ความพอใจย่อมเกิด เพราะ
ประภารมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในปัจจุบัน (ปัจจุบุปนุน
กิกขุเง ฉนุตราคภูฐานิเย ဓมเม อารพุก ฉนุโภ ชาติ)

กิกขุทั้งหลาย ความพอใจย่อมเกิด เพราะประภ
ารมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในอดีตเป็นอย่างไร คือ
กิกขุทั้งหลาย บุคคลตรึกตรองตามด้วยใจถึงธรรมอันเป็น
ที่ตั้งแห่งจันทราระในอดีต เมื่อตรึกตรองตามด้วยใจอยู่
ย่อมเกิดความพอใจ (ฉนุทชาโต) ผู้ที่เกิดความพอใจแล้ว
ก็เชื่อว่าถูกธรรมเหล่านั้นผูกไว้แล้ว กิกขุทั้งหลาย เรากล่าว
ความติดใจ (เจตโน สาราโน) นั่นว่าเป็นสัญญาณนี้ กิกขุ

ทั้งหลาย ความพอใจย่อมเกิดเพราะประภารกธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในอดีต เป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย ความพอใจย่อมเกิดเพราะประภารกธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในอนาคตเป็นอย่างไร คือ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลตรึกตรองตามด้วยใจถึงธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในอนาคต เมื่อตรึกตรองตามด้วยใจอยู่ย่อมเกิดความพอใจ ผู้ที่เกิดความพอใจแล้ว ก็เชื่อว่าถูกธรรมเหล่านั้นผูกไว้แล้ว ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวความติดใจนั้นว่า เป็นสัญญาณ ภิกษุทั้งหลาย ความพอใจย่อมเกิดเพราะประภารกธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในอนาคต เป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย ความพอใจย่อมเกิดเพราะประภารกธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในปัจจุบันเป็นอย่างไร คือ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลตรึกตรองตามด้วยใจถึงธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในปัจจุบัน เมื่อตรึกตรองตามด้วยใจอยู่ย่อมเกิดความพอใจ ผู้ที่เกิดความพอใจแล้ว ก็เชื่อว่าถูกธรรมเหล่านั้นผูกไว้แล้ว ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวความติดใจนั้นว่า เป็นสัญญาณ ภิกษุทั้งหลาย ความพอใจย่อมเกิดเพราะประภารกธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในปัจจุบัน เป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย เหตุ ๓ อย่างเหล่านี้แล ทำให้เกิดกรรม.

กิกชุ้งหลาย เหตุ ๓ อย่างเหล่านี้ ทำให้เกิดกรรม
(ตีนมานิ กิกขาว นิทานานิ กมุمانิ สมุทาย) ๓ อย่างอะไรบ้าง คือ

(๑) กิกชุ้งหลาย ความพอใจย่อมไม่เกิด เพราะ
ประภารมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในอดีต (อดีต
กิกขาว จนทราคภูชนิยะ รมเม ารพุก จนโท น ชาติ)

(๒) กิกชุ้งหลาย ความพอใจย่อมไม่เกิด เพราะ
ประภารมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในอนาคต (อนาคต
กิกขาว จนทราคภูชนิยะ รมเม ารพุก จนโท น ชาติ)

(๓) กิกชุ้งหลาย ความพอใจย่อมไม่เกิด เพราะ
ประภารมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในปัจจุบัน (ปัจจุบุปนุน
กิกขาว จนทราคภูชนิยะ รมเม ารพุก จนโท น ชาติ)

กิกชุ้งหลาย ความพอใจย่อมไม่เกิด เพราะประภ
ารมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในอดีต เป็นอย่างไร คือ
กิกชุ้งหลาย บุคคลรู้ชัดซึ่งผลอันจะเกิดต่อไปของธรรม
อันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในอดีต ครั้นรู้ชัดแล้ว ก็กลับใจ
เลี้ยวจากเรื่องนั้น ครั้นกลับใจได้แล้ว ก็คล้ายใจออก และ
แหงตลอดด้วยปัญญา กิกชุ้งหลาย ความพอใจย่อม
ไม่เกิด เพราะประภารมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในอดีต
เป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย ความพอใจย่อมไม่เกิด เพราะ
ประภารมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในอนาคตเป็น
อย่างไร คือ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลรู้ชัดซึ่งผลอันจะเกิดต่อไป
ของธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในอนาคต ครั้นรู้ชัดแล้ว
ก็กลับใจเลี้ยวจากเรื่องนั้น ครั้นกลับใจได้แล้ว ก็ถอยใจออก
และแทงตลอดด้วยปัญญา ภิกษุทั้งหลาย ความพอใจ
ย่อมไม่เกิด เพราะประภารมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระ
ในอนาคต เป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย ความพอใจย่อมไม่เกิด เพราะ
ประภารมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในปัจจุบันเป็น^๑
อย่างไร คือ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลรู้ชัดซึ่งผลอันจะเกิดต่อไป
ของธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระในปัจจุบัน ครั้นรู้ชัดแล้ว
ก็กลับใจเลี้ยวจากเรื่องนั้น ครั้นกลับใจได้แล้ว ก็ถอยใจออก
และแทงตลอดด้วยปัญญา ภิกษุทั้งหลาย ความพอใจ
ย่อมไม่เกิด เพราะประภารมอันเป็นที่ตั้งแห่งจันทราระ
ในปัจจุบัน เป็นอย่างนี้แล.

ภิกษุทั้งหลาย เหตุ ๓ อย่างเหล่านี้แล ทำให้
เกิดกรรม.

การผูกติดด้วยความเพลิน

๓๐

- บก.ส. ๑๗/๔๗/๖๖.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ กิกขุจึงชื่อว่า เป็นผู้มีการอยู่อย่างมีเพื่อนสอง พระเจ้าข้า.

มิคชาลະ รูปทั้งหลายที่จะรับรู้ได้ด้วยตา อันน่าประรรณนา น่ารักครอ น่าพอดใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่เข้าไปตั้งอาศัยอยู่แห่งความครอ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดมีอยู่ (รูป อกุจรา กนุตา манปา ปิยรูป กาມปสมุหิตา ราชนิยา)

ถ้าหากว่ากิกขุย้อมเพลิดเพลิน พรำสรรเสริญ สยบมัวเมาก็ชั่งรูปนั้น เมื่อกิกขุเพลิดเพลิน พรำสรรเสริญ สยบมัวเมาก็ชั่งรูปนั้นอยู่

นันทि (ความเพลิดเพลิน) ย้อมเกิดขึ้น (อุปปชุติ นนทิ)

เมื่อนันทि มีอยู่ สาราคະ (ความพอใจอย่างยิ่ง) ย้อมมี (นนทิยา สติ สาราโโค ໂ Holden)

เมื่อสาราคະ มีอยู่ สัญญาณ (ความผูกติดกับอารมณ์)

ย้อมมี (สาราเด สติ สัญญาโโค ໂ Holden).

มิคชาลະ กิกขุผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยการผูกติด (กับอารมณ์) ด้วยความเพลิน (นนทิสัญญาณสัมฤตุโต) นั่นแหล่ เราเรียกว่า ผู้มีการอยู่อย่างมีเพื่อนสอง.

มิคชาลະ เสียงทั้งหลายที่จะรับรู้ได้ด้วยหู อันน่าประณาน น่ารักครับ น่าพ้อใจ มีลักษณะน่ารัก ... ถ้าหากว่า กิกขุยื่อมเพลิดเพลิน พร่าสรรเสริญ สยบม้าเมาซึ่งเสียงนั้น ... นันทิ ย่อมเกิดขึ้น เมื่อนั้นทิ มีอยู่ สาระะ ย่อมมี เมื่อสาระะ มีอยู่ สัญญาณ ย่อมมี.

มิคชาลະ กิกขุผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยการผูกติด (กับอารมณ์) ด้วยความเพลิน นั้นแหล่ะ เราเรียกว่า ผู้มีการอยู่อย่างมีเพื่อนสอง.

มิคชาลະ กลืนทั้งหลายที่จะรับรู้ได้ด้วยจมูก อันน่าประณาน น่ารักครับ น่าพ้อใจ มีลักษณะน่ารัก ... ถ้าหากว่า กิกขุยื่อมเพลิดเพลิน พร่าสรรเสริญ สยบม้าเมาซึ่งกลืนนั้น ... นันทิ ย่อมเกิดขึ้น เมื่อนั้นทิ มีอยู่ สาระะ ย่อมมี เมื่อสาระะ มีอยู่ สัญญาณ ย่อมมี.

มิคชาลະ กิกขุผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยการผูกติด (กับอารมณ์) ด้วยความเพลิน นั้นแหล่ะ เราเรียกว่า ผู้มีการอยู่อย่างมีเพื่อนสอง.

มิคชาลະ รสทั้งหลายที่จะรับรู้ได้ด้วยลิ้น อันน่าประณาน น่ารักครับ น่าพ้อใจ มีลักษณะน่ารัก ... ถ้าหากว่า กิกขุ

ย่อมเพลิดเพลิน พร่าสวรรเสริญ สายบมัวเม้าชึ่งรสนั้น ... นันทิ ย่อมเกิดขึ้น เมื่อนันทิ มีอยู่ สาวะะ ย่อมมี เมื่อสาวะะ มีอยู่ สัญญาโภคะ ย่อมมี.

มิคชาลาะ กิกชุผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยการผูกติด (กับอารมณ์) ด้วยความเพลิน นั่นแหล่ะ เราเรียกว่า ผู้มีการอยู่อย่างมีเพื่อนสอง.

มิคชาลาะ โพภรจัพพะทั้งหลายที่จะรับรู้ได้ด้วยกาย อันนำปรารถนา นำรักใคร่ นำพาใจ มีลักษณะนำรัก ... ถ้าหากว่ากิกชุย่อมเพลิดเพลิน พร่าสวรรเสริญ สายบมัวเม้า ชึ่งโพภรจัพพะนั้น ... นันทิ ย่อมเกิดขึ้น เมื่อนันทิ มีอยู่ สาวะะ ย่อมมี เมื่อสาวะะ มีอยู่ สัญญาโภคะ ย่อมมี.

มิคชาลาะ กิกชุผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยการผูกติด (กับอารมณ์) ด้วยความเพลิน นั่นแหล่ะ เราเรียกว่า ผู้มีการอยู่อย่างมีเพื่อนสอง.

มิคชาลาะ ธรรมทั้งหลายที่จะรับรู้ได้ด้วยมโน อันนำปรารถนา นำรักใคร่ นำพาใจ มีลักษณะนำรัก เป็นที่เข้าไป ตั้งอาศัยอยู่แห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดมีอยู่ ถ้าหากว่ากิกชุย่อมเพลิดเพลิน พร่าสวรรเสริญ สายบมัวเม้า

ชีวิตรรตนนั้น เมื่อกิกขุเพลิดเพลิน พระสรัสรเสริญ สยบม้าเม้า ชีวิตรรตนนั้นอยู่ นันทิ ย่อมเกิดขึ้น เมื่อนั้นทิ มีอยู่ สาระคະ ย่อ้มมี เมื่อสาระคະ มีอยู่ สัญโณคະ ย่อ้มมี.

มิคชาลະ กิกขุผู้ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยการผูกติด (กับอารมณ์) ด้วยความเพลิน นั่นแหล่ะ เราเรียกว่า ผู้มีการอยู่อย่างมีเพื่อนสอง.

มิคชาลະ กิกขุผู้มีปกติอยู่ด้วยอาการอย่างนี้ ถึงจะเสพเสนาสนะ อันเป็นป่าและป่าทึบ ซึ่งเงียบสงบ มีเสียงรบกวนน้อย ไรซึ่งลมจากผู้คน (วิชนวาตานิ) ควรเป็นที่ทำการอันสังดของมนุษย์ (มนุสสราหเสยุยกานิ) สมควรเป็นที่หลีกเร้นเช่นนี้แล้วก็ตาม ถึงอย่างนั้น กิกขุนั้น เราก็ยังคงเรียกว่า ผู้มีการอยู่อย่างมีเพื่อนสอง ข้อนั้น เพราะเหตุอะไร เพราะว่า ตั้มหนานั่นแหล่ะเป็นเพื่อนสองของกิกขุนั้น ตั้มหนานั้นอันเข้า ยังจะไม่ได้ ดังนั้น กิกขุนั้น เรายังเรียกว่า ผู้มีการอยู่อย่างมี เพื่อนสอง (ตัณฑา หิสส ทุติยา สาสุส อปุปหีนา ตสุมา สทุติยวิหารี ติ วุจจติ).

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ กิกขุจึงชื่อว่า เป็นผู้มีการอยู่อย่างอยู่ผู้เดียว พระเจ้าข้า.

มิคชาลະ รูปทั้งหลายที่จะรับรู้ได้ด้วยตา อันน่าประณยา น่ารักครับ น่าพอดใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่เข้าไปตั้งอาทัยอยู่แห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดมีอยู่ (รูป อภิญญา กนุตา манาปา ปิยรูป้า กามปสัญหิตา ราชนิยา)

ถ้าหากว่ากิกขุไม่เพลิดเพลิน ไม่พรำสรรเสริญ ไม่สยบม้ามาซึ่งรูปนั้น เมื่อกิกขุไม่เพลิดเพลิน ไม่พรำสรรเสริญ ไม่สยบม้ามาซึ่งรูปนั้น นั่นแหล่ะ

นันทิ ย่อมดับ (นนทิ นิรุชമติ)

เมื่อนันทิ ไม่มีอยู่ สาระจะ ย่อมไม่มี

(นนทิยา อสติ สาราโโค โน ໂທີ)

เมื่อสาระจะ ไม่มีอยู่ สัญโญคະ ย่อมไม่มี

(สาราເຄ ອສຕີ ສະໄວໂໂໂດ ໂທີ).

มิคชาลະ กิกขุผู้ไม่ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยการผูกติด (กับอารมณ์) ด้วยความเพลิน (นนทิสัญโญชนวิśယຸตໂຕ) นั่นแหล่ะ เราเรียกว่า ผู้มีการอยู่อย่างอยู่ผู้เดียว.

มิคชาลະ เสียงทั้งหลายที่จะรับรู้ได้ด้วยหู อันน่าประณยา น่ารักครับ น่าพอดใจ มีลักษณะน่ารัก ... ถ้าหากว่า กิกขุไม่เพลิดเพลิน ไม่พรำสรรเสริญ ไม่สยบม้ามาซึ่งเสียงนั้น

... นันทิ ย่อมดับ เมื่อนันทิ ไม่มีอยู่ สาระคะ ย่อมไม่มี เมื่อสาระคะ ไม่มีอยู่ สัญญาณคะ ย่อมไม่มี.

มิคชาลະ ภิกษุผู้ไม่ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยการผูกติด (กับอารมณ์) ด้วยความเพลิน นั่นแหล่ะ เราเรียกว่า ผู้มีการอยู่อย่างอยู่ผู้เดียว.

มิคชาลະ กลิ่นทั้งหลายที่จะรับรู้ได้ด้วยจมูก อันน่าประณาน่ารักโครง น่าพ้อใจ มีลักษณะน่ารัก ... ถ้าหากว่า ภิกษุไม่เพลิดเพลิน ไม่พรำสูตรเสริญ ไม่สยบม้าเมชี่กลิ่นนั้น ... นันทิ ย่อมดับ เมื่อนันทิ ไม่มีอยู่ สาระคะ ย่อมไม่มี เมื่อสาระคะ ไม่มีอยู่ สัญญาณคะ ย่อมไม่มี.

มิคชาลະ ภิกษุผู้ไม่ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยการผูกติด (กับอารมณ์) ด้วยความเพลิน นั่นแหล่ะ เราเรียกว่า ผู้มีการอยู่อย่างอยู่ผู้เดียว.

มิคชาลະ รสทั้งหลายที่จะรับรู้ได้ด้วยลิ้น อันน่าประณาน่ารักโครง น่าพ้อใจ มีลักษณะน่ารัก ... ถ้าหากว่า ภิกษุไม่เพลิดเพลิน ไม่พรำสูตรเสริญ ไม่สยบม้าเมชี่รสนั้น ... นันทิ ย่อมดับ เมื่อนันทิ ไม่มีอยู่ สาระคะ ย่อมไม่มี เมื่อสาระคะ ไม่มีอยู่ สัญญาณคะ ย่อมไม่มี.

มิคชาลະ ภิกษุผู้ไม่ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยการผูกติด (กับอารมณ์) ด้วยความเพลิน นั่นแหล่ะ เราเรียกว่า ผู้มีการอยู่อย่างอยู่ผู้เดียว.

มิคชาลະ โภภรรจพะหง້ຫລາຍທີຈະຮັບຮູດໄດ້ດ້ວຍກາຍອັນນ່າປຣາຄານ ນ່າຮັກໂຄຣ໌ ນ່າພອໃຈ ມີລັກຂະນະນ່າຮັກ ... ຄ້າຫາກວ່າภิกษຸມີເພີດເພີນ ໃນໆພໍາສຣເສຣີຢູ່ ໃນໆສຍບມ້າເມາ ຜຶ່ງໂພງຮັບພະນັ້ນ ... ນັ້ນທີ ຍ່ອມດັບ ເມື່ອນັ້ນທີ ໃນໆມີອູ່ສາරາຄະ ຍ່ອມໄມ້ມີ ເມື່ອສາරາຄະ ໃນໆມີອູ່ສັນໂຜູຄະ ຍ່ອມໄມ້ມີ.

มิคชาลະ ภิกษุผู้ไม่ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยการผูกติด (กับอารมณ์) ด้วยความเพลิน นั่นแหล่ะ เราเรียกว่า ผู้มีการอยู่อย่างอยู่ผู้เดียว.

มิคชาลະ ອຣມທັ້ງຫລາຍທີຈະຮັບຮູດໄດ້ດ້ວຍມໂນ ອັນນ່າປຣາຄານ ນ່າຮັກໂຄຣ໌ ນ່າພອໃຈ ມີລັກຂະນະນ່າຮັກ ເປັນທີເຂົາໄປຕັ້ງອາສີຍອູ່ແໜ່ງຄວາມໂຄຣ໌ ເປັນທີຕັ້ງແໜ່ງຄວາມກຳໜັດມີອູ່ຄ້າຫາກວ່າภิกษຸມີເພີດເພີນ ໃນໆພໍາສຣເສຣີຢູ່ ໃນໆສຍບມ້າເມາ ຜຶ່ງອຣມນັ້ນ ເມື່ອภິກີ່ມີເພີດເພີນ ໃນໆພໍາສຣເສຣີຢູ່ ໃນໆສຍບມ້າເມາ ຜຶ່ງອຣມນັ້ນ ນັ້ນທີ ຍ່ອມດັບ ເມື່ອນັ້ນທີ ໃນໆມີອູ່ສາරາຄະ ຍ່ອມໄມ້ມີ ເມື່ອສາරາຄະ ໃນໆມີອູ່ສັນໂຜູຄະ ຍ່ອມໄມ້ມີ.

มิคชาลະ ภิกขุผู้ไม่ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยการผูกติด (กับอารมณ์) ด้วยความเพลิน นั่นแหล่ เรายังเรียกว่า ผู้มีการอยู่อย่างอยู่ผู้เดียว.

มิคชาลະ ภิกขุผู้มีปักติอยู่ด้วยอาการอย่างนี้ แม้จะอยู่ในหมู่บ้าน อันจะคนไปด้วยภิกขุ ภิกขุณี อุบาสก อุบาลิกา พระราชา มหาอัมมาตย์ของพระราชา เดียรถี สาวกของเดียรถีทั้งหลายก็ตาม ถึงอย่างนั้น ภิกขุนั้น เรายังคงเรียกว่า ผู้มีการอยู่อย่างอยู่ผู้เดียว ข้อนั้น เพราะเหตุอะไร เพราะว่า ตัณหานั่นแหล่เป็นเพื่อนสองของภิกขุนั้น ตัณหานั้น อันเข้าละเอียดแล้ว ดังนั้น ภิกขุนั้น เรายังเรียกว่า ผู้มีการอยู่อย่างอยู่ผู้เดียว (ตัณหา ทิสุส ทุติยา สาสุส ปหีนา ตสุมา เอกวิหารีติ วุจจติ).

ໂຍຄະ ፫

๓๑

-ມາດີ ຈຸດກກ. ພ. ២១/០៣/១០.

ກົກໜູ້ທັງໝາຍ ໂຍຄະ ፫ ປະການນີ້ ດັ່ງກ່າວເປັນ
ອຍ່າງໄວ ຄື່ອ ການໂຍຄະ ກວໂຍຄະ ທິກຸລິໂຍຄະ ອວິ່ຈາໂຍຄະ.

ກົກໜູ້ທັງໝາຍ ການໂຍຄະເປັນອຍ່າງໄວ ບຸຄຄລບາງຄນ
ໃນໂລກນີ້ ຍ່ອມໄມ່ຮູ້ຮັດຊື່ເຫດຖຸເກີດ (ສມຸຍ) ຄວາມຕັ້ງອູ້ໄມ້ໄດ້
(ອຸດົດຄມ) ຮສອຮ່ອຍ (ອສຸສາທ) ໂທ່າ (ອາທິນາ) ແລະ ອຸບາຍ
ເຄື່ອງອອກໄປພັນ (ນິສຸສຣນ) ແທ່ງການທັງໝາຍຕາມຄວາມ
ເປັນຈິງ ເມື່ອເຂົາໄມ່ຮູ້ຮັດຊື່ເຫດຖຸເກີດ ຄວາມຕັ້ງອູ້ໄມ້ໄດ້
ຮສອຮ່ອຍ ໂທ່າ ແລະ ອຸບາຍເຄື່ອງອອກໄປພັນແທ່ງການ
ທັງໝາຍຕາມຄວາມເປັນຈິງ ການທັງໝາຍ ຄວາມກຳໜັດ
ໃນການ (ການຮາໂຄ) ຄວາມເພີດເພີນໃນການ (ການນຸທິ)
ຄວາມເຢືອໄຍໃນການ (ການສີເນໂທ) ຄວາມໜົມກຸ່ນໃນການ
(ການມຸຈຸຈາ) ຄວາມກະຫຍາຍໃນການ (ການປຶປາສາ) ຄວາມເຮົ່ວໜ້ອນ
ໃນການ (ການປີເຮົາໂທ) ຄວາມຫຍ່ື່ງລົງໃນການ (ການບຸໂຄສຳ) ແລະ
ຄວາມອຍກໃນການ (ການຕຸ່ນຫາ) ຍ່ອມເກີດຂຶ້ນ ນີ້ເຮົາເຮັດວຽກ
ການໂຍຄະ ກົກໜູ້ທັງໝາຍ ການໂຍຄະ ເປັນດັ່ງນີ້.

ກົກໜູ້ທັງໝາຍ ກວໂຍຄະເປັນອຍ່າງໄວ ບຸຄຄລບາງຄນ
ໃນໂລກນີ້ ຍ່ອມໄມ່ຮູ້ຮັດຊື່ເຫດຖຸເກີດ ຄວາມຕັ້ງອູ້ໄມ້ໄດ້ ຮສອຮ່ອຍ
ໂທ່າ ແລະ ອຸບາຍເຄື່ອງອອກໄປພັນແທ່ງກົກໜູ້ທັງໝາຍຕາມ

ความเป็นจริง เมื่อเข้าไม่รู้ชัดซึ่งเหตุเกิด ความตั้งอยู่ไม่ได้ รอร้อย โทษ และอุบายเครื่องออกไปพ้นแห่งภพทั้งหลาย ตามความเป็นจริง ภพทั้งหลาย ความกำหนดในภพ ความเพลิดเพลินในภพ ความเย่อไอในภพ ความหมกมุ่นในภพ ความกระหายในภพ ความเราร้อนในภพ ความหย่อนลงในภพ และความอยากในภพ ย่อมเกิดขึ้น นี่เราเรียกว่า ภayoคะ กิจธุทั้งหลาย การโยคะ ภayoคะ เป็นดังนี้.

กิจธุทั้งหลาย ทิภูณิyoคะเป็นอย่างไร บุคคลบางคน ในโลกนี้ ย่อมไม่รู้ชัดซึ่งเหตุเกิด ความตั้งอยู่ไม่ได้ รอร้อย โทษ และอุบายเครื่องออกไปพ้นแห่งทิภูณิทั้งหลายตาม ความเป็นจริง เมื่อเข้าไม่รู้ชัดซึ่งเหตุเกิด ความตั้งอยู่ไม่ได้ รอร้อย โทษ และอุบายเครื่องออกไปพ้นแห่งทิภูณิ ทิภูณิทั้งหลายตามความเป็นจริง ทิภูณิทั้งหลาย ความกำหนด ในทิภูณิ ความเพลิดเพลินในทิภูณิ ความเย่อไอในทิภูณิ ความหมกมุ่นในทิภูณิ ความกระหายในทิภูณิ ความเราร้อน ในทิภูณิ ความหย่อนลงในทิภูณิ และความอยากในทิภูณิ ย่อมเกิดขึ้น นี่เราเรียกว่า ทิภูณิyoคะ กิจธุทั้งหลาย การโยคะ ภayoคะ ทิภูณิyoคะ เป็นดังนี้.

กิจมุทั้งหลาย อวิชาโยคเป็นอย่างไร บุคคล
บางคนในโลกนี้ ย่อมไม่รู้ชัดซึ่งเหตุเกิด ความตั้งอยู่ไม่ได้
ร索ร้อย โทษ และอุบายเครื่องออกไปพื้นแห่งผัสสายตนะ ๖
ตามความเป็นจริง เมื่อเขามิรู้ชัดซึ่งเหตุเกิด ความตั้งอยู่
ไม่ได้ ร索ร้อย โทษ และอุบายเครื่องออกไปพื้นแห่ง
ผัสสายตนะ ๖ ตามความเป็นจริง ความไม่รู้ ความไม่หยั่งรู้
ในผัสสายตนะ ๖ ย่อมเกิดขึ้น (ฉสุ ผสุสายตเนสุ อวิชชา อนุบาลันด์
stanussteti) นี้เรารายกว่า อวิชาโยค กิจมุทั้งหลาย การโยคะ
ภารโยคะ ทิภารโยคะ อวิชาโยคะ เป็นดังนี้.

กิจมุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยอกุศลอธรรม
อันเป็นบาป อันเป็นเครื่องศร้าหมอง เป็นเหตุให้เกิด^๔
ในภาพใหม่ มีความกระวนกระวาย มีทุกข์เป็นวิบาก
มีชาติ ชราและมรณะอีกต่อไป จะนั้น เราจึงเรียกว่า^๕
ผู้ไม่เกشمจากโยคะ.

กิจมุทั้งหลาย เหล่านี้แล โยคะ ๔ ประการ.

(ควรดูประกอบเพิ่มเติมเรื่อง “ความพราจากโยคะ ๔”
ในหน้า ๒๗๓ ของหนังสือเล่มนี้ - คณะผู้ร่วบรวม)

-
๑. อนุบาลันด์ เป็นคำที่มีความหมายแตกต่างกันไป สำวนแปลในบทนี้ ได้เทียบเคียงความ
หมายจากพจนานุกรม ๔ เล่ม เพื่อให้ถูกต้องตามบริบทโดยรวม - คณะผู้ร่วบรวม

สัญญาณ วิสัญญาณ

๓๒

- ปีที่ ๗ ตุลาคม ๖๗/๘๔/๔๔.

ภิกขุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมปริยายอันเป็นสัญญาณและวิสัญญาณ แก่เออทั้งหลาย เออทั้งหลาย จงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว.

ภิกขุทั้งหลาย ธรรมปริยายอันเป็นสัญญาณ^๑ และวิสัญญาณ^๒ (สัญญาณคุวิสัญญาณ ธรรมปริยาโย) เป็นอย่างไร.

ภิกขุทั้งหลาย หันย่อมสนใจในความเป็นหญิงในกายในทั้กิริยา ท่าทาง ความไว้ตัว ความพอดี เสียง และเครื่องประดับของหญิง เออย่อมยินดี พ่อใจในความเป็นหญิงอย่างนั้นของตน เมื่อเออยินดี พ่อใจในความเป็นหญิงอย่างนั้นของตนแล้ว ย่อมสนใจในความเป็นชายในภายนอกทั้กิริยา ท่าทาง ความไว้ตัว ความพอดี เสียง และเครื่องประดับของชาย เออย่อมยินดี พ่อใจในความเป็นชายอย่างนั้น เมื่อเออยินดี พ่อใจในความเป็นชายอย่างนั้นแล้ว ย่อมมุ่งหวังการเกี่ยวข้องกับชาย และมุ่งหวังสุขโสมนัสที่เกิดขึ้น เพราะการเกี่ยวข้องกับชายเป็นปัจจัย^๓.

๑. คำว่า สัญญาณ ในบทนี้ใช้จำนวนแปรล่า การเกี่ยวข้อง
๒. คำว่า วิสัญญาณ ในบทนี้ใช้จำนวนแปรล่า การไม่เกี่ยวข้อง
๓. คำว่า ปัจจัย แปรล่า เหตุ - คဏะผู้ร่วบรวม

กิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย ผู้พ่อใจในความเป็น
หญิง ก็ถึงการเกี่ยวข้องกับชาย ด้วยอาการอย่างนี้แล หญิง
จึงไม่ล่วงพ้นในความเป็นหญิงไปได้.

กิกษุทั้งหลาย ชายย่อมสนใจในความเป็นชายใน
ภายใน ทั้งกิริยา ท่าทาง ความไว้ตัว ความพอใจ เสียง และ
เครื่องประดับของชาย เขาย่อมยินดี พ่อใจในความเป็นชาย
อย่างนั้นของตน เมื่อเขายินดี พ่อใจในความเป็นชายอย่าง
นั้นของตนแล้ว ย่อมสนใจในความเป็นหญิงในภายนอก
ทั้งกิริยา ท่าทาง ความไว้ตัว ความพอใจ เสียง และเครื่อง
ประดับของหญิง เขาย่อมยินดี พ่อใจในความเป็นหญิงอย่าง
นั้น เมื่อเขายินดี พ่อใจในความเป็นหญิงอย่างนั้นแล้ว ย่อม²
มุ่งหวังการเกี่ยวข้องกับหญิง และมุ่งหวังสุขโสมนัสที่เกิดขึ้น
 เพราะการเกี่ยวข้องกับหญิงเป็นปัจจัย.

กิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย ผู้พ่อใจในความ
เป็นชาย ก็ถึงการเกี่ยวข้องกับหญิง ด้วยอาการอย่างนี้แล
ชายจึงไม่ล่วงพ้นในความเป็นชายไปได้.

กิกษุทั้งหลาย การเกี่ยวข้อง ย่อมมี ด้วยอาการอย่าง
นี้แล.

กิกษุทั้งหลาย การไม่เกี่ยวข้อง เป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย ญี่ปุ่นย่อมไม่สนใจในความเป็นญี่ปุ่น ในภาษาใน ทั้งกิริยา ท่าทาง ความไว้ตัว ความพอใจ เสียง และ เครื่องประดับของญี่ปุ่น เมื่อเธอไม่ยินดี ไม่พอใจในความ เป็นญี่ปุ่นอย่างนั้นของตนแล้ว ย่อมไม่สนใจในความเป็นชาวย ในภายนอก ทั้งกิริยา ท่าทาง ความไว้ตัว ความพอใจ เสียง และเครื่องประดับของชาวย เมื่อเธอไม่ยินดี ไม่พอใจในความ เป็นชาวยอย่างนั้นแล้ว ย่อมไม่มุ่งหวังการเกี่ยวข้องกับชาวย และไม่มุ่งหวังสุขโสมนัสที่เกิดขึ้น เพราะการเกี่ยวข้องกับ ชาวยเป็นปัจจัย.

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายผู้ไม่พอใจในความเป็น ญี่ปุ่น ก็ถึงการไม่เกี่ยวข้องกับชาวย ด้วยอาการอย่างนี้แล ญี่ปุ่นจึงล่วงพ้นในความเป็นญี่ปุ่นไปได้.

ภิกษุทั้งหลาย ชาวยย่อมไม่สนใจในความเป็นชาวยใน ภาษาใน ทั้งกิริยา ท่าทาง ความไว้ตัว ความพอใจ เสียง และ เครื่องประดับของชาวย เมื่อเขามิยินดี ไม่พอใจในความเป็น ชาวยอย่างนั้นแล้ว ย่อมไม่สนใจในความเป็นญี่ปุ่นในภายนอก ทั้งกิริยา ท่าทาง ความไว้ตัว ความพอใจ เสียง และเครื่อง ประดับของญี่ปุ่น เมื่อเขามิยินดี ไม่พอใจในความเป็นญี่ปุ่น อย่างนั้นแล้ว ย่อมไม่มุ่งหวังการเกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น และไม่มุ่ง หวังสุขโสมนัสที่เกิดขึ้น เพราะการเกี่ยวข้องกับญี่ปุ่นเป็นปัจจัย.

กิกชุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายผู้ไม่พ่อใจในความเป็นชาย ก็ถึงการไม่เกี่ยวข้องกับหญิง ด้วยอาการอย่างนี้แล ชายจึงล่วงพันในความเป็นชายไปได้.

กิกชุทั้งหลาย การไม่เกี่ยวข้องย่อมมี ด้วยอาการอย่างนี้แล.

กิกชุทั้งหลาย นี้แลซึ่อว่า ธรรมปริยาโภันเป็นสัญญาโญคงและวิสัญญาโญคง (การเกี่ยวข้อง และการไม่เกี่ยวข้อง).

ความพัวพันด้วยสัญญาณ และความยึดมั่น

๓๓

- บาลี ชัชช. ต. ๑๗/๒๕๖๖/๗๖๐.

ภิกขุทั้งหลาย เมื่ออะไรมีอยู่ เพราะอาศัยอะไร
 เพราะยึดมั่นอะไร จึงเกิดความพัวพันด้วยสัญญาณ และ
 ความยึดมั่น (สัญญาณภินิเวสินิพนธ์).

ภิกขุทั้งหลาย เมื่อรูปมีอยู่ เพราะอาศัยรูป เพราะ
 ยึดมั่นรูป จึงเกิดความพัวพันด้วยสัญญาณและความยึดมั่น
 เมื่อเวทนามีอยู่ ... เมื่อสัญญาณมีอยู่ ... เมื่อสัมารมีอยู่ ...
 เมื่อวิญญาณมีอยู่ เพราะอาศัยวิญญาณ เพราะยึดมั่นวิญญาณ
 จึงเกิดความพัวพันด้วยสัญญาณและความยึดมั่น.

ภิกขุทั้งหลาย เหอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้น
 เป็นอย่างไร รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง.

ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า.

ก็ลิงไดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า.

เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า.

ก็ลิงไดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็น
 ธรรมชาติ พึงเกิดความพัวพันด้วยสัญญาณและความยึดมั่น
 เพราะไม่อาศัยลิงนั้นบ้างหรือ.

ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า.

กิกษุทั้งหลาย เออทั้งหลายจะสำคัญความข้อนี้เป็นอย่างไร เวทนา ... สัญญา ... สังขาร ... วิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง.

ไม่เที่ยง พระเจ้าชา.

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง ลิงนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า.

เป็นทุกข์ พระเจ้าชา.

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดานั้นเป็นทุกข์ มีความพัวพันด้วยสัญญาและความยึดมั่น เพราะไม่aculaสิ่งนั้นบ้างหรือ.

ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าชา.

กิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ย่อมเปื่อหน่ายแม่ในรูป แม่ในเวทนา แม่ในสัญญา แม่ในสังขาร แม่ในวิญญาณ เมื่อเปื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนด จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยิ่งรูว่า หลุดพ้นแล้ว เธอย่อมรู้ชัดว่า ชาติลื้นแล้ว พระมหาธรรมกายจะบุนเดล กิจที่ควรทำให้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี.

ความพัวพันและความหมกมุ่นด้วย สัญญาณ์และความยึดมั่น

๓๔

- ปาลี ชั้นธ. ๕๗/๒๕๖๗/๗๖๒.

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อจะไร้มืออยู่ เพราะอาศัยอะไร
 เพราะยึดมั่นอะไร จึงเกิดความพัวพันและความหมกมุ่นด้วย
 สัญญาณ์ และความยึดมั่น (สัญญาณภินิเวสานิพนธุอาชญาณ).

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อรูปมีอยู่ เพราะอาศัยรูป เพราะ
 ยึดมั่นรูป จึงเกิดความพัวพันและความหมกมุ่นด้วยสัญญาณ์
 และความยึดมั่น เมื่อเวทนามีอยู่ ... เมื่อสัญญาณมีอยู่ ...
 เมื่อสังขารมีอยู่ ... เมื่อวิญญาณมีอยู่ เพราะอาศัยวิญญาณ
 เพราะยึดมั่นวิญญาณ จึงเกิดความพัวพันและความหมกมุ่น
 ด้วยสัญญาณ์ และความยึดมั่น.

ภิกษุทั้งหลาย เออทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้น
 เป็นอย่างไร รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง.

ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า.

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า.

เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า.

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็น
 ธรรมชาติ พึงเกิดความพัวพันและความหมกมุ่นด้วยสัญญาณ์
 และความยึดมั่น เพราะไม่อาศัยสิ่งนั้นบ้างหรือ.

ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า.

กิกษุทั้งหลาย เออทั้งหลายจะสำคัญความข้อ
นั้นเป็นอย่างไร เวทนา ... สัญญา ... สังฆาร ... วิญญาณ
เที่ยงหรือไม่เที่ยง.

ไม่เที่ยง พระเจ้าชา.

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง ลิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า.

เป็นทุกข์ พระเจ้าชา.

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็น
ธรรมดा พึงเกิดความพัวพันและความหมกมุ่นด้วยสัญญาณ
และความยืดมั่น เพราะไม่อาศัยลิ่งนั้นบ้างหรือ.

ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าชา.

กิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้
ย่อมเบื่อหน่ายแม่ในรูป แม่ในเวทนา แม่ในสัญญา แม่ใน
สังฆาร แม่ในวิญญาณ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนด เพราะ
คลายกำหนด จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยิ่งรูว่า
หลุดพ้นแล้ว เธอย่อมรู้ชัดว่า ชาติลิ้นแล้ว พระมหาธรรมอยู่จบแล้ว
กิจที่ควรทำให้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำเพื่อความเป็น
อย่างนี้มิได้มี.

ผู้มีสัญญาณในภายใน และภายนอก | ๓๕

- บก. ทก. อ. ๒๐/๔๐/๙๗.

ท่านพระสารีรบุตรได้กล่าวกับภิกษุทั้งหลายว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย เราจักแสดงบุคคลผู้มีสัญญาณในภายใน และบุคคลผู้มีสัญญาณภายนอก ท่านทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว.

ผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลผู้มีสัญญาณในภายใน (อชุณตุตสัญโน) เป็นอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีศีล สำรวมแล้วในปัตติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วยอาจาระและโครงการ มีปักธิเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สามารถศึกษาอยู่ใน สิกขابบททั้งหลาย ภิกษุนั้นเมื่อถูกแตกทำลาย ย่อมเข้าถึง หมู่เทพหมู่ใต้หมู่หนึ่ง ครั้นจุติจากอัตภาพนั้นแล้ว เป็นอาคาร มีกลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ นี้เรียกว่า บุคคลผู้มีสัญญาณ ในภายใน เป็นอาคาร มีกลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้.

ผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลผู้มีสัญญาณภายนอก (พหิทราสัญโน) เป็นอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีศีล สำรวมแล้วในปัตติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วยอาจาระและ โครงการ มีปักธิเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สามารถศึกษาอยู่ ในสิกขابบททั้งหลาย ภิกษุนั้นย่อมบรรลุเจตวิมุตติอันสงบ อย่างได้อย่างหนึ่ง ภิกษุนั้นเมื่อถูกแตกทำลาย ย่อมเข้าถึงหมู่ เทพหมู่ใต้หมู่หนึ่ง ครั้นจุติจากอัตภาพนั้นแล้ว เป็นอนอาคาร

ไม่กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ นี้เรียกว่า บุคคลผู้มีสัญญาณ์ในภายนอก เป็นอนาคตี ไม่กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้.

ผู้มีอายุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง กิจขุนเป็นผู้มีศีลสำรวมแล้วในปาติโมกขสังวาร ถึงพร้อมด้วยอาจาระและโศร มีปกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สามารถศึกษาอยู่ในสิกขบทั้งหลาย กิจขุนนี้ย่อมปฏิบัติเพื่อความหน่ายเพื่อคลาย เพื่อความดับกามทั้งหลาย ย่อมปฏิบัติเพื่อความหน่าย เพื่อคลาย เพื่อความดับกพทั้งหลาย ย่อมปฏิบัติเพื่อสันติสุข เพื่อลินความโลภ กิจขุนนี้เมื่อถูกแตกราบ ย่อมเข้าถึงหมู่เทพหมู่ไดหมู่หนึ่ง ครั้นจุติจากอัตภวนันแล้ว เป็นอนาคตี ไม่กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ นี้เรียกว่า บุคคลผู้มีสัญญาณ์ในภายนอก เป็นอนาคตี ไม่กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกະท่านพระสารีบุตรว่า

สารีบุตร เทวดาที่มีจิตเสเมอกันมากองค์เข้าไปหาเรา จนถึงที่อยู่ ให้เราแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว บอกว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระสารีบุตรกำลังเทศนา ถึงบุคคลผู้มีสัญญาณ์ในภัยใน และบุคคลผู้มีสัญญาณ์ในภัยนอกแก่กิจขุทั้งหลายอยู่ที่ปราสาทของนางวิสาขามิคิ มาตรานิบุพพาราม ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บริษัทร่าเริง

ขอประทานพระโอกาส ขอพระผู้มีพระภาคทรงพระกรุณา
เสด็จไปหาท่านพระสารีบุตรจนถึงที่อยู่เถิด สารีบุตร ก็เทวดา
เหล่านั้นยืนอยู่ในโอกาส(พื้นที่) แม้มิเท่าป่วยเหล็กแผลมจดลง
๑๐ องค์บ้าง ๒๐ องค์บ้าง ๓๐ องค์บ้าง ๔๐ องค์บ้าง
๕๐ องค์บ้าง ๖๐ องค์บ้าง แต่ก็ไม่เบียดกันและกัน.

สารีบุตร ก็ເຮືອພຶງມີຄວາມຄິດຍ່າງນິ້ວ່າ ຈິຕອຍ່າງນັ້ນ
ຊື່ເປັນເຫດໃຫ້ເທວດາເຫຼຳນັ້ນຍືນອູ້ໄດ້ໃນໂອກາສແມ້ເທົ່າປາຍ
ເຫຼັກແຫລມຈດລົງ ๑๐ องค์บ้าง ... ๖๐ องค์บ้าง ເປັນຈິຕ
ອັນເທວດາເຫຼຳນັ້ນອບຮມແລ້ວໃນກພນັ້ນແນ່ນອນ ສາຣີບຸຕົຣ
ກີຂອນນັ້ນເຮອໄມ່ຄວາມເຫັນເຫັນນີ້ ສາຣີບຸຕົຣ ກີຈິຕອຍ່າງນັ້ນ ຊື່
ເປັນເຫດໃຫ້ເທວດາເຫຼຳນັ້ນຍືນອູ້ໄດ້ໃນໂອກາສແມ້ເທົ່າປາຍ
ເຫຼັກແຫລມຈດລົງ ๑๐ องค์บ้าง ... ແຕ່ກີມີເບີຍດັກນະກັນ
ເທວດາເຫຼຳນັ້ນໄດ້ອບຮມແລ້ວໃນຄາສນານີ້ເອງ ເພຣະຈະນັ້ນແລະ
ສາຣີບຸຕົຣ ເຮືອພຶງຄຶກຂາຍຍ່າງນິ້ວ່າ ເຮົາຈັກເປັນຜູ້ມີອິນທຣີ່ສົງມືໃຈ
ສົງບອູ່ ເຮືອພຶງຄຶກຂາຍຍ່າງນີ້ແລະ ສາຣີບຸຕົຣ ກາຍກຣມ
ວິຈິກຣມ ມໂນກຣມຂອງຜູ້ມີອິນທຣີ່ສົງມືໃຈສົງ ກີຈັກສົງດ້ວຍ
ເພຣະເຫດນັ້ນແລະ ສາຣີບຸຕົຣ ເຮືອພຶງຄຶກຂາຍຍ່າງນິ້ວ່າ ຈັກນຳ
ກາຍແລະຈິຕທີ່ສົງແລ້ວເຫັນນັ້ນ ເຂົາໄປໃນເພື່ອພຣມຈາຣີ
ທັ້ງໝາຍ ສາຣີບຸຕົຣ ເຮືອພຶງຄຶກຂາຍຍ່າງນີ້ແລະ ສາຣີບຸຕົຣ ພາກ
ອັລຸໝູເດີຍຮົມປີປາຊກທີ່ໄມ່ໄດ້ຝຶງຮຣມບຣຍາຍນີ້ ໄດ້ພາກັນ
ຈົບຫາຍເສີຍແລ້ວ.

อนุสัย ๗

๓๖

- บานี สดตอก. อ. ๒๓/๔/๑๑.

กิกขุทั้งหลาย อนุสัย ๗ ประการเหล่านี้ ๗ ประการ เป็นอย่างไร คือ อนุสัยคือการราคะ อนุสัยคือปฏิจะ อนุสัย คือทิภูจิ อนุสัยคือวิจิกิจชา อนุสัยคือมานะ อนุสัยคือการราคะ อนุสัยคืออวิชชา กิกขุทั้งหลาย เหล่านี้แล อนุสัย ๗ ประการ.

กิกขุทั้งหลาย กิกขุย่อมอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัด อนุสัย ๗ ประการเหล่านี้ ๗ ประการเป็นอย่างไร คือ อนุสัยคือการราคะ ... อนุสัยคืออวิชชา กิกขุย่อมอยู่ประพฤติ พรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัด อนุสัย ๗ ประการเหล่านี้แล.

กิกขุทั้งหลาย เมื่อได กิกขุลະอนุสัยคือการราคะเสียได ตัดรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลายอดด้วน ไม่ให้มี ไม่ให้ เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดा ละอนุสัยคือปฏิจะเสียได ... ละอนุสัยคือทิภูจิเสียได ... ละอนุสัยคือวิจิกิจชาเสียได ... ละอนุสัย คือมานะเสียได ... ละอนุสัยคือการราคะเสียได ... ละอนุสัยคือ อวิชชาเสียได ตัดรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลายอดด้วน ไม่ให้มี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดा เมื่อนั้น กิกขุนี้ เรากล่าวว่า ตัดตันหาได้แล้ว เพิกถอนสัญญาณได้แล้ว กระทำ ที่สุดทุกข์ได้แล้ว เพราะรู้ คือ ละมานะเสียได้โดยชอบ.

อนุสัย ๕

๓๗

- มาตี ม. ม. ๑๗/๑๔๔/๑๔๓.

มาลุกกยบุตร เอօจำໂອຣມກາຕີຍສັນໂລຢູ່ນ໌ ៥ ທີເຮົາ
ແສດງແລ້ວວ່ອຍ່າງໄຮ.

ຂ້າແຕ່ພະຮອງຄູ່ເຈົ້າຢູ່ ຂ້າພະຮອງຄູ່ຍັງຈຳໄດ້ຊື່ໂອຣມກາຕີຍ-
ສັນໂລຢູ່ນ໌ ດື່ອ ສັກາຍທິກູ້ ວິຈິກິຈຈາ ສີລັບພັດປຽມາສ ການອັນກະ
ພຍາບາກ ທີ່ພະຜູ້ມີພະກາດທຽບແສດງແລ້ວ ຂ້າແຕ່ພະຮອງຄູ່ເຈົ້າຢູ່
ຂ້າພະຮອງຄູ່ຍັງຈຳໄດ້ຊື່ໂອຣມກາຕີຍສັນໂລຢູ່ນ໌ ៥ ທີ່ພະຜູ້ມີພະກາດ
ທຽບແສດງແລ້ວຍ່າງນີ້.

มาลุกກຍບຸຕົຣ ເອຈຳໂອຣມກາຕີຍສັນໂລຢູ່ນ໌ ៥ ເຫັນນີ້
ທີ່ເຮົາແສດງແລ້ວຍ່າງນີ້ແກ່ໂຄຮ່ານອ.

มาลุกກຍບຸຕົຣ ນັກບວຍ ພວກອ້ານຸມເດີຍຮົມຍື່ຈັກໂຕເຄີຍ
ດ້ວຍຄຳໂຕເຄີຍອັນເປີຍບດ້ວຍເດັກນີ້ໄດ້ ມີໃໝ່ຫຼືວ່າ ແມ້ແຕ່
ຄວາມຄືດວ່າກາຍຂອງຕົນດັ່ງນີ້ ຍ່ອມໄມ່ມີແກ່ເດັກອ່ອນຜູ້ຍັງ
ນອນໜາຍອູ່ ກີ່ສັກາຍທິກູ້ຈັກເກີດຂຶ້ນແກ່ເດັກນັ້ນແຕ່ທີ່ໃຫນ
ສ່ວນສັກາຍທິກູ້ອັນເປັນອນຸສັຍ (ສຸກາຍທິກູ້ຈານຸສໂຍ) ເຫັນນັ້ນ
ຍ່ອມນອນຕາມແກ່ເດັກນັ້ນ ແມ້ແຕ່ຄວາມຄືດວ່າອຣມທັງຫລາຍ
ດັ່ງນີ້ ຍ່ອມໄມ່ມີແກ່ເດັກອ່ອນຜູ້ຍັງນອນໜາຍອູ່ ກີ່ຄວາມສົງລັຍໃນ
ອຣມທັງຫລາຍຈັກເກີດຂຶ້ນແກ່ເດັກນັ້ນແຕ່ທີ່ໃຫນ ສ່ວນວິຈິກິຈຈາ

อันเป็นอนุสัย (วิจิกิจานุสโธ) เท่านั้น ย่อมนองตามแก่เด็กนั้น แม้แต่ความคิดว่าศีลทั้งหลายดังนี้ ย่อมไม่มีแก่เด็กอ่อนผู้ยังนอนหายอยู่ ก็สีลพพตปรามาสในศีลทั้งหลายจักเกิดขึ้นแก่เด็กนั้นแต่ที่ไหน ส่วนสีลพพตปรามาสอันเป็นอนุสัย (สีลพพตปรามาสานุสโธ) เท่านั้น ย่อมนองตามแก่เด็กนั้น แม้แต่ความคิดว่าการทั้งหลายดังนี้ ย่อมไม่มีแก่เด็กอ่อนผู้ยังนอนหายอยู่ กิจกรรมฉันทะในการทั้งหลายจักเกิดขึ้นแก่เด็กนั้นแต่ที่ไหน ส่วนการราคะอันเป็นอนุสัย (การราคานุสโธ) เท่านั้น ย่อมนองตามแก่เด็กนั้น แม้แต่ความคิดว่าสัตว์ทั้งหลายดังนี้ ย่อมไม่มีแก่เด็กอ่อนผู้ยังนอนหายอยู่ กิจกรรมพยาบาทในสัตว์ทั้งหลายจักเกิดขึ้นแก่เด็กนั้นแต่ที่ไหน ส่วนพยาบาทอันเป็นอนุสัย (พญาป่าทานุสโธ) เท่านั้น ย่อมนองตามแก่เด็กนั้น ...^๑

---

๑. สามารถศึกษาเนื้อความเต็มได้ที่ พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่ม ๑๓ หน้า ๑๙๓ ข้อ ๑๕๓ - คณะผู้ร่วบรวม.

อนุสัย ๓ (ราคะ ปฏิมະ อวิชชา)

๓๙

- บาลี อุปาริ. ม. ๑๔/๕๖๑/๘๒๒.

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยตาด้วย รูปทั้งหลายด้วย จึงเกิดจักษุวิญญาณ การประจำพร้อมแห่งธรรม ๓ ประการ นั่นคือ ผัสสะ เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา อันเป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เป็นอทุกข์สุขบ้าง (อุปปุชชติ เวทยิต สุข วา ทุกข์ วา อทุกข์สุข วา).

เพราะอาศัยหูด้วย เสียงทั้งหลายด้วย จึงเกิด โสตวิญญาณ การประจำพร้อมแห่งธรรม ๓ ประการ นั่นคือ ผัสสะ เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา อันเป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เป็นอทุกข์สุขบ้าง.

becauseอาศัยจมูกด้วย กลิ่นทั้งหลายด้วย จึงเกิด หวานวิญญาณ การประจำพร้อมแห่งธรรม ๓ ประการ นั่นคือ ผัสสะ เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา อันเป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เป็นอทุกข์สุขบ้าง.

becauseอาศัยลิ้นด้วย รสทั้งหลายด้วย จึงเกิด ชิวหายิญญาณ การประจำพร้อมแห่งธรรม ๓ ประการ นั่นคือ ผัสสะ เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา อันเป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เป็นอทุกข์สุขบ้าง.

๑. อทุกข์สุข = ไม่ใช่ทุกนี้ไม่ใช่สุข - คณะผู้รู้บรรยาย

เพราะอาศัยกายด้วย โภภูริพพะทั้งหลายด้วย จึงเกิดกายวิญญาณ การประจำพร้อมแห่งธรรม ๓ ประการนั่นคือ ผัสสะ เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนาอันเป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เป็นอุทกחשุขบ้าง.

เพราะอาศัยใจด้วย ธรรมทั้งหลายด้วย จึงเกิดมโนวิญญาณ การประจำพร้อมแห่งธรรม ๓ ประการนั่นคือ ผัสสะ เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนาอันเป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เป็นอุทกחשุขบ้าง.

บุคคลนั้น เมื่อสุขเวทนา ถูกต้องอยู่ ย่อมเพลิดเพลินพราstraเสริญ สายม้าเมารอย อนุสัยคือราคะ ย่อมนอนตามแก่บุคคลนั้น (ตสส ราคานุสโย อนุเสติ).

เมื่อทุกขเวทนา ถูกต้องอยู่ เข้าย่อมเสร้าโศก رحمใจคร้ำครวญ ตือกร้ำให้ ถึงความหลังเหลืออยู่ อนุสัยคือปฏิมะย่อมนอนตามแก่บุคคลนั้น (ตสส ปฏิฆานุสโย อนุเสติ).

เมื่ออุทกחשุขเวทนา ถูกต้องอยู่ เข้าย่อมไม่รู้ตามเป็นจริงซึ่งเหตุเกิด (สมุทัย) ความตั้งอยู่ไม่ได้ (อตุณุค) รสอร่อย (อสสาท) โทษ (อาทีนา) อุบายเครื่องออกไปพ้น (นิสสรณ) ของเวทนานั้น อนุสัยคืออวิชชา ย่อมนอนตามแก่บุคคลนั้น (ตสส อวิชชานุสโย อนุเสติ).

บุคคลนั้นหนอ ยังละราคานุสัย อันเกิดจากสุขเวทนาไม่ได้
(สุขาย เวทนาย ราคานุสัย อบปุ่ปาย)

ยังบรรเทาปฏิภาณสุสัย อันเกิดจากทุกขเวทนาไม่ได้
(ทุกขาย เวทนาย ปฏิภาณสุสัย อบปฎิวิโนเหตุว่า)

ยังถอนอวิชชานุสัย อันเกิดจากอทุกขมสุขเวทนาไม่ได้
(อทุกขมสุขาย เวทนาย อวิชชานุสัย อสมูหนิตวा)

เมื่อยังละอวิชชาไม่ได้ และยังทำวิชชาให้เกิดขึ้นไม่ได้แล้ว
(อวิชช อบปุ่ปาย วิชช อนุปป่าเหตุว่า)

เข้าจักทำที่สุดแห่งทุกข์ในทิภูธรรมนี้ได้นั้น
(ทิภูเจว ธรรม เม ทุกขสุนัตกร ภวิสสตีติ)

ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จักมีได้
(เนต จาน วิชชติ).

อนุสัย ๓ (มานะ ภาระคะ อวิชชา)

๓๙

- ปาลี สดุดก. อ. ๒๗/๗๗/๔๖.

กิกษุทั้งหลาย เรายังแสดงบุริสคติ ๗ ประการและ
อนุปាឥาปรินิพพาน เเรอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เรายังกล่าว
กิกษุทั้งหลาย ก็บุริสคติ ๗ ประการจะไรบ้าง คือ

(๑) กิกษุทั้งหลาย กิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติ
อย่างนี้แล้ว ย่อมได้อุเบกข่าว่า ถ้าเราไม่พึงมี ของเราก็ไม่พึงมี
ถ้าเรายังไม่มี ของเราก็จักไม่มี สิ่งใดมีอยู่ สิ่งใดมีแล้ว เราจะละ
สิ่งนั้น ดังนี้ เเรอย่อมไม่ยินดีในgap (gap ระหว่าง ระหว่าง)
ไม่ติดข้องใน
สมgap (สมgap ระหว่าง สุชัด) ย่อมพิจารณาเห็นบท้อนสงบระงับ
อย่างยิ่งด้วยปัญญาอันชอบ กับทันนั้นแล เเรอนั้นยังทำให้
แจ้งไม่ได้โดยอาการทั้งปวง อนุสัยคือมานะ เเรอก็ยังละ
ไม่ได้โดยอาการทั้งปวง อนุสัยคือภาระคะ เเรอก็ยังละไม่ได้
โดยอาการทั้งปวง อนุสัยคืออวิชชา เเรอก็ยังละไม่ได้โดย
อาการทั้งปวง เพราะโหรร์มภารคิยลัณญโญชน์ ๕ สิ้นไป เเรอนั้น
ย่อมเป็นอันตรารปรินิพพาย เปรียบเหมือนเมื่อนายช่าง
ตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาอยู่ตลอดวัน สะเก็ดไฟลำเร็วแล้ว ดับไป
จะนั้น.^๑ (ปปปฏิกานิพพตุติทวานิพพายยุย)

๑. อุปมาນ์ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงไม่ได้ใส่ไว้ แต่มีมาโดยภาษาบาลี จึงได้
เทียบเคียงสำเนาแปลมาจากพระไตรปิฎกฉบับอื่น. - คณะผู้ร่วมรวม

๒. นิพพตุติทวานิพพ = สำเร็วแล้ว, เสร็จแล้ว - คณะผู้ร่วมรวม

(๒) ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล้ว ย่อมได้อุเบกขาว่า ถ้าเราไม่พึงมี ของเราก็ไม่พึงมี ถ้าเราจักไม่มี ของเราก็จักไม่มี สิ่งใดมีอยู่ สิ่งใดมีแล้ว เราจะละสิ่งนั้น ดังนี้ เธอย่อมไม่ยินดีในกพร ไม่ติดข้องในสมกพร ย่อมพิจารณาเห็นบท้อนสงบนยะอย่างยิ่งด้วยปัญญาอันชอบ กับทันนั้นแล เหอนั้นยังทำให้แจ้งไม่ได้โดยอาการทั้งปวง อนุสัยคือมานะ ... อนุสัยคือภาคราช ... อนุสัยคือวิชา เธอก็ยังจะไม่ได้โดยอาการทั้งปวง เพราะโหรรัมภาคิย-สัญญาณนี้ ๕ สิ่นไป เธอย่อมเป็นอันตราปรินิพพายี เปรียบเหมือนเมื่อนายช่างตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาอยู่ตลอดวัน สะเก็ดไฟสำเร็จแล้ว ลอยไป แล้วก็ดับ จะนั้น (ปุปปภิกา นิพุพตติตรวา อุปุปตติตรวา นิพุพาเยยุย).

(๓) ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล้ว ... เพราะโหรรัมภาคิยสัญญาณนี้ ๕ สิ่นไป เธอย่อมเป็นอันตราปรินิพพายี เปรียบเหมือนเมื่อนายช่างตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาอยู่ตลอดวัน สะเก็ดไฟสำเร็จแล้ว ลอยไปตกยังไม่ถึงพื้นก็ดับ จะนั้น (ปุปปภิกา นิพุพตติตรวา อุปุปตติตรวา อนุปหจจุดล นิพุพาเยยุย).

(๔) กิจธุรกิจหลาย กิจธุรกิจในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล้ว ... เพราะโหรรัมภาคิยสัญญาณนี้ ๕ สิ้นไป เธอย่อมเป็นอุปหัจจปรินิพพายี เปรียบเหมือนเมื่อนายช่างตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาอยู่ตลอดวัน สะเก็ดไฟสำเร็จแล้ว ลอยไปตกถึงพื้น และวากีดับ จะนั่น (ปปปฎิกา นิพพตติตรุ อุปปตติตรุ อุปหจตัล นิพพาเยยุย).

(๕) กิจธุรกิจหลาย กิจธุรกิจในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล้ว ... เพราะโหรรัมภาคิยสัญญาณนี้ ๕ สิ้นไป เธอย่อมเป็นอสังหารปรินิพพายี เปรียบเหมือนเมื่อนายช่างตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาอยู่ตลอดวัน สะเก็ดไฟสำเร็จแล้ว ลอยไปแล้วตกลงที่กองหญ้าหรือกองไม้เล็กๆ สะเก็ดนั้นย่อมให้ไฟเกิดขึ้นและครัวเกิดขึ้น ครั้นให้ไฟเกิดขึ้นและครัวเกิดขึ้นแล้ว ย่อมเผากองหญ้าหรือกองไม้เล็กๆ นั้นให้หมดไปจนหมดเชือแล้วกีดับ จะนั่น (ปปปฎิกา นิพพตติตรุ อุปปตติตรุ ปริตเต ติณปุณเช วา กูฐปุณเช วา นิปเตയุ สา ตตุ อดคิมุปี ชเนยุย ฐานมุปี ชเนยุย อดคิมุปี ชเนตราว ฐานมุปี ชเนตราว ตามา ปริตตุต ติณปุณเช วา กูฐปุณเช วา ปริยาทิยตราว อนาคต นิพพาเยยุย).

(๖) กิจธุรกิจหลาย กิจธุรกิจในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล้ว ... เพราะโหรรัมภาคิยสัญญาณนี้ ๕ สิ้นไป เธอย่อมเป็นสังหารปรินิพพายี เปรียบเหมือนเมื่อนายช่างตี

แผ่นเหล็กที่ถูกเผาอยู่ต่อลอดวัน สะเกิดไฟสำเร็จแล้ว ลอยไป แล้วตกลงที่กองหญ้าหรือกองไม้เชื่อง ๆ สะเกิดนั้นย่อมให้ไฟเกิดขึ้นและคwanเกิดขึ้น ครั้นให้ไฟเกิดขึ้นและคwanเกิดขึ้นแล้ว ย่อมเผากองหญ้าหรือกองไม้เชื่อง ๆ นั้นให้หมดไป จนหมดเชื้อแล้วก็ดับ จะนั้น (ปปปฎิภา นิพุตติตุวฯ อุปปติตุวฯ วิปุล เติณปุลเช วา กูรปุลเช วา นิปเตยุ สา ตตุต อคุคิมปี ชเนยุ ฐูมปี ชเนยุ อคุคิมปี ชเนตุวฯ ฐูมปี ชเนตุวฯ ตาม วิปุล ติณปุลช วา กูรปุลช วา ปริยาทิยิตุวฯ อนหารา นิพุพายุย).

(๗) ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล้ว ... เพราะโรมมภาคิยสัญญาชน ๕ สิ้นไป เธอย่อมเป็นอุทิังโลโตอกนิภูติความ (ผู้มีกระแสในเบื้องบนไปสู่อกนิภูตภาพ) เปรียบเหมือนเมื่อนายช่างตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาอยู่ต่อลอดวัน สะเกิดไฟสำเร็จแล้ว ลอยไป แล้วตกลงที่กองหญ้าหรือกองไม้ใหญ่ ๆ สะเกิดนั้นย่อมให้ไฟเกิดขึ้นและคwanเกิดขึ้น ครั้นให้ไฟเกิดขึ้นและคwanเกิดขึ้นแล้ว ย่อมเผากองหญ้าหรือกองไม้ใหญ่ ๆ นั้นให้หมดไป แล้วจึงตามไปใหม่ไม่ก่อและป่าไม้ ครั้นใหม่ไม่ก่อและป่าไม้แล้ว ตามมาถึงที่สุดหญ้าเขียว ที่สุดภูเขา ที่สุดชายน้ำ หรือภูมิภาคอันน้ำรื่นรมย์ หมดเชื้อแล้วก็ดับ จะนั้น.

ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล บุริสคติ ๗ ประการ.

กิกชุ่ทั้งหลาย ส่วนอนุปathaปรินิพพานเป็นอย่างไร กิกชุ่ทั้งหลาย กิกชุ่ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล้ว ย่อมได้อุเบกข่าว่า ถ้าเราไม่พึงมี ของเราก็ไม่พึงมี ถ้าเรา จักไม่มี ของเราก็จักไม่มี สิ่งใดมีอยู่ สิ่งใดมีแล้ว เราจะละสิ่งนั้น ดังนี้ เราย่อมไม่ยินดีในภพ ไม่ติดข้องในสมภพ ย่อม พิจารณาเห็นบท้อนลงบรรบายนอย่างยิ่งด้วยปัญญาอันชอบ กับทนนั้นแล เหอนั้นทำให้แจ้งแล้วโดยอาการทั้งปวง อนุสัย คือมานะ เรอก็จะได้แล้วโดยอาการทั้งปวง อนุสัยคือ ภราคะ เรอก็จะได้แล้วโดยอาการทั้งปวง อนุสัยคืออวิชา เรอก็จะได้แล้วโดยอาการทั้งปวง เราย่อมกระทำให้แจ้งซึ่ง เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาศามิได้ เพราะอาศะ ทั้งหลายล้วนไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่.

กิกชุ่ทั้งหลาย นี้เรียกว่า อนุปathaปรินิพพาน.

กิกชุ่ทั้งหลาย เหล่านี้แล บุริสคติ ๗ ประการ และ อนุปathaปรินิพพาน.

อหังการ มมังการ มนนานุสัย

๔๐

-บานี ขันธ. ต. ๑๗/๑๙๔/๑๗๑.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อบุคคลรู้อยู่อย่างไร เห็นอยู่อย่างไร จึงจะไม่มีอหังการ มมังการ และมนนานุสัย ในกายที่มีวิญญาณนี้ และในนิมิตทั้งปวงในภายนอก.

ภิกษุ รู้อย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต หรือปัจจุบันก็ได้ ทั้งที่เป็นกายในหรือภายนอกก็ได้ หายาหรือละเอียดก็ได้ เลวหรือประณีตก็ได้ มีในที่ไกลหรือที่ใกล้ก็ได้ อริยสาวกย่อมพิจารณาเห็นรูปทั้งหมดนั้น ด้วยปัญญาอันชอบตามที่เป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา (เนต ๘๘) นั่นไม่ใช่ เป็นเรา (เนโสhamsmi) นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา (น เมโส อตตตา).

เวทนาอย่างโดยอย่างใดหนึ่ง... อริยสาวกย่อมพิจารณาเห็นเวทนาทั้งหมดนั้น ด้วยปัญญาอันชอบตามที่เป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา

สัญญาอย่างโดยอย่างหนึ่ง... อริยสาวกย่อมพิจารณาเห็นสัญญาทั้งหมดนั้น ด้วยปัญญาอันชอบตามที่เป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา

สัنجขารอย่างโดยอย่างหนึ่ง... อริยสาวกย่อมพิจารณาเห็นสัنجขารทั้งหมดนั้น ด้วยปัญญาอันชอบตามที่เป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา

วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต หรือปัจจุบันก็ได้ ทั้งที่เป็นภายในหรือภายนอกก็ได้ หยาบหรือละเอียดก็ได้ เเละหรือประณีตก็ได้ มีในที่ใกล้หรือที่ไกลก็ได้ อริยสាឍะย่อมพิจารณาเห็นวิญญาณทั้งหมดนั้น ด้วยปัญญา อันชอบ ตามที่เป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรานั่นไม่ใช่ เป็นเรานั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา.

กิกขุ เมื่อบุคคลรู้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้แล จึงจะไม่มีอหังการ มมังการ และมานานุสัย^๑ ในกายที่มี วิญญาณนี้ และในนิมิตทั้งปวงในภายนอก (สวิญญาณเก กา耶 พหิทุรา ฯ สพุพนิมิตุเตสุ อหุกรรมมงุกรรมมานานุสยา ฯ โหนดีติ).

-
๑. อหังการ = ทิฏฐิอันเป็นเหตุให้กระทำการถือตัวว่าเรา
มมังการ = ตัณหาอันเป็นเหตุให้กระทำการยึดถือว่าของเรามานานุสัย = อนุสัย คือ มานะ (ความเคยชิน คือ ความถือตัว) - คณะผู้รู้บารม

สหายตนวิภังค์

(การจำแนกอายุตนะ โดยละเอียด)

๔๑

- บานี อุปราช. ม. ๑๔/๔๐๐/๑๑๗

ภิกษุทั้งหลาย เรายังแสดงสหายตนวิภังค์แก่เรอ
ทั้งหลาย เเรอทั้งหลายจะฟังสหายตนวิภังค์นั้น จงใส่ใจให้ดี
เราจักกล่าว.

ภิกษุทั้งหลาย เเรอทั้งหลายพึงทราบอายุตนะภายนใน ๖
(ฉ อชุณตุติภานิ อายุตนา尼) อายุตนะภายนอก ๖ (ฉ พาหิรานิ
อายุตนา尼) วิญญาณ ๖ (ฉ วิญญาณภาย) ผี้สสະ ๖ (ฉ ผสสภาย)
มโนปวิจาร ๑๕^๑ (อภูjaras mno pwiжar) สัตตบห ๓๖^๒ (ฉตุต්ส
สตุตปatha) ในธรรมเหล่านั้น เเรอทั้งหลายอาศัยธรรมนี้แล้ว
จะละธรรมนี้เสีย และพึงทราบสติปัญญาณ ๓ (ตโย สติปัญญา)
ที่พระอริยะເສພ ซึ่งเมื่อເສພอยู่ซื่อว่า เป็นผู้สอน (สตุต) ควร
เพื่อสั่งสอนหมู่ อันเราเรียกว่าเป็นสารถีผู้สามารถฝึกบุรุษที่
ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยมกว่าอาจารย์ผู้ฝึกทั้งหลาย นี้เป็น
อุทเทสแห่งสหายตนวิภังค์.

๑ มโนปวิจาร แปลว่า ความพิจารณาทางใจ, ใจที่พิจารณาอย่างทั่วถึง - คณะผู้
รู้รวม

๒ สัตตบห แปลว่า ทางไปของสัตว์ - คณะผู้รู้รวม

คำที่เรากล่าวแล้วว่า พึงทราบอายุตนะภัยใน ๖ ดังนี้นั้น เรายาคัยอะไรกล่าว คือ อายุตนะคือตา (จกุขวยาตన) อายุตนะคือหู (โสตยาตນ) อายุตนะคือจมูก (มานยาตນ) อายุตนะคือลิ้น (ชีวหายาตນ) อายุตนะคือกาย (กายยาตນ) อายุตนะคือใจ (มนาญาตນ) คำที่เรากล่าวแล้วว่า พึงทราบ อายุตนะภัยใน ๖ ดังนี้นั้น เรายาคัยความข้อนี้กล่าวแล้ว.

คำที่เรากล่าวแล้วว่า พึงทราบอายุตนะภัยนอก ๖ ดังนี้นั้น เรายาคัยอะไรกล่าว คือ อายุตนะคือรูป (รูปยาตນ) อายุตนะคือเลียง (สทุทายาตນ) อายุตนะคือกลิ่น (คณุรา秧ตນ) อายุตนะคือรส (รสยาตນ) อายุตนะคือโภภูร្សีพพะ (โภภูรพพายาตນ) อายุตนะคือธรรม (ธรรมยาตນ) คำที่เร กกล่าวแล้วว่า พึงทราบอายุตนะภัยนอก ๖ ดังนี้นั้น เรายาคัย ความข้อนี้กล่าวแล้ว.

คำที่เรากล่าวแล้วว่า พึงทราบวิญญาณ ๖ ดังนี้นั้น เรายาคัยอะไรกล่าว คือ จักษุวิญญาณ (ความรู้แจ้งทางตา) โสตวิญญาณ (ความรู้แจ้งทางหู) манวิญญาณ (ความรู้แจ้ง ทางจมูก) ชีวาวิญญาณ (ความรู้แจ้งทางลิ้น) กายวิญญาณ (ความรู้แจ้งทางกาย) มโนวิญญาณ (ความรู้แจ้งทางใจ) คำที่เร กกล่าวแล้วว่า พึงทราบวิญญาณ ๖ ดังนี้นั้น เรายาคัยความ ข้อนี้กล่าวแล้ว.

คำที่เรากล่าวแล้วว่า พึงทราบผัสสะ ๖ ดังนี้นั้น เราอาศัยอะไรมากล่าว คือ จักขุสัมผัส (สัมผัสทางตา) โสตสัมผัส (สัมผัสทางหู) งานสัมผัส (สัมผัสทางจมูก) ชีวหาสัมผัส (สัมผัสทางลิ้น) กายสัมผัส (สัมผัสทางกาย) มโนสัมผัส (สัมผัสทางใจ) คำที่เรากล่าวแล้วว่า พึงทราบผัสสะ ๖ ดังนี้นั้น เราอาศัยความข้อนี้กล่าวแล้ว.

คำที่เรากล่าวแล้วว่า พึงทราบมโนปิจาร ๑๘ ดังนี้นั้น เราอาศัยอะไรมากล่าว คือ บุคคลเห็นรูปทางตาแล้ว ย่อมพิจารณารูป (รูป อุปวิจารติ) อันเป็นที่ตั้งแห่งโสมนัส ย่อมพิจารณารูปอันเป็นที่ตั้งแห่งโถมนัส ย่อมพิจารณารูปอันเป็นที่ตั้งแห่งอุเบกขาไว้

พึงเสียงทางหูแล้ว ...

ดมกลิ่นทางจมูกแล้ว ...

ลิ้มรสทางลิ้นแล้ว ...

ถูกต้องโภภรรจิพะทางกายแล้ว ...

รู้แจ้งธรรมทางใจแล้ว ย่อมพิจารณารูปอันเป็นที่ตั้งแห่งโสมนัส ย่อมพิจารณารูปอันเป็นที่ตั้งแห่งโถมนัส ย่อมพิจารณารูปอันเป็นที่ตั้งแห่งอุเบกขาไว้ การพิจารณาฝ่ายโสมนัส ๖ ฝ่ายโถมนัส ๖ ฝ่ายอุเบกขา ๖ ย่อมมีด้วย

ประการจะนี้ คำที่เรากล่าวแล้วว่า พึงทราบโน่นปิจาร ๑๔ ดังนี้นั้น เราอาศัยความขอนึกล่าวแล้ว.

คำที่เรากล่าวแล้วว่า พึงทราบสัตตบท ๓๖ ดังนี้นั้น เราอาศัยอะไรกล่าว คือ โสมนัสอาศัยเรือน ๖ (เคหสิตานิ โสมนสุานิ) โสมนัสอาศัยเนกขัมมะ ๖ โภมนัสอาศัยเรือน ๖ โภมนัสอาศัยเนกขัมมะ ๖ อุเบกขาอาศัยเรือน ๖ อุเบกขา ออาศัยเนกขัมมะ ๖ ในสัตตบท ๓๖ นั้น โสมนัสอาศัยเรือน ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ โสมนัสย่อมเกิดขึ้นแก่บุคคล ผู้พิจารณาเห็นการได้เฉพาะชื่อรูป ที่พึงรู้แจ้งทางตา อันน่า ประคณ่า น่ารักครับ น่าพ้อใจ น่ารื่นรมย์ใจ (อภิญานั่นกนุตานั่น manaปั่น โนโนรمان) ประกอบด้วยโลกามิส โดยเป็นของอันตนได้เฉพาะ หรือหวานระลึกถึงรูปที่ตนเคยได้มาก่อน อันล่วงไปแล้ว ดับไปแล้ว แปรปรวนไปแล้ว โสมนัสเข่นนี้เราเรียกว่า โสมนัส ออาศัยเรือน

โสมนัสย่อมเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้พิจารณาเห็นการได้ เฉพาะชื่งเสียงที่พึงรู้แจ้งทางหู ...

โสมนัสย่อมเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้พิจารณาเห็นการได้ เฉพาะชื่งกลิ่นที่พึงรู้แจ้งทางจมูก ...

โสมนัสย่ออมเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้พิจารณาเห็นการได้
เฉพาะชั่งรถที่พึงรู้แจ้งทางลิน ...

โสมนัสย่ออมเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้พิจารณาเห็นการได้
เฉพาะชั่งโภภูจพะที่พึงรู้แจ้งทางกาย ...

โสมนัสย่ออมเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้พิจารณาเห็นการได้
เฉพาะชั่งธรรมที่พึงรู้แจ้งทางใจ ที่นำปราถอนา นำรักใคร่
นำพาใจ นำรื่นรมย์ใจ ประกอบด้วยโลภามิส โดยเป็นของ
อันตนได้เฉพาะ หรือหวานระลึกถึงธรรมที่ตนเคยได้มาก่อน
อันล่วงไปแล้ว ดับไปแล้ว แปรปรวนไปแล้ว โสมนัสเซ่นนี้
เราเรียกว่า โสมนัสสำคัญเรือน

เหล่านี้แลโสมนัสสำคัญเรือน ๖ ประการ

ในสัตตบท ๓๖ นั้น โสมนัสสำคัญเนกขัมมะ ๖ ประการ
อะไรบ้าง คือ

เพราะรู้ความที่รูปทั้งหลายนั้นแลว่าไม่เที่ยง เห็น
ความแปรปรวน ความคลายกำหนด และความดับว่า รูป
ในกาลก่อนและในบัดนี้ ทั้งหมดนั้น ล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์
มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาต ตามที่เป็นจริงอย่างนั้น เพราะ
เห็นด้วยปัญญาโดยชอบ โสมนัสย่ออมเกิดขึ้น โสมนัสเซ่นนี้
เราเรียกว่า โสมนัสสำคัญเนกขัมมะ

เพราะรู้ความที่เสียงหั้งหกอยู่นั่นแล้วว่าไม่เที่ยง ...
 โสมนัสย่ออมเกิดขึ้น ... เราเรียกว่า โสมนัสอาศัยเนกขัมมะ
 เพราะรู้ความที่กลืนหั้งหกอยู่นั่นแล้วว่าไม่เที่ยง ...
 โสมนัสย่ออมเกิดขึ้น ... เราเรียกว่า โสมนัสอาศัยเนกขัมมะ
 เพราะรู้ความที่รஸหั้งหกอยู่นั่นแล้วว่าไม่เที่ยง ...
 โสมนัสย่ออมเกิดขึ้น ... เราเรียกว่า โสมนัสอาศัยเนกขัมมะ
 เพราะรู้ความที่โภภูสต์พะหั้งหกอยู่นั่นแล้วว่าไม่เที่ยง ...
 โสมนัสย่ออมเกิดขึ้น ... เราเรียกว่า โสมนัสอาศัยเนกขัมมะ
 เพราะรู้ความที่ธรรมหั้งหกอยู่นั่นแล้วว่าไม่เที่ยง
 เห็นความแปรปรวน ความคลายกำหนด และความดับว่า
 ธรรมในกาลก่อนและในบัดนี้ พัชหมดนั้น ล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์
 มีความแปรปรวนเป็นธรรมดा ตามที่เป็นจริงอย่างนั้น เพราะ
 เห็นด้วยปัญญาโดยชอบ โสมนัสย่ออมเกิดขึ้น โสมนัสเช่นนี้
 เราเรียกว่า โสมนัสอาศัยเนกขัมมะ

เหล่านี้และโสมนัส อาศัยเนกขัมมะ ๖ ประการ
 ในสัตตบท ๓๖ นั้น โภมนัสอาศัยเรือน ๖ ประการ
 อะไรบาง คือ

โภมนัสย่ออมเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้เห็นความไม่ได้เฉพาะ
 ชีรูปที่พึงรู้แจ้งทางตา ที่นำประณานา นำรักใคร่ นำพาอิจ นำ

รื่นรมย์ใจ ประกอบด้วยโลกามิส โดยความเป็นของอันตน
ไม่ได้เฉพาะ หรือห่วนระลึกถึงรูปที่ตนไม่เคยได้มาก่อน (อุปปัจจิลาก
วา อุปปัจจิลาโน สมนบุสสโน) อันล่วงไปแล้ว ตับไปแล้ว แปรปรวน
ไปแล้ว โภมนัสเซ่นนี้เรียกว่า โภมนัสสำคัญเรือน

โภมนัสย่อมเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้เห็นความไม่ได้เฉพาะ
ซึ่งเสียงที่พึงรู้แจ้งทางทุ ...

โภมนัสย่อมเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้เห็นความไม่ได้เฉพาะ
ซึ่งกลิ่นที่พึงรู้แจ้งทางจมูก ...

โภมนัสย่อมเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้เห็นความไม่ได้เฉพาะ
ซึ่งรสที่พึงรู้แจ้งทางลิ้น ...

โภมนัสย่อมเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้เห็นความไม่ได้เฉพาะ
ซึ่งโภภรร្សพะที่พึงรู้แจ้งทางกาย ...

โภมนัสย่อมเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้เห็นความไม่ได้เฉพาะ
ซึ่งธรรมที่พึงรู้แจ้งทางใจ ที่นำปรารอนา นำรักใคร่ นำพาใจ
นำรื่นรมย์ใจ ประกอบด้วยโลกามิส โดยความเป็นของอันตน
ไม่ได้เฉพาะ หรือห่วนระลึกถึงธรรมที่ตนไม่เคยได้มาก่อน
อันล่วงไปแล้ว ตับไปแล้ว แปรปรวนไปแล้ว โภมนัสเซ่นนี้
เรียกว่า โภมนัสสำคัญเรือน

เหล่านี้แลโภมนัสสำคัญเรือน ๖ ประการ

ในสัตตบท ๓๖ นั้น โภมนัสสำคัญเนกขัมมะ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

เพราะรู้ความที่รูปทั้งหลายนั้นแล้วว่าไม่เที่ยง
 เห็นความแปรปรวน ความคล้ายกำหนด และความดับว่า
 รูปในกลก่อนและในบัดนี้ ทั้งหมดนั้น ล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์
 มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ ตามที่เป็นจริงอย่างนั้น เพราะ
 เห็นด้วยปัญญาโดยชอบ โภมนัสย่อมเกิดขึ้น

แล้วตั้งความปรา atanā ในอนุตตรวิโมกข์ว่า ในกาลไร
 เราจักบรรลุถถายตนัง (ถถายตน)^๑ ที่พระอริยะทั้งหลายได้
 บรรลุอญ্মในบัดนี้

เพราะความปรา atanā เป็นปัจจัย โภมนัสสิ่งเกิดขึ้นแก'
 บุคคลผู้ตั้งความปรา atanā ในอนุตตรวิโมกข์ ด้วยประการจะนี้
 โภมนัส เช่นนี้ เราเรียกว่า โภมนัสสำคัญเนกขัมมะ

เพราะรู้ความที่เสียงทั้งหลายนั้นแล้วว่าไม่เที่ยง ...
 โภมนัสย่อมเกิดขึ้น ... ^๒ เราเรียกว่า โภมนัสสำคัญเนกขัมมะ

๑. ข้อสังเกต ให้ดูความหมายของถถายตน ได้ที่ พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๒๕ หน้า ๒๐๖ ข้อ ๑๕๙ - คณะผู้รู้บรรลุ.

๒. ข้อสังเกต ในกรณีโภมนัสสำคัญเนกขัมมะ จะมีเพิ่มว่า แล้วตั้งความปรา atanā ใน
 อนุตตรวิโมกข์ว่า ในกาลไร เราจักบรรลุถถายตน ... โภมนัสสิ่งเกิดขึ้น ...
 - คณะผู้รู้บรรลุ.

พระรู้ความที่กลืนทั้งหลายนั้นแล้วว่าไม่เที่ยง ...

โภมนัสสຍ่อມเกิดขึ้น ... เรายังก่าว โภมนัสสำคัญเนกขัมมะ

พระรู้ความที่รสรทั้งหลายนั้นแล้วว่าไม่เที่ยง ...

โภมนัสสຍ่อມเกิดขึ้น ... เรายังก่าว โภมนัสสำคัญเนกขัมมะ

พระรู้ความที่โภภูจพะทั้งหลายนั้นแล้วว่าไม่เที่ยง

... โภมนัสสຍ่อມเกิดขึ้น ... เรายังก่าว โภมนัสสำคัญเนกขัมมะ

พระรู้ความที่ธรรมทั้งหลายนั้นแล้วว่าไม่เที่ยง เห็น

ความแปรปรวน ความคลายกำหนด และความดับว่า ธรรม

ในการก่ออนและในบัดนี้ ทั้งหมดนั้น ล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์

มีความแปรปรวนเป็นธรรมดा ตามที่เป็นจริงอย่างนั้น

พระเห็นด้วยปัญญาโดยชอบ โภมนัสຍ่อມเกิดขึ้น

แล้วตั้งความปรารถนาในอนุตตรวิโมกข์ว่า ในกาลไร

เราจะบรรลุถึงทางตัน ที่พระอริยะทั้งหลายได้บรรลุอยู่ใน

บัดนี้

พระความปรารถนาเป็นปัจจัย โภมนัสสົງเกิดขึ้น

แก่เข้าผู้ตั้งความปรารถนาในอนุตตรวิโมกข์ด้วยประการจะนี้

โภมนัสเซ่นนี้เรายังก่าว โภมนัสสำคัญเนกขัมมะ

เหล่านี้แลโภมนัสสำคัญเนกขัมมะ ๖ ประการ.

ในสัตตบุพ ๓๖ นั้น อุเบกษาอาศัยเรื่อง ๖ ประการ
อะไรบ้าง คือ

เพราะเห็นรูปทางตา อุเบกษาจึงเกิดขึ้นแก่ปุถุชน ผู้ไม่
 เขลา งมงาย ผู้ยังไม่ชนะกิเลส ยังไม่ชนะวิบาก ผู้ไม่เห็นโทษ
 ไม่ได้สัตบับ เป็นคนกิเลสหนา อุเบกษาเช่นนี้ยังล่วงพ้นรู้ปไม่ได้
 เพราะฉะนั้น เราจึงเรียกอุเบกษานั้นว่า อุเบกษาอาศัยเรื่อง

เพราะฟังเสียงทางหู อุเบกษาจึงเกิดขึ้น...

เพราะดมกลิ่นทางจมูก อุเบกษาจึงเกิดขึ้น...

เพราะลิ่มรสทางลิ้น อุเบกษาจึงเกิดขึ้น...

เพราะถูกต้องโดยลักษณะทางกาย อุเบกษาจึงเกิดขึ้น...

เพราะรู้แจ้งธรรมทางใจ อุเบกษาจึงเกิดขึ้นแก่ปุถุชน
 ผู้ไม่เขลา งมงาย ผู้ยังไม่ชนะกิเลส ยังไม่ชนะวิบาก ผู้ไม่เห็น
 โทษ ไม่ได้สัตบับ เป็นคนกิเลสหนา อุเบกษาเช่นนี้ยังล่วงพ้น
 ธรรมไม่ได้ เพราะฉะนั้น เราจึงเรียกอุเบกษานั้นว่า อุเบกษา
 อาศัยเรื่อง

เหล่านี้แลอุเบกษาอาศัยเรื่อง ๖ ประการ.

ในสัตตบุพ ๓๖ นั้น อุเบกษาอาศัยเนกขัมมะ ๖
 ประการ อะไรบ้าง คือ

พระรู้ความที่รูปทั้งหลายนั้นแล้วว่าไม่เที่ยง
เห็นความแปรปรวน ความคลายกำหนด และความดับว่า รูปใน
กาลก่อนและในบัดนี้ ทั้งหมดนั้น ล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความ
แปรปรวนเป็นธรรมดा ตามที่เป็นจริงอย่างนั้น พระเห็น
ด้วยปัญญาโดยชอบ อุเบกขาย้อมเกิดขึ้น (รูปาน เตւวา อนิจจต
วิทิตวา วิปริมาณวิราตนิรอ ปุพุเพ เเจ รูป้า เอตรทิ จ สพุเพ เต รูปा
อนิจจา ทุกขَا วิปริมาณธมมาติ เอวเมต ยถากุต สมมปุปณุญา ปสสโต
อุปปุชชติ อุปอกุข) อุเบกขاهเข่นนี้นั้นย่ออมล่วงพันธุปได้ เพราะ
ฉะนั้น เราจึงเรียกอุเบกขานั้นว่า อุเบกขอาศัยเนกขัมมะ.^๑

พระรู้ความที่เสียงทั้งหลายนั้นแล้วว่าไม่เที่ยง ...
อุเบกขาย้อมเกิดขึ้น ... เราจึงเรียกอุเบกขานั้นว่า อุเบกข
อาศัยเนกขัมมะ.

พระรู้ความที่กลิ่นทั้งหลายนั้นแล้วว่าไม่เที่ยง ...
อุเบกขาย้อมเกิดขึ้น ... เราจึงเรียกอุเบกขานั้นว่า อุเบกข
อาศัยเนกขัมมะ.

พระรู้ความที่รสทั้งหลายนั้นแล้วว่าไม่เที่ยง ...
อุเบกขาย้อมเกิดขึ้น ... เราจึงเรียกอุเบกขานั้นว่า อุเบกข
อาศัยเนกขัมมะ.

---

๑. สำนวนการแปลในวรคหนึ่งเรียงตามสุคติwinโย - คณะผู้ร่วบรวม

เพราะรู้ความที่โภภูจพะทั้งหลายนั้นแล้วว่าไม่เที่ยง ... อุเบกขาย่ออมเกิดขึ้น ... เราจึงเรียกอุเบกขานั้นว่า อุเบกขາ อาศัยเนกขัมมะ.

เพราะรู้ความที่ธรรมทั้งหลายนั้นแล้วว่าไม่เที่ยง เห็นความแปรปรวน ความคลายกำหนด และความดับว่า ธรรมในกาลก่อนและในบัดนี้ ทั้งหมดนั้น ล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกชี มีความแปรปรวนเป็นธรรมดा ตามที่เป็นจริงอย่างนั้น เพราะเห็นด้วยปัญญาโดยชอบ อุเบกขาย่ออมเกิดขึ้น อุเบกขา เช่นนี้นั้นย่ออมล่วงพันธรรมได้ เพราะฉะนั้น เราจึงเรียกอุเบกขานั้นว่า อุเบกขາอาศัยเนกขัมมะ

เหล่านี้แลอุเบกขາอาศัยเนกขัมมะ ๖ ประการ คำที่เรากล่าวแล้วว่า พึงทราบสัตตบท ๓๖ ดังนี้นั้น เราอาศัยความข้อนึงกล่าวแล้ว.

คำที่เรากล่าวแล้วว่า ในสัตตบท ๓๖ นั้น เออทั้งหลาย อาศัยธรรมนี้ แล้วจะจะธรรมนี้เลี่ย เพราะอาศัยเหตุอะไร เรา จึงกล่าวไว้เช่นนั้น

กิกขุทั้งหลาย^๑ ในสัตตบท ๓๖ นั้น เออทั้งหลาย จงอาศัยพึงพิงโสมนัสอาศัยเนกขัมมะ ๖ นั้นแล้ว จงละ

๑. ข้อสังเกต มีคำว่า กิกขุทั้งหลาย อยู่ในทุกย่อหน้าของสัตตบท ๓๖ - คณะผู้รู้บรรลุม.

จงก้าวล่วงโสมนัสอาศัยเรือน ๖ นั้นเสีย การละ การก้าวล่วง
โสมนัสเหล่านั้นมีได้ด้วยอาการอย่างนี้

ในสัตตบุท ๓๖ นั้น เออหั้งหลายอาศัยพึงพิงโภมนัส
อาศัยเนกขัมมะ ๖ นั้นแล้ว จะละ จงก้าวล่วงโภมนัส
อาศัยเรือน ๖ นั้นเสีย การละ การก้าวล่วง โภมนัสเหล่านั้น
มีได้ด้วยอาการอย่างนี้

ในสัตตบุท ๓๖ นั้น เออหั้งหลายอาศัยพึงพิงอุเบกขา
อาศัยเนกขัมมะ ๖ นั้นแล้ว จะละ จงก้าวล่วงอุเบกขา
อาศัยเรือน ๖ นั้นเสีย การละ การก้าวล่วง อุเบกขาเหล่านั้น
มีได้ด้วยอาการอย่างนี้

ในสัตตบุท ๓๖ นั้น เออหั้งหลายอาศัยพึงพิงโสมนัส
อาศัยเนกขัมมะ ๖ นั้นแล้ว จะละ จงก้าวล่วงโภมนัสอาศัย
เนกขัมมะ ๖ นั้นเสีย การละ การก้าวล่วง โภมนัสเหล่านั้น
มีได้ด้วยอาการอย่างนี้

ในสัตตบุท ๓๖ นั้น เออหั้งหลายอาศัยพึงพิงอุเบกขา
อาศัยเนกขัมมะ ๖ นั้นแล้ว จะละ จงก้าวล่วงโสมนัสอาศัย
เนกขัมมะ ๖ นั้นเสีย การละ การก้าวล่วง โสมนัสเหล่านั้น
มีได้ด้วยอาการอย่างนี้

กิกชุติหงษ์ อุเบกษาที่มีประเภทต่างกัน อาศัย
อารมณ์ต่างกันก็มี อุเบกษาที่เป็นประเภทเดียวกัน อาศัย
อารมณ์เดียวกันก็มี (อตุติ กิกขิ เอุปคุตา นานตุติ นานตุตลิตา
อตุติ อุปคุตา เอกตุติ เอกตุตลิตา)

อุเบกษาที่มีประเภทต่างกัน อาศัยอารมณ์ต่างกันก็มี
เป็นอย่างไร

คือ อุเบกษาในรูปก็มี อุเบกษาในเสียงก็มี อุเบกษาใน
กลิ่นก็มี อุเบกษาในรสก็มี อุเบกษาในโภภัตติพะก็มี อุเบกษา
ในธรรมก็มี (อตุติ กิกขิ เอุปคุตา รูปесุ อตุติ สุทุติ อนุเรสุ
อตุติ รสสุ อตุติ โภภัตติพะสุ อตุติ ธรรมสุ)

นี้จัดเป็นอุเบกษาที่มีประเภทต่างกัน อาศัยอารมณ์
ต่างกัน อุเบกษาที่เป็นประเภทเดียวกัน อาศัยอารมณ์เดียวกัน
เป็นอย่างไร

คือ อุเบกษาที่อาศัยอากาศسانัญญาติก็มี อุเบกษาที่
อาศัยวิญญาณัญญาติก็มี อุเบกษาที่อาศัยากิญญาติก็มี
อุเบกษาที่อาศัยเนวสัญญาณานัญญาติก็มี นี้จัดเป็น
อุเบกษาที่เป็นประเภทเดียวกัน อาศัยอารมณ์เดียวกัน

---

๑. ข้อสังเกตในพระไตรปิฎกฉบับบาลีสยามรัฐ พ.ศ. ๒๕๓๘ ไม่มี อุเบกษาในธรรม
แต่มีเชิงธรรมในที่เดียวกันนี้ว่า โภ. เอตุตันต์ อดุติ ธรรมเมสุติ ทิสสุติ ซึ่งหมายถึง
อุเบกษาในธรรม (เมื่อเทียบเคียงตามหลักธรรมแล้วในส่วนของมโนปวิจาร ๑๙ จะ
หายไปไม่ครบ ๑๙ จึงได้ใส่ไว้) - คณะกรรมการ.

ในอุเบกษา ๒ ประการนั้น เเรอทั้งหลายอาศัยอาศัยพึงพิง อุเบกษาที่เป็นประเภทเดียวกัน อาศัยอารมณ์เดียวกันแล้ว จะจะ จงก้าวล่วงอุเบกษาที่มีประเภทต่างกัน อาศัยอารมณ์ต่างกัน นั้นเสีย การละ การก้าวล่วงอุเบกขานี้มีได้ด้วยอาการอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย เเรอทั้งหลายอาศัยอาศัยพึงพิงอตัมมายตา^๑ แล้ว จงก้าวล่วงอุเบกษาที่เป็นประเภทเดียวกัน อาศัย อารมณ์เดียวกันเสีย การละ การก้าวล่วง อุเบกขานี้มีได้ด้วย อาการอย่างนี้

คำที่เรากล่าวแล้วว่า ในสัตตบท ๓๖ นั้น เเรอทั้งหลาย อาศัยธรรมนี้แล้ว จงธรรมนี้เสีย ดังนั้น เราอาศัยความ ข้อนี้กล่าวแล้ว

คำที่เรากล่าวแล้วว่า พึงทราบสติปัญญา ๓ ที่พระอริยะ เสพ ซึ่งเมื่อเสพ ชื่อว่าเป็นผู้สอนควรเพื่อสั่งสอนหมู่ เพาะ อาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

---

๑. ในบทนี้ อตัมมายตา เป็นไปเพื่อจะอรูปสัญญา ๔ (ผืนนาประณีต : บันไดสาย ราดุญา) มีความหมายเทียบได้กับการใช้ เนติ นม เนโลห์สุมิ น เมโน อตุดา ในหลายๆ พระสูตรที่ใช้ในการลงหนาเลา ผืนหนาปางกลาง ผืนหนาประณีต และจิต มโน วิญญาณ และในพระสูตรนี้ได้ใช้สติปัญญา ๓ ต่อจากอตัมมายตา จึงเป็นผู้สอนควรแก่ การสอนหมู่ - คณะผู้รู้บรรลุ

กิกชุ่งห้วย ผู้สอนในโลกนี้เป็นผู้อ่อน懦เคราะห์ แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความอึดอัด จึงแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายว่า นี้เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่เรือทั้งหลาย นี้เป็นไปเพื่อสุขแก่เรือทั้งหลาย สาวกทั้งหลายของผู้สอนนั้น ย่อมไม่ฟัง ไม่เงี่ยโสตสดับ ไม่ตั้งจิตรับรู้ และประพฤติหลีกเลี่ยงคำสอนของผู้สอน ในข้อนั้น ตذاقتไม่มีใจยินดี ไม่ชื่นชม และไม่ถูกรวරด^๑ มีสติสัมปชัญญะอยู่

กิกชุ่งห้วย นี้เราเรียกว่า สติปัฏฐานประการที่ ๑ ที่พระอริยะເສພ ซึ่งเมื่อເສພ ชื่อว่า เป็นผู้สอนควรเพื่อสั่งสอนหมู่

อีกประการหนึ่ง ผู้สอนเป็นผู้อ่อน懦เคราะห์ แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความอึดอัด จึงแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายว่า นี้เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่เรือทั้งหลาย นี้เป็นไปเพื่อสุขแก่เรือทั้งหลาย สาวกทั้งหลายของผู้สอนนั้น บางพากไม่ฟัง ไม่เงี่ยโสตสดับ ไม่ตั้งจิตรับรู้ และประพฤติหลีกเลี่ยงคำสอนของผู้สอน บางพากฟังด้วยดี เงี่ยโสตสดับ ตั้งจิตรับรู้ ไม่ประพฤติหลีกเลี่ยงคำสอนของผู้สอน ในข้อนั้น ตذاقتก็ไม่มีใจยินดี ไม่ชื่นชม ไม่มีใจยินดีก็มิใช่

---

๑. “ไม่ถูกรวරด” หมายถึง “ไม่ถูกครอบงำ – คอบผู้ร่วบรวม

ไม่ชื่นชมก็มิใช่ เว้นความมีใจยินดีและความไม่มีใจยินดีทั้ง ๒ อย่างนั้นแล้ว จึงเป็นผู้วางแผนเฉย มีสติสัมปชัญญะอยู่

ภิกขุทั้งหลาย นี้เรารอเรียกว่า สติปัฏฐานประการที่ ๒ ที่พระอริยะເສພ ซึ่งเมื่อເສພ ชื่อว่าเป็นผู้สอนควรเพื่อสั่งสอนหมู่

อีกประการหนึ่ง ผู้สอนเป็นผู้อนุเคราะห์ แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความເอັນດູຈິງแสดงธรรมแก่สาวก ทั้งหลายว่า นี้เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ເຮືອທັງหลาย นี้เป็นไปเพื่อสุขแก่ເຮືອທັງหลาย สาวกทั้งหลายของผู้สอนนั้น ยอมฟังด้วยดี ເງື່ອໂສຕສດັບ ຕັ້ງຈິຕຽບຮູ້ ไม่ประพฤติหลีกเลี่ยงคำสอนของผู้สอน ในข้อนั้น ตถาคตมีใจยินดี ชื่นชม และไม่ถูกร້ວចດ มีสติสัมปชัญญะอยู่

ภิกขุทั้งหลาย นี้เรารอเรียกว่า สติปัฏฐานประการที่ ๓ ที่พระอริยะເສພ ซึ่งเมื่อເສພ ชื่อว่าเป็นผู้สอนควรเพื่อสั่งสอนหมู่

คำที่เราກล่าวแล้วว่า พระอริยะເສພธรรม คือ สติปัฏฐาน ๓ ซึ่งเมื่อເສພ ชื่อว่าเป็นผู้สอนควรเพื่อสั่งสอนหมู่ ดังนี้นั้น เราอาศัยความข้อนີກລ່າງແລ້ວ

คำที่เรากล่าวแล้วว่า พระอริยานั้นอันเราเรียกว่า เป็นสารถีผู้สามารถฝึกบุรุษที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยมกว่าอาจารย์ผู้ฝึกทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

กิกษุทั้งหลาย ชั้งที่ควรฝึก อันความชั้นบังคับให้วิ่ง ย่อมวิ่งไปสู่ทิศเดียวเท่านั้น คือ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือ หรือทิศใต้

ม้าที่ควรฝึก อันคนฝึกม้าบังคับให้วิ่ง ย่อมวิ่งไปสู่ทิศเดียวเท่านั้น คือ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือ หรือทิศใต้

โคที่ควรฝึก อันคนฝึกโคบังคับให้วิ่ง ย่อมวิ่งไปสู่ทิศเดียวเท่านั้น คือ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือ หรือทิศใต้

แต่บุรุษที่ควรฝึก อันตถาคตรหันตล้มมาล้มพุทธะ สอนให้วิ่ง ย่อมวิ่งไปได้ตลอดทั้ง ๔ ทิศ คือ

ผู้มีรูป ย่อมเห็นรูปทั้งหลายได้ นี้เป็นทิศที่ ๑

ผู้มีสัญญาในอรูปในกายใน ย่อมเห็นรูปทั้งหลายในภายนอกได้ นี้เป็นทิศที่ ๒

เป็นผู้น้อมใจว่างามทั้งนั้น นี้เป็นทิศที่ ๓

พระก้าวล่วงรูปสัญญา เพราะดับปฏิชลัมภ์ พระ
ไม่เลี้ยวหนันตตสัญญา โดยประการทั้งปวง จึงบรรลุอาการสา-
นัญญาจยตโนญู่ ด้วยการทำในใจว่า อาการไม่มีที่ลึ้นสุด
นี้เป็นทิศที่ ๔

พระก้าวล่วงอาการสาನัญญาจยตโนได้โดยประการ
ทั้งปวง จึงบรรลุวิญญาณัญญาจยตโนญู่ ด้วยการทำในใจว่า
วิญญาณไม่มีที่ลึ้นสุด นี้เป็นทิศที่ ๕

พระก้าวล่วงวิญญาณัญญาจยตโนได้โดยประการ
ทั้งปวง จึงบรรลุอาการกิญจัญญาจยตโนญู่ ด้วยการทำในใจว่า
อะไรๆ ก็ไม่มี นี้เป็นทิศที่ ๖

พระก้าวล่วงอาการกิญจัญญาจยตโนได้โดยประการ
ทั้งปวง จึงบรรลุแนวสัญญาณานัญญาจยตโนญู่ นี้เป็นทิศที่ ๗

พระก้าวล่วงแนวสัญญาณานัญญาจยตโนได้โดยประการ
ทั้งปวง จึงบรรลุสัญญาเราทัยตโนໂຮງญู่ นี้เป็นทิศที่ ๘

ภิกขุทั้งหลาย บุรุษที่ควรฝึกอันตภาคตอรหันต-
สัมมาสัมพุทธะสอนให้วัง ย่อมวิงไปได้ตลอดทั้ง ๘ ทิศ

คำที่เรากล่าวแล้วว่า พระอริยะนั้นอันเราเรียกว่า เป็น
สารถิผู้สามารถฝึกบุรุษที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยมกว่าอาจารย์
ผู้ฝึกทั้งหลาย ดังนั้น เราอาศัยความข้อนี้กล่าวแล้ว.

เจริญสติปัฏฐาน ๔

เพื่อละ โหรรัมภาคิยสังโยชน์

๔๒

- บานี นวก. อ. ๒๗/๔๘๐/๖๗๑.

กิกขุทั้งหลาย โหรรัมภาคิยสังโยชน์ (สังโยชน์เบื้องต่อ) ๔ ประการเหล่านี้ ๔ ประการเป็นอย่างไร คือ สักกายทิภูมิ วิจิจชา สลัพพตปramaส กามจันทะ พยาบาท กิกขุทั้งหลาย เหล่านี้แล โหรรัมภาคิยสังโยชน์ ๔ ประการ.

กิกขุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ เพื่อละโหรรัมภาคิยสังโยชน์ ๔ ประการเหล่านี้ สติปัฏฐาน ๔ เป็นอย่างไร คือ กิกขุทั้งหลาย กิกขุในธรรมวินัยนี้

ย่อมพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียรพยายาม (อาทิตย์) มีสัมปชัญญะ (สมปชาโน) มีสติ (สติมา) นำอภิชานและโภมนัสในโลกออกเสียได้ (วิเนyy โลเก อภิชานโภมนัส)

ย่อมพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ ...

ย่อมพิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ ...

ย่อมพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียรพยายาม (อาทิตย์) มีสัมปชัญญะ มีสติ นำอภิชานและโภมนัสในโลกออกเสียได้.

กิกขุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ เหล่านี้ เพื่อละ โหรรัมภาคิยสังโยชน์ ๔ ประการแล.

(ในสูตรอื่น - บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๒๕๔/๘๔๒. ตรัสว่า
ให้เจริญสติปัญญา ๔ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึกลับ
เพื่อละโวรวมภาคิยสังโภชน์.

ในสูตรอื่น - บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๒๓๒/๗๗๔. ตรัสว่า
 เพราะมีการกระทำให้เจริญ มีการกระทำให้มาก ชึงสติปัญญา ๔
 ในเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว สัทธรรมย่อมตั้งอยู่นาน. - คณะผู้
 รวมรวม)

เจริญสติปัฏฐาน ๔

เพื่อละ อุทิมภาคิยสังโยชน์

๑๓

- ปาตี นวก. อ. ๒๗/๔๘๙/๔.

กิกษุทั้งหลาย อุทิมภาคิยสังโยชน์ (สังโยชน์เบื้องสูง) ๔ ประการเหล่านี้ ๔ ประการเป็นอย่างไร คือ รูปราค
อรูปราค มนะ อุทิจจะ owitzcha กิกษุทั้งหลาย
เหล่านี้แล อุทิมภาคิยสังโยชน์ ๔ ประการ.

กิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔
เพื่อละอุทิมภาคิยสังโยชน์ ๔ ประการเหล่านี้ สติปัฏฐาน ๔
เป็นอย่างไร คือ กิกษุทั้งหลาย กิกษุในธรรมวินัยนี้

ย่อมพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร
เเพกิเลส มีสัมปชัญญะ มีสติ นำอภิชมาและโภมนัสในโลก
ออกเสียได้.

ย่อมพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ ...

ย่อมพิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ ...

ย่อมพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่
มีความเพียรเเพกิเลส มีสัมปชัญญะ มีสติ นำอภิชมาและ
โภมนัสในโลกออกเสียได้.

ภิกขุทั้งหลาย เดอทั้งหลายพึงเจริญสติปัญญา ๔
เหล่านี้ เพื่อจะอุทิมภาคิยสังโภชน์ ๔ ประการแล.

(ในสูตรอื่นตรัสว่า ให้เจริญสติปัญญา ๔ เพื่อความ
รู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึกลับ เพื่อจะอุทิมภาคิยสังโภชน์.
-คณะผู้ร่วบรวม)

ผลของการเจริญสติปัฏฐาน ๔

๔๔

- บานี มหาวาร. ต. ๑๗/๒๔๗/๘๐๙.

กิจธุทั้งหลาย สติปัฏฐาน ๔ เหล่านี้ สติปัฏฐาน ๔ เป็นอย่างไร คือ กิจธุทั้งหลาย กิจธุในธรรมวินัยนี้

ย่อมพิจารณาเห็นกายในกายออยู่ มีความเพียรเพา กิเลส มีสัมปชัญญะ มีสติ นำอภิชมาและโภมนัสในโลกออก เสียได้.

ย่อมพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายออยู่ ...

ย่อมพิจารณาเห็นจิตในจิตออยู่ ...

ย่อมพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายออยู่ มีความเพียรเพากิเลส มีสัมปชัญญะ มีสติ นำอภิชมาและ โภมนัสในโลกออกเสียได้.

กิจธุทั้งหลาย เหล่านี้แล สติปัฏฐาน ๔.

กิจธุทั้งหลาย เมื่อสติปัฏฐาน ๔ เหล่านี้ อันเจริญ กระทำให้มากแล้ว พึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน (ทิฏฐิธรรมมุเม อัญชา สติ) หรือเมื่อ ยังมีอุปattiเหลืออยู่ก็จะเป็นอนาคตมี (อุปattiเสส อนาคตมิตาติ).

ปฏิปทาให้ถึงการเจริญสติปัฏฐาน

๔๕

- บาลี มหาวาร. ๓ ๑๗/๒๕๔๔/๘๖๙.

ภิกษุทั้งหลาย เรายังแสดงสติปัฏฐาน การเจริญสติปัฏฐาน และปฏิปทาอันให้ถึงการเจริญสติปัฏฐาน แก่เออทั้งหลาย เออทั้งหลายจงฟัง.

ภิกษุทั้งหลาย สติปัฏฐาน (สติปัฏฐาน) เป็นอย่างไร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้

ย่อมพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียรเฝ้ากิเลส มีสัมปชัญญะ มีสติ นำอภิชานและโภมนัสในโลกออกเสียได้

ย่อมพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ ...

ย่อมพิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ ...

ย่อมพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียรเฝ้ากิเลส มีสัมปชัญญะ มีสติ นำอภิชานและโภมนัสในโลกออกเสียได้.

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า สติปัฏฐาน.

ภิกษุทั้งหลาย การเจริญสติปัฏฐาน (สติปัฏฐานภานา) เป็นอย่างไร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้

พิจารณาเห็นธรรม คือ ความเกิดขึ้น ในกาย พิจารณาเห็นธรรมคือความเสื่อม ในกาย พิจารณาเห็นธรรม คือ ความ

เกิดขึ้นและความเสื่อม ในภายอยู่ มีความเพียรพยายาม
มีสัมปชัญญะ มีสติ นำอภิชานาและโภมนัสในโลกออกเสียได้

พิจารณาเห็นธรรม คือ ความเกิดขึ้น ... ความเสื่อม
... ความเกิดขึ้นและความเสื่อม ในเวทนาทั้งหลาย ...

พิจารณาเห็นธรรม คือ ความเกิดขึ้น ... ความเสื่อม
... ความเกิดขึ้นและความเสื่อม ในจิต ...

พิจารณาเห็นธรรม คือ ความเกิดขึ้น ในธรรมทั้งหลาย
พิจารณาเห็นธรรม คือ ความเสื่อม ในธรรมทั้งหลาย
พิจารณาเห็นธรรม คือ ความเกิดขึ้นและความเสื่อม ในธรรม
ทั้งหลายอยู่ มีความเพียรพยายาม มีสัมปชัญญะ มีสติ
นำอภิชานาและโภมนัสในโลกออกเสียได้.

กิกขุทั้งหลาย นี้เรียกว่า การเจริญสติปัญญา.

กิกขุทั้งหลาย ปฏิปทาอันให้ถึงการเจริญสติปัญญา
(สติปัญญาภาวนาคามินี ปฏิปทา) เป็นอย่างไร กิกขุทั้งหลาย
อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๔ คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ^๑
สัมมาวิจยา สัมมาภัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวยามะ^๒
สัมมาสติ สัมมาสมารธ

กิกขุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ปฏิปทาอันให้ถึงการเจริญ
สติปัญญา.

ถ้าเจริญสติปัฏฐาน ๔
จะเป็นผู้น้อมไปสู่นิพพาน
โน้มไปสู่นิพพาน โอนไปสู่นิพพาน

๔๖

-ปาลิ มหावาร. ส. ๑๗/๒๙๕๔/๘๓๙.

ภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำคงคาให้ไปสู่ทิศปราจีน หลังไปสู่ทิศปราจีน บ่าไปสู่ทิศปราจีน แม้ฉันได ภิกษุเมื่อเจริญสติปัฏฐาน ๔ เมื่อกระทำให้มากซึ่งสติปัฏฐาน ๔ ก็เป็นผู้น้อมไปสู่นิพพาน(นิพพานนิโน) โน้มไปสู่นิพพาน(นิพพาน-โน) โอนไปสู่นิพพาน(นิพพานปุกการ) ฉันนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อเจริญสติปัฏฐาน ๔ เมื่อกระทำให้มากซึ่งสติปัฏฐาน ๔ อย่างไร จึงจะเป็นผู้น้อมไปสู่นิพพาน โน้มไปสู่นิพพาน โอนไปสู่นิพพาน ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้

ย่อมพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียรเเพากิเลส มีสัมปชัญญะ มีสติ นำอภิชมาและโطمනัส ในโลกออกเสียได.

ย่อมพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ ...

ย่อมพิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ ...

ย่อมพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่
มีความเพียรเพากิเลส มีสัมปชัญญะ มีสติ นำอภิชาน
และโภมนัสในโลกออกเสียได้.

กิกษุทั้งหลาย กิกษุเมื่อเจริญสติปัญญา ๔ เมื่อ
กระทำให้มาก ซึ่งสติปัญญา ๔ อย่างเหล่านี้แล จึงจะเป็น^๑
ผู้น้อมไปสู่นิพพาน โน้มไปสู่นิพพาน โอนไปสู่นิพพาน.

เจริญสัมมปปดาน ๔

เพื่อละ โหรร์มภารคิยสัญญาณ

๔๗

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๓๙/๑๐๘๕^(๑)

กิกขุทั้งหลาย โหรร์มภารคิยสัญญาณ ๔ ประการ
เหล่านี้ ๔ ประการเป็นอย่างไร คือ สักกายทิฏฐิ วิจิจนา
สีลพัตปramaส การฉันทะ พยาบาท กิกขุทั้งหลาย
เหล่านี้แล โหรร์มภารคิยสัญญาณ ๔ ประการ.

กิกขุทั้งหลาย สัมมปปดาน ^๒ ๔ (จตุตรา สมุมปุปปานา)
อันกิกขุพึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึ้นไป
เพื่อละ โหรร์มภารคิยสัญญาณ ๔ ประการเหล่านี้ กิกขุทั้งหลาย
สัมมปปดาน ๔ เป็นอย่างไร คือ กิกขุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมยังความพอใจให้เกิดขึ้น ย่อมพยาຍາມ
ประภาความເພີຍ ປະໂຄງຈິຕ ຕັ້ງຈິຕໄວ້ ເພື່ອບາປອກຸຄລ-
ຮຣມທີ່ຍັງໄມ່ເກີດ ໄນໃຫ້ເກີດຂຶ້ນ

(๒) ย่อมยังความพอใจให้เกิดขึ้น ย่อมพยาຍາມ
ประภาความເພີຍ ປະໂຄງຈິຕ ຕັ້ງຈິຕໄວ້ ເພື່ອບາປອກຸຄລ-
ຮຣມທີ່ເກີດຂຶ້ນແລ້ວ ໃຫລະໄປ

๑. ที่มาพระสูตรบาลีได้มีการย่อไว้โดยแสดงที่ -บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๓๙/๑๐๘๕-๑๐๙๘.

ซึ่งจะต้องเทียบเคียงจาก -บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๙๐/๓๔๙-๓๕๔.

๒. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานใช้ว่า สัมมปปดาน -คະຜູ້ຮຽນ

(๓) ย่อມຍັງຄວາມພອໃຈໃຫ້ເກີດຂຶ້ນ ຍ່ອມພຍາຍາມ
ປຣາກຄວາມເພີຍຮ ປະໂຄງຈິຕ ຕັ້ງຈິຕໄວ້ ເພື່ອກຸສລອຮຣມ
ທີ່ຍັງໄມ່ເກີດ ໃຫ້ເກີດຂຶ້ນ

(๔) ย່ອມຍັງຄວາມພອໃຈໃຫ້ເກີດຂຶ້ນ ຍ່ອມພຍາຍາມ
ປຣາກຄວາມເພີຍຮ ປະໂຄງຈິຕ ຕັ້ງຈິຕໄວ້ ເພື່ອກຸສລອຮຣມ
ທີ່ເກີດຂຶ້ນແລ້ວ (ອຸປຸປະນານ ກຸສລານ ອມມານ) ໃຫ້ຕັ້ງອູ່ (ຈິຕິຍາ)
ໄມ່ເລືອນຫາຍ (ອສມຸໂນສາຍ) ໃຫ້ມີຢຶ່ງ ຖ້າ ຂຶ້ນໄປ (ກີບໂຍກາວາຍ)
ໃຫ້ໄພບູລຍ໌ (ເວປຸລຸລາຍ) ໃຫ້ເຈົ້າ (ກວານາຍ) ໃຫ້ບົບົດຟຣົນ໌
(ປາກີບປຸງຍາ).

ກີກຊຸ່ທັງໝາຍ ສັນນັກປະຈາກ ແລ້ວນີ້ ອັນກີກຊຸ່
ພຶ້ງເຈົ້າ (ກີກຊຸ່ທັງໝາຍ) ເພື່ອກຳນົດຕູ້ (ປົກລຸ່າຍ)
ເພື່ອຄວາມສິ້ນໄປ (ປົກລຸ່າຍ) ເພື່ອລະ (ປາການາຍ) ໂອຮມກາຄີຍ-
ສ້ອງໂລຢູ່ນີ້ ດີວ່າ.

เจริญสัมมปปดาน ๔

เพื่อละ อุทิมภาคิยสัญญาณ

๔๗

- บาลี มหावาร. ๓๖/๙๒๒/๑๐๘๗.

กิจธุตั้งหลาย อุทิมภาคิยสัญญาณ ๔ ประการ เหล่านี้ ๔ ประการเป็นอย่างไร คือ รูปภาค อรูปภาค นานะ อุทิจจะ owitzcha กิจธุตั้งหลาย เหล่านี้แล อุทิมภาคิยสัญญาณ ๔ ประการ.

กิจธุตั้งหลาย สัมมปปดาน ๔ อันกิจพึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึ่นไป เพื่อละ อุทิมภาคิยสัญญาณ ๔ ประการเหล่านี้ กิจธุตั้งหลาย สัมมปปดาน ๔ เป็นอย่างไร คือ กิจธุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมยังความพอใจให้เกิดขึ้น ย่อมพยาภยาม ประภาคความเพียร ประคงจิต ตั้งจิตไว เพื่อบาปอคุศธรรมที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น

(๒) ย่อมยังความพอใจให้เกิดขึ้น ย่อมพยาภยาม ประภาคความเพียร ประคงจิต ตั้งจิตไว เพื่อบาปอคุศธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ให้ลับไป

(๓) ย่อมยังความพอใจให้เกิดขึ้น ย่อมพยาภยาม ประภาคความเพียร ประคงจิต ตั้งจิตไว เพื่อคุศธรรม ที่ยังไม่เกิด ให้เกิดขึ้น

(๔) ย่อມຍັງຄວາມພອໃຈໃຫ້ເກີດຂຶ້ນ ຍ່ອມພຍາຍາມ
ປຣາຣກຄວາມເພີຍຮ ປະໂຄງຈິຕ ຕັ້ງຈິຕໄວ ເພື່ອກຸລອຣຣມ
ທີ່ເກີດຂຶ້ນແລ້ວ ໃຫ້ຕັ້ງອູ້ໆ ໄນເລືອນຫາຍ ໃຫ້ມີຍິ່ງ ງ່ານໄປ
ໃຫ້ໄພບູລູຍ໌ ໃຫ້ເຈົ້າ ໃຫ້ບຣິບູຣັນ໌.

ກີກຊຸ່ທັ້ງໝາຍ ສັມມັປປຣານ ៥ ແລ່ານີ້ ອັນກີກຊຸ່
ພິ່ງເຈົ້າ ເພື່ອຄວາມຮູ້ຍິ່ງ ເພື່ອກຳຫົນດຽວ໌ ເພື່ອຄວາມສິ້ນໄປ
ເພື່ອລະ ອຸກອັນກາຄີຍສັ້ນໂລຢູ່ຈົນ໌ ៥ ປະກາດແລ.

เจริญอิทธิบาท ๔ เพื่อลงทะเบียนภาคีสัญญาณ

๔๙

๑
-บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๓๗๔/๑๒๕๗.

ภิกษุทั้งหลาย โหรรัมภาคิยสัญญาณ ๔ ประการ
เหล่านี้ ๔ ประการเป็นอย่างไร คือ สักการทิฏฐิ วิจิจจา
สีลัพพตปramaส การฉันทะ พยาบาท ภิกษุทั้งหลาย
เหล่านี้แล โหรรัมภาคิยสัญญาณ ๔ ประการ.

ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท ๔ อันภิกษุพึงเจริญ
เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึกลับ เพื่อลงทะเบียน
โหรรัมภาคิยสัญญาณ ๔ ประการเหล่านี้ ภิกษุทั้งหลาย
อิทธิบาท ๔ เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) ยอมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยฉันทสมารธ^๑
และปรานสังขาร (ฉันทสมารธปранสุขารสมนุนacd)

๑. ที่มาพระสูตรบาลีได้มีการย่อไว้โดยแสงดงที่ -บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๓๗๔/๑๒๕๗-๑๒๕๘.

ซึ่งจะต้องเทียบเคียงจาก -บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๙๐/๓๔๙-๓๕๔.

๒. อาศัยฉันทะแล้ว ได้สมารธได้ออกคคตากิตติ นี้เรียกว่า ฉันทสมารธ (-บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๓๗๔/๑๑๕๐.) -คณะผู้ร่วบรวม

(๒) ย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมารชิ^๑ และปوانสังขาร

(๓) ย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยจิตต-スマชิ^๒ และปوانสังขาร

(๔) ย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิมังสา-スマชิ^๓ และปوانสังขาร^๔

กิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท ๕ เหล่านี้ อันกิกษุ พึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสิ้นไป เพื่อละ โรมภากิยสัญญาณ^๕ ๕ ประการแล.

---

๑. อาศัยวิริยะแล้ว ได้سامารชิ ได้อ gekคคตตาจิต นี้เรียกว่า วิริยสมารชิ (-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๓๔๕/๑๑๕๑.) -คณะผู้รู้บรวม

๒. อาศัยจิตแล้ว ได้سامารชิ ได้อ gekคคตตาจิต นี้เรียกว่า จิตตสมารชิ (-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๓๔๕/๑๑๕๒.) -คณะผู้รู้บรวม

๓. อาศัยวิมังสาแล้ว ได้سامารชิ ได้อ gekคคตตาจิต นี้เรียกว่า วิมังสาสมารชิ (-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๓๔๖/๑๑๕๓.) -คณะผู้รู้บรวม

๔. ปوانสังขาร หมายถึง การยังความพอใจให้เกิดขึ้น พยายาม ปราบความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อบานปอกศลธรรมที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น เพื่อบานปอกศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ให้ลับไป เพื่อศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดขึ้น เพื่อศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ให้ลังอยู่ ไม่เลื่อนหาย ให้มั่งๆ ขึ้นไป ให้เพบูลย์ ให้เจริญ ให้บริบูรณ์ (-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๓๔๖/๑๑๕๓.) -คณะผู้รู้บรวม

เจริญอิทธิบาท ๔

เพื่อละ อุทัมภาคิยสัญญาณ*

๕๐

- บาลี มหावार. ๓. ๑๗/๖๗/๑๒๕๓.

ภิกษุทั้งหลาย อุทัมภาคิยสัญญาณ ๔ ประการ เหล่านี้ ๔ ประการเป็นอย่างไร คือ รูปราคະ อรูปราคະ นานะ อุธัจจะ วิชชา ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล อุทัมภาคิยสัญญาณ ๔ ประการ.

ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท ๔ อันภิกษุพึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึกลับ เพื่อละ อุทัมภาคิยสัญญาณ ๔ ประการเหล่านี้ ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท ๔ เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยฉันทสมาริ และปรานสังขาร

(๒) ย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาริ และปรานสังขาร

(๓) ย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยจิตตสมาริ และปรานสังขาร

(๔) ย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิมังสาสมาริ และปรานสังขาร

กิกមุทั้งหลาย อิทธิบาท ๔ เหล่านี้ อันกิกมุ
พึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสืบไป
เพื่อละ อุทิมภาคิยสัญญาณ ๕ ประการแล.

ผลของการเจริญอิทธิบาท ๔

๕๑

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๓๖๔/๑๒๑.

ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท ๔ เหล่านี้ อิทธิบาท ๔ เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยฉันทสมารถ และปรานสังขาร

(๒) ย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมารถ และปรานสังขาร

(๓) ย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยจิตตสมารถ และปรานสังขาร

(๔) ย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิมังสาสมารถ และปรานสังขาร

ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล อิทธิบาท ๔.

ภิกษุทั้งหลาย เมื่ออิทธิบาท ๔^๑ เหล่านี้ อันเจริญ กระทำให้มากแล้ว พึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่างได้อย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน (ทิฏ្យเจวรมุเม อัญญา สติ) หรือเมื่อ ยังมีอุปattiเหลืออยู่ ก็จะเป็นอนาคตมี (อุปattiเสส อนาคตมิตาติ).

๑. ผลของการเจริญอิทธิบาท ๔ ยังได้ตรัสไว้อีกหลายนัย เช่น ได้ผล ๗ วนิสังส์ ๗ (สตุต ผล ๗ สตุตานิสสาน) -บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๓๖๔/๑๒๑. -คณะผู้ร่วม

เจริญอินทรีย์ ๕

เพื่อละ โหรร์มภารคิยสัญญาณ

๕๒

- บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๓๑๖/๑๐๘๔.^(๑)

กิกขุทั้งหลาย โหรร์มภารคิยสัญญาณ ๕ ประการ เหล่านี้ ๕ ประการเป็นอย่างไร คือ สักการทิภูธิ วิจิกิจจา สีลพตปรามาส การฉันทะ พยาบาท กิกขุทั้งหลาย เหล่านี้แล โหรร์มภารคิยสัญญาณ ๕ ประการ.

กิกขุทั้งหลาย อินทรีย์ ๕ อันกิกขุพึงเจริญ เพื่อความรู้สึก เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึ่นไป เพื่อละ โหรร์มภารคิยสัญญาณ ๕ ประการเหล่านี้ กิกขุทั้งหลาย อินทรีย์ ๕ เป็นอย่างไร คือ กิกขุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมเจริญสักอินทรีย์ อันอาศัยวิเวก อาศัย วิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ (ความสละลง)

(๒) ย่อมเจริญวิริยินทรีย์ อันอาศัยวิเวก อาศัย วิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ (โวสสุดปริมาณ)

(๓) ย่อมเจริญสตินทรีย์ อันอาศัยวิเวก อาศัย วิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

๑. ที่มาพระสูตรบาลีได้มีการย่อไว้โดยแสดงที่ - บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๓๑๖/๑๐๘๔-๑๐๘๕.
ซึ่งจะต้องเทียบเคียงจาก - บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๙๐/๓๔๗-๓๕๔.

(๔) ย่อเมเจริญสมาอินทรี อันอาศัยวิเวก อาศัย
วิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๕) ย่อเมเจริญปัญญินทรี อันอาศัยวิเวก อาศัย
วิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

กิกชุตทั้งหลาย อินทรี ๕ เหล่านี้ อันกิกชุต
พึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึกลับ
เพื่อลงทะเบียนภาคิยสัญญาณ ๕ ประการแล.

เจริญอินทรีย์ ๕

เพื่อละ อุทัมภาคิยสัญญาณ

๕๓

- ปาฐี มหาวาร. ต. ๑๙/๓๑๖/๑๐๔.

กิกขุทั้งหลาย อุทัมภาคิยสัญญาณ ๕ ประการ เหล่านี้ ๕ ประการเป็นอย่างไร คือ รูปราคະ อรูปราคະ นานะ อุทัจจะ owitzza กิกขุทั้งหลาย เหล่านี้แล อุทัมภาคิยสัญญาณ ๕ ประการ.

กิกขุทั้งหลาย อินทรีย์ ๕ อันกิกขุพึงเจริญ เพื่อความรู้สึก เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึ่นไป เพื่อละ อุทัมภาคิยสัญญาณ ๕ ประการเหล่านี้ กิกขุทั้งหลาย อินทรีย์ ๕ เป็นอย่างไร คือ กิกขุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อเมเจริญสักหินทรีย์ อันอาศัยวิเวก อาศัย วิราคະ อาศัยนิโตร น้อมไปเพื่อโวสสัคคະ

(๒) ย่อเมเจริญวิริยินทรีย์ อันอาศัยวิเวก อาศัย วิราคະ อาศัยนิโตร น้อมไปเพื่อโวสสัคคະ

(๓) ย่อเมเจริญสตินทรีย์ อันอาศัยวิเวก อาศัย วิราคະ อาศัยนิโตร น้อมไปเพื่อโวสสัคคະ

(๔) ย่อเมเจริญสมາอินทรีย์ อันอาศัยวิเวก อาศัย วิราคະ อาศัยนิโตร น้อมไปเพื่อโวสสัคคະ

(๕) ย่อเมเจริญปัญญินทรีย อันอาศัยวิเวก อาศัย
วิราคะ อศัยนิโรห น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

ภิกขุทั้งหลาย อินทรีย ๕ เหล่านี้ อันภิกขุ
พึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึกลับ
เพื่อละ อุทิมภาคิยลัณญ์โดยชั่น ๕ ประการแล.

[ในสูตรอื่นตรัสว่า ให้เจริญอินทรีย ๕ มีอันกำจัดราคะ
เป็นที่สุด มีอันกำจัดโถะเป็นที่สุด มีอันกำจัดโมะเป็นที่สุด
เพื่อละอุทิมภาคิยลัณญ์โดยชั่น - บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๓๑๗/๑๐๘๘.
ตรัสว่า เจริญอินทรีย ๕ เป็นไปเพื่อละลัณญ์โดยชั่น เพื่อถอนอนุลัทธ
เพื่อกำหนดรู้อัทठานะ (ทางไกล หรือ อวิชชา) เพื่อความลึกลับ
- บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๓๑๑/๑๐๖๗. - คณะผู้ร่วบรวม]

ผลของการเจริญอินทรีย์ ๕

๕๔

-บานี มหาวาร. ต. ๑๙/๓๑๒/๑๐๖๘.

กิกขุทั้งหลาย อินทรีย์ ๕ เหล่านี้ อินทรีย์ ๕ เป็นอย่างไร คือ สหอินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สามอินทรีย์ ปัญญอินทรีย์ กิกขุทั้งหลาย เหล่านี้แล อินทรีย์ ๕.

กิกขุทั้งหลาย เมื่ออินทรีย์ ๕^๑ เหล่านี้ อันเจริญกระทำให้มากแล้ว พึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน (ทิฏฐิเรวมุเม อบรม่า สติ) หรือเมื่อยังมีอุปattiเหลืออยู่ ก็จะเป็นอนาคตมี (อุปattiเสส อนาคตมิตรติ).

๑. ผลของการเจริญอินทรีย์ ๕ ยังได้สร้างอีกหลายนัย เช่น ได้ผล ๗ อาโนสังส์ ๗ (สตุต ผล สาสุตานิสัตตา) -บานี มหาวาร. ต. ๑๙/๓๑๒/๑๐๖๘. - คณะผู้ร่วบรวม

เจริญพระ ๕ เพื่อลงทะเบียนสัญญาณ

๕๕

- ปาลี มหาสาร. ต. ๑๙/๓๒๓/๑๐๑.

กิจธุตั้งหลาย โหรรัมภาคิยสัญญาณ ๕ ประการ เหล่านี้ ๕ ประการเป็นอย่างไร คือ สักการทิฏฐิ วิจิจจา สลัพพตปramaส การฉันทะ พยาบาท กิจธุตั้งหลาย เหล่านี้แล โหรรัมภาคิยสัญญาณ ๕ ประการ.

กิจธุตั้งหลาย พล ๕ อันกิจธุพึงเจริญ เพื่อ ความรู้สึก เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึกลับ เพื่อลงทะเบียนสัญญาณ ๕ ประการเหล่านี้ กิจธุตั้งหลาย พล ๕ เป็นอย่างไร คือ กิจธุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย้อมเจริญสักثارพล อันอาศัยวิเวก ออาศัย วิราคะ ออาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสัสดคะ (ความสงบ)

(๒) ย้อมเจริญวิริยพล อันอาศัยวิเวก ออาศัย วิราคะ ออาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสัสดคะ (โวสุสคุปริมาณ)

(๓) ย้อมเจริญสติพล อันอาศัยวิเวก ออาศัย วิราคะ ออาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสัสดคะ

๑. ที่มาพระสูตรบาลีได้มีการย่อไว้โดยแสดงที่ - ปาลี มหาสาร. ต. ๑๙/๓๒๓/๑๐๔๙-๑๐๕๗.
ซึ่งจะต้องเทียบเคียงจาก - ปาลี มหาสาร. ต. ๑๙/๓๐/๓๔๙-๓๕๔.

- (๔) ย้อมเจริญสามอิพลา อันอาศัยวิเวก อาศัย
วิราคะ อาศัยนิโรต นำมไปเพื่อโวสสัคคะ
- (๕) ย้อมเจริญปัญญาพลา อันอาศัยวิเวก อาศัย
วิราคะ อาศัยนิโรต นำมไปเพื่อโวสสัคคะ
- กิกขุทั้งหลาย พล ๕ เหล่านี้ อันกิกขุพึงเจริญ^๔
เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึกลับ เพื่อละ
โวรัมภาคิยสัญโภชน์ ๕ ประการแล.

เจริญพระ ๕

เพื่อละ อุทัมภาดิยสัญญาณ

๕๖

- บานี มหาวาร. ต. ๑๗/๓๔๓/๑๑๐๒.

ภิกษุทั้งหลาย อุทัมภาดิยสัญญาณ ๕ ประการ เหล่านี้ ๕ ประการเป็นอย่างไร คือ รูปราคะ อรูปราคะ นานะ อุทัจจะ อวิชา ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล อุทัมภาดิยสัญญาณ ๕ ประการ.

ภิกษุทั้งหลาย พล ๕ อันภิกษุพึงเจริญ เพื่อ ความรู้สึก เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึกลับ เพื่อละ อุทัมภาดิยสัญญาณ ๕ ประการเหล่านี้ ภิกษุทั้งหลาย พล ๕ เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อเมจริญสثارพลา อันอาศัยวิเวก อาศัย วิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๒) ย่อเมจริญวิริยพลา อันอาศัยวิเวก อาศัย วิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๓) ย่อเมจริญสติพลา อันอาศัยวิเวก อาศัย วิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๔) ย่อเมจริญสมาธิพลา อันอาศัยวิเวก อาศัย วิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๕) ย่อมเจริญปัญญาพละ อันอาศัยวิเวก ออาศัย
วิราคะ ออาศัยนิโกร น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๕ เหล่านี้ อันภิกษุพึงเจริญ
เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสื้นไป เพื่อละ
อุธมภัคิยสัญญโญชน์ ๕ ประการแล.

(ในสูตรอื่นตรัสว่า ให้เจริญพละ ๕ มีอันกำจัดราคะ
เป็นที่สุด มีอันกำจัดโทสะเป็นที่สุด มีอันกำจัดโมหะเป็นที่สุด
เพื่อละอุธมภัคิยสัญญโญชน์ - บาลีมหาวาร. ส. ๑๙/๓๒๕/๑๑๐๖.
- คณะผู้ร่วบรวม)

อินทรีย์ ๕ กับ พล ๕

(๕๗)

-มาตี มหาวาร. ต. ๑๙/๒๕๓๐/๙๗๖.

ภิกขุทั้งหลาย ปริยาที่อินทรีย์ ๕ อาศัยแล้ว เป็น พล ๕ ที่พล ๕ อาศัยแล้ว เป็นอินทรีย์ ๕ มือญี่ ปริยาที่ อินทรีย์ ๕ อาศัยแล้ว เป็นพล ๕ ที่พล ๕ อาศัยแล้ว เป็น อินทรีย์ ๕ เป็นอย่างไร.

ภิกขุทั้งหลาย สิ่งใดเป็นสักขินทรีย์ สิ่งนั้นเป็น สักขាពล ๘ สิ่งใดเป็นสักขាពล ๘ สิ่งนั้นเป็นสักขินทรีย์ สิ่งใด เป็นวิริยินทรีย์ สิ่งนั้นเป็นวิริยพล ๘ สิ่งใดเป็นวิริยพล ๘ สิ่งนั้น เป็นวิริยินทรีย์ สิ่งใดเป็นสตินทรีย์ สิ่งนั้นเป็นสติพล ๘ สิ่งใด เป็นสติพล ๘ สิ่งนั้นเป็นสตินทรีย์ สิ่งใดเป็นสามอินทรีย์ สิ่งนั้น เป็นสามอิพล ๘ สิ่งใดเป็นสามอิพล ๘ สิ่งนั้นเป็นสามอินทรีย์ สิ่งใดเป็น ปัญญาพล ๘ สิ่งนั้นเป็นปัญญาพล ๘ สิ่งใดเป็น ปัญญาพล ๘ สิ่งนั้นเป็นปัญญาอินทรีย์.

ภิกขุทั้งหลาย เปรียบเหมือนแม่น้ำ ซึ่งไหลไปทางทิศ ตะวันออก หลั่งไปทางทิศตะวันออก บ่าไปทางทิศตะวันออก ที่ตรงกลางแม่น้ำนั้นมีเกาะ ปริยาที่กระแสแห่งแม่น้ำนั้น อาศัยแล้ว ย้อมถึงซึ่งความนับว่ากระแสเดียวมือญี่ อนึ่ง ปริยาที่กระแสแห่งแม่น้ำนั้นอาศัยแล้ว ย้อมถึงซึ่งความนับว่า สองกระแสมือญี่.

กิกขุทั้งหลาย ก็ปริยายที่กระแสแห่งแม่น้ำนั้น อาศัยแล้ว ย่อมถึงชีวิตความนับว่ากระแสเดียว เป็นอย่างไร คือ น้ำในที่สุดด้านตะวันออก และในที่สุดด้านตะวันตก แห่งเกาะนั้น ปริယายนี้แล ที่กระแสแห่งแม่น้ำนั้นอาศัยแล้ว ย่อมถึงชีวิตความนับว่ากระแสเดียว.

กิกขุทั้งหลาย ก็ปริยายที่กระแสแห่งแม่น้ำนั้น อาศัยแล้ว ย่อมถึงชีวิตความนับว่าสองกระแส เป็นอย่างไร คือ น้ำในที่สุดด้านเหนือ และในที่สุดด้านใต้แห่งเกาะนั้น ปริယายนี้แล ที่กระแสแห่งแม่น้ำนั้นอาศัยแล้ว ย่อมถึงชีวิตความนับว่าสองกระแส ฉันได.

กิกขุทั้งหลาย ฉันนั้นก็เหมือนกัน สิ่งใดเป็นสัทธินทรีย์ สิ่งนั้นเป็นสัทธาพะ สิ่งใดเป็นสัทธาพะ สิ่งนั้นเป็นสัทธินทรีย์ สิ่งใดเป็นวิริยินทรีย์ สิ่งนั้นเป็นวิริยพะ สิ่งใดเป็นวิริยพะ สิ่งนั้นเป็นวิริยินทรีย์ สิ่งใดเป็นสตินทรีย์ สิ่งนั้นเป็นสติพะ สิ่งใดเป็นสติพะ สิ่งนั้นเป็นสตินทรีย์ สิ่งใดเป็นสามอินทรีย์ สิ่งนั้นเป็นสามอิพะ สิ่งใดเป็นสามอิพะ สิ่งนั้นเป็นสามอินทรีย์ สิ่งใดเป็นปัญญาพะ สิ่งนั้นเป็นปัญญาพะ สิ่งใดเป็นปัญญาพะ สิ่งนั้นเป็นปัญญาพะ.

กิกขุทั้งหลาย เพราะความที่อินทรีย์ ๕ อันเจริญ กระทำให้มากแล้ว กิกขุจึงกระทำให้แจ้งซึ่งเจตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอวสานไม่ได้ เพราะอวสานทั้งหลายสิ่งไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเงา ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่.

เจริญโพชณกํ ๗

เพื่อละ โ�รัมภาคิยสัญญาณ

๔๙

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๑๘๔/๖๖๔.

ภิกษุทั้งหลาย โ�รัมภาคิยสัญญาณ ๕ ประการ เหล่านี้ ๕ ประการเป็นอย่างไร คือ สักการทิฏฐิ วิจิจจา สลัพตปramaส การฉันทะ พยาบาท ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล โ�รัมภาคิยสัญญาณ ๕ ประการ.

ภิกษุทั้งหลาย โพชณกํ ๗ อันภิกษุพึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึกลับ เพื่อละ โ�รัมภาคิยสัญญาณ ๕ ประการเหล่านี้ ภิกษุทั้งหลาย โพชณกํ ๗ เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมเจริญสติสัมโพชณกํ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ (ความสงบ)

(๒) ย่อมเจริญอัมมวิจยสัมโพชณกํ อันอาศัย วิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ (โวสุสคุปธิมา)

๑. ที่มาระสูตรบาลีได้มีการย่อไว้โดยแสดงที่ -บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๑๘๔/๖๖๔-๖๗๑.
ซึ่งจะต้องเทียบเคียงจาก -บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๙๐/๓๔๙-๓๕๔.

- (๓) ย่อมเจริญวิริยสัมโพชณงค์ อันอาศัยวิเวก
อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ
- (๔) ย่อมเจริญปิติสัมโพชณงค์ อันอาศัยวิเวก
อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ
- (๕) ย่อมเจริญปัสสทอสัมโพชณงค์ อันอาศัยวิเวก
อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ
- (๖) ย่อมเจริญสามอิสัมโพชณงค์ อันอาศัยวิเวก
อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ
- (๗) ย่อมเจริญอุเบกษาสัมโพชณงค์ อันอาศัยวิเวก
อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ
- กิกษุทั้งหลาย โพชณงค์ ๗ เหล่านี้ อันกิกษุ
พึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึกนำไป
เพื่อละ โหรมภากดิลลัญโญชน์ ๕ ประการแล.

เจริญโพชัมค์ ๗

เพื่อละ อุทัมภาดิยสัญญาณ

๕๙

-ปาตี มหावาร. ๓. ๑๙/๑๔๔/๑๖๙.

ภิกขุทั้งหลาย อุทัมภาดิยสัญญาณ ๕ ประการ เหล่านี้ ๕ ประการเป็นอย่างไร คือ รูปราคะ อรูปราคะ นานะ อุทัจจะ อวิชา ภิกขุทั้งหลาย เหล่านี้แล้ว อุทัมภาดิยสัญญาณ ๕ ประการ.

ภิกขุทั้งหลาย โพชัมค์ ๗ อันภิกขุพึงเจริญ เพื่อความรู้สึก เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึกลับ เพื่อละ อุทัมภาดิยสัญญาณ ๕ ประการเหล่านี้ ภิกขุทั้งหลาย โพชัมค์ ๗ เป็นอย่างไร คือ ภิกขุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมเจริญสติสัมโพชัมค์ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๒) ย่อมเจริญอัมมวิจยสัมโพชัมค์ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๓) ย่อมเจริญวิริยสัมโพชัมค์ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๔) ย่อมเจริญปิติสัมโพชัมค์ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(៥) យ່ອມເຈີຣູປັບສັກອີສັມໂພໜົມງົກ
ອັນຄັຍວິເວກ
ອາສັຍວິຣາຄະ ອາສັຍນິໂຮທ ນ້ອມໄປເພື່ອໂວສັກຄະ

(៦) យ່ອມເຈີຣູສມາອີສັມໂພໜົມງົກ
ອັນຄັຍວິເວກ
ອາສັຍວິຣາຄະ ອາສັຍນິໂຮທ ນ້ອມໄປເພື່ອໂວສັກຄະ

(៧) យ່ອມເຈີຣູອຸບກຂາສັມໂພໜົມງົກ
ອັນຄັຍວິເວກ
ອາສັຍວິຣາຄະ ອາສັຍນິໂຮທ ນ້ອມໄປເພື່ອໂວສັກຄະ

ກົກໜຸທັງຫລາຍ ໂພໜົມງົກ ៣ ເທົ່ານີ້ ອັນກົກໜຸ
ພຶ້ງເຈີຣູ ເພື່ອຄວາມຮູ້ຢື່ງ ເພື່ອກຳຫນດຽ້ວ ເພື່ອຄວາມສິ້ນໄປ
ເພື່ອລະ ອຸທັນມາຄີຍສັນໂຍ້ນນີ້ ៥ ປະກາດແລ.

(ໃນສູຕຣອືນຕຣວ່ວ່າ ໃຫ້ເຈີຣູໂພໜົມງົກ ៣ ມີອັນກຳຈັດຮາຄະ
ເປັນທີ່ສຸດ ມີອັນກຳຈັດໂທສະເປັນທີ່ສຸດ ມີອັນກຳຈັດໂມහະເປັນທີ່ສຸດ ທີ່ເຈີຣູ
ເຈີຣູໂພໜົມງົກ ៣ ອັນຍິ່ງລົງສູ່ອມຕະ ມີອົມຕະເປັນເບື້ອງໜ້າ ມີອົມຕະ
ເປັນທີ່ສຸດ ທີ່ເຈີຣູໂພໜົມງົກ ៣ ອັນນ້ອມໄປສູ່ນິພພານ ໂນໍ້ມໄປສູ່ນິພພານ
ໂອນໄປສູ່ນິພພານ -ບາລີ ມහາວາර. ສ. ១៨/១៨៧/៦៧៧. -ຄະະຜູ້
ຮວບຮຸມ)

เจริญโพชณงค์ ๗ ย่อมเป็นไปเพื่อจะ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณ

๖๐

- ปาลี มหาวาร. ๓. ๑๙/๑๒๕/๔๔๔.

กิกขุทั้งหลาย เรายังไม่มองเห็นธรรมอื่น แม้อย่างหนึ่ง อันเจริญ กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อจะธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณ เหมือนโพชณงค์ ๗ นี้เลย

กิกขุทั้งหลาย โพชณงค์ ๗ เป็นอย่างไร คือ สติสัมโพชณงค์ ธัมมวิจยสัมโพชณงค์ วิริยสัมโพชณงค์ ปิติสัมโพชณงค์ ปัสสทธิสัมโพชณงค์ สามิสัมโพชณงค์ อุเบกขาสัมโพชณงค์.

กิกขุทั้งหลาย โพชณงค์ ๗ อันเจริญ กระทำให้มากแล้วอย่างไร ย่อมเป็นไปเพื่อจะธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณ กิกขุทั้งหลาย กิกขุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมเจริญสติสัมโพชณงค์ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อคตินิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๒) ย่อมเจริญธัมมวิจยสัมโพชณงค์ ...

(๓) ย่อมเจริญวิริยสัมโพชณงค์ ...

(๔) ย่อมเจริญปิติสัมโพชณงค์ ...

(๕) ย่อมเจริญปัสสทธิสัมโพชณงค์ ...

(๖) ย่อมเจริญสมาชิกสัมโพชมงคล ...

(๗) ย่อมเจริญอุเบกษาสัมโพชมงคล อันอาศัย
วิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ^๑
กิกษุทั้งหลาย โพชมงคล ๗ อันเจริญ กระทำให้มาก
แล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณน์.

กิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณน์ เป็น
อย่างไร.

ตา เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณน์ เครื่องผูก
เครื่องของจำ คือ สัญญาณน์เหล่านั้น ย่อมเกิดที่ตา

หู เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณน์ ...

จมูก เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณน์ ...

ลิ้น เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณน์ ...

กาย^๑ เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณน์ ...

ใจ เป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณน์ เครื่องผูก
เครื่องของจำ คือ สัญญาณน์เหล่านั้น ย่อมเกิดที่ใจ

กิกษุทั้งหลาย เหล่านี้เรียกว่า ธรรมเป็นที่ตั้งแห่ง^๒
สัญญาณน์.

๑. บาลีสยามรัฐ พ.ศ. ๒๔๗๐ ไม่มีตัวย่อให้ทราบเหมือนบาลีสยามรัฐ พ.ศ. ๒๕๓๘
- คงจะผู้ร่วบรวม

ผลของการเจริญโพชณ์ ๗ (นัยที่ ๑)

เหตุจากการเจริญอานาปานสติ

๖๑

- บาลี มหावาร. ส. ๑๙/๔๒๔/๑๕๐๒.

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันเอกสารนี้มืออยู่ ซึ่งเมื่อเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำธรรมทั้ง ๔ ให้บริบูรณ์ ครั้นธรรมทั้ง ๔ นั้น อันเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำธรรมทั้ง ๗ ให้บริบูรณ์ ครั้นธรรมทั้ง ๗ นั้น อันเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำธรรมทั้ง ๒ ให้บริบูรณ์ได้.

ภิกษุทั้งหลาย อานาปานสติสมารินี้แล เป็นธรรมอันเอกสาร ซึ่งเมื่อเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำสติปัญญา ให้บริบูรณ์ สติปัญญา ๔ อันเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำโพชณ์ ๗ ให้บริบูรณ์ โพชณ์ ๗ อันเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำวิชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ได.

ภิกษุทั้งหลาย ก็อานาปานสติสมาริ อันเจริญแล้ว ทำให้มากแล้วอย่างไรเล่า จึงทำสติปัญญา ๔ ให้บริบูรณ์ได.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไปแล้วสู่ป่า หรือโคนไม้ หรือเรือนว่างก็ตาม นั่งคุ้ข้าเข้ามาโดยรอบ ตั้งกายตรง ดarginsสติเฉพาะหน้า เออนนั่น มีสติหายใจเข้า มีสติหายใจออก

เมื่อหายใจเข้ายา ก็รู้ชัดว่าเราหายใจเข้ายา เมื่อหายใจออกยา ก็รู้ชัดว่าเราหายใจออกยา

เมื่อหายใจเข้าสั้น ก็รู้ชัดว่าเราหายใจเข้าสั้น เมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้ชัดว่าเราหายใจออกสั้น

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะชั้นกายทั้งปวง หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะชั้นกายทั้งปวง หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำกายสัมสารให้รำงับหายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำกายสัมสารให้รำงับหายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะชั้นปิติ หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะชั้นปิติ หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะชั้นสุข หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะชั้นสุข หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะชั้นจิตตสัมสาร หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะชั้นจิตตสัมสาร หายใจออก

-
๑. จำนวนเปลี่ยนมีเท็งคำว่า "เรา" และไม่มีคำว่า "เรา" - คณะผู้ร่วบรวม

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตตสังขารให้รำงับ
หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตตสังขารให้รำงับ
หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะชีงจิต
หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะชีงจิต
หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้_PROMY_ยิ่ง^{ให้}
หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้_PROMY_ยิ่ง^{ให้}
หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้ตั้งมั่น หายใจเข้า
ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้ตั้งมั่น หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้ปล่อยอยู่^{อยู่}
หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้ปล่อยอยู่^{อยู่}
หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้เห็นชีงความไม่เที่ยง^{ไม่เที่ยง}
อยู่เป็นประจำ หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้เห็นชีงความไม่เที่ยง^{ไม่เที่ยง}
อยู่เป็นประจำ หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้เห็นชีงความจางคลาย^{จางคลาย}
อยู่เป็นประจำ หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้เห็นชีงความจางคลาย^{จางคลาย}
อยู่เป็นประจำ หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้เห็นชั้นความดับไม่เหลือ
อยู่เป็นประจำ หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้เห็น
ชั้นความดับไม่เหลืออยู่เป็นประจำ หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้เห็นชั้นความสลัดคืน
อยู่เป็นประจำ หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้เห็น
ชั้นความสลัดคืนอยู่เป็นประจำ หายใจออก

กิจมุทั้งหลาย สมัยใด กิจมุ เมื่อหายใจเข้ายาว ก็
รู้ชัดว่าเราหายใจเข้ายาว เมื่อหายใจออกยาว ก็รู้ชัดว่าเรา
หายใจออกยาว

เมื่อหายใจเข้าสัก ก็รู้ชัดว่าเราหายใจเข้าสัก
เมื่อหายใจออกสัก ก็รู้ชัดว่าเราหายใจออกสัก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะชั้นกาย
ทั้งปวง หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะ
ชั้นกายทั้งปวง หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำกายสั้นหรือรับน้ำ
หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำกายสั้นหรือรับน้ำ
หายใจออก

กิจมุทั้งหลาย สมัยนั้น กิจมุนั้นชื่อว่า เป็นผู้เห็นกาย
ในกายอยู่เป็นประจำ มีความเพียรพยายาม มีลัมปซัญญา
มีสติ นำอภิชานและโภมนัสในโลกออกเสียได้.

กิกขุทั้งหลาย เรายอมกล่าว ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก ว่าเป็นกายอันหนึ่ง ๆ ในกายทั้งหลาย.

กิกขุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นในเรื่องนี้ กิกขุนั้นย่อมชื่อว่าเป็นผู้เห็นกายในกายอยู่เป็นประจำ มีความเพียรเฝ้ากิเลส มีสัมปชัญญะ มีสติ นำอภิชานาและโถมนัสในโลกออกเสียได้.

กิกขุทั้งหลาย สมัยใด กิกขุ ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งปิติ หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งปิติ หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งสุข หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งสุข หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งจิตตสังขาร หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งจิตตสังขาร หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตตสังขารให้รำบับ หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตตสังขารให้รำบับ หายใจออก

กิกชุ่งหลาย สมัยนั้น กิกชุนั้นชื่อว่า เป็นผู้เห็น
เวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่เป็นประจำ มีความเพียร
เเพกวีเลส มีสัมปชัญญะ มีสติ นำอภิชานและโภมนัสในโลก
ออกเสียได้.

กิกชุ่งหลาย เรายอมกล่าวการทำในใจเป็นอย่างดี
ต่อลมหายใจเข้า และลมหายใจออก ว่าเป็นเวทนาอันหนึ่ง ๆ
ในเวทนาทั้งหลาย.

กิกชุ่งหลาย เพราะเหตุนั้นในเรื่องนี้ กิกชุนั้น
ย่อมชื่อว่าเป็นผู้เห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่เป็นประจำ
มีความเพียรเเพกวีเลส มีสัมปชัญญะ มีสติ นำอภิชานและ
โภมนัสในโลกออกเสียได้.

กิกชุ่งหลาย สมัยใด กิกชุ ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า
เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะชีงจิต หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า
เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะชีงจิต หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้ปราโมทยิ่ง^๑
หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้ปราโมทยิ่ง^๑
หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้ตั้งมั่น หายใจเข้า
ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้ตั้งมั่น หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้ปล่อยอยู่
หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้ทำจิตให้ปล่อยอยู่
หายใจออก

ภิกษุทั้งหลาย สมัยนั้น ภิกษุนั้นชื่อว่า เป็นผู้เห็น
จิตในจิตอยู่เป็นประจำ มีความเพียรพยายาม มีสัมปชัญญะ^๑
มีสติ นำอภิชานาและโถมนัสในโลกออกเสียได้.

ภิกษุทั้งหลาย เราไม่กล่าวการเจริญアナปานสติ-
สมาธิ ว่าเป็นสิ่งที่มีได้แก่ผู้มีสติอันลีมลงแล้ว ไม่มี
สัมปชัญญะ (น้ำที่ ภิกษา บุญสุสติสุส อสมุปชานสุส アナปานสติ
สมาธิภาวะนั่น รวมมิ).

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นในเรื่องนี้ ภิกษุนั้นย่อม^๒
ชื่อว่าเป็นผู้เห็นจิตในจิตอยู่เป็นประจำ มีความเพียรพยายาม
มีสัมปชัญญะ มีสติ นำอภิชานาและโถมนัสในโลกออกเสียได้.

ภิกษุทั้งหลาย สมัยใด ภิกษุ ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า
เราเป็นผู้เห็นชื่นความไม่เที่ยงอยู่เป็นประจำ หายใจเข้า
ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เราเป็นผู้เห็นชื่นความไม่เที่ยงอยู่เป็นประจำ
หายใจออก

---

๑. เที่ยบเคียงได้ที่ - บาลี มหาไว. ส. ๑๗/๔๗๙/๓๗๘. และ - บาลี อุปว. ม. ๑๔/๑๙๖/๒๕๘.
- คณะผู้ร่วมบรม

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เรายเป็นผู้เห็นชั้นความจางคลาย
อยู่เป็นประจำ หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เรายเป็นผู้เห็น
ชั้นความจางคลายอยู่เป็นประจำ หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เรายเป็นผู้เห็นชั้นความดับไม่เหลือ
อยู่เป็นประจำ หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เรายเป็นผู้เห็นชั้น
ความดับไม่เหลืออยู่เป็นประจำ หายใจออก

ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เรายเป็นผู้เห็นชั้นความสลัดคืน
อยู่เป็นประจำ หายใจเข้า ย่อมฝึกหัดศึกษาว่า เรายเป็นผู้เห็น
ชั้นความสลัดคืนอยู่เป็นประจำ หายใจออก

กิกชุติทั้งหลาย สมัยนั้น กิกชุนนั้นชื่อว่า เป็นผู้เห็น
ธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่เป็นประจำ มีความเพียรพยายาม
มีสัมปชัญญะ มีสติ นำอภิชานและโภมนัสในโลกออกเสียได้.

ເເວເຫັນກາລະອົກືຈານແລະໂທມນສທັງຫລາຍດ້ວຍ
ປັງຈຸງ ຈຶ່ງເປັນຜູ້ເຂົ້າໄປເພິ່ນເລີພາບເປັນຍ່າງດີ (ໂສ ຍ໙ນຸຕໍ່ໂທ
ອົກືຈານໂທມນສຸສານ ປ່ານ ຕໍ່ປັງຈຸງ ທີສຸວາ ສາຊຸກ ອຸໝຸເປັກຸືຕາ ໂທດ).^๑

ກิกชุติทั้งหลาย ເພຣະເທດຸນນັ້ນໃນເຮືອງນີ້ ກิกชුນັ້ນ
ຍ່ອມຊື່ວ່າເປັນຜູ້ເຫັນธรรมໃນธรรมທັງຫລາຍอยู่เป็นประจำ
ມີຄວາມເພີ່ຍເພັກີເລສ ມີສັນປັງຈຸງ ມີສຕີ ນຳອົກືຈານແລະ
ໂທມນສໃນໂລກອອກເສີຍໄດ້.

๑. -ບາລີ ອຸນຣີ. ມ. ១៤/១៩/២០. ມີເນື້ອຄວາມວ່າ ໂສ ຍ໙ນຸຕໍ່ອົກືຈານໂທມນສຸສານ ປ່ານ
ປັງຈຸງ ທີສຸວາ ສາຊຸກ ອຸໝຸເປັກຸືຕາ ໂທດ (ໄມ່ມີຄໍາວ່າ ໂທດ) -ຄຄະຜູ້ຮຽນຮ່ວມ

ภิกษุทั้งหลาย งานปานสติสมาริ อันเจริญแล้ว
อย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมทำสติปัฏฐาน ๔
ให้บริบูรณ์ได้.

ภิกษุทั้งหลาย ก็สติปัฏฐาน ๔ อันเจริญแล้ว ทำให้
มากแล้วอย่างไรเล่า จึงทำโพชัมค์ ๗ ให้บริบูรณ์ได้.

ภิกษุทั้งหลาย สมัยได ภิกษุเป็นผู้เห็นกายในกาย
อยู่เป็นประจำ มีความเพียรพยายาม มีสัมปชัญญา มีสติ
นำอภิชานและโถมนัสในโลกออกเสียได้ สมัยนั้น สติของ
ภิกษุผู้เข้าไปตั้งไว้แล้ว เป็นธรรมชาติไม่ลืมหลง (อุปนิสั�ส
ตสุเม สมเย สติ ໂහติ อสมมุกฎา).

ภิกษุทั้งหลาย สมัยได สติของภิกษุผู้เข้าไปตั้งไว้แล้ว
เป็นธรรมชาติไม่ลืมหลง (ภิกขูโน อุปนิสั�สติ ໂහติ อสมมุกฎา)
สมัยนั้น สติสัมโพชัมค์ ก็เป็นอันว่าภิกษุนั้นประภากแล้ว
สมัยนั้น ภิกษุซึ่ว่าย่อ้มเจริญสติสัมโพชัมค์ สมัยนั้น
สติสัมโพชัมค์ของภิกษุซึ่ว่าถึงความเจริญบริบูรณ์.

เรอนั้น เมื่อเป็นผู้มีสติเช่นนั้นอยู่ ย่อมทำการเลือก
ย่อ้มทำการเฟ้น ย่อ้มทำการไคร่คរณซึ่ชธรรมนั้นด้วยปัญญา
(ໄສ ຕາ ສໂຕ ວທຣນຸໂຕ ຕໍ່ຮນມໍ ປະນາຍ ປວິຈິນຕີ ປວິຈົດຕີ ປຽງມໍສາປັບຕິ).

กิกชุทั้งหลาย สมัยได กิกชุเมื่อเป็นผู้มีสติเช่นนั้นอยู่ ย่อมทำการเลือก ย่อมทำการเฝ้า ย่อมทำการไคร่คราญ ซึ่งธรรมนั้นด้วยปัญญา (กิกชุ ตาม สโต วิหารนูโต ตั่ ဓรุ ปัญญา ปวิจินติ ปวิจารติ ปริวิมสماปชุติ) สมัยนั้น อัมมวิจยสัมโพชณงค์ ก็เป็นอันว่ากิกชุนั้นประภาแล้ว สมัยนั้น กิกชุชื่อว่า y'อมเจริญ อัมมวิจยสัมโพชณงค์ สมัยนั้น อัมมวิจยสัมโพชณงค์ของ กิกชุชื่อว่าถึงความเจริญบริบูรณ์.

เหอนั้น เมื่อเลือกเฝ้า ไคร่คราญอยู่ซึ่งธรรมนั้น ด้วยปัญญา ความเพียรอันไม่ย่อหย่อน ชื่อว่าเป็นธรรม อันกิกชุนั้นประภาแล้ว (ตสุ ตั่ ဓรุ ปัญญา ปวิจินโต ปวิจารโต ปริวิมสماปชุโต อารทุร์ ໂທີ ວິໄຍ່ ອສລຸລືນໍ).

กิกชุทั้งหลาย สมัยได กิกชุนั้น เมื่อเลือกเฝ้า ไคร่คราญอยู่ซึ่งธรรมนั้นด้วยปัญญา ความเพียรอันไม่ย่อหย่อน ชื่อว่าเป็นธรรมอันกิกชุนั้นประภาแล้ว (กิกชุโน ตั่ ဓรุ ปัญญา ปวิจินโต ปวิจารโต ปริวิมสماปชุโต อารทุร์ ໂທີ ວິໄຍ່ ອສລຸລືນໍ) สมัยนั้น ວິໄຍ່ສัมโพชณงค์ ก็เป็นอันว่ากิกชุนั้นประภาแล้ว สมัยนั้น กิกชุชื่อว่าย่อ y'อมเจริญວິໄຍ່ສัมโพชณงค์ สมัยนั้น ວິໄຍ່ສัมโพชณงค์ของกิกชุชื่อว่าถึงความเจริญบริบูรณ์.

เหอนั้น เมื่อมีความเพียรอันประภาแล้ว ปีติอันเป็น นิรามิสก์เกิดขึ้น (อารทุรວິໄຍ່ສุส ອຸປຸປັບປຸດ ປຶກ ນິຣາມີສາ).

ภิกษุทั้งหลาย สมัยได ภิกษุนั้น เมื่อมีความเพียร อันประภาแล้ว ปิติอันเป็นนิรามิสก์เกิดขึ้น (ภิกขุโน อาร�ุธ- วิริยสุส อุปุปชุติ ปิติ นิรามิสา) สมัยนั้น ปิติสัมโพชณงค์ ก็เป็น อันว่าภิกษุนั้นประภาแล้ว สมัยนั้น ภิกษุชื่อว่าอย่อมเจริญ ปิติสัมโพชณงค์ สมัยนั้น ปิติสัมโพชณงค์ของภิกษุชื่อว่า ถึงความเจริญบริบูรณ์.

เรอนั้น เมื่อมีใจประกอบด้วยปิติ แม้กายก็รำงับ แม่จิตก็รำงับ (ปิติมนสส กายโภป ปสุสมุกติ จิตตุมปิ ปสุสมุกติ).

ภิกษุทั้งหลาย สมัยได ภิกษุนั้น เมื่อมีใจประกอบด้วย ปิติ แม้กายก็รำงับ แม่จิตก็รำงับ (ภิกขุโน ปิติมนสส กายโภป ปสุสมุกติ จิตตุมปิ ปสุสมุกติ) สมัยนั้น ปัสสังหิสัมโพชณงค์ ก็เป็นอันว่า ภิกษุนั้นประภาแล้ว สมัยนั้น ภิกษุชื่อว่าอย่อมเจริญปัสสังหิ- สัมโพชณงค์ (ปสุสทุธิสัมโพชณคุ) สมัยนั้น ปัสสังหิสัมโพชณงค์ ของภิกษุชื่อว่าถึงความเจริญบริบูรณ์.

เรอนั้น เมื่อมีกายอันสงบแล้ว มีความสุขอยู่ จิตย่ออมตั้มมั่น (ปสุสทุกกายสุส สุขโน จิตต์ สามาริยติ).

ภิกษุทั้งหลาย สมัยได ภิกษุนั้น เมื่อมีกายอันสงบแล้ว มีความสุขอยู่ จิตย่ออมตั้มมั่น (ภิกขุโน ปสุสทุกกายสุส สุขโน จิตต์ สามาริยติ) สมัยนั้น สามาริสัมโพชณงค์ ก็เป็นอันว่าภิกษุนั้นประภาแล้ว

สมัยนี้ ภิกษุชื่อว่าอย่อมเจริญสามาริสัมโพชณก์ (สามาริสุโพชณกุํ) สมัยนี้ สามาริสัมโพชณก์ของภิกษุชื่อว่าถึงความเจริญบริบูรณ์.

ເເວີເປັນຜູ້ມີຈິຕີຕັ້ງມົ່ນແລ້ວ ຈຶ່ງເປັນຜູ້ເຂົ້າໄປເພິ່ນເພາະເປັນອຍ່າງດີ (ໂສ ຕາ ສາທິທໍ ຈິຕຸໍ ສາຖຸກ ອຸ່ນຸເປົກຂີຫາ ໂທດ).

ภิกษุທັງໝາຍ ສມຍໄດ ທີ່ ພົບ ເປັນຜູ້ມີຈິຕີຕັ້ງມົ່ນແລ້ວ ຈຶ່ງເປັນຜູ້ເຂົ້າໄປເພິ່ນເພາະເປັນອຍ່າງດີ (ທີ່ ພົບ ຕາ ສາທິທໍ ຈິຕຸໍ ສາຖຸກ ອຸ່ນຸເປົກຂີຫາ ໂທດ) ສມຍນີ້ ອຸ່ນເບັກຂາສັນພົചຄນົກ ກີ່ເປັນ ອັນວ່າ ທີ່ ພົບ ນີ້ ປະກາດແລ້ວ ສມຍນີ້ ທີ່ ພົບ ທີ່ ພົບ ເປັນຜູ້ມີຈິຕີຕັ້ງມົ່ນພົບ ອຸ່ນເບັກຂາສັນພົচຄນົກ ສມຍນີ້ ອຸ່ນເບັກຂາສັນພົចຄນົກຂອງທີ່ ພົບ ທີ່ ພົບ ທີ່ ພົບ ເປັນຜູ້ມີຈິຕີຕັ້ງມົ່ນພົບ.

ภົບ ທັງໝາຍ ສມຍໄດ ທີ່ ພົບ ເປັນຜູ້ເຫັນເວທນາ ໃນເວທນາທັງໝາຍອູ່ເປັນປະຈຳ ມີຄວາມເພີ່ຍແຕກິເລສ ມີສັນປັບປຸງ ມີສົດ ນໍາອົບອົບແລະ ໂທນ້ສໃນໂລກອອກເສີຍໄດ້ ສມຍນີ້ ສົດຂອງທີ່ ພົບ ເປັນຜູ້ເຂົ້າໄປຕັ້ງໄວ້ແລ້ວ ເປັນອຣມชาຕີ ໄມລື່ມໜຸງ ...

ທີ່ ພົບ ທັງໝາຍ ສມຍໄດ ທີ່ ພົບ ເປັນຜູ້ເຫັນຈິຕີໃນຈິຕ ອູ່ເປັນປະຈຳ ມີຄວາມເພີ່ຍແຕກິເລສ ມີສັນປັບປຸງ ມີສົດ ນໍາອົບອົບແລະ ໂທນ້ສໃນໂລກອອກເສີຍໄດ້ ສມຍນີ້ ສົດຂອງ ທີ່ ພົບ ເປັນຜູ້ເຂົ້າໄປຕັ້ງໄວ້ແລ້ວ ເປັນອຣມชาຕີ ໄມລື່ມໜຸງ ...

ภิกขุทั้งหลาย สมัยได ภิกขุเป็นผู้เห็นธรรมในธรรม
ทั้งหลายอยู่เป็นประจำ มีความเพียรเฝ้ากิเลส มีสัมปชัญญะ^๑
มีสติ นำอภิชานาและโภมนัสในโลกออกเสียได สมัยนั้น
สติของภิกขุผู้เข้าไปตั้งไว้แล้ว เป็นธรรมชาติไม่ลืมหลง.

ภิกขุทั้งหลาย สมัยได สติของภิกขุผู้เข้าไปตั้งไว้แล้ว
เป็นธรรมชาติไม่ลืมหลง สมัยนั้น สติสัมโพชณงค์^๒
ก็เป็นอันว่าภิกขุนั้นปรากรแล้ว สมัยนั้น ภิกขุซึ่ว่าย่อเมเจริญ
สติสัมโพชณงค์ สมัยนั้น สติสัมโพชณงค์ของภิกขุซึ่ว่า
ถึงความเจริญบริบูรณ์.

เรอนั้น เมื่อเป็นผู้มีสติเช่นนั้นอยู่ ย่อมทำการเลือก
ย่อมทำการเพ็น ย่อมทำการไคร่คราญชี้ธรรมนั้นด้วยปัญญา.

ภิกขุทั้งหลาย สมัยได ภิกขุเมื่อเป็นผู้มีสติเช่นนั้นอยู่
ย่อมทำการเลือก ย่อมทำการเพ็น ย่อมทำการไคร่คราญ
ชี้ธรรมนั้นด้วยปัญญา สมัยนั้น อัมมวิจยสัมโพชณงค์
ก็เป็นอันว่าภิกขุนั้นปรากรแล้ว สมัยนั้น ภิกขุซึ่ว่าย่อเมเจริญ
อัมมวิจยสัมโพชณงค์ สมัยนั้น อัมมวิจยสัมโพชณงค์ของภิกขุ
ซึ่ว่าถึงความเจริญบริบูรณ์.

เรอนั้น เมื่อเลือกเพ็น ไคร่คราญอยู่ชี้ธรรมนั้น
ด้วยปัญญา ความเพียรอันไม่ย่อหย่อน ซึ่ว่าเป็นธรรม
อันภิกขุนั้นปรากรแล้ว.

กิกขุทั้งหลาย สมัยได กิกขุนั้น เมื่อเลือกเพ้น ไคร่คราญ อยู่ชั่งธรรมนั้นด้วยปัญญา ความเพียรอันไม่ย่อหย่อน ซึ่งว่า เป็นธรรมอันกิกขุนั้นประภากแล้ว สมัยนั้น วิริยลัมโพชณงค์ ก็เป็นอันว่า กิกขุนั้นประภากแล้ว สมัยนั้น กิกขุซึ่งว่าย่ออม เจริญวิริยลัมโพชณงค์ สมัยนั้น วิริยลัมโพชณงค์ของกิกขุ ซึ่งว่าถึงความเจริญบริบูรณ์.

เหอนั้น เมื่อมีความเพียรอันประภากแล้ว ปิติอันเป็น นิรามิสก์เกิดขึ้น.

กิกขุทั้งหลาย สมัยได กิกขุนั้น เมื่อมีความเพียรอัน ประภากแล้ว ปิติอันเป็นนิรามิสก์เกิดขึ้น สมัยนั้น ปิติลัมโพชณงค์ ก็เป็นอันว่า กิกขุนั้นประภากแล้ว สมัยนั้น กิกขุซึ่งว่าย่ออมเจริญ ปิติลัมโพชณงค์ สมัยนั้น ปิติลัมโพชณงค์ของกิกขุซึ่งว่า ถึงความเจริญบริบูรณ์.

เหอนั้น เมื่อมีใจประกอบด้วยปิติ แม้กายก์รำงับ แม่จิตก์รำงับ (ปิติมนสุ กาโยปิ ปสุสมุกติ จิตตุมปิ ปสุสมุกติ).

กิกขุทั้งหลาย สมัยได กิกขุนั้น เมื่อมีใจประกอบด้วย ปิติ แม้กายก์รำงับ แม่จิตก์รำงับ (กิกขุโน ปิติมนสุ กาโยปิ ปสุสมุกติ จิตตุมปิ ปสุสมุกติ) สมัยนั้น ปัสสักธิสัมโพชณงค์ ก็เป็นอันว่า กิกขุนั้นประภากแล้ว สมัยนั้น กิกขุซึ่งว่าย่ออมเจริญปัสสักธิ-

สัมโพชณงค์ (ปสุสතิสมโพชณกุ) สมัยนั้น ปัสสัทิสัมโพชณงค์ ของภิกขุชื่อว่าถึงความเจริญบริบูรณ์.

เรอนั้น เมื่อมีกายอันสงบแล้ว มีความสุขอยู่ จิตย่อลงตั้งมั่น (ปสุสතุการยสุส สุขโน จิตต์ สามาริยติ).

ภิกขุทั้งหลาย สมัยได ภิกขุนั้น เมื่อมีกายอันสงบแล้ว มีความสุขอยู่ จิตย่อลงตั้งมั่น (ภิกขุโน ปสุสතุการยสุส สุขโน จิตต์ สามาริยติ) สมัยนั้น สามาริสัมโพชณงค์ ก็เป็นอันว่าภิกขุนั้น ประภากแล้ว สมัยนั้น ภิกขุชื่อว่าย่อลงเจริญสามาริสัมโพชณงค์ (สามาริสมโพชณกุ) สมัยนั้น สามาริสัมโพชณงค์ของภิกขุชื่อว่า ถึงความเจริญบริบูรณ์.

فهوเป็นผู้มีจิตตั้งมั่นแล้ว จึงเป็นผู้เข้าไปเพ่งเนพะ เป็นอย่างดี.

ภิกขุทั้งหลาย สมัยได ภิกขุ เป็นผู้มีจิตตั้งมั่นแล้ว จึงเป็นผู้เข้าไปเพ่งเนพะเป็นอย่างดี สมัยนั้น อุเบกษา-สัมโพชณงค์ ก็เป็นอันว่าภิกขุนั้นประภากแล้ว สมัยนั้น ภิกขุชื่อว่าย่อลงเจริญอุเบกษาสัมโพชณงค์ สมัยนั้น อุเบกษา-สัมโพชณงค์ของภิกขุชื่อว่าถึงความเจริญบริบูรณ์.

ภิกขุทั้งหลาย สติปัฏฐาน ๔ อันเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว อาย่างนี้แล ย่อลงทำโพชณงค์ ๗ ให้บริบูรณ์ได.

กิกชุ่ทั้งหลาย โพษมงคล ๗ อันเจริญแล้ว ทำให้มากแล้วอย่างไรเล่า จึงจะทำวิชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ได้.

กิกชุ่ทั้งหลาย กิกชุ่ในธรรมวินัยนี้

ย่อมเจริญสติสัมโพษมงคล อันอาศัยวิเวก ออาศัยวิรากะ ออาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

ย่อมเจริญอัมมวิจัยสัมโพษมงคล อันอาศัยวิเวก ออาศัยวิรากะ ออาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

ย่อมเจริญวิริยสัมโพษมงคล อันอาศัยวิเวก ออาศัยวิรากะ ออาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

ย่อมเจริญปิติสัมโพษมงคล อันอาศัยวิเวก ออาศัยวิรากะ ออาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

ย่อมเจริญปัสสัทธิสัมโพษมงคล อันอาศัยวิเวก ออาศัยวิรากะ ออาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

ย่อมเจริญ samaññisamì โพษมงคล อันอาศัยวิเวก ออาศัยวิรากะ ออาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

ย่อมเจริญอุเบกขาสัมโพษมงคล อันอาศัยวิเวก ออาศัยวิรากะ ออาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

กิกชุ่ทั้งหลาย โพษมงคล ๗ อันเจริญแล้ว ทำให้มากแล้วอย่างนี้แล ย่อมทำวิชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ได้ ดังนี้.

ผลของการเจริญโพชณ์ ๗ (นัยที่ ๒)

เหตุจากการได้ฟังธรรม

แล้วระลึกถึง ตรีกถึงธรรมนั้น

๖๒

- ปาจี มหาวาร. ส. ๑๙/๗๔/๓๗๓.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่าได้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาริ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทั้งสี่ การได้เห็นภิกษุเหล่านั้นก็ได การได้ฟังภิกษุเหล่านั้นก็ได การเข้าไปทางภิกษุเหล่านั้นก็ได การเข้าไปสั่งไกลภิกษุเหล่านั้นก็ได การระลึกถึงภิกษุเหล่านั้นก็ได การบצחตามภิกษุเหล่านั้นก็ได แต่ละอย่าง ๆ เรากล่าวว่ามีอุปการะมาก ข้อนี้เพราะเหตุอะไร เพราะว่าผู้ที่ได้ฟังธรรมของภิกษุเห็นปานนั้นแล้ว ย่อมหลอกอ กอยู่ด้วย ๒ วิธี คือ หลอกอุดด้วยกาย และหลอกอุดด้วยจิต เมื่อเรอหลอกอุดกอยู่อย่างนั้นแล้ว ย่อมระลึกถึง ย่อมตรีกถึงธรรมนั้น.

ภิกษุทั้งหลาย สมัยได ภิกษุหลอกอุดกอยู่อย่างนั้นแล้ว ย่อมระลึกถึง ย่อมตรีกถึงธรรมนั้น สมัยนั้น สติสัมโพชณ์ ก็เป็นอันว่าภิกษุนั้นประภากแล้ว สมัยนั้น ภิกษุซึ่ว่าย่อเมเจริญ สติสัมโพชณ์ สมัยนั้น สติสัมโพชณ์ของภิกษุซึ่ว่า ถึงความเจริญบริบูรณ์ ...

กิกชุทั้งหลาย กิกชุเมื่อเป็นผู้มีสติ เช่นนั้นอยู่
ย่อมทำการเลือก ย่อมทำการเฟ้น ย่อมทำการคร่ำครวญ
ซึ่งธรรมนั้นด้วยปัญญา สมัยนั้น อัมมวิจัยสัมโพชณค์
ก็เป็นอันว่ากิกชุนั้นปราภแล้ว ...

กิกชุทั้งหลาย สมัยได กิกชุนั้น เมื่อเลือกเฟ้น^{๔๗}
คร่ำครวญอยู่ซึ่งธรรมนั้นด้วยปัญญา ความเพียรอันไม่
ย่อหย่อน ชื่อว่าเป็นธรรมอันกิกชุนั้นปราภแล้ว สมัยนั้น
วิริยสัมโพชณค์ ก็เป็นอันว่ากิกชุนั้นปราภแล้ว ...

กิกชุทั้งหลาย สมัยได กิกชุนั้น เมื่อมีความเพียร
อันปราภแล้ว ปิติอันเป็นนิรามิสก์เกิดขึ้น สมัยนั้น ปิติ-
สัมโพชณค์ ก็เป็นอันว่ากิกชุนั้นปราภแล้ว ...

กิกชุทั้งหลาย สมัยได กิกชุนั้น เมื่อใจประกอบ
ด้วยปิติ แม้กายก์รับ แม้จิตก์รับ สมัยนั้น ปัสสัทธิ-
สัมโพชณค์ ก็เป็นอันว่ากิกชุนั้นปราภแล้ว ...

กิกชุทั้งหลาย สมัยได กิกชุนั้น เมื่อมีกายอันสงบแล้ว
มีความสุขอยู่ จิตย่อมตั้งมั่น สมัยนั้น สามอิสัมโพชณค์
ก็เป็นอันว่ากิกชุนั้นปราภแล้ว ...

กิกชุทั้งหลาย สมัยได กิกชุ เป็นผู้มีจิตตั้งมั่นแล้ว
จึงเป็นผู้เข้าไปเพ่งเฉพาะเป็นอย่างดี สมัยนั้น อุเบกษา-
สัมโพชณค์ ก็เป็นอันว่ากิกชุนั้นปราภแล้ว สมัยนั้น กิกชุ

ซึ่ว่าอย่อมเจริญอุเบกษาสัมโพชณงค์ สมัยนี้ อุเบกษา-สัมโพชณงค์ของภิกษุซึ่ว่าถึงความเจริญบริบูรณ์.

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อโพชณงค์ ๗ เหล่านี้ อันเจริญ กระทำให้มากแล้วอย่างนี้ ผล ๗ ประการ านิสงส์ ๗ ประการ ย่อมเป็นสิ่งที่หวังได้ คือ

(๑) ย่อมสำเร็จในปัจจุบัน (ทิฏฐิเจว ธรรมเม ปฏิกริยา อนุบัติ อาการเอติ)

(๒) ถ้าไม่สำเร็จในปัจจุบัน ย่อมสำเร็จในการ แห่งมรณะ (โน เจ ทิฏฐิเจว ธรรมเม ปฏิกริยา อนุบัติ อาการเอติ อด มรณกาเล อนุบัติ อาการเอติ)

(๓) ถ้าไม่สำเร็จในปัจจุบัน และไม่สำเร็จในการ แห่งมรณะ เพราะโรมภากิยสัญญาณ ๕ สิ่นไป ย่อมเป็น อันตราปรินิพพายี (โน เจ ทิฏฐิเจว ธรรมเม ปฏิกริยา อนุบัติ อาการเอติ โน ใจ มรณกาเล อนุบัติ อาการเอติ อด ปัญจันน์ โรมภากิยาน สัญญาณนั่น ปริกุขยา อนุตราปรินิพพายี ໂหติ)

(๔) ถ้าไม่สำเร็จในปัจจุบัน ไม่สำเร็จในการแห่ง มรณะ เพราะโรมภากิยสัญญาณ ๕ สิ่นไป ไม่ได้เป็น อันตราปรินิพพายี เพราะโรมภากิยสัญญาณ ๕ สิ่นไป ย่อมเป็นอุปหัจจปรินิพพายี (โน เจ ทิฏฐิเจว ธรรมเม ปฏิกริยา อนุบัติ อาการเอติ โน ใจ ปัญจันน์ โรมภากิยาน สัญญาณนั่น ปริกุขยา อนุตราปรินิพพายี ໂหติ อด ปัญจันน์ โรมภากิยาน สัญญาณนั่น ปริกุขยา อุปหัจจปรินิพพายี ໂหติ)

(๕) ถ้าไม่สำเร็จในปัจจุบัน ไม่สำเร็จในการแล่ง
มรณะ เพราะโรมภาคิยสัญญาณนี้ ๕ สิ้นไป ไม่ได้เป็น^๑
อันตราปรินิพพายี เพราะโรมภาคิยสัญญาณนี้ ๕ สิ้นไป
ไม่ได้เป็นอุปหัจจปรินิพพายี เพราะโรมภาคิยสัญญาณนี้ ๕
สิ้นไป ย่อมเป็นอสังหารปรินิพพายี (โน เจ ทิกูเรว ဓมเม ปฏิกจฯ
อุบล อาจารย์ โน เจ มรณกาล อุบล อาจารย์ โน เจ ปญจนุน்
โรมภาคิยาน สมุโภชนา่น ปริกุขยา อนุตราปรินิพพายี ให้ โน เจ
ปญจนุน் โรมมุภาคิยาน สมุโภชนา่น ปริกุขยา อุปหัจจปรินิพพายี ให้
อุต ปญจนุน் โรมภาคิยาน สมุโภชนา่น ปริกุขยา อสุหารปรินิพพายี ให้)

(๖) ถ้าไม่สำเร็จในปัจจุบัน ไม่สำเร็จในการแล่ง
มรณะ เพราะโรมภาคิยสัญญาณนี้ ๕ สิ้นไป ไม่ได้เป็น^๒
อันตราปรินิพพายี เพราะโรมภาคิยสัญญาณนี้ ๕ สิ้นไป
ไม่ได้เป็นอุปหัจจปรินิพพายี เพราะโรมภาคิยสัญญาณนี้ ๕
สิ้นไป ไม่ได้เป็นอสังหารปรินิพพายี เพราะโรมภาคิย-
สัญญาณนี้ ๕ สิ้นไป ย่อมเป็นสังหารปรินิพพายี (โน เจ ทิกูเรว
ဓมเม ปฏิกจฯ อุบล อาจารย์ โน เจ มรณกาล อุบล อาจารย์ โน เจ
ปญจนุน் โรมภาคิยาน สมุโภชนา่น ปริกุขยา อนุตราปรินิพพายี ให้ โน เจ
ปญจนุน் โรมภาคิยาน สมุโภชนา่น ปริกุขยา อุปหัจจปรินิพพา
ยี ให้ โน เจ ปญจนุน் โรมภาคิยาน สมุโภชนา่น ปริกุขยา อสุหาร-
ปรินิพพายี ให้ อุต ปญจนุน் โรมภาคิยาน สมุโภชนา่น ปริกุขยา
อสุหารปรินิพพายี ให้)

(๗) ถ้าไม่สำเร็จในปัจจุบัน ไม่สำเร็จในการแห่งมรณะ
 เพราะอริมภารคิยสัญญาณนี้ ๕ สิ้นไป ไม่ได้เป็นอันตราร-
 ปรินิพพาย เพราะอริมภารคิยสัญญาณนี้ ๕ สิ้นไป ไม่ได้เป็น^๑
 อุปหัจจปรินิพพาย เพราะอริมภารคิยสัญญาณนี้ ๕ สิ้นไป
 ไม่ได้เป็นอสัชการปรินิพพาย เพราะอริมภารคิยสัญญาณนี้ ๕ สิ้นไป
 ไม่ได้เป็นสังหารปรินิพพาย เพราะอริมภารคิยสัญญาณนี้ ๕ สิ้นไป
 ย่อมเป็นอุทธรรโสโตอกนิก្យรคามี (โน เจ ทิฎฐเจว ဓมเม^๒
 ปฏิกิจฯ อยุ่น อาราເຣຕີ โน ເຈ ມຣນກາເລ ອຍුໆນ ଆරາເຣຕີ โน ເຈ ປ්‍යුජනුນ
 ໂຮມມັກຸດຍານ ສຸນໂລ່ນຫານ ປົກຸຂໍຍາ ອນທຽບປະປິນພຸພາຍີ ໂທດີ ໂນ ເຈ
 ປ්‍යුජනුນ ໂຮມມັກຸດຍານ ສຸນໂລ່ນຫານ ປົກຸຂໍຍາ ອຸປ່ຈຈປະປິນພຸພາຍີ ໂທດີ
 ໂນ ເຈ ປ්‍යුජනුນ ໂຮມມັກຸດຍານ ສຸນໂລ່ນຫານ ປົກຸຂໍຍາ ອສຸງຫາປະປິນພຸພາ
 ຍີ ໂທດີ ໂນ ເຈ ປ්‍යුජනුນ ໂຮມມັກຸດຍານ ສຸນໂລ່ນຫານ ປົກຸຂໍຍາ ສສຸງຫາ-
 ປະປິນພຸພາຍີ ໂທດີ ອອ ປ්‍යුජනුນ ໂຮມມັກຸດຍານ ສຸນໂລ່ນຫານ ປົກຸຂໍຍາ
 ອຸຖຸ່ໂສໂຕ ໂທດີ ອກນິກ្យຮຄາມີ)

ວິກັງຫຼັ້ງຫລາຍ ເນື້ອໂພໜົມຄີ ๗ ແຫລ້ນີ້ ອັນເຈຣີຢູ່
 ກະທຳໃຫ້ມາກແລ້ວຍ່າງນີ້ ພລ ๗ ປະກາຣ ອານີສັງສົ່ງ
 ປະກາຣແຫລ້ນີ້ແລ ຍ່ອມເປັນສິ່ງທີ່ຫວັງໄດ້.

เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕

เพื่อละ โหรร์มภารคิยสัญญาณ

๖๓

- ปาฐี มหาสาร. ส. ๑๗/๙๐/๓๔๗.

กิกขุทั้งหลาย โหรร์มภารคิยสัญญาณ ๕ ประการ เหล่านี้ ๕ ประการเป็นอย่างไร คือ สักการทิภูปฏิ วิจิจจา สีลพตปรามาส การฉันทะ พยาบาท กิกขุทั้งหลาย เหล่านี้แล โหรร์มภารคิยสัญญาณ ๕ ประการ.

กิกขุทั้งหลาย กิกขุพึงเจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสินไป เพื่อละ โหรร์มภารคิยสัญญาณ ๕ ประการเหล่านี้ กิกขุทั้งหลาย อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นอย่างไร คือ กิกขุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อเมจิญสัมมาทิภูปฏิ อันอาศัยวิเวก อาศัย วิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ (ความสละลง)

(๒) ย่อเมจิญสัมมาสังกัปปะ อันอาศัยวิเวก อาศัย วิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ (โวสสุคุปริษามี)

(๓) ย่อเมจิญสัมมาวاجา อันอาศัยวิเวก อาศัย วิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๔) ย่อมเจริญสัมมาภัมมันตะ อันอาศัยวิเวก อาศัย
วิรากะ อศัยนิโรห น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๕) ย่อมเจริญสัมมาอาชีวะ อันอาศัยวิเวก อาศัย
วิรากะ อศัยนิโรห น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๖) ย่อมเจริญสัมมาวยามะ อันอาศัยวิเวก อาศัย
วิรากะ อศัยนิโรห น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๗) ย่อมเจริญสัมมาสติ อันอาศัยวิเวก อาศัย
วิรากะ อศัยนิโรห น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๘) ย่อมเจริญลัมมาສมาธิ อันอาศัยวิเวก อาศัย
วิรากะ อศัยนิโรห น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

ภิกษุทั้งหลาย อริยมรรค อันประกอบด้วยองค์ ๘
เหล่านี้ อันภิกขุพึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้
เพื่อความลึกลับ เพื่อละ โวรัมภาคิยสัญญาชน ๘ ประการแล.

เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕

เพื่อละ อุทัมภาคิยสัญญาณ

๖๔

- ปาติ มหาวาร. ส. ๑๗/๙๐/๓๔๓.

ภิกษุทั้งหลาย อุทัมภาคิยสัญญาณ ๕ ประการ เหล่านี้ ๕ ประการเป็นอย่างไร คือ รูปราคะ อรูปราคะ นานะ อุธัจจะ owitzza ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล อุทัมภาคิยสัญญาณ ๕ ประการ.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึกลับ เพื่อละ อุทัมภาคิยสัญญาณ ๕ ประการเหล่านี้ ภิกษุทั้งหลาย อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย้อมเจริญสัมมาทิฏฐิ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๒) ย้อมเจริญสัมมาสังกปปะ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๓) ย้อมเจริญสัมมาวาจา อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๔) ย้อมเจริญสัมมากัมมัตตะ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๕) ย่อมเจริญสัมมาอาชีวะ อันอาศัยวิเวก อาศัย
วิรากะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๖) ย่อมเจริญสัมมาวิรามะ อันอาศัยวิเวก อาศัย
วิรากะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๗) ย่อมเจริญสัมมาสติ อันอาศัยวิเวก อาศัย
วิรากะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

(๘) ย่อมเจริญสัมมาสามาธิ อันอาศัยวิเวก อาศัย
วิรากะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ

กิจมุทั้งหลาย อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘
เหล่านี้ อันกิจมุทึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้
เพื่อความลึ่นไป เพื่อละอุทิมภาคิยสังโภชน์ ๔ ประการแล.

(ในสูตรอื่นตรัสว่า ให้เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วย
องค์ ๘ มีอันกำจัดราคะเป็นที่สุด มีอันกำจัดโถสะเป็นที่สุด มีอัน
กำจัดโมหะเป็นที่สุด หรือเจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘
อันหยิ่งลงสู่อมตะ มีอ้มตะเป็นเบื้องหน้า มีอ้มตะเป็นที่สุด หรือ
เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ อันน้อมไปสู่นิพพาน
โน้มไปสู่นิพพาน โอนไปสู่นิพพาน เพื่อละอุทิมภาคิยสัญโภชน์
-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๔๒/๓๔. -คณะผู้ร่วบรวม)

เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ และสัญญาณได้ไม่ยาก

๖๕

- ปาตี มหावาร. ส. ๑๗/๗๒/๙๔๗๔.

กิกขุทั้งหลาย เมื่อเรือเดินสมุทรที่ผูกด้วยเครื่องผูก
คือห่วง แซ่อยู่ในน้ำตลอด ๖ เดือน เขายกขึ้นบกใน
ฤดูหนาว เครื่องผูกต้องลมและแตกแล้ว อันฝนตกตกรดแล้ว
ย้อมจะเสียไป ผู้ไปโดยไม่ยากเลย จันไดก์จันนั่น เมื่อกิกขุ
เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ กระทำให้มาก
ซึ่งอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ สัญญาณทั้งหลาย
ย้อมส่งไป หมดไป โดยไม่ยากเลย (อปุกเลิเรเนว สัญญาณนิ
ปฏิบุปสสmonkey ปุตตานิ กวนตุ).

กิกขุทั้งหลาย กิกขุเมื่อเจริญอริยมรรคอันประกอบ
ด้วยองค์ ๘ กระทำให้มากซึ่งอริยมรรคอันประกอบด้วย
องค์ ๘ อย่างไรเล่า สัญญาณทั้งหลายจึงส่งไป หมดไป
โดยไม่ยากเลย กิกขุทั้งหลาย กิกขุในธรรมวินัยนี้
ย้อมเจริญสัมมาทิภูมิ อันอาศัยวิเวก ออาศัยวิราคะ ออาศัย
นิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ย้อมเจริญสัมมาสังกปะ ...
ย้อมเจริญสัมมาวاجา ... ย้อมเจริญสัมมากัมมันตะ ... ย้อม
เจริญสัมมาอาชีวะ ... ย้อมเจริญสัมมาวายามะ ... ย้อมเจริญ

สัมมาสติ ... ย่อมเจริญสัมมาสมารถ อันอาศัยวิเวก อาศัย
วิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเจริญอริยมรรคอันประกอบด้วย
องค์ ๔ กระทำให้มากซึ่งอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๔
อย่างนี้แล สัญญาณทั้งหลายจึงสงบ หมดไป โดยไม่ยากเลย.

เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕

เพื่อละ อนุสัย ๗

๖๖

- ปาตี มหาวาร. ส. ๑๗/๔๙/๓๔๐.

ภิกขุทั้งหลาย อนุสัย ๗ อย่างนี้ ๗ อย่างเป็นอย่างไร
ได้แก่ อนุสัยคือการราคะ อนุสัยคือปฏิมาะ อนุสัยคือทิฏฐิ
อนุสัยคือวิจิกิจชา อนุสัยคือมานะ อนุสัยคือภาระ
อนุสัยคืออวิชชา ภิกขุทั้งหลาย เหล่านี้แล อนุสัย ๗ อย่าง.

ภิกขุทั้งหลาย ภิกขุพึงเจริญอริยมรรคอันประกอบ
ด้วยองค์ ๕ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึ่นไป
เพื่อละอนุสัย ๗ อย่างนี้ ภิกขุทั้งหลาย ภิกขุในธรรมวินัยนี้
ย่อมเจริญสัมมาทิฏฐิ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัย
นิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ย่อมเจริญสัมมาลังกปะ ...
ย่อมเจริญสัมมาภาจา ... ย่อมเจริญสัมมาก้มั่นตะ ... ย่อมเจริญ
สัมมาอาชีวะ ... ย่อมเจริญสัมมายามะ ... ย่อมเจริญสัมมาสติ
... ย่อมเจริญสัมมาสมารธ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ
อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

ภิกขุทั้งหลาย อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕
เหล่านี้ อันภิกขุพึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้
เพื่อความลึ่นไป เพื่อละ อนุสัย ๗ อย่างเหล่านี้.

เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕

เพื่อละ โยคะ ๔

๖๗

- ปาติ มหาวาร. ส. ๑๙/๔๔/๘๖๓๙.

ภิกษุทั้งหลาย โยคะ ๔ อย่างนี้ ๔ อย่างเป็นอย่างไร คือ การโยคะ ภาโยคะ ทิฏฐิโยคะ อวิชาโยคะ ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล โยคะ ๔ อย่าง.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕ เพื่อความรู้สึ้ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสันติไป เพื่อละโยคะ ๔ อย่างนี้ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสัมมาทิฏฐิ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราচะ อาศัยนิโธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ย่อมเจริญสัมมาสังกัปปะ ... ย่อมเจริญสัมมาวاجา ... ย่อมเจริญสัมมากัมมันตะ ... ย่อมเจริญสัมมาอาชีวะ ... ย่อมเจริญสัมมาวายามะ ... ย่อมเจริญสัมมาสติ ... ย่อมเจริญสัมมาสมารธ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราচะ อาศัยนิโธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

ภิกษุทั้งหลาย อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕ เหล่านี้ อันภิกษุพึงเจริญ เพื่อความรู้สึ้ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสันติไป เพื่อละ โยคะ ๔ อย่างเหล่านี้.

เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘

เพื่อละ อาสวะ ๓

๖๙

- ปาตี มหาสาร. ส. ๑๗/๔๔/๗๐๔.

ภิกษุทั้งหลาย อาสวะ ๓ อย่างนี้ ๓ อย่างเป็น
อย่างไร คือ อาสวะคือการ อาสวะคือภพ อาสวะคือ^๔
อวิชชา ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล อาสวะ ๓ อย่าง.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญอริยมรรคอันประกอบ
ด้วยองค์ ๘ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสั่นไป
เพื่อละอาสวะ ๓ อย่างนี้ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมเจริญสัมมาทิปฏิ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัย
นิโรค น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ย่อมเจริญสัมมาสังกัปปะ
... ย่อมเจริญสัมมาวاجา ... ย่อมเจริญสัมมากัมมันตะ
... ย่อมเจริญสัมมาอาชีวะ ... ย่อมเจริญสัมมารายามะ ...
ย่อมเจริญสัมมาสติ ... ย่อมเจริญสัมมาสมารธิ อันอาศัยวิเวก
อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรค น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

ภิกษุทั้งหลาย อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘
เหล่านี้ อันภิกษุพึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้
เพื่อความสั่นไป เพื่อละ อาสวะ ๓ อย่างเหล่านี้.

เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕

เพื่อละ ตัณหา ๓

๖๙

- ปาลี มหावาร. ๓. ๑๗/๔๙/๓๙๙.

ภิกขุทั้งหลาย ตัณหา ๓ อย่างนี้ ๓ อย่างเป็นอย่างไร
คือ การตัณหา ภรตตัณหา วิภรตตัณหา ภิกขุทั้งหลาย
เหล่านี้แล ตัณหา ๓ อย่าง.

ภิกขุทั้งหลาย ภิกขุพึงเจริญอริยมรรคอันประกอบ
ด้วยองค์ ๕ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสัน្តิไป
เพื่อละตัณหา ๓ อย่างนี้ ภิกขุทั้งหลาย ภิกขุในธรรมวินัยนี้
ย่อมเจริญสัมมาทิฏฐิ อันอาศัยวิเวก ออาศัยวิราคะ ออาศัย
นิโธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ย่อมเจริญสัมมาสังกัปปะ^๑
... ย่อมเจริญสัมมาวاجา ... ย่อมเจริญสัมมากัมมันตะ^๒
... ย่อมเจริญสัมมาอาชีวะ ... ย่อมเจริญสัมมาวายามะ ...
ย่อมเจริญสัมมาสติ ... ย่อมเจริญสัมมาสมารธ อันอาศัยวิเวก
อาศัยวิราคะ ออาศัยนิโธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

ภิกขุทั้งหลาย อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕
เหล่านี้ อันภิกขุพึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้
เพื่อความสัน្តิไป เพื่อละ ตัณหา ๓ อย่างเหล่านี้.

เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕

เพื่อละ อุปทานขันธ์ ๕

๗๐

- ปาตี มหावาร. ส. ๑๙/๙๐/๓๔๗.

กิกษุทั้งหลาย อุปทานขันธ์ ๕ อย่างนี้ ๕ อย่าง เป็นอย่างไร ได้แก่ อุปทานขันธ์คือรูป อุปทานขันธ์ คือเวทนา อุปทานขันธ์คือสัญญา อุปทานขันธ์ คือสังหาร อุปทานขันธ์คืออวิญญาณ กิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล้วอุปทานขันธ์ ๕ อย่าง.

กิกษุทั้งหลาย กิกษุพึงเจริญอริยมรรคอันประกอบ ด้วยองค์ ๕ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสิ้นไป เพื่อละอุปทานขันธ์ ๕ อย่างนี้ กิกษุทั้งหลาย กิกษุใน ธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสัมมาทิปฏิ อันอาศัยวิเวก อาศัย วิรากะ อาศัยนิโร น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ย่อมเจริญสัมมา- สังกัปปะ ... ย่อมเจริญลัมมาวาจา ... ย่อมเจริญลัมมากัมมันตะ ... ย่อมเจริญลัมมาชาชีวะ ... ย่อมเจริญลัมมารายณะ ... ย่อมเจริญลัมมาสตि ... ย่อมเจริญสัมมาสมารถ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิรากะ อาศัยนิโร น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

กิกษุทั้งหลาย อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕ เหล่านี้ อันกิกษุพึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสิ้นไป เพื่อละ อุปทานขันธ์ ๕ อย่างเหล่านี้.

เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘

เพื่อลงทะเบียน ๓

๗๑

-ปาติ มหावาร. ส. ๑๙/๔๔/๓๑๗.

กิจธุทั้งหลาย ภพ ๓ อย่างนี้ ๓ อย่างเป็นอย่างไร คือ การภพ รูปภพ อรูปภพ กิจธุทั้งหลาย เหล่านี้แล ภพ ๓ อย่าง.

กิจธุทั้งหลาย กิจธุพึงเจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ เพื่อความรู้สึก เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสั่นไป เพื่อลงทะเบียน ๓ อย่างนี้ กิจธุทั้งหลาย กิจธุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญล้มมาทีกฎ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโกร น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ย่อมเจริญล้มมาสังกัปปะ ... ย่อมเจริญล้มมาวัวชา ... ย่อมเจริญล้มมาก้มมันตะ ... ย่อมเจริญล้มมาอาชีวะ ... ย่อมเจริญล้มมาวายามะ ... ย่อมเจริญล้มมาสติ ... ย่อมเจริญล้มมาสมารธ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโกร น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

กิจธุทั้งหลาย อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ เหล่านี้ อันกิจธุพึงเจริญ เพื่อความรู้สึก เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสั่นไป เพื่อลงทะเบียน ๓ อย่างเหล่านี้.

เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘

เพื่อละ การแสวงหา ๓

๗๒

- บที มหावาร. ส. ๑๙/๔๙/๓๐๔.

ภิกษุทั้งหลาย การแสวงหา ๓ อย่างนี้ ๓ อย่างเป็น อย่างไร คือ การแสวงหากรรม การแสวงหาภพ การแสวงหา พระมจरรย์ ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล การแสวงหา ๓ อย่าง.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญอริยมรรคอันประกอบ ด้วยองค์ ๘ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสั่นไป เพื่อละการแสวงหา ๓ อย่างนี้ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใน ธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญลัมมาทิภูมิ อันอาศัยวิเวก อศัยวิราৎ อศัยนิโร น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ย่อมเจริญลัมมาสังกัปปะ ... ย่อมเจริญลัมมาวavaJa ... ย่อมเจริญลัมมากัมมันตะ ... ย่อมเจริญลัมมาอาชีวะ ... ย่อมเจริญลัมมาภายามะ ... ย่อมเจริญลัมมาสติ ... ย่อมเจริญลัมมาสามาธิ อันอาศัยวิเวก อศัยวิราৎ อศัยนิโร น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

ภิกษุทั้งหลาย อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ เหล่านี้ อันภิกษุพึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสั่นไป เพื่อละ การแสวงหา ๓ อย่างเหล่านี้.

เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕

เพื่อละ กามคุณ ๕

๗๓

- ปาลี มหावาร. ส. ๑๙/๔๙/๓๔๓.

ภิกษุทั้งหลาย กามคุณ ๕ อย่างนี้ ๕ อย่างเป็นอย่างไร คือ รูปทั้งหลายที่จะรับรู้ได้ด้วยตา อันนำป्रารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่เข้าไปตั้งอาศัยอยู่ แห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด เสียงทั้งหลายที่จะรับรู้ได้ด้วยหู ... กลิ่นทั้งหลายที่จะรับรู้ได้ด้วยจมูก ... รสทั้งหลายที่จะรับรู้ได้ด้วยลิ้น ... โผฏฐัพะทั้งหลาย ที่จะรับรู้ได้ด้วยกาย อันนำป्रารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ มีลักษณะน่ารัก เป็นที่เข้าไปตั้งอาศัยอยู่แห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด ภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้แล กามคุณ ๕ อย่าง.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสั่นไปเพื่อละกามคุณ ๕ อย่างนี้ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสัมมาทิปฏิสูติ อันอาศัยวิเวก ออาศัยวิราคะ ออาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ย่อมเจริญสัมมาสังกปปะ ... ย่อมเจริญสัมมาวavaJa ... ย่อมเจริญสัมมากัมมันตะ

... ย่อมเจริญสัมมาอาชีวะ ... ย่อมเจริญสัมมานาวยามะ ...
ย่อมเจริญสัมมาสติ ... ย่อมเจริญสัมมาสมารธ อันอาศัยวิเวก
อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

ภิกขุทั้งหลาย อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕
เหล่านี้ อันภิกขุพึงเจริญ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้
เพื่อความลึกลับ เพื่อละ กามคุณ ๕ อย่างเหล่านี้.

เจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕

เพื่อละ นิวรณ์ ๕

๗๔

-ปาลี มหาการ. ต. ๑๙/๙๐/๓๔๔๙

ภิกขุทั้งหลาย นิวรณ์ ๕ อย่างนี้ ๕ อย่างเป็นอย่างไร คือ การฉันหนินิวรณ์ พยาบาทนิวรณ์ ถีนมิಥนิวรณ์ อุทอจจกุจจนิวรณ์ วิจิกิจจานิวรณ์ ภิกขุทั้งหลาย เหล่านี้แล นิวรณ์ ๕ อย่าง.

ภิกขุทั้งหลาย ภิกขุพึงเจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕ เพื่อความรู้สิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึกลับ เพื่อละนิวรณ์ ๕ อย่างนี้ ภิกขุทั้งหลาย ภิกขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสัมมาทิฏฐิ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ย่อมเจริญสัมมาสังกปปะ ... ย่อมเจริญสัมมาวاجา ... ย่อมเจริญสัมมากัมมันตะ ... ย่อมเจริญสัมมาอาชีวะ ... ย่อมเจริญสัมมาวยามะ ... ย่อมเจริญสัมมาสติ ... ย่อมเจริญสัมมาสมารทิ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

ภิกขุทั้งหลาย อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๕ เหล่านี้ อันภิกขุพึงเจริญ เพื่อความรู้สิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความลึกลับ เพื่อละ นิวรณ์ ๕ อย่างเหล่านี้.

ยาถ่ายอันเป็นอริยะ

๗๕

- บานี ทสก. อ. ๒๔/๒๓๗/๑๐๘.

กิกษุทั้งหลาย แพทย์ทั้งหลาย ย่อมให้ยาถ่ายเพื่อกำจัดโรค ที่มีน้ำดีเป็นเหตุบ้าง ที่มีเสมะเป็นเหตุบ้าง ที่มีลมเป็นเหตุบ้าง กิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า ยาถ่ายชนิดนั้นมืออยู่ มิใช่ไม่มี แต่ว่ายาถ่ายชนิดนั้น บางทีก็ได้ผล บางทีก็ไม่ได้ผล.

กิกษุทั้งหลาย เราจักแสดง ยาถ่ายอันเป็นอริยะ (อริย วิเรจน) อันเป็นยาถ่ายที่ได้ผลโดยส่วนเดียว ไม่มีที่จะไม่ได้ผล เป็นยาถ่ายซึ่งอาศัยแล้ว สัตว์ที่มีความเกิดเป็นธรรมชาติ (ชาติธรรมชา สตุตา) จะพ้นจากความเกิด สัตว์ที่มีความแก่ เป็นธรรมชาติ (ธรรมชาติ สตุตา) จะพ้นจากความแก่ สัตว์ที่มีความตายเป็นธรรมชาติ (มรณธรรมชา สตุตา) จะพ้นจากความตาย สัตว์ที่มีโสกะปริเทเวะ ทุกข์โทมนัสอุปายาสทั้งหลายเป็นธรรมชาติ (โสกะปริเทเวทุกุโทมนสสุปายารมมชา สตุตา) จะพ้นจากโสกะปริเทเวะ ทุกข์โทมนัสอุปายาสทั้งหลาย พากເຮອງຈິງຟັງ ຈົນໃຈໃຫ້ ເຮັດກຳລ່າວ.

กิกษุทั้งหลาย ยาถ่ายอันเป็นอริยะ ที่ได้ผลโดยส่วนเดียว ไม่มีที่จะไม่ได้ผล เป็นยาถ่ายซึ่งอาศัยแล้ว สัตว์ที่มี

ความเกิดเป็นธรรมดा จะพ้นจากความเกิด สัตว์ที่มีความแก่ เป็นธรรมดा จะพ้นจากความแก่ สัตว์ที่มีความตายเป็นธรรมดा จะพ้นจากความตาย สัตว์ที่มีสภาวะปริเทเวท ทุกขณะส่อป้ายสะทึ้งหลายเป็นธรรมดा จะพ้นจากสภาวะปริเทเวท ทุกขณะส่อป้ายสะทึ้งหลายได้นั้น เป็นอย่างไร.

ภิกขุทั้งหลาย ผู้มีสัมมาทิปฏิจิ ย่อมระบายมิจชา-
ทิปฏิจิออกได้ กล่าวคือ บาปอภุคธรรมเป็นอเนกเกิดขึ้น
 เพราะมิจชาทิปฏิจิเหล่าใดเป็นปัจจัย บาปอภุคธรรมเหล่านั้น
 เป็นสิ่งที่เขาระบายออกได้แล้ว และภุคธรรมเป็นอเนกที่มี
 สัมมาทิปฏิจิเป็นปัจจัย ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์.

ภิกขุทั้งหลาย ผู้มีสัมมาสังกปปะ ย่อมระบาย
 มิจชาสังกปปะออกได้ ...

ภิกขุทั้งหลาย ผู้มีสัมมาวิจชา ย่อมระบายมิจชา-
 วิจชาออกได้ ...

ภิกขุทั้งหลาย ผู้มีสัมมากัมมันตะ ย่อมระบาย
 มิจชา กัมมันตะออกได้ ...

ภิกขุทั้งหลาย ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมระบาย
 มิจชาอาชีวะออกได้ ...

ภิกขุทั้งหลาย ผู้มีสัมมาวิรามะ ย่อมระบาย
 มิจชา วิรามะออกได้ ...

กิกขุทั้งหลาย ผู้มีสัมมาสติ ย่อมพระบรมมิจฉาสติ
ออกได้ ...

กิกขุทั้งหลาย ผู้มีสัมมาสามาธิ ย่อมพระบรมมิจฉา-
สามาธิออกได้ ...

กิกขุทั้งหลาย ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมพระบรมมิจฉา-
ญาณะออกได้ ...

กิกขุทั้งหลาย ผู้มีสัมมาวิมุตติ ย่อมพระบรมมิจฉา-
วิมุตติออกได้ กล่าวคือ บาปอภกุศลธรรมเป็นอ่อนแก่เกิดขึ้น
 เพราะมิจฉาวิมุตติเหล่าใดเป็นปัจจัย บาปอภกุศลธรรมเหล่านี้นั้น
 เป็นสิ่งที่เข้าระบบออกได้แล้ว และกุศลธรรมเป็นอ่อนที่มี
 สัมมาวิมุตติเป็นปัจจัย ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์.

กิกขุทั้งหลาย เหล่านี้แล ยาถ่ายอันเป็นอริยะ อันเป็น
 ยาถ่ายที่ได้ผลโดยส่วนเดียว ไม่มีที่จะไม่ได้ผล เป็นยาถ่าย
 ซึ่งอาศัยแล้ว สัตว์ที่มีความเกิดเป็นธรรมดा จะพ้นจาก
 ความเกิด สัตว์ที่มีความแก่เป็นธรรมดा จะพ้นจากความแก่
 สัตว์ที่มีความตายเป็นธรรมดा จะพ้นจากความตาย สัตว์ที่มี
 โสภาวะปริเทเว ทุกขณะนั้นสอุปายาสะทั้งหลายเป็นธรรมดा
 จะพ้นจากโสภาวะปริเทเว ทุกขณะนั้นสอุปายาสะทั้งหลาย.

ทุกข์เกิด เพาะเห็นสัญญาณนิยธรรม โดยความเป็นอัสสาทะ (นัยที่ ๑)

๗๖

- บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๑๐๗/๒๐๐.

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุเห็นอัสสาทะเนื่อง ๆ ในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณ^๑ อยู่ ตัณหาย่อมเจริญ เพราะมีตัณหาเป็นปัจจัย จึงมีอุปahan เพราะมีอุปahan เป็นปัจจัย จึงมีภพ เพราะมีภพเป็นปัจจัย จึงมีชาติ เพราะมีชาติเป็นปัจจัย ชรามณะ โสกะปริเทวะ ทุกข์โภมนัส อุปายาสะทั้งหลาย จึงเกิดขึ้นครบถ้วน ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งล้วนนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนประทีปน้ำมันพิงลูกอยู่ได้ เพราะอาศัยน้ำมันและไส้ บุรุษพึงเติมน้ำมันและเปลี่ยนไส้ใหม่อยู่ตลอดเวลาที่ควรเติมควรเปลี่ยนทุกระยะ ๆ เมื่อเป็นอย่างนี้ ประทีปน้ำมันนั้น ซึ่งมีอาหารอย่างนั้น มีเชื้ออย่างนั้น ก็พิงลูกโพลงตลอดกาลนาน แม้จันได ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุเห็นอัสสาทะเนื่อง ๆ ในธรรมทั้งหลายอันเป็น

๑ ธรรมอันเป็นที่ตั้งสัญญาณนี้ หรือสัญญาณนิยธรรมนั้น ได้แก่ รูป, เวทนา, สัญญา, สัมภาร, วิญญาณ (-บาลี ขนธ. ส. ๑๗/๒๐๔/๓๐๙.) ; ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ (-บาลี สพา. ส. ๑๘/๑๐๑/๑๔๕.) ; รูป, เสียง, กลิ่น, รส, โภภรรพะ, ธรรม (-บาลี สพา. ส. ๑๙/๑๓๕/๑๔๕.) - คณะผู้รู้บรรยาย

ที่ตั้งแห่งสัญญาณออยู่ ต้นหาย่อเมเจริญ ก็จันนั่นเหมือนกัน เพราะมีต้นหาเป็นปัจจัย จึงมีอุปทาน เพราะมีอุปทานเป็นปัจจัย จึงมีภพ เพราะมีภพเป็นปัจจัย จึงมีชาติ เพราะมีชาติ เป็นปัจจัย ชรามรณะ โสกะปริเทวะ ทุกชະโภมนัสสุปายลสะ พี้หลาย จึงเกิดขึ้นครบรถ้วน ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์ ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้.

(ในสูตรอื่น มีข้อความเหมือนสูตรข้างบนนี้ ผิดกันแต่ว่าทรงเริ่มต้นสูตรด้วยคำอุปมา ก่อน แล้วจึงกล่าวถึงข้อธรรมซึ่งเป็นตัวอุปไมย -บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๑๐๔/๒๐๔.)

(ในสูตรอื่น แสดงข้อธรรมอย่างเดียวกันกับสูตรข้างบนนี้ ต่างกันแต่อุปมา โดยทรงอุปมาด้วยต้นไม้ยังอ่อนออยู่ มีผู้ค้อยพรวนдин รดหน้า ใส่ปุ่ย จึงเจริญเติบโต -บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๑๐๗/๒๐๒.)

ทุกข์ดับ เพาะเห็นสัญญาณนิยธรรม โดยความเป็นอาทินะ (นัยที่ ๑)

๗๗

- ปาลี นิกายน. ต. ๑๙/๑๐๔/๒๕๖๒.

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุเห็นอาทินะเนื่อง ๆ ในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณอยู่ ตัณหาย่อมดับ เพราะมีความดับแห่งตัณหา จึงมีความดับแห่งอุปทาน เพราะมีความดับแห่งอุปทาน จึงมีความดับแห่งภพ เพราะมีความดับแห่งภพ จึงมีความดับแห่งชาติ เพราะมีความดับแห่งชาตินั่นแล ธรรมรณะ โสกะปริเทเว ทุกจะโทมนัสสอุปายาส ทั้งหลายจึงดับสิ้น ความดับลงแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนประทีปน้ำมันพิงลูก ออยได้ เพราะอาศัยน้ำมันและไส้ บุรุษไม่พึงเติมน้ำมันและไม่เปลี่ยนไส้ใหม่ตลอดเวลาที่ควรเติมควรเปลี่ยนทุกรยะ ๆ เมื่อเป็นอย่างนี้ เพราะหมดอาหาร เพราะสิ้นเชื้อเก่า ก็เป็นประทีปน้ำมันที่หมดเชื้อแล้วดับไป แม้จันได ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุเห็นอาทินะเนื่อง ๆ ในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณอยู่ ตัณหาย่อมดับ ก็จันนั่นเหมือนกัน เพราะมีความดับแห่งตัณหา จึงมีความดับแห่งอุปทาน เพราะมี

ความดับแห่งอุปทาน จึงมีความดับแห่งภพ เพราจะมีความดับแห่งภพ จึงมีความดับแห่งชาติ เพราจะมีความดับแห่งชาติ นั่นแล ธรรมะและ โสสะปริเทware ทุกจะโทมนัสอุปายาสหั้งห้ายจึงดับลืน ความดับลงแห่งกองทุกข์หั้งลืนนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้.

(ในสูตรอื่น มีข้อความเหมือนสูตรข้างบนนี้ ผิดกันแต่ว่าทรงเริ่มต้นสูตรด้วยคำอุปมา ก่อน แล้วจึงกล่าวถึงข้อธรรมซึ่งเป็นตัวอุปปามัย - บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๑๐๔/๒๐๔.)

(ในสูตรอื่น แสดงข้อธรรมอย่างเดียวกันกับสูตรข้างบนนี้ ต่างกันแต่อุปมา โดยทรงอุปมาด้วยต้นไม้ยังอ่อนอยู่ มีผู้ตัดที่โคน ชุดเอารากออก ตัดเป็นหònน้อยท่อนใหญ่ ผ่าให้เป็นชิ้นๆ ตามลุม ตามแಡด เอาไฟเผาจนเป็นเขม่า และว่านำไปโปรดยลงในลุม หรือลอยในแม่น้ำ - บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๑๐๗/๒๑๔.)

ทุกข์เกิด เพาะเห็นสัญญาณนิยธรรม โดยความเป็นอัสสาทะ (นัยที่ ๒)

๗๙

- ปาติ นิทาน. ส. ๑๖/๑๐๔/๒๕๖๒.

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุเห็นอัสสาทะเนื่อง ๆ ในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณอยู่ การก้าวลงแห่งนามรูป ย่อมมี (นามรูปสุส อาคุกนุติ โหติ) เพราะมีนามรูป เป็นปัจจัย จึงมีสพายตนะ เพราะมีสพายตนะเป็นปัจจัย จึงมีผัสสะ เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา เพราะมีเวทนาเป็นปัจจัย จึงมีตัณหา เพราะมีตัณหาเป็นปัจจัย จึงมีอุปทาน เพราะมีอุปทานเป็นปัจจัย จึงมีภพ เพราะมีภพเป็นปัจจัย จึงมีชาติ เพราะมีชาติเป็นปัจจัย ธรรมะณะ โลกะปริเทวะ ทุกขะโถมนัสอุปายาสะทั้งหลาย จึงเกิดขึ้นครบถ้วน ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งลินนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้。

ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้ใหญ่มีรากหยิ่ง และแพรไปข้าง ๆ รากทั้งหมดนั้นย่อมดูดโอบารสไปเบื้องบน เมื่อเป็นอย่างนี้ ต้นไม้ใหญ่นั้น ซึ่งมีอาหารอย่างนั้น มีเชื้ออย่างนั้น พึงเป็นอยู่ตลอดกาลนาน แม้จันได ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุเห็นอัสสาทะเนื่อง ๆ ในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่ง

สัญโภชน์อยู่ การก้าวลงแห่งนามรูป ย่อมมี กีจันนี้เหมือนกัน เพราะมีนามรูปเป็นปัจจัย จึงมีสภาพตันะ เพราะมีสภาพตันะ เป็นปัจจัย จึงมีผัสสะ เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา เพราะมีเวทนาเป็นปัจจัย จึงมีตันหา เพราะมีตันหาเป็นปัจจัย จึงมีอุปทาน เพราะมีอุปทานเป็นปัจจัย จึงมีgap เพราะมีgapเป็นปัจจัย จึงมีชาติ เพราะมีชาติเป็นปัจจัย ชราณรณะ โลภะปริเทวะ ทุกจะโถมนัสอุปายาสหั้งหulary จึงเกิดขึ้นครบถ้วน ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์หั้งสิ้นนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้.

(ในสูตรอื่น มีข้อความคล้ายสูตรข้างบนนี้ ผิดกันแต่ที่ทรงตรัสว่า การก้าวลงแห่งวิญญาณ แทนจะเป็นการก้าวลงแห่งนามรูป และໄลเรียง ข้อธรรมไปตามแนวของปฏิจจสมุป伽ท - บาลี นิกาน. ๙๖/๑๐๙/๒๕๒๐.)

ทุกข์ดับ เพาะเห็นสัญญาณนิยธรรม โดยความเป็นอาทินะ (นัยที่ ๒)

๗๙

- ปาตี นิทาน. ๓๖/๑๐๙/๒๕๖๔.

ภิกขุทั้งหลาย เมื่อภิกขุเห็นอาทินะเนื่องๆ ในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณอยู่ นามรูปก็ไม่ก้าวลง เพราะมีความดับแห่งนามรูป จึงมีความดับแห่งสหายตนะ เพราะมีความดับแห่งสหายตนะ จึงมีความดับแห่งผัสสะ เพราะมีความดับแห่งผัสสะ จึงมีความดับแห่งเวทนา เพราะมีความดับแห่งเวทนา จึงมีความดับแห่งตัณหา เพราะมีความดับแห่งตัณหา จึงมีความดับแห่งอุปทาน เพราะมีความดับแห่งอุปทาน จึงมีความดับแห่งภพ เพราะมีความดับแห่งภพ จึงมีความดับแห่งชาติ เพราะมีความดับแห่งชาตินั่นแล ธรรมะณะ โสกะปริเทวะ ทุกขะโภมนัสสุปายasa ทั้งหลายจึงดับลิน ความดับลงแห่งกองทุกข์ทั้งลินนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้。

ภิกขุทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้ใหญ่ยืนต้นอยู่อย่างนั้น ที่นั้นบุรุษເเจาjob และภារณะมา ตัดต้นไม้นั้น ที่โคนต้นแล้ว ชุดลงไป ครั้นชุดลงไปแล้ว คุยເเอกสารกใหญ่เล็ก แม้เท่าก้านแฟกขี้น บุรุษนั้นพึงthonต้นไม้นั้นเป็นท่อนเล็ก ท่อนใหญ่แล้วพึงผ่า ครั้นผ่าแล้วจักให้เป็นชิ้นๆ ครั้นจักให้เป็นชิ้นๆ แล้ว พึงผ่อง ตากแಡด ครั้นผ่อง ตากແಡดแล้ว

พึงเอาไฟเผา ครั้นเอาไฟเผาแล้ว พึงทำให้เป็นเขม่า ครั้นทำให้เป็นเขม่าแล้ว พึงโปรดยที่ล้มแรงหรือลอยในแม่น้ำ มีกระแสงอันเชี่ยว ก็เมื่อเป็นอย่างนี้ ต้นไม้ใหญ่นั้น ถูกตัด เอา根ขึ้นแล้ว ถูกทำให้เป็นดังตาลยอดด่วน ถึงความไม่มี ไม่เกิดอีกต่อไป แม้จันได.

กิกษุทั้งหลาย เมื่อกิกษุเห็นอาทินะเนื่องๆ ในธรรม ทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณน้อย นามรูปก็ไม่ก้าวลง จันนั้นเหมือนกัน เพราะมีความดับแห่งนามรูป จึงมีความดับ แห่งสหายตนะ เพราะมีความดับแห่งสหายตนะ จึงมีความดับ แห่งผัสสะ เพราะมีความดับแห่งผัสสะ จึงมีความดับแห่ง เวทนา เพราะมีความดับแห่งเวทนา จึงมีความดับแห่งตัณหา เพราะมีความดับแห่งตัณหา จึงมีความดับแห่งอุปทาน เพราะมีความดับแห่งอุปทาน จึงมีความดับแห่งภพ เพราะมี ความดับแห่งภพ จึงมีความดับแห่งชาติ เพราะมีความดับแห่ง ชาตินั้นแล ธรรมะนะ โสกะปริเทวะ ทุกขาโทมนัสอุปายasa ทั้งหลายจึงดับลิ้น ความดับลงแห่งกองทุกข์ทั้งลิ้นนี้ ย่อมมี ด้วยอาการอย่างนี้.

(ในสูตรอื่น มีข้อความคล้ายสูตรข้างบนนี้ ผิดกันแต่ที่ตรงตัวว่า วิญญาณก็ไม่ก้าวลง แทนจะเป็นนามรูปก็ไม่ก้าวลง แล้วໄลเรียงข้อธรรม ไปตามแนวของปฎิจิสมุปบาท - บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๑๑๐/๘๒๒.)

ผลของการเห็นอัสสาทะ และนิพพิทา ในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณนี้ ๒๐

- ปาตี ทุก. อ. ๒๐/๖๔/๒๕๕๒.

ภิกขุทั้งหลาย ธรรม ๒ อย่างนี้ ๒ อย่างเป็นอย่างไร คือ การเห็นสอร้อยเนื่องๆ (อสุสานุปสติ) ในธรรมทั้งหลาย อันเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณนี้ การเห็นความเบื้องหน่ายเนื่องๆ (นิพพิทานุปสติ) ในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณนี้.

ภิกขุทั้งหลาย บุคคลผู้เห็นสอร้อยเนื่องๆ ในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณนี้อยู่ ย่อมละราคะไม่ได้ ย่อมละโถะไม่ได้ ย่อมละโมะไม่ได้ เรากล่าวว่า บุคคลยังละราคะไม่ได้ ยังละโถะไม่ได้ ยังละโมะไม่ได้แล้ว ย่อมไม่พ้นจากชาติ ชรามณะ โสกะปริเทวะ ทุกจะโطمනัส อุปายาส ย่อมไม่พ้นไปจากทุกข์.

ภิกขุทั้งหลาย บุคคลผู้เห็นความเบื้องหน่ายเนื่องๆ ในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งสัญญาณนี้อยู่ ย่อมละราคะได้ ย่อมละโถะได้ ย่อมละโมะได้ เรากล่าวว่า บุคคลผู้หละราคะ ละโถะ ละโมะได้แล้ว ย่อมพ้นจากชาติ ชรามณะ โสกะปริเทวะ ทุกจะโطمනัส อุปายาส ย่อมพ้นไปจากทุกข์ได้.

ภิกขุทั้งหลาย เหล่านี้แล ธรรม ๒ อย่าง.

สิ่งที่ควรพิจารณาเนื่อง ๆ เพื่อละสัญญาณนี้

๒๑

- บาลี ปญจก. อ. ๒๒/๘๗/๔๗.

กิกษุทั้งหลาย ฐานะ ๕ ประการนี้ อันสตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิต ควรพิจารณาเนื่อง ๆ ๕ ประการ เป็นอย่างไร คือ สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิต ควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า

- (๑) เรามีความแก่เป็นธรรมดा ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้
- (๒) เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดा ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้
- (๓) เรามีความตายเป็นธรรมดा ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้
- (๔) เราจะต้องพลัดพรากจากของรัก ของชอบใจ ทั้งสิ้น
- (๕) เรา้มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึงทำกรรมได้ไว ดีก์ตาม ชั่ว ก์ตาม เราจะเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

กิกขุทั้งหลาย เพาะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร สตรี บุรุษ คฤหัสส์ หรือบรรพชิต จึงควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรายังความแก่เป็นธรรมด้า ไม่ล่วงพันความแก่ไปได้ กิกขุทั้งหลาย ความมัวเมากในความเป็นหนุ่มสาวมีอยู่แก่ สัตว์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นเหตุให้สัตว์ทั้งหลายประพฤติกายทุจริต วาจีทุจริต มโนทุจริต เมื่อเข้าพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละความมัวเมากในความเป็นหนุ่มสาวนั้นได้โดยลื้นเชิง หรือว่าทำให้เบาบางลงได้ กิกขุทั้งหลาย เพาะอาศัยอำนาจ ประโยชน์นี้แล สตรี บุรุษ คฤหัสส์ หรือบรรพชิต จึงควร พิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรายังความแก่เป็นธรรมด้า ไม่ล่วงพัน ความแก่ไปได้.

กิกขุทั้งหลาย เพาะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร สตรี บุรุษ คฤหัสส์ หรือบรรพชิต จึงควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรายังความเจ็บไข้เป็นธรรมด้า ไม่ล่วงพันความเจ็บไข้ไปได้ กิกขุทั้งหลาย ความมัวเมากในความไม่มีโรคมีอยู่แก่สัตว์ ทั้งหลาย ซึ่งเป็นเหตุให้สัตว์ทั้งหลาย ประพฤติกายทุจริต วาจีทุจริต มโนทุจริต เมื่อเข้าพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละความมัวเมากในความไม่มีโรคนั้นได้โดยลื้นเชิง หรือ ว่าทำให้เบาบางลงได้ กิกขุทั้งหลาย เพาะอาศัยอำนาจ ประโยชน์นี้แล สตรี บุรุษ คฤหัสส์ หรือบรรพชิต จึงควร

พิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมด้า ไม่ล่วงพ้น
ความเจ็บไข้ไปได้.

กิกขุทั้งหลาย เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร
สตรี บุรุษ คฤหัสด์ หรือบรรพชิต จึงควรพิจารณาเนื่อง ๆ
ว่า เรามีความตายเป็นธรรมด้า ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้
กิกขุทั้งหลาย ความมัวเมานิชีวิตมีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลาย ซึ่งเป็น^๑
เหตุให้สัตว์ทั้งหลายประพฤติการทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต
เมื่อเข้าพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละความมัวเมานิชีวิต
นั้นได้โดยสิ้นเชิง หรือว่าทำให้เบาบางลงได้ กิกขุทั้งหลาย
 เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แล สตรี บุรุษ คฤหัสด์หรือ^๒
บรรพชิต จึงควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรามีความตายเป็นธรรมด้า
ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้.

กิกขุทั้งหลาย เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร
สตรี บุรุษ คฤหัสด์ หรือบรรพชิต จึงควรพิจารณาเนื่อง ๆ
ว่า เราจะต้องลดพราจากของรัก ของชอบใจทั้งสิ้น
กิกขุทั้งหลาย ความพอใจ ความรักใคร่ในของรักมีอยู่แก่
สัตว์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นเหตุให้สัตว์ทั้งหลายประพฤติการทุจริต
วจีทุจริต มโนทุจริต เมื่อเข้าพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่อง ๆ
ย่อมละความพอใจ ความรักใคร่นั้นได้โดยสิ้นเชิง หรือว่าทำให้
เบาบางลงได้ กิกขุทั้งหลาย เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แล

สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิต จึงควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เราจะต้องผลัดพรางจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น.

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยอำนาจประจำโยชน์อะไร สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิต จึงควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรา มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็น กำเนิด มีกรรมเป็นผ่านอธุ มีกรรมเป็นที่พึง ทำกรรมได้ไว ดีก็ตาม ชั่ว ก็ตาม เรายังเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ภิกษุ ทั้งหลาย ภายทุจริต วจี ทุจริต มโน ทุจริต มืออยู่แก่ สัตว์ ทั้งหลาย เมื่อเข้าพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละทุจริต เหล่านั้นได้โดยล้วนเชิง หรือว่าทำให้เบาบางลงได้ ภิกษุ ทั้งหลาย เพราะอาศัยอำนาจประจำโยชน์นี้แล สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิต จึงควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า เรา มี กรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็น กำเนิด มีกรรมเป็นผ่านอธุ มีกรรมเป็นที่พึง ทำกรรมได้ไว ดีก็ตาม ชั่ว ก็ตาม เรายังเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น.

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ไม่ใช่เราแต่ผู้เดียวเท่านั้นที่มีความแก่เป็นธรรมชาติ ไม่ล่วงพ้น ความแก่ไปได้ โดยที่แท้ สัตว์ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ล้วนมีความแก่เป็นธรรมชาติ ไม่ล่วงพ้น

ความแก่ไปได้ เมื่อปริยสาวกนั้นพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่อง ๆ บรรดาย่ออมเกิดขึ้น ปริยสาวกนั้น ย่ออมเสพ อบรม ทำให้มากซึ่งมรคนั้น เมื่อเสพ อบรม ทำให้มากซึ่งมรคนั้นอยู่ย่ออมละสัญญาณได้ อนุสัยย่ออมลืนไป.

ปริยสาวกนั้นย่ออมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ไม่ใช่เราแต่ผู้เดียวเท่านั้นที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมด้า ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ โดยที่แท้ สัตว์ทั้งปวงที่มีกรรมมา การไปการจุติ การอุบัติ ล้วนมีความเจ็บไข้เป็นธรรมด้า ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ เมื่อปริยสาวกนั้นพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่อง ๆ บรรดาย่ออมเกิดขึ้น ปริยสาวกนั้น ย่ออมเสพ อบรม ทำให้มากซึ่งมรคนั้น เมื่อเสพ อบรม ทำให้มากซึ่งมรคนั้นอยู่ย่ออมละสัญญาณได้ อนุสัยย่ออมลืนไป.

ปริยสาวกนั้นย่ออมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ไม่ใช่เราแต่ผู้เดียวเท่านั้นที่มีความตายเป็นธรรมด้า ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ โดยที่แท้ สัตว์ทั้งปวงที่มีกรรมมา การไปการจุติ การอุบัติ ล้วnmีความตายเป็นธรรมด้า ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ เมื่อปริยสาวกนั้นพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่อง ๆ บรรดาย่ออมเกิดขึ้น ปริยสาวกนั้น ย่ออมเสพ อบรม ทำให้มากซึ่งมรคนั้น เมื่อเสพ อบรม ทำให้มากซึ่งมรคนั้นอยู่ย่ออมละสัญญาณได้ อนุสัยย่ออมลืนไป.

อริยสาวกนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ไม่ใช่เรา แต่ผู้เดียวเท่านั้นที่จะต้องลดพราจากของรักของชอบใจ ทั้งสิ้น โดยที่แท้ สัตว์ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ล้วนจะต้องลดพราจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น เมื่ออริยสาวกนั้นพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่อง ๆ บรรดาย่อม เกิดขึ้น อริยสาวกนั้นย่อมเลข อบรม ทำให้มากซึ่งมรณนั้น เมื่อเลข อบรม ทำให้มากซึ่งมรณนั้นอยู่ ย่อมละสัญญาณได้ อนุสัยย่อมลิ้นไป.

อริยสาวกนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ไม่ใช่เรา แต่ผู้เดียวเท่านั้นที่มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึง ทำกรรมได้ไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เราจักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น โดยที่แท้สัตว์ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ล้วนมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็น กำเนิด มีกรรมเป็นผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึง ทำกรรมได้ไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น เมื่ออริยสาวกนั้น พิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่อง ๆ บรรดาย่อมเกิดขึ้น อริยสาวกนั้น ย่อมเลข อบรม ทำให้มากซึ่งมรณนั้น เมื่อเลข อบรม ทำให้มากซึ่งมรณนั้นอยู่ ย่อมละสัญญาณได้ อนุสัย ย่อมลิ้นไป.

สัตว์ทั้งหลาย ย่อมมีความแก่เป็นธรรมด้า มีความเจ็บไข้เป็นธรรมด้า มีความตายเป็นธรรมด้า สัตว์ทั้งหลายย่อมเป็นไปตามธรรมด้า พากบุญชุนย่อมเกลียด ถ้าเราพึงเกลียดธรรมนั้น ในพากสัตว์ผู้มืออย่างนั้นเป็นธรรมด้า ข้อนั้นไม่สมควรแก่เราผู้เป็นอยู่อย่างนี้

เรานั้นเป็นอยู่อย่างนี้ ทราบธรรมที่หาอุปธิมิได้เห็นการออกบัวโดยเป็นธรรมเกشم ครอบจำความมัวเมาก็ปวง ในความไม่มีโรค ในความเป็นหนุ่มสาว และในชีวิตความอุตสาหะได้มีแล้วแก่เราผู้เห็นเฉพาะซึ่งนิพพาน บัดนี้เราไม่ควรเพื่อเสพกามทั้งหลาย จักเป็นผู้ประพฤติไม่ถอยหลังตั้งหน้าประพฤติพรหมจรรย์.

ปฏิปทาเพื่อละโวรัมภาคิยสัญญาณ์ | ๔๗

- ป้าตี ม. ม. ๑๓/๑๔๙/๑๔๖.

อานนท์ เมื่อบุคคลจักไม่อาศัยมรรค ไม่อาศัยปฏิปทา ที่เป็นไปเพื่อการละโวรัมภาคิยสัญญาณ์ ๕ แล้ว จักรรูป จักเห็น หรือจักละโวรัมภาคิยสัญญาณ์ ๕ ได้นั้น ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ อานนท์ เปรียบเหมือนเมื่อไม่ถูกเปลือก ไม่ถูกกะพี้ของ ตันไม่ใหญ่ที่ยืนตันมีแก่น แล้วจักถูกแก่นนั้น ไม่เป็นฐานะ ที่จะมีได้ ฉันได้จันนั้น ข้อที่ว่าบุคคลจักไม่อาศัยมรรค ไม่อาศัยปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อการละโวรัมภาคิยสัญญาณ์ ๕ แล้ว จักรรูป จักเห็น หรือจักละโวรัมภาคิยสัญญาณ์ ๕ ได้นั้น ก็ไม่เป็น ฐานะที่จะมีได้.

อานนท์ เมื่อบุคคลอาศัยมรรค อาศัยปฏิปทาที่เป็นไป เพื่อการละโวรัมภาคิยสัญญาณ์ ๕ แล้ว จักรรูป จักเห็น หรือ จักละโวรัมภาคิยสัญญาณ์ ๕ ได้นั้น เป็นฐานะที่จะมีได้ อานนท์ เปรียบเหมือนเมื่อถูกเปลือก ถูกกะพี้ของตันไม่ ใหญ่ที่ยืนตันมีแก่น แล้วจึงถูกแก่นนั้น เป็นฐานะที่จะมีได้ ฉันได้จันนั้น ข้อที่ว่า บุคคลอาศัยมรรค อาศัยปฏิปทาที่เป็นไป เพื่อการละโวรัมภาคิยสัญญาณ์ ๕ แล้ว จักรรูป จักเห็น หรือ จักละโวรัมภาคิยสัญญาณ์ ๕ ได้นั้น ก็เป็นฐานะที่จะมีได้.

อ่านที่ เปรียบเหมือนแม่น้ำคงคาน้ำเต็มเปี่ยม
เสมอขอบฝั่ง กากมลงตื้มได้ ครั้นนั้น บุรุษผู้มีกำลังน้อย
พึงมาด้วยหวังว่า เรายังว่ายตัดขาดวงกระแสน้ำแห่งแม่น้ำ
คงคานี้ ไปให้ถึงฝั่งโดยสวัสดิ์ ดังนี้ เขาไม่อาจจะว่ายตัดขาดวง
กระแสน้ำแห่งแม่น้ำคงคาน ไปให้ถึงฝั่งโดยสวัสดิ์ได้ ฉันได้
ก็ฉันนั้น เมื่อธรรมอันบุคคลแสดงอยู่แก่ผู้ใดผู้หนึ่ง เพื่อ
ความดับสักการะ แต่จิตของผู้นั้นไม่แلن่ไป ไม่เลื่อมใส
ไม่ตั้งอยู่ได้ ไม่หลุดออกจากไป พึงเห็นบุคคลเหล่านั้น ว่าเป็น
บุรุษผู้มีกำลังน้อยนั่น.

อ่านที่ เปรียบเหมือนแม่น้ำคงคาน้ำเต็มเปี่ยม
เสมอขอบฝั่ง กากมลงตื้มได้ ครั้นนั้น บุรุษมีกำลัง พึงมา
ด้วยหวังว่า เรายังว่ายตัดขาดวงกระแสน้ำแห่งแม่น้ำคงคานี้
ไปให้ถึงฝั่งโดยสวัสดิ์ ดังนี้ เขายังจะว่ายตัดขาดวงกระแสน้ำ
แห่งแม่น้ำคงคาน ไปให้ถึงฝั่งโดยสวัสดิ์ได้ ฉันได้ก็ฉันนั้น
เมื่อธรรมอันบุคคลแสดงอยู่แก่ผู้ใดผู้หนึ่งเพื่อ_dับสักการะ
และจิตของผู้นั้นก็แلن่ไป เลื่อมใส ตั้งอยู่ได้ หลุดออกจากไป
พึงเห็นบุคคลเหล่านั้น ว่าเป็นบุรุษมีกำลังนั่น.

อ่านที่ marrow และปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อการละ
โกรังภาดิยสัญญโญชน์ ๕ เป็นอย่างไร อ่านที่ กิกชุใน

ธรรมวินัยนี้ เพาะละอกุศลธรรมทั้งหลายด้วยอุปธิวิเวก เพาะ
ระงับความเกียจคร้านทางกายได้โดยประการทั้งปวง จึงสังด
จากการ สังดจากอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมภาน อันมี
วิตก มีวิจาร มีปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เหอยื่มพิจารณา
เห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา สัญญา สัขาร และวิญญาณ
อันมีอยู่ในธรรมนี้ โดยความเป็นของไม่เที่ยง (อนิจจโต)
เป็นทุกข์ (ทุกุโต) เป็นดังโรค (โรคโต) เป็นดังหัวฟี (คณุโต)
เป็นดังลูกศร (สลุลโต) เป็นของทันได้ยาก (อหโต) เป็น
ของเบียดเบียน (อาพาธโต) เป็นของผู้อื่น (ปรโต) เป็นของ
แตกสลาย (ปโลกโต) เป็นของว่างเปล่า (สุญโต) เป็นอนตตา
(อนตุตโต) เหอดำรงจิตด้วยธรรมเหล่านั้น แล้วจึงน้อมใจไป
ถือมตรاثุ (อมตาย ธาตุยา จิตต์ อุปสมบท) ว่า นั่นสงบ นั่นประณีต
นั่นคือ ความสงบระงับแห่งลั้งหารทั้งปวง ความสลดคืนชีง
อุปธิทั้งปวง ความลึ้นไปแห่งต้นหา ความจางคลาย ความ
ดับ เป็นนิพพาน ดังนี้ เหอดำรงอยู่ในปฐมภานนั้น ย่อมถึง^๕
ความลึ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ถ้าไม่ถึงความลึ้นไปแห่งอา
สวะทั้งหลาย เพราะอำนาจแห่งอัมมราคะ ธัมมนันทิ และพระ
ไหรัมภาคิยสัญญาชนน์ ๕ ลึ้นไป ย่อมเป็นโอปปติกะ ผู้
ปรินิพพานในภพนั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา

อานนท์ นีมรรถ นีปฏิปทา เป็นไปเพื่อการละโวรามภาคิยสัญญาณน์ ๕.

อานนท์ อีกประการหนึ่ง เพราะสงบวิตกวิจารเสียได้ จึงบรรลุทุติยภาน อันเป็นเครื่องผ่องใสแห่งจิตในภายใน สมาชิเป็นธรรมอันเอกสารดูดขึ้น ไม่มีวิตกวิจาร มีแต่ปีติและสุข อันเกิดแต่สมาชิ แล้วแลอยู่ เธอยื่อมพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณอันมีอยู่ ในธรรมนั้น โดยความเป็นของไม่เที่ยง ... อานนท์ นีมรรถ นีปฏิปทา เป็นไปเพื่อการละโวรามภาคิยสัญญาณน์ ๕.

อานนท์ อีกประการหนึ่ง เพราะความจางคลายไปแห่ง ปีติ จึงอยู่อุเบกษา มีสติสัมปชัญญะ และยื่อมเสวยสุขด้วยกาย จึงบรรลุตติยภาน เธอยื่อมพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณอันมีอยู่ใน ธรรมนั้น โดยความเป็นของไม่เที่ยง ... อานนท์ นีมรรถ นีปฏิปทา เป็นไปเพื่อการละโวรามภาคิยสัญญาณน์ ๕.

อานนท์ อีกประการหนึ่ง เพราะละสุขและทุกข์เสียได้ เพราะความดับหายไปแห่งโสมนัสและโถมนัสทั้งหลาย ในกาลก่อน จึงบรรลุจตุตติภาน เธอยื่อมพิจารณาเห็น ธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ

อันมีอยู่ในธรรมนั้น โดยความเป็นของไม่เที่ยง เธอพิจารณา
เห็นธรรมเหล่านั้น โดยความเป็นของไม่เที่ยง ... ผ่านที่
นึมรroc นี้ปฏิปทา เป็นไปเพื่อการละโหรรัมภาคิยสัญญาชนน์ ๕.

ผ่านที่ อึกประการหนึ่ง ภิกษุพระก้าวล่วง
รูปสัญญาเสียได้โดยประการทั้งปวง เพราะความดับไปแห่ง^๖
ปฏิปทาสัญญา เพราะการไม่ใส่ใจซึ่งนานัตตสัญญา บรรลุ
อาการسانััญญาตนะ อันมีการทำในใจว่า อาการไม่มีที่ลื้นสุด
ดังนี้แล้วแลอยู่ เธอย่ออมพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ^๗
“เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณอันมีอยู่ในธรรมนั้น^๘
โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกชี เป็นดังroc เป็นดัง
หัวฝี เป็นดังลูกศร เป็นของทันได้ยาก เป็นของเบียดเบียน
เป็นของผู้อื่น เป็นของแตกสลาย เป็นของว่างเปล่า^๙
เป็นอนตตา เธอดำรงจิตด้วยธรรมเหล่านั้น แล้วจึงน้อมจิต
ไปสู่อุ่มตธาตุว่า นั่นสงบ นั่นประณีต นั่นคือ ความสงบระงับ^{๑๐}
แห่งสังขารทั้งปวง ความสลดคืนซึ่งอุปธิทั้งปวง ความลื้นไป
แห่งตัณหา ความจางคลาย ความดับ เป็นนิพพาน ดังนี้
เธอdamงอยู่ในอาการسانััญญาตนะนั้น ย่ออมถึงความลื้นไป
แห่งอาสวะทั้งหลาย ถ้าไม่ถึงความลื้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย

---

๑. ข้อสังเกต ในสมัยโบราณนี้เป็นต้นไป จะไม่มีรูป – คณะผู้รับรวม

เพราะอำนาจแห่งอัมมราคะ อัมมันนทิ และพระโอรัมภา-
คิยสัญญาณน์ ๕ สิ้นไป ย่อมเป็นโอปปاتิกะ ผู้ปรินิพพาน
ในภพนั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดा งานนท์
นี้มรรค นี้ปฏิปทา เป็นไปเพื่อการละโอรัมภาคิยสัญญาณน์ ๕.

งานนท์ อีกประการหนึ่ง กิจชุเพระก้าวล่วง
อากาสา้นัญญาตนะเสียได้โดยประการทั้งปวง บรรลุ
วิญญาณัญญาตนะ อันมีการทำในใจว่า วิญญาณไม่มีที่สุด
ดังนี้แล้วแลอยู่ เออย่อพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ
เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณอันมีอยู่ในธรรมนั้น
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ... งานนท์ นี้มรรค นี้ปฏิปทา
เป็นไปเพื่อการละโอรัมภาคิยสัญญาณน์ ๕.

งานนท์ อีกประการหนึ่ง กิจชุเพระก้าวล่วง
วิญญาณัญญาตนะเสียได้โดยประการทั้งปวง บรรลุ
ากิญจัญญาตนะ อันมีการทำในใจว่าไม่มีอะไร แล้วแลอยู่
เออย่อพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ เวทนา สัญญา
สังขาร และวิญญาณอันมีอยู่ในธรรมนั้น โดยความเป็น
ของไม่เที่ยง ... งานนท์ นี้มรรค นี้ปฏิปทา เป็นไปเพื่อ^๑
การละโอรัมภาคิยสัญญาณน์ ๕.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้ามารคนี้ ปฏิปทานี้ ย่อมเป็นไปเพื่อ
จะโหรรัมภากดิยสัญญาชนน์ ๕ เมื่อเป็นอย่างนั้น เพราะเหตุไร กิกขุบางพาก
ในธรรมวินัยนี้ จึงเป็นเจโตวิมุตติ บางพากเป็นปัญญาวิมุตติเล่า.

อานนท์ ในเรื่องนี้ เรากล่าวความต่างกันแห่งอินทรี
ของกิกขุเหล่านั้น.

การน้อมใจเพื่อตัดโรมมภากดิยสัญญาณ

๒๓

- บาลี ขันธ์ ๕๗/๖๔/๑๐๔.

เมื่อกิกขุน้อมใจไปอย่างนี้ว่า ถ้าเราไม่พึงมี ของเราก็ไม่พึงมี ถ้าเราจักไม่มี ของเราก็จักไม่มี ดังนี้ กิกขุนั้น พึงตัดโรมมภากดิยสัญญาณได้.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็กิกขุน้อมใจไปอย่างนี้ว่า ถ้าเราไม่พึงมี ของเราก็ไม่พึงมี ถ้าเราจักไม่มี ของเราก็จักไม่มี ดังนี้ พึงตัดโรมมภากดิย-สัญญาณได้อย่างไร พระเจ้าข้า.

กิกขุ ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับแล้วในโลกนี้ ไม่ได้เห็น พระอริยะ ไม่ฉลาดในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้รับการแนะนำ ในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้เห็นลับปบุรุษ ไม่ฉลาดในธรรมของ ลับปบุรุษ ไม่ได้รับการแนะนำในธรรมของลับปบุรุษ

ย่อมตามเห็นรูปเป็นตน ตามเห็นตนเป็นรูป ตามเห็นรูปมีในตน ตามเห็นตนมีในรูป ย่อมตามเห็นเทวนา เป็นตน ... ย่อมตามเห็นสัญญาเป็นตน ... ย่อมตามเห็น สังชารเป็นตน ... ย่อมตามเห็นวิญญาณเป็นตน ตามเห็น ตนเป็นวิญญาณ ตามเห็นวิญญาณมีในตน ตามเห็นตน มีในวิญญาณ.

เรอย่อมไม่รู้ชัดซึ่งรูป อันไม่เที่ยง ตามความเป็นจริง ว่า ไม่เที่ยง ย่อมไม่รู้ชัดซึ่งเทวนา ... ซึ่งสัญญา ... ซึ่งสังชาร ... ซึ่งวิญญาณ อันไม่เที่ยง ตามความเป็นจริงว่า ไม่เที่ยง

ไม่รู้ชัดซึ่งรูป อันเป็นทุกข์ ตามความเป็นจริงว่า เป็นทุกข์ ไม่รู้ชัดซึ่งเวทนา ... ชีงสัญญา ... ชีงสังขาร ... ชีงวิญญาณ อันเป็นทุกข์ ตามความเป็นจริงว่า เป็นทุกข์

ไม่รู้ชัดซึ่งรูป อันเป็นอนัตตา ตามความเป็นจริงว่า เป็นอนัตตา ไม่รู้ชัดซึ่งเวทนา ... ชีงสัญญา ... ชีงสังขาร ... ชีงวิญญาณ อันเป็นอนัตตา ตามความเป็นจริงว่า เป็นอนัตตา

ไม่รู้ชัดซึ่งรูป อันปัจจัยปรุงแต่ง ตามความเป็นจริง ว่า ปัจจัยปรุงแต่ง ไม่รู้ชัดซึ่งเวทนา ... ชีงสัญญา ... ชีง สังขาร ... ชีงวิญญาณ อันปัจจัยปรุงแต่ง ตามความเป็นจริง ว่า ปัจจัยปรุงแต่ง

ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่าแม้รูป (ฐาน) ^๑ จักเป็นไป (ภวสตีดิ) ^๒ ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่าแม้เวทนา ... แม้ สัญญา ... แม้สังขารทั้งหลาย ... แม้วิญญาณ จักเป็นไป^๓.

-
๑. บาลีฉบับสยามรัฐ ใช้ รูปเป็น ส่วนบาลีฉบับมอญ และสมาคมบาลีปกรณ์ฯ ใช้ รูปเป็น วิภวสตีดิ - คณะผู้รู้บรรลุ
  ๒. บาลีฉบับสยามรัฐ ใช้ ภวสตีดิ ส่วนบาลีฉบับมอญ และสมาคมบาลีปกรณ์ฯ ใช้ รูป วิภวสตีดิ ซึ่งภาษาอังกฤษแปลว่า Form will be exterminated หมายถึง รูปจะถูกทำลาย - คณะผู้รู้บรรลุ
  ๓. บาลี ภวสตีดิ มีหลักสำนวนแปล เช่น พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาฯ และ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. ๒๕๔๘ เล่ม ๑๙ ข้อ ๑๐๑ - คณะผู้รู้บรรลุ

กิกขุ ส่วนอริยสาวกผู้ได้สัตบันแล้ว ได้เห็นพระอริยะ ฉลาดในธรรมของพระอริยะ ได้รับการแนะนำดำเนินในธรรมของพระอริยะ ได้เห็นลับปุรุษ ฉลาดในธรรมของลับปุรุษ ได้รับการแนะนำดำเนินในธรรมของลับปุรุษ

ย่อมไม่ตามเห็นรูปเป็นตน ไม่ตามเห็นตนเป็นรูป ไม่ตามเห็นรูปมีในตน ไม่ตามเห็นตนมีในรูป ย่อมไม่ตามเห็นเวทนาเป็นตน ... ย่อมไม่ตามเห็นสัญญาเป็นตน ... ย่อมไม่ตามเห็นสังขารเป็นตน ... ย่อมไม่ตามเห็นวิญญาณเป็นตน ไม่ตามเห็นตนเป็นวิญญาณ ไม่ตามเห็นวิญญาณมีในตน ไม่ตามเห็นตนมีในวิญญาณ^๐

เรอย่อมรู้ชัดชึ้นรูป อันไม่เที่ยง ตามความเป็นจริงว่า ไม่เที่ยง ย่อมรู้ชัดชึ้นเวทนา ... ชึ่งสัญญา ... ชึ่งสังขาร ... ชึ่งวิญญาณ อันไม่เที่ยง ตามความเป็นจริงว่า ไม่เที่ยง

ย่อมรู้ชัดชึ้นรูป อันเป็นทุกข์ ตามความเป็นจริงว่า เป็นทุกข์ ย่อมรู้ชัดชึ้นเวทนา ... ชึ่งสัญญา ... ชึ่งสังขาร ... ชึ่งวิญญาณ อันเป็นทุกข์ ตามความเป็นจริงว่า เป็นทุกข์

ย่อมรู้ชัดชึ้นรูป อันเป็นอนัตตา ตามความเป็นจริงว่า เป็นอนัตตา ย่อมรู้ชัดชึ้นเวทนา ... ชึ่งสัญญา ... ชึ่ง

---

๐. การเปลี่ยนหล่ายล้านวน ในที่นี่เลือกใช้ล้านวนแปลที่หมายความบาลี
- คณะผู้รู้บรรลุม

สังขาร ... ชีวิญญาณ อันเป็นอนัตตา ตามความเป็นจริง
ว่า เป็นอนัตตา

ย่อมรู้ชัดซึ่งรูป อันปัจจัยปรุงแต่ง ตามความเป็นจริง
ว่า ปัจจัยปรุงแต่ง ย่อมรู้ชัดซึ่งเวทนา ... ชีวสัญญา ... ชีว
สังขาร ... ชีวิญญาณ อันปัจจัยปรุงแต่ง ตามความเป็นจริง
ว่า ปัจจัยปรุงแต่ง

ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่าแม้รูป จักเป็นไป ย่อม
รู้ชัดตามความเป็นจริงว่าแม้เวทนา ... แม้สัญญา ... แม้
สังขารทั้งหลาย ... แม่วิญญาณ จักเป็นไป

ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงเช่นนั้น เพราะเห็นความ
เป็นต่าง ๆ ของรูป ของเวทนา ของสัญญา ของสังขาร
ทั้งหลาย ของวิญญาณ.

กิขุ เมื่อกิขุน้อมใจไปอย่างนี้ว่า ถ้าเราไม่พึงมี
ของเราก็ไม่พึงมี ถ้าเราจักไม่มี ของเราก็จักไม่มี ดังนี้
กิขุนั้นพึงตัดโ�รัมภาคิยสัญญาชนได้ ด้วยอาการอย่างนี้แล.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กิขุน้อมใจไปอยู่อย่างนี้ พึงตัด
โ�รัมภาคิยสัญญาชนได้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อกิขุรู้อยู่อย่างไร
เห็นอยู่อย่างไร อาสาจะทั้งหลายจึงจะลื้นไปในกาลเป็นลำดับ.

กิกซุ บุคุณผู้ไม่ได้สดับแล้วในโลกนี้ ไม่ได้เห็นพระอริยะ ไม่จlatable ในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้รับการแนะนำในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้เห็นสัปบุรุษ ไม่จlatable ในธรรมของสัปบุรุษ ไม่ได้รับการแนะนำในธรรมของสัปบุรุษ ย่อมถึงความสะดุงในฐานะอันไม่ควรสะดุง กิกซุ กีบุคุณผู้ไม่ได้สดับแล้ว ย่อมมีความสะดุง ดังนี้ว่า ถ้าเราไม่พึงมี ของเราก็ไม่พึงมี ถ้าเรางักไม่มี ของเราก็จักไม่มี ดังนี้.

กิกซุ ส่วนอริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว ได้เห็นพระอริยะ จlatable ในธรรมของพระอริยะ ได้รับการแนะนำดีในธรรมของพระอริยะ ได้เห็นสัปบุรุษ จlatable ในธรรมของสัปบุรุษ ได้รับการแนะนำดีในธรรมของสัปบุรุษ ย่อมไม่ถึงความสะดุงในฐานะอันไม่ควรสะดุง กิกซุ อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว ไม่มีความสะดุงดังนี้ว่า ถ้าเราไม่พึงมี ของเราก็ไม่พึงมี ถ้าเรางักไม่มี ของเราก็จักไม่มี ดังนี้.

กิกซุ วิญญาณ ชึ่งเข้าถือເຫຼວມ ตั้งอยู่ กีตั้งอยู่ได้ เป็นวิญญาณที่มีรูปเป็นอารมณ์ มีรูปเป็นที่ตั้งอาศัย มีนันทิ เป็นที่เข้าไปซ่องເສພ กีถึงความเจริญ ของงาน ไฟบุลย์ได้.

กิกซุ วิญญาณ ชึ่งเข้าถือເຫຼວມ ตั้งอยู่ กีตั้งอยู่ได้ เป็นวิญญาณที่มีเวทนาเป็นอารมณ์ มีเวทนาเป็นที่ตั้งอาศัย มีนันทิ เป็นที่เข้าไปซ่องເສພ กีถึงความเจริญ ของงาน ไฟบุลย์ได้.

ภิกษุ วิญญาณ ซึ่งเข้าถือເອສັນຍາ ตັງອູ່ ກົດັກອູ່ໄດ້
ເປັນວິญญาณທີ່ມີສັນຍາເປັນອາຮມນີ້ ມີສັນຍາເປັນທີ່ຕັ້ງອາຄັຍ
ມືນັນທີ່ເປັນທີ່ເຂົ້າໄປໜ່ອງເສັພ ກົດົ່ງຄວາມເຈີຍ ຂອງການ ໄພບລູຍີ່ໄດ້.

ภิกษุ วິญญาณ ซึ่งเข้าถือເອສັນຂາ ຕັງອູ່ ກົດັກອູ່ໄດ້
ເປັນວິญญาณ ທີ່ມີສັນຂາເປັນອາຮມນີ້ ມີສັນຂາເປັນທີ່ຕັ້ງອາຄັຍ
ມືນັນທີ່ເປັນທີ່ເຂົ້າໄປໜ່ອງເສັພ ກົດົ່ງຄວາມເຈີຍ ຂອງການ ໄພບລູຍີ່ໄດ້.

ภิกษุ ຜູ້ໃຈຈະພຶກລ່າວຍ່າງນິ້ວ່າ ເຮັດກັບບຸນຍຸຕີການມາ
ການໄປ ກາຮຈຸຕີ ກາຮອຸບຕີ ອ້ອງຄວາມເຈີຍ ຄວາມຂອງການ
ຄວາມໄພບລູຍີ່ແໜ່ງວິญญาณ ໂດຍເວັນຈາກຽບ ຈາກເວທນາ
ຈາກສັນຍາ ຈາກສັນຂາ ດັ່ງນີ້ ຂັ້ນນີ້ໄມ່ເປັນຫຼານະທີ່ຈະມີໄດ້.

ภิกษุ ຄໍາຮາຄະໃນຮູປຣາດຸ ເປັນອັນກົກຊຸລະໄດ້ແລ້ວ (ຮາໂຄ^๑
ປີໂໂນ) ເພຣະລະຮາຄະນັ້ນໄດ້ ອາຮມນີ້ສໍາຫັບວິญญาณຍ່ອມ
ຂາດລົງ ທີ່ຕັ້ງແໜ່ງວິญญาณຍ່ອມໄມ່ມີ

ຄໍາຮາຄະໃນເວທນາຮາດຸ ເປັນອັນກົກຊຸລະໄດ້ແລ້ວ ເພຣະ
ລະຮາຄະນັ້ນໄດ້ ອາຮມນີ້ສໍາຫັບວິญญาณຍ່ອມຂາດລົງ ທີ່ຕັ້ງ
ແໜ່ງວິญญาณຍ່ອມໄມ່ມີ

ຄໍາຮາຄະໃນສັນຍາຮາດຸ ເປັນອັນກົກຊຸລະໄດ້ແລ້ວ ເພຣະ
ລະຮາຄະນັ້ນໄດ້ ອາຮມນີ້ສໍາຫັບວິญญาณຍ່ອມຂາດລົງ ທີ່ຕັ້ງ
ແໜ່ງວິญญาณຍ່ອມໄມ່ມີ

ถ้ารากจะในสังขารธาตุ เป็นอันกิจชุลະได้แล้ว เพราะ
ละรากจะนั้นได้ armor ณ สำหรับวิญญาณย่ออมขาดลง ที่ตั้ง^๑
แห่งวิญญาณย่ออมไม่มี

ถ้ารากจะในวิญญาณธาตุ เป็นอันกิจชุลະได้แล้ว
 เพราะละรากจะนั้นได้ armor ณ สำหรับวิญญาณย่ออมขาดลง
 ที่ตั้งแห่งวิญญาณย่ออมไม่มี

วิญญาณอันไม่มีที่ตั้งนั้น ก็ไม่ออกงาน ไม่ถูกปรุงแต่ง
 ย่ออมหลุดพ้นไป^๒ (ตอบปุตติกูจิต วิญญาณ อวิรุพห อนกิสุชจุ วิมุตต)

เพราะหลุดพ้นแล้ว จึงดำรงอยู่ (วิมุตตตตา จิต)

เพราะดำรงอยู่แล้ว จึงยินดี (จิตตตา สนธุสิต)

เพราะยินดีแล้ว จึงไม่สะดุง (สนธุสิตตตา น ปริตสุสต)

เมื่อไม่สะดุง ย่ออมปรินิพพานเฉพาะตนนั้นเทียว

(อปริตสุ ปจจุตตัญเชว ปรินิพพายต)

เธอย่ออมรู้ชัดว่า ชาติลึกลับ พรหมจรรย์อยู่จะบันแล้ว กิจ
 ที่ควรทำ ได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี.

กิจชุ เมื่อบุคคลรู้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้แล
 อาสาจะหักห้าย่ออมลึกลับ ในกาลเป็นลำดับ.

---

๑. ในสูตรอื่นตรัสว่า จิตย่อ杌จากคลายไปในรูป เว陀นา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ย่ออมหลุดพ้น
 จากอาสาวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น -บาลี ขันธ. ส. ๑๗/๕๗/๙๓. -คณะผู้ร่วบรวม

สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา

๒๔

- ปาลี สาพ. ส. ๑๙/๑๑.

ภิกษุทั้งหลาย ตามไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้น เป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งนั้น فهوทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา (เนตม) นั่นไม่ใช่เป็นเรา (เนโถหมสุม) นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา (น เมโซ อตตตา) หู ... จมูก ... ลิ้น ... กาย ... ใจไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งนั้น فهوทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา.

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สัตบแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่าย แม่ในตา ย่อมเบื่อหน่าย แม่ในหู ย่อมเบื่อหน่าย แม่ในจมูก ย่อมเบื่อหน่าย แม่ในลิ้น ย่อมเบื่อหน่าย แม่ในกาย ย่อมเบื่อหน่าย แม่ในใจ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนด (นิพพินท์ วิรชุติ) เพราะคลายกำหนด ย่อมหลุดพ้น (วิรากา วิมุจุติ) เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว เธอย่อมรู้ชัดว่า ชาติลิ้นแล้ว พระมหาจารย์อยู่

จบแล้ว กิจที่ควรทำ ได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี.

กิกษุทั้งหลาย ตาเป็นทุกช่อง สิ่งใดเป็นทุกช่อง สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นเรอหั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรานั่นไม่ใช่เป็นเรานั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา หู... จมูก... ลิ้น... กาย... ใจเป็นทุกช่อง สิ่งใดเป็นทุกช่อง สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นเรอหั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรานั่นไม่ใช่เป็นเรานั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา.

กิกษุทั้งหลาย อริยสาภพผู้ได้สตับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเปื่อหน่าย แม่ในตา ย่อมเปื่อหน่าย แม่ในหู ย่อมเปื่อหน่าย แม่ในจมูก ย่อมเปื่อหน่าย แม่ในลิ้น ย่อมเปื่อหน่าย แม่ในกาย ย่อมเปื่อหน่าย แม่ในใจ เมื่อเปื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนด เพราจะคลายกำหนด ย่อมหลุดพัน เมื่อหลุดพันแล้ว ย่อมมีปัญหาhey়েরুว่า หลุดพันแล้ว เรอย่อมรู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พระมหาธรรมย์อยู่จะบลแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี.

ภิกขุทั้งหลาย ตาเป็นอนตตา สิ่งใดเป็นอนตตา
สิ่งนั้นเรอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความ
เป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา
นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา หู ... จมูก ... ลิ้น ... กาย ... ใจเป็น
อนตตา สิ่งใดเป็นอนตตา สิ่งนั้นเรอทั้งหลายพึงเห็นด้วย
ปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา
นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา.

ภิกขุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สัตบแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้
ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในตา ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในหู ย่อม
เบื่อหน่าย แม้ในจมูก ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในลิ้น ย่อมเบื่อหน่าย
แม้ในกาย ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในใจ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลาย
กำหนด เพระคลายกำหนด ย่อมหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้น
แล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว เธอย่อมรู้ชัดว่า
ชาติลิ้นแล้ว พรหมจารย์อยู่จะบแล้ว กิจที่ควรทำ ได้ทำสำเร็จ
แล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี.

(ในสูตรอื่น ทรงแสดงโดยอายตนะภายนอก ๖ - บาลี สาขาว. ๕.
๑๔/๓/๔).

สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ

๒๕

- ปาลี ขันธ์. ต. ๑๗/๔๙/๑๒๗.

กิกษุทั้งหลาย รูปเป็นอนัตตา ก็หากรูปนี้จักเป็นอัตตาแล้วใชร รูปก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ ทั้งสัตว์ย่อมจะได้ตามความประณานในรูปว่า ขอรูปของเรา จงเป็นอย่างนี้แล้ว อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย แต่พระรูปเป็นอนัตตา ดังนั้นรูปจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และสัตว์ย่อมไม่ได้ตามความประณานในรูปว่า ขอรูปของเรา จงเป็นอย่างนี้แล้ว อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.

กิกษุทั้งหลาย เวทนาเป็นอนัตตา ก็หากเวทนานี้จักเป็นอัตตาแล้วใชร เวทนา ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ ทั้งสัตว์ย่อมจะได้ตามความประณานในเวทนาว่า ขอเวทนาของเรา จงเป็นอย่างนี้แล้ว อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย แต่พระเวทนาเป็นอนัตตา ดังนั้น เวทนาจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และสัตว์ย่อมไม่ได้ตามความประณานในเวทนาว่า ขอเวทนาของเรา จงเป็นอย่างนี้แล้ว อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.

กิกษุทั้งหลาย สัญญาเป็นอนัตตา ก็หากสัญญานี้จักเป็นอัตตาแล้วใชร สัญญา ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ

ทั้งสัตว์ย่อมจะได้ตามความประณานในสัญญาว่า ขอสัญญา
ของเรา จงเป็นอย่างนี้เด็ด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย แต่ เพราะ
เหตุที่สัญญาเป็นอนัตตา ดังนั้น สัญญาจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ
และสัตว์ย่อมไม่ได้ตามความประณานในสัญญาว่า ขอสัญญา
ของเรา จงเป็นอย่างนี้เด็ด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.

ภิกขุทั้งหลาย สังฆารทั้งหลายเป็นอนัตตา ก็หาก
สังฆารทั้งหลายนี้จักเป็นอัตตาแล้วใช่ร สังฆารทั้งหลายก็คงไม่
เป็นไปเพื่ออาพาธ ทั้งสัตว์ย่อมจะได้ตามความประณานใน
สังฆารทั้งหลายว่า ขอสังฆารทั้งหลายของเรา จงเป็นอย่างนี้เด็ด
อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย แต่ เพราะเหตุที่สังฆารทั้งหลายเป็น
อนัตตา ดังนั้น สังฆารทั้งหลายจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และสัตว์
ย่อมไม่ได้ตามความประณานในสังฆารทั้งหลายว่า ขอสังฆาร
ทั้งหลายของเรา จงเป็นอย่างนี้เด็ด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.

ภิกขุทั้งหลาย วิญญาณเป็นอนัตตา ก็หากวิญญาณนี้
จักเป็นอัตตาแล้วใช่ร วิญญาณก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ ทั้งสัตว์
ย่อมจะได้ตามความประณานในวิญญาณว่า ขอวิญญาณของเรา
จงเป็นอย่างนี้เด็ด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย แต่ เพราะเหตุที่
วิญญาณเป็นอนัตตา ดังนั้น วิญญาณจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และ
สัตว์ย่อมไม่ได้ตามความประณานในวิญญาณว่า ขอวิญญาณ
ของเรา จงเป็นอย่างนี้เด็ด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.

กิกษุทั้งหลาย เออทั้งหลายจะสำคัญความข้อนี้
ว่าอย่างไร รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง.
ไม่เที่ยง พระเจ้าช้า.

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า.
เป็นทุกข์ พระเจ้าช้า.

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็น
ธรรมดा ควรหรือที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรานั่นเป็นเรา
นั่นเป็นตัวตนของเรา.

ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าช้า.

กิกษุทั้งหลาย เออทั้งหลายจะสำคัญความข้อนี้ว่า
อย่างไร เวหนา ... สัญญา ... สัมภารทั้งหลาย ... วิญญาณ
เที่ยงหรือไม่เที่ยง.

ไม่เที่ยง พระเจ้าช้า.

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า.
เป็นทุกข์ พระเจ้าช้า.

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็น
ธรรมดा ควรหรือที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรานั่นเป็นเรา
นั่นเป็นตัวตนของเรา.

ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าช้า.

ภิกษุทั้งหลาย เพาะเหตุนั้นในเรื่องนี้ รูปอย่างใด ออย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต หรือปัจจุบันก็ตาม เป็นภายในหรือภายนอกก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม เลวหรือประณีตก็ตาม อยู่ในที่ไกลหรือใกล้ก็ตาม รูปทั้งหมดนั้น เออทั้งหลาย พึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา.

ภิกษุทั้งหลาย เวทนาอย่างโดยอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต หรือปัจจุบันก็ตาม เป็นภายในหรือภายนอกก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม เลวหรือประณีตก็ตาม อยู่ในที่ไกลหรือใกล้ก็ตาม เวทนาทั้งหมดนั้น เออทั้งหลาย พึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา.

ภิกษุทั้งหลาย สัญญาอย่างโดยอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต หรือปัจจุบันก็ตาม เป็นภายในหรือภายนอกก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม เลวหรือประณีตก็ตาม อยู่ในที่ไกลหรือใกล้ก็ตาม สัญญาทั้งหมดนั้น เออทั้งหลาย พึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา.

กิกษุทั้งหลาย สังขารทั้งหลายเหล่าใดเหล่านี้
ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต หรือปัจจุบันก็ตาม เป็นภัยในหรือ^{ภัย}ภายนอกก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม เลวหรือประณีต
ก็ตาม อยู่ในที่ไกลหรือใกล้ก็ตาม สังขารทั้งหลายทั้งหมดนั้น
เรอทั้งหลาย พึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริง
อย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรานั่นไม่ใช่เป็นเรานั่นไม่ใช่ตัวตน
ของเรา.

กิกษุทั้งหลาย วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็น^{ภัย}
อดีต อนาคต หรือปัจจุบันก็ตาม เป็นภัยในหรือภายนอก
ก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม เลวหรือประณีตก็ตาม
อยู่ในที่ไกลหรือใกล้ก็ตาม วิญญาณทั้งหมดนั้น เเรอทั้งหลาย
พึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า
นั่นไม่ใช่ของเรานั่นไม่ใช่เป็นเรานั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา.

กิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สัตบันแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้
ย่อมเบื่อหน่ายแม่ในรูป ย่อมเบื่อหน่ายแม่ในเวทนา ย่อม
เบื่อหน่ายแม่ในสัญญา ย่อมเบื่อหน่ายแม่ในสังขารทั้งหลาย
ย่อมเบื่อหน่ายแม่ในวิญญาณ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลาย
กำหนด เพระคลายกำหนด ย่อมหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว
ย่อมมีภัยหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว เเรอย่อมรู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว
พรหมจรรย์อยู่จุบันแล้ว กิจที่ควรทำ ได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่น^{ภัย}
เพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี.

ขันธ์ ๕ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา

๒๖

- บาลี ช.นุร. ส. ๑๗/๒๙๕, ๑๐๑/๔๔, ๑๔๒.

ภิกษุทั้งหลาย รูปไม่เที่ยง แม้เหตุปัจจัยที่ให้รูปเกิดขึ้น ก็ไม่เที่ยง รูปที่เกิดจากสิ่งที่ไม่เที่ยง จะเป็นของเที่ยงได้อย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย เวทนาไม่เที่ยง แม้เหตุปัจจัยที่ให้เวทนาเกิดขึ้น ก็ไม่เที่ยง เวทนาที่เกิดจากสิ่งที่ไม่เที่ยง จะเป็นของเที่ยงได้อย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย สัญญาไม่เที่ยง แม้เหตุปัจจัยที่ให้สัญญาเกิดขึ้น ก็ไม่เที่ยง สัญญาที่เกิดจากสิ่งที่ไม่เที่ยง จะเป็นของเที่ยงได้อย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย สังหารทั้งหลายไม่เที่ยง แม้เหตุปัจจัยที่ให้สังหารทั้งหลายเกิดขึ้น ก็ไม่เที่ยง สังหารทั้งหลายที่เกิดจากสิ่งที่ไม่เที่ยง จะเป็นของเที่ยงได้อย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย วิญญาณไม่เที่ยง แม้เหตุปัจจัยที่ให้วิญญาณเกิดขึ้น ก็ไม่เที่ยง วิญญาณที่เกิดจากสิ่งที่ไม่เที่ยง จะเป็นของเที่ยงได้อย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย รูปเป็นทุกข์ แม้เหตุปัจจัยที่ให้รูปเกิดขึ้น ก็เป็นทุกข์ รูปที่เกิดจากสิ่งที่เป็นทุกข์ จะเป็นสุขได้อย่างไร.

กิกษุทั้งหลาย เวทนาเป็นทุกข์ แม้เหตุปัจจัยที่ให้เวทนาเกิดขึ้น ก็เป็นทุกข์ เวทนาที่เกิดจากสิ่งที่เป็นทุกข์ จะเป็นสุขได้อย่างไร.

กิกษุทั้งหลาย สัญญาเป็นทุกข์ แม้เหตุปัจจัยที่ให้สัญญาเกิดขึ้น ก็เป็นทุกข์ สัญญาที่เกิดจากสิ่งที่เป็นทุกข์ จะเป็นสุขได้อย่างไร.

กิกษุทั้งหลาย สัมารทั้งหลายเป็นทุกข์ แม้เหตุปัจจัยที่ให้สัมารทั้งหลายเกิดขึ้น ก็เป็นทุกข์ สัมารทั้งหลายที่เกิดจากสิ่งที่เป็นทุกข์ จะเป็นสุขได้อย่างไร.

กิกษุทั้งหลาย วิญญาณเป็นทุกข์ แม้เหตุปัจจัยที่ให้วิญญาณเกิดขึ้น ก็เป็นทุกข์ วิญญาณที่เกิดจากสิ่งที่เป็นทุกข์ จะเป็นสุขได้อย่างไร.

กิกษุทั้งหลาย รูปเป็นอนตตา แม้เหตุปัจจัยที่ให้รูปเกิดขึ้น ก็เป็นอนตตา รูปที่เกิดจากสิ่งที่เป็นอนตตา จะเป็นอัตตาได้อย่างไร.

กิกษุทั้งหลาย เวทนาเป็นอนตตา แม้เหตุปัจจัยที่ให้เวทนาเกิดขึ้น ก็เป็นอนตตา เวทนาที่เกิดจากสิ่งที่เป็นอนตตา จะเป็นอัตตาได้อย่างไร.

กิกษุทั้งหลาย สัญญาเป็นอนตตา แม้เหตุปัจจัยที่ให้สัญญาเกิดขึ้น ก็เป็นอนตตา สัญญาที่เกิดจากสิ่งที่เป็นอนตตา จะเป็นอัตตาได้อย่างไร.

ภิกขุทั้งหลาย สังฆารทั้งหลายเป็นอนัตตา แม้เหตุปัจจัยที่ให้สังฆารทั้งหลายเกิดขึ้น ก็เป็นอนัตตา สังฆารทั้งหลายที่เกิดจากสิ่งที่เป็นอนัตตา จะเป็นอัตตาได้อย่างไร.

ภิกขุทั้งหลาย วิญญาณเป็นอนัตตา แม้เหตุปัจจัยที่ให้วิญญาณเกิดขึ้น ก็เป็นอนัตตา วิญญาณที่เกิดจากสิ่งที่เป็นอนัตตา จะเป็นอัตตาได้อย่างไร.

ภิกขุทั้งหลาย รูปไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้น นั่นไม่ใช่ของเรา (เนตมม) นั่นไม่ใช่เป็นเรา (เนโสมสุม) นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา (น เมโซ อตตา) ข้อนี้อริยสาวกพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้.

ภิกขุทั้งหลาย เวทนาไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้น นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ข้อนี้อริยสาวกพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้.

ภิกขุทั้งหลาย สัญญาไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้น นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ข้อนี้อริยสาวกพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้.

กิกษุทั้งหลาย สังฆารหั่นหลายไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้น นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ข้อนี้อริยสាខกพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้.

กิกษุทั้งหลาย วิญญาณไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้น นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ข้อนี้อริยสាខกพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้.

กิกษุทั้งหลาย อริยสាខกผู้ได้สัตบแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม่ในรูป ย่อมเบื่อหน่ายแม่ในเวทนา ย่อมเบื่อหน่ายแม่ในสัญญา ย่อมเบื่อหน่ายแม่ในสังฆารหั่นหลาย ย่อมเบื่อหน่ายแม่ในวิญญาณ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนด ย่อมหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว เธอย่อมรู้ชัดว่า ชาติลิน แล้ว พระมหาจารย์อยู่จะแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี.

สิ่งใดไม่ใช่ของເຮືອ ເຮອຈລະມັນເສີຍ | ๒๗

-ປາລີ ສພາ. ຕໍ. ១៩/១០០/១៤៨.

ກີກຊູທັງຫລາຍ ສິ່ງໃດໄມ້ໃຊ້ຂອງເຮືອ ສິ່ນນັ້ນເຮອຈລະມັນເສີຍ ສິ່ນນັ້ນອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍືນ໌ເກື້ອກຸລ ແລະຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ.

ກີກຊູທັງຫລາຍ ອະໄຮເລ່າ ທີ່ໄມ້ໃຊ້ຂອງເຮືອ.

ກີກຊູທັງຫລາຍ ຕາ (ຈກຸ່) ໄນໃຊ້ຂອງເຮືອ ເຮອຈລະມັນ(ຕຳ)ເສີຍ ສິ່ນນັ້ນອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍືນ໌ເກື້ອກຸລ ແລະຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ (ຈກຸ່ ກີກຂວານ ຕຸມໜາກຳ ຕໍ່ປ່າທັດ ຕໍ່ໂວປິ່ນໍ ທີຕາຍ ສຸຂາຍ ກວິສຸສົດ).

ຮູປ(ຮູປາ) ໄນໃຊ້ຂອງເຮືອ ເຮອຈລະມັນເສີຍ ສິ່ນນັ້ນອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍືນ໌ເກື້ອກຸລ ແລະຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ.

ຈັກໝູວິລູນໝາລັນໄມ້ໃຊ້ຂອງເຮືອ ເຮອຈລະມັນເສີຍ ສິ່ນນັ້ນອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍືນ໌ເກື້ອກຸລ ແລະຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ.

ຈັກໝູລັ້ມຜັສໄມ້ໃຊ້ຂອງເຮືອ ເຮອຈລະມັນເສີຍ ສິ່ນນັ້ນອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍືນ໌ເກື້ອກຸລ ແລະຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ.

สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออุทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่ใช่ของເຮືອ ເຮອຈະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍບນໍາເກື້ອງກຸລແລະ ຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ.

ຫຼູ (ໂສຕໍ) ໄນໃຫ້ຂອງເຮືອ ເຮອຈະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນອັນເຮືອ ລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍບນໍາເກື້ອງກຸລແລະ ຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ.

ເສີຍ (ສත්ථາ) ໄນໃຫ້ຂອງເຮືອ ເຮອຈະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍບນໍາເກື້ອງກຸລແລະ ຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ.

ໂສຕວິຫຼຸງຢາມໄນ້ໃຫ້ຂອງເຮືອ ເຮອຈະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍບນໍາເກື້ອງກຸລແລະ ຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ.

ໂສຕສັນຜັສໄນ້ໃຫ້ຂອງເຮືອ ເຮອຈະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນອັນເຮືອ ລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍບນໍາເກື້ອງກຸລແລະ ຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ.

สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออุทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะໂສຕສັນຜັສເປັນປັຈຍ ໄນໃຫ້ຂອງເຮືອ ເຮອຈະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍບນໍາເກື້ອງກຸລແລະ ຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ.

จมูก (มาน) ไม่ใช่ของເຮືອ ເຮອຈະລະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນ
ອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍໜ້ນເກື້ອງກຸລແລະຄວາມສຸຂ
ແກ່ເຮືອ.

ກລິ່ນ (ຄນຸຫາ) ไม่ใช่ຂອງເຮືອ ເຮອຈະລະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນ
ອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍໜ້ນເກື້ອງກຸລແລະຄວາມ
ສຸຂແກ່ເຮືອ.

ໝານວິຫຼຸງຢານໄມ້ໃຊ້ຂອງເຮືອ ເຮອຈະລະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນ
ອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍໜ້ນເກື້ອງກຸລແລະຄວາມສຸຂ
ແກ່ເຮືອ.

ໝານສັນຜັສໄມ້ໃຊ້ຂອງເຮືອ ເຮອຈະລະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນ
ອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍໜ້ນເກື້ອງກຸລແລະຄວາມສຸຂ
ແກ່ເຮືອ.

ສຸຂເວທນາ ທຸກເວທනາ ພຣີອທຸກຂມລຸຂເວທນາ ທີ່ເກີດຂຶ້ນ
ເພຣະໝານສັນຜັສເປັນປັຈຈຍ ໄມ້ໃຊ້ຂອງເຮືອ ເຮອຈະລະມັນເສີຍ
ສິ່ງນັ້ນອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍໜ້ນເກື້ອງກຸລແລະ
ຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ.

ລື້ນ (ຫົວໜາ) ໄມ້ໃຊ້ຂອງເຮືອ ເຮອຈະລະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນ
ອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍໜ້ນເກື້ອງກຸລແລະຄວາມສຸຂ
ແກ່ເຮືອ.

รส (รส) ไม่ใช่ของเรอ เธอจะละมันเสีย สิ่งนี้น อันเรอละได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุข แก่เรอ.

ชิวหาวิญญาณไม่ใช่ของเรอ เธอจะละมันเสีย สิ่งนี้น อันเรอละได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุข แก่เรอ.

ชิวหาสัมผัสไม่ใช่ของเรอ เธอจะละมันเสีย สิ่งนี้น อันเรอละได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุข แก่เรอ.

สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะชิวหาสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่ใช่ของเรอ เธอจะละมันเสีย สิ่งนี้น อันเรอละได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและ ความสุขแก่เรอ.

กาย (กาย) ไม่ใช่ของเรอ เธอจะละมันเสีย สิ่งนี้น อันเรอละได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุข แก่เรอ.

โภภรร্তพะ (โภภรร์พพา) ไม่ใช่ของเรอ เธอจะละมันเสีย สิ่งนี้น อันเรอละได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและ ความสุขแก่เรอ.

กายวิญญาณไม่ใช่ของເຮືອ ເຮອຈລະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນ
ອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍ່ນເກື້ອກຸລແລະຄວາມສຸຂ
ແກ່ເຮືອ.

กายສົ່ມຜັສໄມ້ໃຊ່ຂອງເຮືອ ເຮອຈລະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນ
ອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍ່ນເກື້ອກຸລແລະຄວາມສຸຂ
ແກ່ເຮືອ.

ສຸຂເວທນາ ຖຸກເວທນາ ພຣຶອຖຸກນມສຸຂເວທນາ ທີ່ເກີດຂຶ້ນ
ເພຣະກາຍສົ່ມຜັສເປັນປັຈຈຍ ໄມໃຊ່ຂອງເຮືອ ເຮອຈລະມັນເສີຍ
ສິ່ງນັ້ນອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍ່ນເກື້ອກຸລແລະ
ຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ.

ໃຈ(ມໂນ) ໄມໃຊ່ຂອງເຮືອ ເຮອຈລະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນອັນເຮອ
ລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍ່ນເກື້ອກຸລແລະຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ.

ອຣມ(ອມມາ) ໄມໃຊ່ຂອງເຮືອ ເຮອຈລະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນ
ອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍ່ນເກື້ອກຸລແລະຄວາມສຸຂ
ແກ່ເຮືອ.

ມໂນວິญญาณໄມ້ໃຊ່ຂອງເຮືອ ເຮອຈລະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນ
ອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍ່ນເກື້ອກຸລແລະຄວາມສຸຂ
ແກ່ເຮືອ.

มโนสัมผัสไม่ใช่ของเธอ เธอจะละมั่นเสีย สิ่งนั้น อันเธอจะได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุข แก่เธอ.

สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่ใช่ของเธอ เธอจะละมั่นเสีย สิ่งนั้น อันเธอจะได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุข แก่เธอ.

กิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนอะไรๆ ในเซตวัน (เซต wen) นี้ ที่เป็นหญ้า เป็นไม้ เป็นกิ่งไม้ เป็นใบไม้ ที่คนเขานำไปทิ้ง หรือเผาเสีย หรือทำตามปัจจัยของเข้า พากເຮອງຮູ້ສຶກ อย่างนี้บ้างหรือไม่ว่า คนเขานำเราไป หรือเผาเรา หรือทำแก่เราตามปัจจัยของเข้า.

ไม่รู้ສຶກอย่างนั้นเลย พระเจ้าช้า.

ข้อนั้นเพราเหตุอะไร.

ช้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราเหตุว่า ความຮູ້ສຶກວ່າตัวตน (อตุตา) ของตน (อตุตนิยา) ของช้าพระองค์ไม่มีในสิ่งเหล่านั้น พระเจ้าช้า.

กิกษุทั้งหลาย ฉันได้ก็ฉันนั้น ตา ... รูป ... จักษุวิญญาณ ... จักษุสัมผัส ... สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือ

อทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะจักษัมผัสเป็นปัจจัย ไม่ใช่ของເຮືອ ເຮອງຈະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍ່ชน໌ເກື້ອກູລ ແລະຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ

ຫຼຸ ... ເສີຍ ... ໂສຕວິຜູມງານ ... ໂສຕສັນຜັສ ... ສຸຂເວທນາ ທຸກຂເວທນາ ພຣີອອທຸກຂມສຸຂເວທນາ ที่เกิดขึ้น ເພະໂສຕສັນຜັສເປັນປັບປຸງ ໄນໃຊ້ຂອງເຮືອ ເຮອງຈະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍ່ชน໌ເກື້ອກູລ ແລະຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ

ຈຸນູກ ... ກລິນ ... ພານວິຜູມງານ ... ພານສັນຜັສ ... ສຸຂເວທນາ ທຸກຂເວທນາ ພຣີອອທຸກຂມສຸຂເວທນາ ที่เกิดขึ้น ເພະ ພານສັນຜັສເປັນປັບປຸງ ໄນໃຊ້ຂອງເຮືອ ເຮອງຈະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍ່ชน໌ເກື້ອກູລ ແລະຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ

ລິນ ... ຮສ ... ຜິວຫາວິຜູມງານ ... ຜິວຫາສັນຜັສ ... ສຸຂເວທນາ ທຸກຂເວທນາ ພຣີອອທຸກຂມສຸຂເວທນາ ที่เกิดขึ้น ເພະ ຜິວຫາສັນຜັສເປັນປັບປຸງ ໄນໃຊ້ຂອງເຮືອ ເຮອງຈະມັນເສີຍ ສິ່ງນັ້ນອັນເຮອລະໄດ້ແລ້ວ ຈັກເປັນໄປເພື່ອປະໂຍ່ชน໌ເກື້ອກູລ ແລະຄວາມສຸຂແກ່ເຮືອ

กาย ... โภภูริพพะ ... กายวิญญาณ ... กายสัมผัส ... สุขเวทนา ทุกเวทนา หรืออทุกชั้นสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะ กายสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่ใช่ของเรอ เเร่องจะมันเสีย สิ่งนั้น อันเรอจะได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุข แก่เรอ

ใจ ... ธรรม ... มโนวิญญาณ ... มโนสัมผัส ... สุขเวทนา ทุกเวทนา หรืออทุกชั้นสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะ มโนสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่ใช่ของเรอ เเร่องจะมันเสีย สิ่งนั้น อันเรอจะได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุข แก่เรอ.

(ในสูตรอื่น ทรงแสดงโดยนัยขันธ์ ๔ - บาลี ม. ๑๒/๒๗๙/๒๘๗., - บาลี ชนาธ. ๓. ๑๗/๔๒/๗๑. - คณະผู้ร่วบรวม)

ผลของการมีมิตรดี (นัยที่ ๑)

๒๔

- ป้าดี ฉก. อ. ๒๒/๔๗๙/๓๓๘.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีพวกพ้องดี เสพคบ เข้าไปนั่งไก่�ิตรดี และประพฤติตามมิตรดี เหล่านั้นอยู่ จักบำเพ็ญอภิสมาจาริกธรรม (อภิสมาจาริก ธมม์) ให้บริบูรณ์ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อภิกษุไม่บำเพ็ญ อภิสมาจาริกธรรมให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญเสขธรรมให้ บริบูรณ์ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อไม่บำเพ็ญเสขธรรม ให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์ (สานิปรัปต์เรสตติ) ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้เมื่อไม่บำเพ็ญศีล ทั้งหลายให้บริบูรณ์แล้ว จักละการราคะ รูปภาค หรืออรุปภาค ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีพวกพ้องดี เสพคบ เข้าไปนั่งไก่มิตรดี และประพฤติตามมิตรดีเหล่านั้นอยู่ จักบำเพ็ญอภิสมาจาริกธรรมให้บริบูรณ์ ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะ ที่จะมีได้ เมื่อภิกษุบำเพ็ญอภิสมาจาริกธรรมให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญเสขธรรมให้บริบูรณ์ ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อบำเพ็ญเสขธรรมให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญศีลทั้งหลาย ให้บริบูรณ์ ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อบำเพ็ญศีล ทั้งหลายให้บริบูรณ์แล้ว จักละการราคะ รูปภาค หรืออรุปภาค (การราค วา รูปราค วา อรุปราค วา) ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้.

ผลของการมิตรดี (นัยที่ ๒)

๒๙

- บาลี มหาไวร. ต. ๑๕/๑๑๔/๔๑๑.

กิกขุทั้งหลาย เมื่อพระอาทิตย์จะขึ้น สิ่งที่ขึ้นก่อน สิ่งที่เป็นนิมิตมากก่อน คือ แสงเงินแสงทอง จันได สิ่งที่เป็นเบื้องต้น เป็นนิมิตมากก่อน เพื่อความบังเกิดขึ้นแห่งโพชณค์ ๗) แก่กิกขุ คือ ความเป็นผู้มิตรดี จันนั่นเหมือนกัน กิกขุทั้งหลาย อันกิกขุผู้มิตรดี พึงหวังข้อนี้ได้ว่า จักเจริญ โพชณค์ ๗) จักรการทำให้มากซึ่งโพชณค์ ๗).

กิกขุทั้งหลาย ก็กิกขุผู้มิตรดี ย่อมเจริญโพชณค์ ๗) ย่อมกระทำให้มากซึ่งโพชณค์ ๗) อย่างไรเล่า กิกขุทั้งหลาย กิกขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสติสัมโพชณค์ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรห น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ย่อมเจริญ รัมมวิจยสัมโพชณค์ ... ย่อมเจริญวิริยสัมโพชณค์ ... ย่อมเจริญปิติสัมโพชณค์ ... ย่อมเจริญปัสสทธิสัมโพชณค์ ... ย่อมเจริญสมการสัมโพชณค์ ... ย่อมเจริญอุเบกขาลัมโพชณค์ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรห น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

กิกขุทั้งหลาย กิกขุผู้มิตรดี ย่อมเจริญโพชณค์ ๗) ย่อมกระทำให้มากซึ่งโพชณค์ ๗) อย่างนี้แล.

ผลของการมีมิตรดี (นัยที่ ๓)

๙๐

- ปาลี มหาสาร ๕๗/๒/๔.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมนี้ เป็นครึ่งหนึ่งของพระมหาธรรมจรรยา
กล่าวคือ ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีพากพ้องดี.

อานนท์ อყ่ายกล่าวอย่างนั้น อานนท์ อყ่ายกล่าว
อย่างนั้น อานนท์ ธรรมนี้ เป็นพระมหาธรรมจรรยาทั้งหมดที่เดียว
กล่าวคือ ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีพากพ้องดี.

อานนท์ อันภิกขุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีพากพ้องดี
พึงหวังข้อนี้ได้ว่า จักเจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘
จักระทำให้มากซึ่งอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘.

อานนท์ กิจกิจผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีพากพ้องดี
ย่อมเจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ย่อมกระทำ
ให้มากซึ่งอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ อย่างไรเล่า
อานนท์ กิจกิจในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสัมมาทิฏฐิ อันอาศัย
วิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรห น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ย่อม
เจริญสัมมาลังกปะ ... ย่อมเจริญสัมมาวาจา ... ย่อมเจริญ
สัมมาภัมมันตะ ... ย่อมเจริญสัมมาอาชีวะ ... ย่อมเจริญสัมมา-
วายามะ ... ย่อมเจริญสัมมาสติ ... ย่อมเจริญสัมมาสามาธิ
อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรห น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

อ่านนท์ ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีพากพ้องดี ย่อมเจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๔ ย่อมกระทำให้มากซึ่งอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๔ อย่างนี้แล.

อ่านนท์ ข้อที่ว่าความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีพากพ้องดี เป็นพระธรรมจารย์ทั้งสิ้นที่เดียวตน อันครา พึงทราบโดยปริยายแม่นี้.

อ่านนท์ เพราะอาศัยเราและเป็นกัลยาณมิตร สัตว์ที่มีความเกิดเป็นธรรมดा ย่อมหลุดพ้นจากความเกิด สัตว์ที่มีความแก่เป็นธรรมดा ย่อมหลุดพ้นจากความแก่ สัตว์ที่มีความตายเป็นธรรมดा ย่อมหลุดพ้นจากความตาย สัตว์ที่มีสภาวะปริเทเวะ ทุกชั่วโภมนัส อุปายาสะเป็นธรรมดा ย่อมหลุดพ้นจากสภาวะปริเทเวะ ทุกชั่วโภมนัส อุปายาสะ.

อ่านนท์ โดยปริယายนี้แล อันครา พึงทราบว่า ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีพากพ้องดี นี้เป็นพระธรรมจารย์ทั้งสิ้นที่เดียว ดังนี้.

(มีสูตรอื่นที่ตรัสไว้ทำงานองเดียวกัน - บาลี ส. ๑๔/๑๒๗/๓๔๓. - คณะผู้รับรวม)

ผู้มีความเพียรเป็นเครื่องตื่น

๙๑

- ภาคี อิติว. ช. ๒๕/๒๖๙/๒๒๔.

กิกขุทั้งหลาย กิกขุพึงเป็นผู้มีความเพียรเป็นเครื่องตื่น มีสติสัมปชัญญะ มีจิตตั้งมั่น เปิกบาน ผ่องใส และพึงเป็นผู้เห็นแจ้งในกุศลธรรมทั้งหลาย สมควรแก่การในการประกอบความเพียرنั้นเนื่องๆ เติด กิกขุทั้งหลาย เมื่อกิกขุมีความเพียรเป็นเครื่องตื่น มีสติสัมปชัญญะ มีจิตตั้งมั่น เปิกบาน และผ่องใส เห็นแจ้งในกุศลธรรมทั้งหลาย สมควรแก่การในการประกอบความเพียrnั้นเนื่องๆ พึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่างได้อย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน (ทิฏ្យเจา ဓမเม ဓญา สติ) หรือเมื่อยังมีอุปattiเหลืออยู่ ก็จะเป็นอนาคต (อุปattiเสส อนาคติตาติ).

เรอทั้งหลายที่ตื่นอยู่ จงฟังคำนี้ (ชาครนुตา สุณาเตต) เเรอเหล่าไดผู้หลับอยู่ เเรอเหล่านั้นจงตื่น (เย สุดตา เต ปพุชณ) ผู้ตื่นจากความหลับเป็นคุณประเสริฐ เพาะภัยย่อมไม่มีแก่ผู้ตื่นอยู่ ผู้ใดตื่นอยู่ มีสติสัมปชัญญะ มีจิตตั้งมั่น เปิกบาน และผ่องใส พิจารณาธรรมอยู่โดยชอบโดยการอันควร ผู้นั้นมีสมาธิเป็นธรรมเอกผุดขึ้น ก็จะพึงกำจัดความมีเดสัยได้ เพราะเหตุนั้นแล กิกขุพึงประพฤติธรรมเป็นเครื่องตื่น กิกขุผู้มีความเพียร มีปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน มีปกติได้ทาน ตัดสังโยชน์ในชาติและชราได้แล้ว พึงถูกต้องสัมโพธิอย่างยอดเยี่ยมในอัตภาพนี้แล.

ผู้มีความหลีกเร้นเป็นที่มายินดี

๙๒

- ปาลี อิติว. บ. ๒๔/๒๕๔๗/๒๕๓.

กิกขุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะเป็นผู้มีความหลีกเร้น เป็นที่มายินดี ยินดีแล้วในความหลีกเร้น จะเป็นผู้ตาม ประกอบเจตโสดมະในภายใต้ มีมานไม่เลื่อม ประกอบด้วย วิปัสสนา พอกพูนสุญญาการอยู่ถีด.

กิกขุทั้งหลาย เมื่อเธอทั้งหลายมีความหลีกเร้น เป็นที่มายินดี ยินดีแล้วในความหลีกเร้น ประกอบเจตโสดมະ ในภายใต้ มีมานไม่เลื่อม ประกอบด้วยวิปัสสนา พอกพูน สุญญาการอยู่ พึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่างได้อย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปattiเหลืออยู่ ก็จะเป็น อนาคตมี.

ชนเหล่าใดมีจิตสงบแล้ว มีปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน มีสติ มีมาน ไม่มีความยินดีในการทั้งหลาย ย่อมเห็นแจ้ง ธรรมโดยชอบ เป็นผู้ยินดีแล้วในความไม่ประมาท มีปกติ เห็นภัยในความประมาท ชนเหล่านั้นเป็นผู้จะไม่เลื่อม ดำรงอยู่ใกล้พพานเที่ยว.

อานิสงส์ ของการเจริญสัญญาแบบต่าง ๆ | ๙๓

- ปาฐี มหาวาร. ต. ๑๗/๑๗/๖๔๑.

ภิกขุทั้งหลาย อภิจิกรสัญญา (สัญญาในกระดูก) อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ภิกขุทั้งหลาย อภิจิกรสัญญาอันเจริญแล้วอย่างไร กระทำให้มากแล้วอย่างไร ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก.

ภิกขุทั้งหลาย ภิกขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสติสัมโพชณงค์ อันประกอบด้วยอภิจิกรสัญญา อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ย่อมเจริญรัมวิจยสัมโพชณงค์ ... ย่อมเจริญวิริยสัมโพชณงค์ ... ย่อมเจริญปีติสัมโพชณงค์ ... ย่อมเจริญปัสสทธิสัมโพชณงค์ ... ย่อมเจริญสามาริสัมโพชณงค์ ... ย่อมเจริญอุเบกษา-สัมโพชณงค์ อันประกอบด้วยอภิจิกรสัญญา อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรต น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

ภิกขุทั้งหลาย อภิจิกรสัญญา อันเจริญแล้วอย่างนี้ กระทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก.

ภิกขุทั้งหลาย เมื่ออภิจิกรสัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว พึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปattiเหลืออยู่ ก็จะเป็น

อนาคตมี กิกชุทั้งหลาย เมื่ออภูมิใจสัญญา อันเจริญแล้ว
อย่างไร กระทำให้มากแล้วอย่างไร พึงหวังผลได้ ๒ อย่าง
อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมี
อุปattiเหลืออยู่ ก็จะเป็นอนาคตมี.

กิกชุทั้งหลาย กิกชุในธรรมวินัยนี้ย่อมเจริญ
สติสัมโพชณ์ อันประกอบด้วยอภูมิใจสัญญา อันอาศัยวิเวก
อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรค น้อมไปเพื่อโวสัคคะ ... ย่อมเจริญ
อุเบกษาสัมโพชณ์ อันประกอบด้วยอภูมิใจสัญญา อันอาศัย
วิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรค น้อมไปเพื่อโวสัคคะ.

กิกชุทั้งหลาย เมื่ออภูมิใจสัญญา อันเจริญแล้วอย่างนี้
กระทำให้มากแล้วอย่างนี้ พึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่างใด
อย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปatti
เหลืออยู่ ก็จะเป็นอนาคตมี.

กิกชุทั้งหลาย อภูมิใจสัญญาอันเจริญแล้ว กระทำ
ให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์มาก กิกชุทั้งหลาย
อภูมิใจสัญญาอันเจริญแล้วอย่างไร กระทำให้มากแล้วอย่างไร
ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์มาก.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสติสัมโพชณ์ อันประกอบด้วยอภูจิสกสัญญา อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ... ย่อมเจริญอุเบกษาสัมโพชณ์ อันประกอบด้วยอภูจิสกสัญญา อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

ภิกษุทั้งหลาย อภูจิสกสัญญา อันเจริญแล้วอย่างนี้ กระทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์มาก.

ภิกษุทั้งหลาย อภูจิสกสัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเกشمจากโยคະใหญ่ ภิกษุทั้งหลาย อภูจิสกสัญญา อันเจริญแล้วอย่างไร กระทำให้มากแล้วอย่างไร ย่อมเป็นไปเพื่อความเกشمจากโยคະใหญ่.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสติสัมโพชณ์ อันประกอบด้วยอภูจิสกสัญญา อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ... ย่อมเจริญอุเบกษาสัมโพชณ์ อันประกอบด้วยอภูจิสกสัญญา อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

ภิกษุทั้งหลาย อภูจิสกสัญญา อันเจริญแล้วอย่างนี้ กระทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเกشمจากโยคະใหญ่.

กิกชุ่งห้วย อัภิจิกรสัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสังเวชมาก กิกชุ่งห้วย อัภิจิกรสัญญา อันเจริญแล้วอย่างไร กระทำให้มากแล้วอย่างไร ย่อมเป็นไปเพื่อความสังเวชมาก.

กิกชุ่งห้วย กิกชุ่งในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสติสัมโพชณงค์อันประกอบด้วยอัภิจิกรสัญญา อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ... ย่อมเจริญอุเบกขาสัมโพชณงค์ อันประกอบด้วยอัภิจิกรสัญญา อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

กิกชุ่งห้วย อัภิจิกรสัญญา อันเจริญแล้วอย่างนี้ กระทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความสังเวชมาก.

กิกชุ่งห้วย อัภิจิกรสัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อยู่เป็นผาสุกมาก กิกชุ่งห้วย อัภิจิกรสัญญา อันเจริญแล้วอย่างไร กระทำให้มากแล้วอย่างไร ย่อมเป็นไปเพื่อยู่เป็นผาสุกมาก.

กิกชุ่งห้วย กิกชุ่งในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสติสัมโพชณงค์ อันประกอบด้วยอัภิจิกรสัญญา อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ ... ย่อมเจริญอุเบกขาสัมโพชณงค์ อันประกอบด้วยอัภิจิกรสัญญา อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อโวสสัคคะ.

ภิกษุทั้งหลาย อัภิสิกสัญญา อันเจริญแล้วอย่างนี้
กระทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่ออยู่เป็นผาสุกมาก.

ภิกษุทั้งหลาย ปุ่พวงลัญญา (ชาดคพมีหนอน) ...^๑

ภิกษุทั้งหลาย วินีลอกสัญญา (ชาดคพมีสีเขียวคล้ำ) ...

ภิกษุทั้งหลาย วิจฉิททกสัญญา (ชาดคพที่ขาดจากกัน) ...

ภิกษุทั้งหลาย อุฐอมาตกสัญญา (ชาดคพที่เน่าพอง) ...

ภิกษุทั้งหลาย เมตตา อันเจริญแล้ว ...

ภิกษุทั้งหลาย กรุณา อันเจริญแล้ว ...

ภิกษุทั้งหลาย มุทิตา อันเจริญแล้ว ...

ภิกษุทั้งหลาย อุเบกขา อันเจริญแล้ว ...

ภิกษุทั้งหลาย อานาปานสติ อันเจริญแล้ว ...

ภิกษุทั้งหลาย อสุภาษัญญา อันเจริญแล้ว ...

ภิกษุทั้งหลาย มนณสัญญา อันเจริญแล้ว ...

ภิกษุทั้งหลาย อาหารปฏิถูลสัญญา ...

ภิกษุทั้งหลาย สัพพโลเก อนกิรตสัญญา ...

ภิกษุทั้งหลาย อนิจลสัญญา ...

ภิกษุทั้งหลาย อนิจเจทุกชลสัญญา ...

๑. พึงขยายข้อความท้าย ... โดยเทียบเคียงเนื้อความที่ปรากฏในอัภิสิกสัญญา.

- คณะผู้ร่วบรวม

กิกชุ้หิ้งลาย ทุกเขอนัตตสัญญา ...

กิกชุ้หิ้งลาย ปahanสัญญา ...

กิกชุ้หิ้งลาย วิราคสัญญา ...

กิกชุ้หิ้งลาย นิโรสัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ...

กิกชุ้หิ้งลาย เมื่อนิโรสัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้วพึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คืออรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปattiเหลืออยู่ ก็จะเป็นอนาคตมี ...

กิกชุ้หิ้งลาย นิโรสัญญาอันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์มาก ...

กิกชุ้หิ้งลาย นิโรสัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเกشمจากโภคทรัพย์ ...

กิกชุ้หิ้งลาย นิโรสัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสังเวชมาก ...

กิกชุ้หิ้งลาย นิโรสัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อยู่เป็นผาสุกมาก กิกชุ้หิ้งลาย

นิโรคสัญญา อันเจริญแล้วอย่างไร กระทำให้มากแล้วอย่างไร
ย่อมเป็นไปเพื่อออยู่เป็นผาสุกมาก.

ภิกขุทั้งหลาย ภิกขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญ
สถิตสัมโพชณงค์ อันประกอบด้วยนิโรคสัญญา อันอาศัยวิเวก
อาศัยวิราคะ อศัยนิโรค น้อมไปเพื่อโวสลัคคะ ย่อมเจริญ
จัมวิจยสัมโพชณงค์ ... ย่อมเจริญวิริยสัมโพชณงค์ ... ย่อม
เจริญปติสัมโพชณงค์ ... ย่อมเจริญปัสสทธิสัมโพชณงค์ ...
ย่อมเจริญสมาริสัมโพชณงค์ ... ย่อมเจริญอุเบกขาสัมโพชณงค์
อันประกอบด้วยนิโรคสัญญา อันอาศัยวิเวก อศัยวิราคะ
อาศัยนิโรค น้อมไปเพื่อโวสลัคคะ.

ภิกขุทั้งหลาย นิโรคสัญญา อันเจริญแล้วอย่างนี้
กระทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อออยู่เป็นผาสุกมาก.

ความพราจากโยค ๔

๙๔

- บาลี จดุกุก. อ. ๒๑/๑๔/๑๐.

กิจธุตั้งหลาย ความพราจากโยค ๔ ประการนี้
๔ ประการเป็นอย่างไร คือ

(๑) ความพราจากภาระ (ภาระโยคิสโยโโค)^๑

(๒) ความพราจากภารโยค (ภารโยคิสโยโโค)

(๓) ความพราจากทิภูจิโยค (ทิภูจิโยคิสโยโโค)

(๔) ความพราจากอวิชาโยค (อวิชาโยคิสโยโโค)

กิจธุตั้งหลาย ความพราจากภาระเป็นอย่างไร
บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมรู้ชัดซึ่งเหตุเกิด (สมุทัย) ความตั้งอยู่
ไม่ได้ (อตุณุค) รสอร์ออย (อสุส�) โทษ (อาทีนว) และอุบาย
เครื่องออกไปพื้น (นิสสรณ) แห่งการทั้งหลายตามความเป็นจริง
เมื่อเขารู้ชัดซึ่งเหตุเกิด ความตั้งอยู่ไม่ได้ รสอร์ออย โทษ
และอุบายเครื่องออกไปพื้นแห่งการทั้งหลายตามความเป็นจริง
การทั้งหลาย ความกำหนดในการ (ภารโรค) ความ
เพลิดเพลินในการ (ภารนุทิ) ความเยื่อยในภาร (ภารสินโน)
ความหมกมุ่นในการ (ภารมุจชา) ความกระหายในการ
(ภารปีปสา) ความเร่าร้อนในการ (ภารปริพาโน) ความหยังลง
ในการ (ภารชูโอมสา�) และความอยากในการ (ภารตันหา)

๑. มีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน สามารถใช้แทนกันได้ เช่น ภาระโยคิสโยตุโโค,
ภารเมสุ ภารฉนุทิ วิราเชตุว่า - คณะผู้ร่วมบรรลุ

ย่อมไม่เกิดขึ้น ภิกษุทั้งหลาย นี้เราเรียกว่า ความพราภ
จากการโยคะ ความพราภจากการโยคะเป็นดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ความพราภจากการโยคะเป็นอย่างไร
บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมรู้ชัดซึ่งเหตุเกิด ความตั้งอยู่ไม่ได้
รสรอร้อย โทษ และอุบายเครื่องออกไปพันแห่งภพทั้งหลาย
ตามความเป็นจริง เมื่อเขารู้ชัดซึ่งเหตุเกิด ความตั้งอยู่ไม่ได้
รสรอร้อย โทษ และอุบายเครื่องออกไปพันแห่งภพทั้งหลาย
ตามความเป็นจริง ภพทั้งหลาย ความกำหนดในภพ ความ
เพลิดเพลินในภพ ความเยือกเยี่ยมในภพ ความหมกมุ่นในภพ
ความกระหายในภพ ความเร่าร้อนในภพ ความหย่อนลงในภพ
และความอยากในภพ ย่อมไม่เกิดขึ้น ภิกษุทั้งหลาย
นี้เราเรียกว่า ความพราภจากการโยคะ ความพราภจากการ
การโยคะ ความพราภจากการโยคะเป็นดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ความพราภจากการทิภูจิโยคะเป็นอย่างไร
บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมรู้ชัดซึ่งเหตุเกิด ความตั้งอยู่
ไม่ได้ รสรอร้อย โทษ และอุบายเครื่องออกไปพันแห่ง^{ทิภูจิ}ทั้งหลายตามความเป็นจริง เมื่อเขารู้ชัดซึ่งเหตุเกิด^{ทิภูจิ}
ความตั้งอยู่ไม่ได้ รสรอร้อย โทษ และอุบายเครื่องออก
ไปพันแห่งทิภูจิทั้งหลายตามความเป็นจริง ทิภูจิทั้งหลาย
ความกำหนดในทิภูจิ ความเพลิดเพลินในทิภูจิ ความเยือกเยี่ยม^{ทิภูจิ}
ในทิภูจิ ความหมกมุ่นในทิภูจิ ความกระหายในทิภูจิ

ความเร่าร้อนในทิภูวิ ความหยั่งลงในทิภูวิ และความอยากในทิภูวิ ย่อมไม่เกิดขึ้น กิกขุทั้งหลาย นี้เราเรียกว่า ความพราจากทิภูวิโยคะ ความพราจากกามโยคะ ความพราจากภวโยคะ ความพราจากทิภูวิโยคะ เป็นดังนี้.

กิกขุทั้งหลาย ความพราจากอวิชาโยคะเป็นอย่างไร บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมรู้ชัดซึ่งเหตุเกิด ความตั้งอยู่ไม่ได้ รสอร่อย โทษ และอุบายเครื่องออกไปพ้นแห่งผัสส้ายตนะ ๖ ตามความเป็นจริง เมื่อเขารู้ชัดซึ่งเหตุเกิด ความตั้งอยู่ไม่ได้ รสอร่อย โทษ และอุบายเครื่องออกไปพ้นแห่งผัสส้ายตนะ ๖ ตามความเป็นจริง ความไม่รู้ ความไม่หยั่งรู้ในผัสส้ายตนะ ๖ ย่อมไม่เกิดขึ้น (ฉสุ ผสุสัยตเนสุ อวิชา อยุญาณ สา นานุเสติ) กิกขุทั้งหลาย นี้เราเรียกว่า ความพราจากอวิชาโยคะ ความพราจากกามโยคะ ความพราจากภวโยคะ ความพราจากทิภูวิโยคะ ความพราจากอวิชาโยคะ เป็นดังนี้.

บุคคลผู้พราจากอุคุศลธรรมอันเป็นปาป อันเป็นเครื่องเศร้าหมอง เป็นเหตุให้เกิดในกพใหม่ มีความกระวนกระวาย มีทุกข์เป็นวินาที มีชาติ ชรา และมรณะ ต่อไปอีก ฉะนั้น เราจึงเรียกว่า ผู้เกشمจากโยคะ.

กิกขุทั้งหลาย เหล่านี้แล ความพราจากโยคะ ๔ ประการ.

อานิสงส์การฟังธรรม และการใคร่ครวญ

เนื้อความแห่งธรรม โดยกาลอันควร

๙๕

- ปาตี ฉกุก. อ. ๒๒/๔๙๔/๓๒๗.

ก็สมัยนั้น ท่านพระผู้คุณอะพาด มีทุกชี เป็นไข้หนัก พระผู้มี-
พระภาคได้เสด็จเข้าไปเยี่ยมท่านพระผู้คุณถึงที่อยู่ แล้วได้ทรงชี้แจง
ด้วยธรรมมีกถาให้ท่านพระผู้คุณเห็นแจ้ง ให้สามารถ อาจหาญ ร่าเริง
แล้วเสด็จลุกจากอาสนะหลีกไป ครั้นเมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จไปแล้ว
ไม่นาน ท่านพระผู้คุณได้กระทำการ และในเวลาต่างยินทรีย์ของท่าน
พระผู้คุณนั้น ผ่องใสยิ่งนัก.

ครั้นนั้น ท่านพระอานันท์ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จจากมาไม่นาน ท่านพระผู้คุณ
ก็กระทำการ และในเวลาต่างยินทรีย์ของท่านพระผู้คุณผ่องใสยิ่งนัก
(อันทุริyanī วิบุปสีทีสูตร๑).

อานันท์ ก็อินทรีย์ของผู้คุณภิกษุจักไม่ผ่องใส
ได้อย่างไร (อันทุริyanī น วิบุปสีทีสูตร๑) จิตของผู้คุณภิกษุ
ยังไม่หลุดพ้นจากสัญญาณอันเป็นไปในส่วนเบื้องตា ๕
เพราได้ฟังธรรมเทศนานั้น จิตของผู้คุณภิกษุนั้น
ก็หลุดพ้นแล้วจากสัญญาณ อันเป็นไปในส่วนเบื้องตា ๕^๒
(ตสุส ๕ ธรรมเทศน์ สุตุว่า ปลจท โรมุภาคิ夷ท สัญญาณที่ จิตต์ วิมุตต์).

๑. วิบุปสีทีสู หมายถึง ผ่องใส, เลื่อมใส - คณะผู้รู้รวม

๒. ปลจท โรมุภาคิ夷ท สัญญาณที่ บาลีนี้ มีหลายสำนวนแปล - คณะผู้รู้รวม

อ่านนั้น อ่านสึ่นในการฟังธรรมโดยการล้อคัว ใน การใคร่ครวญเนื้อความแห่งธรรมโดยการล้อคัว ๖ ประการนี้ ๖ ประการเป็นอย่างไร คือ

(๑) อ่านนั้น จิตของกิกขุในธรรมวินัยนี้ ยังไม่ หลุดพ้นจากลัษณโญชน์อันเป็นไปในส่วนเบื้องตា ๕ ในเวลา ใกล้ตาย (มรณกาล) เธอได้เห็นตถาคต ตถาคตย่อ้มแสดง ธรรมอันงามในเบื้องต้น อันงามในท่ามกลาง อันงาม ในที่สุด ประกาศพรหมจารย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้ง พยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ลีนเชิง° แก่เธอ เพราะได้ฟัง ธรรมเทศนานั้น จิตของเธอย่อ้มหลุดพ้นจากลัษณโญชน์ อันเป็นไปในส่วนเบื้องตា ๕ (ตสส ๕ ธรรมะเล่น สุตวา ปณจhi โอมภาคิเยหิ สัญโภชเนหิ จิตตุ วิมุจติ) อ่านนั้น นี้เป็นอ่านสึ่น ข้อที่ ๑ ในการฟังธรรมโดยการล้อคัว.

(๒) อีกประการหนึ่ง จิตของกิกขุยังไม่หลุดพ้น จากลัษณโญชน์อันเป็นไปในส่วนเบื้องตា ๕ ในเวลาใกล้ ตาย เธอไม่ได้เห็นตถาคตเลย แต่ได้เห็นสาวกของตถาคต สาวกของตถาคตย่อ้มแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น อันงาม ในท่ามกลาง อันงามในที่สุด ประกาศพรหมจารย์ พร้อมทั้ง อรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ลีนเชิงแก่เธอ

---

๑. เป็นความหมายของสุคตวินโภ -บาลี จตุกุก. อ. ๒๑/๑๔๔/๑๖๐. - คณะผู้ร่วบรวม

เพาะได้ฟังธรรมเทศนานี้ จิตของເຮຍ່ອມຫຼຸດພັນຈາກສັງໂລຢູ່ນີ້ ອັນເປັນໄປໃນສ່ວນເບື້ອງຕໍ່າ ອານນີ້ ນີ້ເປັນອານີສັງສົ່ງຂ້ອທີ່ ២ ໃນການພັດທະນາໂດຍກາລອັນຄວາມ.

(៣) ອີກປະການທີ່ນີ້ ຈິຕຂອງກົກຊູ່ຍັງໄມ່ຫຼຸດພັນຈາກສັງໂລຢູ່ນີ້ອັນເປັນໄປໃນສ່ວນເບື້ອງຕໍ່າ ៥ ໃນເວລາໄກລ້ຕາຍເຮອໄມໄດ້ເຫັນຕາຄຕ ແລະໄມໄດ້ເຫັນສາກຂອງຕາຄຕເລຍແຕ່ເຮຍ່ອມຕຽກຕອງເພິ່ນດ້ວຍໃຈ ຜົ່ງຮຽມຕາມທີ່ໄດ້ຝຶ່ງມາໄດ້ເຮັນມາເມື່ອເຮອຕຽກຕອງເພິ່ນດ້ວຍໃຈ ຜົ່ງຮຽມຕາມທີ່ໄດ້ຝຶ່ງມາໄດ້ເຮັນມາອຸ່ນ ຈິຕຂອງເຮຍ່ອມຫຼຸດພັນຈາກສັງໂລຢູ່ນີ້ ອັນເປັນໄປໃນສ່ວນເບື້ອງຕໍ່າ ៥ ອານນີ້ ນີ້ເປັນອານີສັງສົ່ງຂ້ອທີ່ ៣ ໃນການໄຄວ່າຄວາມນີ້ອຳຄວາມແໜ່ງຮຽມໂດຍກາລອັນຄວາມ.

(៤) ອານນີ້ ຈິຕຂອງກົກຊູ່ໃນຮຽມວິນຍິນນີ້ ໄດ້ຫຼຸດພັນຈາກສັງໂລຢູ່ນີ້ອັນເປັນໄປໃນສ່ວນເບື້ອງຕໍ່າ ៥ ແຕ່ຈິຕຂອງເຮຍ່ອຍັງໄມ່ຫຼຸດພັນໄປໃນຮຽມ ອັນເປັນທີ່ສິ້ນໄປແໜ່ງອຸປືດ ອັນຫາຮຽມອື່ນຍື່ງກວ່າມີໄດ້ ໃນເວລາໄກລ້ຕາຍ ເຮອໄດ້ເຫັນຕາຄຕ ຕາຄຕຍ່ອມແສດງຮຽມອັນຈານໃນເບື້ອງດັນ ອັນຈານໃນທ່ານກລາງ ອັນຈານໃນທີ່ສຸດ ປະກາດພຣະມຈຣຍ໌ ພຣ້ອມທັງອຣດ ພຣ້ອມທັງພຍັນະ ບຣິສຸතົ໌ ບຣິບູຮຣັນລື້ນເຊີງແກ່ເຮອ ເພົະໄດ້ຝຶ່ງຮຽມ-

เทศนานั้น จิตของเรอยื่อมหลุดพ้นไปในธรรม อันเป็นที่สิ้นไปแห่งอุปธิ อันหาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ งานนี้ นี้เป็นงานนิสัยข้อที่ ๔ ในการฟังธรรมโดยการอ่านครว.

(๕) อีกประการหนึ่ง จิตของภิกษุหลุดพ้นแล้วจากสัญญาณ อันเป็นไปในส่วนเบื้องตា ๕ แต่จิตของเรอยังไม่หลุดพ้นไปในธรรม อันเป็นที่สิ้นไปแห่งอุปธิ อันหาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ ในเวลาใกล้ตาย เรoinไม่ได้เห็นตถาคตเลย แต่ได้เห็นสาวกของตถาคต สาวกของตถาคตยื่อมแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น อันงามในท่ามกลาง อันงามในที่สุด ประกาศพระมหาจารย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ลีนเชิงแก่เรo เพราจะได้ฟังธรรมเทศนานั้น จิตของเรอยื่อมหลุดพ้นไปในธรรม อันเป็นที่สิ้นไปแห่งอุปธิ อันหาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ งานนี้ นี้เป็นงานนิสัยข้อที่ ๕ ในการฟังธรรมโดยการอ่านครว.

(๖) อีกประการหนึ่ง จิตของภิกษุหลุดพ้นแล้วจากสัญญาณอันเป็นไปในส่วนเบื้องตា ๕ แต่จิตของเรอยังไม่หลุดพ้นไปในธรรม อันเป็นที่สิ้นไปแห่งอุปธิ อันหาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ ในเวลาใกล้ตาย เรoinไม่ได้เห็นตถาคต และไม่ได้เห็นสาวกของตถาคตเลย แต่เรอยื่อมตรึกตรองเพ่งด้วยใจ

ชีงธรรมตามที่ได้ฟังมา ได้เรียนมา เมื่อເຮືອຕົກຕຽນເພິ່ນ
ດ້ວຍໃຈชຶງธรรมตามທີ່ໄດ້ຝຶກມາ ໄດ້ເຮືອນມາອູ່ ຈິຕຂອງເຮືອ
ຍ່ອມຫລຸດພັນໄປໃນธรรม ອັນເປັນທີ່ສິ້ນໄປແຫ່ງອຸປະກິດ ອັນຫາ
ธรรมອື່ນຍິ່ງກວ່າມີໄດ້ ອານນີ້ ນີ້ເປັນອັນສົງສັ່ນຂອໍທີ່ ๖ ໃນ
ກາຣໂຄຣ່ຄຣວູນເນື້ອຄວາມແຫ່ງธรรมໂດຍກາລອັນຄວາຣ.

ອານນີ້ ແລ້ວນີ້ແລ ອັນສົງສັ່ນກາຣຟັງສົງສັ່ນໂດຍກາລ
ອັນຄວາຣ ໃນກາຣໂຄຣ່ຄຣວູນເນື້ອຄວາມແຫ່ງธรรมໂດຍກາລອັນຄວາຣ
๖ ປະກາຣ.

ประโยชน์ของการฟังกุศลธรรม

๙๖

- ป้าดี ศุตด. ญ. ๒๔/๔๗๓/๓๙๙.

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าจะพึ่งมีผู้ถามเรอทั้งหลายอย่างนี้ ว่า จะมีประโยชน์อะไร เพื่อการฟังกุศลธรรมอันเป็นอริยะ เป็นเครื่องนำออก อันให้ถึงปัญญาเป็นเครื่องตรัสรู้ เเรอทั้งหลายพึงตอบเข้าอย่างนี้ว่า มีประโยชน์เพื่อรู้ธรรมอันเป็นธรรม ๒ อย่างตามความเป็นจริง ถ้าเขาถามต่อไปอีกว่า ท่านทั้งหลายกล่าวอะไรเป็นธรรม ๒ อย่าง เเรอทั้งหลาย พึงตอบเข้าอย่างนี้ว่า การพิจารณาเห็นเนื่องๆ (อนุปสุสนา) ว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้เป็นอย่างที่ ๑ การพิจารณาเห็นเนื่องๆ (อนุปสุสนา) ว่า นี้ทุกขนิโธ นี้ทุกขนิโธคามนิปปี-ปฏิปทา นี้เป็นอย่างที่ ๒ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นธรรมอันเป็นธรรม ๒ อย่างโดยชอบเนื่องๆ อย่างนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวอยู่ พึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปattiเหลืออยู่ ก็จะเป็นอนาคตมี.

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเขาถามต่อไปอีกว่า การพิจารณาเห็นธรรมอันเป็นธรรม ๒ อย่างโดยชอบเนื่องๆ จะพึ่งมีโดยปริยายอย่างอื่นอีกบ้างไหม ให้ตอบเขาว่า พึ่งมี ถ้าเขาถาม

ต่อไปอีกว่า พึงมีอย่างไรเล่า ให้ตอบเขาว่า การพิจารณาเห็น
เนื่อง ๆ ว่า ทุกชีได ๆ ที่เกิดขึ้น ทุกชีทั้งหมดนั้น ย่อมเกิดขึ้น
 เพราะอุปธิเป็นปัจจัย^๑ (อุปธิปุจญาติ) นี้เป็นอย่างที่ ๑ การ
พิจารณาเห็นเนื่อง ๆ ว่า เพาะความจางคลายดับไปโดยไม่
เหลือแห่งอุปธินั่นเอง ทุกชีงไม่เกิด นี้เป็นอย่างที่ ๒ ภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นเนื่อง ๆ ซึ่งธรรมอันเป็นธรรม
๒ อย่าง โดยชอบอย่างนี้ ... พึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่าง
โดยอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปatti
(อุปattiเสส) เหลืออยู่ ก็จะเป็นอนาคตมี.

ภิกษุทั้งหลาย ... ถ้าเขามาต่อไปอีกว่า พึงมีอย่างไรเล่า
ให้ตอบเขาว่า การพิจารณาเห็นเนื่อง ๆ ว่า ทุกชีได ๆ ที่เกิดขึ้น
ทุกชีทั้งหมดนั้น ย่อมเกิดขึ้น เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย
(อวิชชาปุจญาติ) นี้เป็นอย่างที่ ๑ การพิจารณาเห็นเนื่อง ๆ
ว่า เพาะความจางคลาย ดับไปโดยไม่เหลือแห่งอวิชชา
นั่นเอง ทุกชีงไม่เกิด นี้เป็นอย่างที่ ๒ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ผู้พิจารณาเห็นเนื่อง ๆ ซึ่งธรรมอันเป็นธรรม ๒ อย่างโดย
ชอบอย่างนี้ ... พึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่างโดยอย่างหนึ่ง

---

๑. ข้อสังเกต พระองค์ทรงนำมากล่าวก่อนอวิชชา - คตະผู้รู้บรรลุ.

คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปัทิสหลีออยู่ ก็จะเป็นอนาคตมี.

กิกษุทั้งหลาย ... ถ้าเขามาต่อไปอีกว่า พึงมีอย่างไรแล้วให้ตอบเขาว่า การพิจารณาเห็นเนื่องๆ ว่า ทุกข์ได้ฯ ที่เกิดขึ้นทุกข์ทั้งหมดนั้น ย่อมเกิดขึ้น เพราะสังขารเป็นปัจจัยนี้เป็นอย่างที่ ๑ การพิจารณาเห็นเนื่องๆ ว่า เพราะความจางคลายดับไปโดยไม่เหลือแห่งสังขารนั้นเอง ทุกข์จึงไม่เกิดนี้เป็นอย่างที่ ๒ กิกษุทั้งหลาย กิกษุผู้พิจารณาเห็นเนื่องๆ ซึ่งธรรมอันเป็นธรรม ๒ อย่างโดยชอบอย่างนี้ ... พึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปัทิสหลีออยู่ ก็จะเป็นอนาคตมี.

กิกษุทั้งหลาย ... ถ้าเขามาต่อไปอีกว่า พึงมีอย่างไรแล้วให้ตอบเขาว่า การพิจารณาเห็นเนื่องๆ ว่า ทุกข์ได้ฯ ที่เกิดขึ้นทุกข์ทั้งหมดนั้น ย่อมเกิดขึ้น เพราะวิญญาณเป็นปัจจัยนี้เป็นอย่างที่ ๑ การพิจารณาเห็นเนื่องๆ ว่า เพราะความจางคลายดับไปโดยไม่เหลือแห่งวิญญาณนั้นเอง ทุกข์จึงไม่เกิดนี้เป็นอย่างที่ ๒ กิกษุทั้งหลาย กิกษุผู้พิจารณาเห็นเนื่องๆ ซึ่งธรรมอันเป็นธรรม ๒ อย่างโดยชอบอย่างนี้ ... พึงหวังผล

ได้ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอปากาทิเหลืออยู่ ก็จะเป็นอนาคตมี.

ภิกขุทั้งหลาย ... ถ้าเขามาต่อไปอีกว่า พึงมีอย่างไรเล่า ให้ตอบเขาว่า การพิจารณาเห็นเนื่อง ๆ ว่า ทุกข์ได ๆ ที่เกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้น ย่อมเกิดขึ้น เพราะผัสสะเป็นปัจจัย นี้เป็นอย่างที่ ๑ การพิจารณาเห็นเนื่อง ๆ ว่า เพราะความ จางคลายดับไปโดยไม่เหลือแห่งผัสสะนั้นเอง ทุกข์จึงไม่เกิด นี้เป็นอย่างที่ ๒ ภิกขุทั้งหลาย ภิกขุผู้พิจารณาเห็นเนื่อง ๆ ชีวธรรมอันเป็นธรรม ๒ อย่างโดยชอบอย่างนี้ ... พึงหวังผล ได้ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอปากาทิเหลืออยู่ ก็จะเป็นอนาคตมี.

ภิกขุทั้งหลาย ... ถ้าเขามาต่อไปอีกว่า พึงมีอย่างไรเล่า ให้ตอบเขาว่า การพิจารณาเห็นเนื่อง ๆ ว่า ทุกข์ได ๆ ที่เกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้น ย่อมเกิดขึ้น เพราะเวทนาเป็นปัจจัย นี้เป็นอย่างที่ ๑ การพิจารณาเห็นเนื่อง ๆ ว่า เพราะความ จางคลายดับไปโดยไม่เหลือแห่งเวทนานั้นเอง ทุกข์จึงไม่เกิด นี้เป็นอย่างที่ ๒ ภิกขุทั้งหลาย ภิกขุผู้พิจารณาเห็นเนื่อง ๆ ชีวธรรมอันเป็นธรรม ๒ อย่างโดยชอบอย่างนี้ ... พึงหวังผล

ได้ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปัทิสฺಥิอยู่ ก็จะเป็นอนาคตวี.

ภิกษุทั้งหลาย ... ถ้าเขามาต่อไปอีกว่า พึงมีอย่างไรเล่า ให้ตอบเขาว่า การพิจารณาเห็นเนื่องๆ ว่า ทุกข์ได้ฯ ที่เกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้น ย่อมเกิดขึ้น เพราะตัณหาเป็นปัจจัย นี้เป็นอย่างที่ ๑ การพิจารณาเห็นเนื่องๆ ว่า เพราะความ จางคลายดับไปโดยไม่เหลือแห่งตัณหาแล้ว ทุกข์จึงไม่เกิด นี้เป็นอย่างที่ ๒ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นเนื่องๆ ชีวธรรมอันเป็นธรรม ๒ อย่างโดยชอบอย่างนี้ ... พึงหวังผล ได้ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปัทิสฺಥิอยู่ ก็จะเป็นอนาคตวี.

ภิกษุทั้งหลาย ... ถ้าเขามาต่อไปอีกว่า พึงมีอย่างไรเล่า ให้ตอบเขาว่า การพิจารณาเห็นเนื่องๆ ว่า ทุกข์ได้ฯ ที่เกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้น ย่อมเกิดขึ้น เพราะอุปทานเป็นปัจจัย นี้เป็นอย่างที่ ๑ การพิจารณาเห็นเนื่องๆ ว่า เพราะความจาง คลายดับไปโดยไม่เหลือแห่งอุปทานนั้นเอง ทุกข์จึงไม่เกิด นี้เป็นอย่างที่ ๒ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นเนื่องๆ ชีวธรรมอันเป็นธรรม ๒ อย่างโดยชอบอย่างนี้ ... พึงหวังผล

ได้ ๒ อย่าง อย่างโดยอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอปاتิเหลืออยู่ ก็จะเป็นอนาคตมี.

ภิกษุทั้งหลาย ... ถ้าเขามาต่อไปอีกว่า พึงมีอย่างไรเล่า ให้ตอบเขาว่า การพิจารณาเห็นเนื่อง ๆ ว่า ทุกข์ได ๆ ที่เกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้น ย่อมเกิดขึ้น เพราะความริเริ่มเป็นปัจจัย (อารมณปจจัยอาทิ) นี้เป็นอย่างที่ ๑ การพิจารณาเห็นเนื่อง ๆ ว่า เพราะความจางคลายดับไปโดยไม่เหลือแห่งความริเริ่ม นั่นเอง ทุกข์จึงไม่เกิด นี้เป็นอย่างที่ ๒ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นเนื่อง ๆ ซึ่งธรรมอันเป็นธรรม ๒ อย่าง โดยชอบอย่างนี้ ... พึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่างโดยอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอปاتิเหลืออยู่ ก็จะเป็นอนาคตมี.

ภิกษุทั้งหลาย ... ถ้าเขามาต่อไปอีกว่า พึงมีอย่างไรเล่า ให้ตอบเขาว่า การพิจารณาเห็นเนื่อง ๆ ว่า ทุกข์ได ๆ ที่เกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้น ย่อมเกิดขึ้น เพราะอาหารเป็นปัจจัย นี้เป็นอย่างที่ ๑ การพิจารณาเห็นเนื่อง ๆ ว่า เพราะความจางคลายดับไปโดยไม่เหลือแห่งอาหารทั้งหมดนั่นเอง ทุกข์จึงไม่เกิด นี้เป็นอย่างที่ ๒ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นเนื่อง ๆ ซึ่งธรรมอันเป็นธรรม ๒ อย่างโดย

ชอบอย่างนี้ ... พึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปattiเหลืออยู่ ก็จะเป็นอนาคตมี.

กิกษุทั้งหลาย ... ถ้าเขามาต่อไปอีกว่า พึงมีอย่างไรเล่า ให้ตอบเขาว่า การพิจารณาเห็นเนื่องๆ ว่า ทุกข์ได้ๆ ที่เกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้น ย่อมเกิดขึ้น เพราะความหวั่นไหวเป็นปัจจัย (อิฐชิตปุจจाति) นี้เป็นอย่างที่ ๑ การพิจารณาเห็นเนื่องๆ ว่า เพราะความจงคล้ายดับไปโดยไม่เหลือแห่งความหวั่นไหวทั้งหลายนั่นเอง ทุกข์จึงไม่เกิด นี้เป็นอย่างที่ ๒ กิกษุทั้งหลาย กิกษุผู้พิจารณาเห็นเนื่องๆ ซึ่งธรรมอันเป็นธรรม ๒ อย่าง โดยชอบอย่างนี้ ... พึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปattiเหลืออยู่ ก็จะเป็นอนาคตมี.

(สำหรับพระสูตรนี้มีเนื้อหาค่อนข้างยาว จึงได้นำมาใส่ไว้บางส่วน ผู้สนใจพึงตามอ่านเนื้อความเต็มได้จากที่มากของพระสูตร. - คณะผู้ร่วบรวม)

ผลของการพิจารณาเห็นสั่งขาร โดยความไม่เที่ยง

๙๗

- บานดี ฉกุก. อ. ๒๒/๔๙๑/๗๖๙.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นสั่งขารได ๆ (กลุจิ สุขาร) โดยความเป็นของเที่ยง จักเป็นผู้ประกอบด้วย ขันติที่สมควร (อนุโลมิคาย ขนดิยา) ข้อนี้ย่อมไม่เป็นฐานะที่จะ มีได เธอไม่ประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จักก้าวลงสู่ สัมมตตนิยาม^๑ ข้อนี้ย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได เมื่อไม่ก้าวลง สู่สัมมตตนิยามแล้ว จักระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล สถาภาคามิผล อนาคตามิผล หรืออรหันต์ (โสดาปตุติผล วา สถาภาคามิผล วา อนาคตามิผล วา อรหตุต วา) ข้อนี้ย่อมไม่เป็น ฐานะที่จะมีได.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นสั่งขารทั้งปวง (สพพสุขาเร) โดยความเป็นของไม่เที่ยง จักเป็นผู้ประกอบด้วย ขันติที่สมควร ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได เธอประกอบด้วย ขันติที่สมควรแล้ว จักก้าวลงสู่สัมมตตนิยาม ข้อนี้ย่อมเป็น ฐานะที่จะมีได เมื่อ ก้าวลงสู่สัมมตตนิยามแล้ว จักระทำให้ แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล สถาภาคามิผล อนาคตามิผล หรืออรหันต์ ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได.

๑. สัมมตตนิยาม หมายถึง ระบบแห่งความถูกต้อง - คณะผู้รู้บรรลุม

ผลของการพิจารณาเห็นสั่งหาร โดยความเป็นทุกข์

๙๔

- บาลี ฉบับ อ. ไชย/๔๗๒/๓๗๐.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นสั่งหารได ๆ โดยความเป็นสุข จักเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนี้ย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได เเรอไม่ประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จักก้าวลงสู่สัมมัตตนิยาม ข้อนี้ย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได เมื่อไม่ก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามแล้ว จักระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล อกหัวคามิผล อนาคตมิผล หรืออรหันต์ ข้อนี้ย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นสั่งหารทั้งปวงโดยความเป็นทุกข์ จักเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได เเรอประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จักก้าวลงสู่สัมมัตตนิยาม ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได เมื่อ ก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามแล้ว จักระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล อกหัวคามิผล อนาคตมิผล หรืออรหันต์ ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได.

ผลของการพิจารณาเห็นธรรม โดยความเป็นอนัตตา

๙๙

- ปาติ ฉกุก. อ. ๒๒/๔๗๙/๓๗๑.

ภิกขุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นธรรมได ๆ โดยความเป็นอัตตา จักเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนั้นย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ เธอไม่ประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จักก้าวลงสู่สัมมาตตนิยาม ข้อนั้นย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อไม่ก้าวลงสู่สัมมาตตนิยามแล้ว จักระทำให้แจ้งชีงโสดาปัตติผล สกทาคามิผล อนาคตมิผล หรืออรหันต์ ข้อนั้นย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได้.

ภิกขุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นธรรมทั้งปวงโดยความเป็นอนัตตา จักเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนั้นย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ เธอประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จักก้าวลงสู่สัมมาตตนิยาม ข้อนั้นย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ เมื่อก้าวลงสู่สัมมาตตนิยามแล้ว จักระทำให้แจ้งชีงโสดาปัตติผล สกทาคามิผล อนาคตมิผล หรืออรหันต์ ข้อนั้นย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้.

ผลของการพิจารณาเห็นนิพพาน

โดยความเป็นสุข

๑๐๐

- บาลี ฉบับ กบก. 年第 ๔๗๙/๓๘/๒๕๖๒

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นนิพพานโดยความเป็นทุกข์ จักเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนี้ย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ เเรอไม่ประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จักก้าวลงสู่สัมมัตตนิยาม ข้อนี้ย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได เมื่อก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามแล้ว จักระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล สกทาคามิผล อนาคตมิผล หรืออรหันต์ ข้อนี้ย่อมไม่เป็นฐานะที่จะมีได.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นนิพพานโดยความเป็นสุข จักเป็นผู้ประกอบด้วยขันติที่สมควร ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได เเรอประกอบด้วยขันติที่สมควรแล้ว จักก้าวลงสู่สัมมัตตนิยาม ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได เมื่อก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามแล้ว จักระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล สกทาคามิผล อนาคตมิผล หรืออรหันต์ ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได.

ผลของการเจริญอนิจจสัญญา

๑๐๑

-บาลี ขุนร. ส. ๑๗/๑๘๙/๒๖๓.

ภิกษุทั้งหลาย อนิจจสัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมครอบจำการราคະได้ทั้งหมด ย่อมครอบจำรูปราคະได้ทั้งหมด ย่อมครอบจำภาราคະได้ทั้งหมด ย่อมครอบจำวิชชาได้ทั้งหมด ย่อมถอนขึ้นชื่อสัมมานะได้ทั้งหมด ภิกษุทั้งหลาย ในสรಥสมัย (ถูใบไม้ร่วง) ชានาเมื่อไถนาด้วยไถคันใหญ่ ย่อมไถทำลายความลึบต่อแห่งรากทุกชนิด แม้จันได อนิจจสัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมครอบจำการราคະได้ทั้งหมด (สพุพ. กามราค.) ย่อมครอบจำรูปราคະได้ทั้งหมด (สพุพ. รูปราค.) ย่อมครอบจำภาราคະได้ทั้งหมด (สพุพ. ภาราค.) ย่อมครอบจำวิชชาได้ทั้งหมด (สพุพ. อวิชช.) ย่อมถอนขึ้นชื่อสัมมานะได้ทั้งหมด (สพุพ. อสุമิมาນ) ก็จันนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุทั้งหลาย คนเกี่ยวหყामุนุกรະต่าย เกี่ยวหყा�มุนุกรະต่ายแล้ว จับปลาย เขย่า ฟัด สลัดออก แม้จันได อนิจจสัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ... ย่อมถอนขึ้นชื่อสัมมานะได้ทั้งหมด ก็จันนั้นเหมือนกัน.

๑. ข้อสังเกต พระองค์ทรงยกอัสมิมาন์ต่อจากวิชชา ให้ถูกเทียนเคียงเรื่อง ความไม่มั่นหมายใน ขันธ์, ชาติ, อายุตน และนิพพาน ใน -บาลี ม. ๑๒/๑/๒. และ -บาลี สพ. ส. ๑๘/๒๖/๓๓. -คณะผู้รู้บรรลุ

กิกชุ่ทั้งหลาย เมื่อพวงมะม่วงขาดจากข้าว ในมะม่วงเหล่านั้น มะม่วงเหล่าใดเนื่องด้วยข้าว มะม่วงเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมเป็นของหลุดไปตามข้าวมะม่วงนั้น แม้จันได อนิจสัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ... ย่อมตอนขึ้นชี้งอัสมิมานะ ได้ทั้งหมด ก็จันนั้นเหมือนกัน.

กิกชุ่ทั้งหลาย กลอนได ๆ แห่งเรือนยอด กลอนทั้งหมดนั้นไปสู่ยอด (กูภุคมา) น้อมไปสู่ยอด (กูภันบนา) ประชุมลงสู่ยอด (กูภลไมสารณา) ยอดเรือน ชนทั้งหลายกล่าวว่า เลิศกว่ากลอนเหล่านั้น แม้จันได อนิจสัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ... ย่อมตอนขึ้นชี้งอัสมิมานะได้ทั้งหมด ก็จันนั้นเหมือนกัน.

กิกชุ่ทั้งหลาย ไม่มีกลินที่รากได ๆ ไม่กะลำพัก^๑ ชนทั้งหลายกล่าวว่าเลิศกว่าไม่มีกลินที่รากเหล่านั้น แม้จันได อนิจสัญญา อันเจริญแล้ว ... ก็จันนั้นเหมือนกัน.

กิกชุ่ทั้งหลาย ไม่มีกลินที่แก่นได ๆ จันทน์แดง ชนทั้งหลายกล่าวว่าเลิศกว่าไม่มีกลินที่แก่นเหล่านั้น แม้จันได อนิจสัญญา อันเจริญแล้ว ... ก็จันนั้นเหมือนกัน.

---

๑. กะลำพัก มีเชื้อเรียกอีกอย่างว่า สลัดได. - คณะผู้ร่วบรวม

ภิกขุทั้งหลาย ไม่มีกลิ่นที่ดอกได ๆ มะลิ ชนทั้งหลาย กล่าวว่าเลิศกว่าไม่มีกลิ่นที่ดอกเหล่านั้น แม้ฉันได อนิจลัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ... ย่อมถอนขึ้นชื่อสัมมานะ ได้ทั้งหมด ก็ฉันนั้นเหมือนกัน.

ภิกขุทั้งหลาย พระราษฎร์ผู้น้อยได ๆ ทั้งหมดนั้น ย่อม เป็นผู้เด็ดไปตาม (คล้ายตาม) พระเจ้าจักรพรรดิ พระเจ้า จักรพรรดิ ชนทั้งหลายกล่าวว่าเลิศกว่าพระราษฎร์ผู้น้อยเหล่านั้น แม้ฉันได อนิจลัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ... ย่อมถอนขึ้นชื่อสัมมานะได้ทั้งหมด ก็ฉันนั้นเหมือนกัน.

ภิกขุทั้งหลาย แสงดาวทั้งหลาย ชนิดใดชนิดหนึ่ง แสงดาวทั้งหมดนั้นไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งแสงพระจันทร์ แสงพระจันทร์ ชนทั้งหลายกล่าวว่า เลิศกว่าแสงดาวเหล่านั้น แม้ฉันได อนิจลัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ... ย่อมถอนขึ้นชื่อสัมมานะ ได้ทั้งหมด ก็ฉันนั้นเหมือนกัน.

ภิกขุทั้งหลาย ในสรหสมัย ห้องฟ้าบริสุทธิ์ ปราสาจาก เมฆ พระอาทิตย์ขึ้นไปสู่ห้องฟ้า ย่อมส่องแสงและแผดแสง ไฟโอล์ฟ กำจัดความมืดอันอยู่ในอากาศทั่วไปแม้ฉันได อนิจลัญญา อันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมครอบงำ การราคะได้ทั้งหมด ย่อมครอบงำรูปราคะได้ทั้งหมด ย่อม ครอบงำวราคะได้ทั้งหมด ย่อมครอบงำอวิชชาได้ทั้งหมด ย่อมถอนขึ้นชื่อสัมมานะ ได้ทั้งหมด ก็ฉันนั้นเหมือนกัน.

กิกษุทั้งหลาย ก้อนใจสัญญา อันเจริญแล้วอย่างไร
กระทำให้มากแล้วอย่างไร จึงครอบกำกරากะได้ทั้งหมด
ครอบจำกประภาคนะได้ทั้งหมด ครอบจำกภราคนะได้ทั้งหมด
ครอบจำกวิชาชາได้ทั้งหมด ถอนขึ้นซึ่งอัสมีมานะได้ทั้งหมด
อนิจสัญญา อันเจริญแล้วอย่างนี้ กระทำให้มากแล้วอย่างนี้ว่า

รูปเป็นอย่างนี้ ความเกิดขึ้นแห่งรูปเป็นอย่างนี้
ความตั้งอยู่ไม่ได้ (อตุถุคโน) แห่งรูปเป็นอย่างนี้

เวทนาเป็นอย่างนี้ ความเกิดขึ้นแห่งเวทนาเป็นอย่างนี้
ความตั้งอยู่ไม่ได้แห่งเวทนาเป็นอย่างนี้

สัญญาเป็นอย่างนี้ ความเกิดขึ้นแห่งสัญญาเป็นอย่างนี้
ความตั้งอยู่ไม่ได้แห่งสัญญาเป็นอย่างนี้

สังขารเป็นอย่างนี้ ความเกิดขึ้นแห่งสังขารเป็นอย่างนี้
ความตั้งอยู่ไม่ได้แห่งสังขารเป็นอย่างนี้

วิญญาณเป็นอย่างนี้ ความเกิดขึ้นแห่งวิญญาณเป็น
อย่างนี้ ความตั้งอยู่ไม่ได้แห่งวิญญาณเป็นอย่างนี้.

กิกษุทั้งหลาย อนิจสัญญา อันเจริญแล้ว กระทำ
ให้มากแล้วอย่างนี้แล ย่อมครอบจำกภราคนะได้ทั้งหมด
ย่อมครอบจำกประภาคนะได้ทั้งหมด ย่อมครอบจำกภราคนะได้ทั้งหมด
ย่อมครอบจำกวิชาชາได้ทั้งหมด ย่อมถอนขึ้นซึ่งอัสมีมานะ
ได้ทั้งหมด.

การเห็นเพื่อละสัญญาณ

๑๐๗

-ปาลี สพ. ๓๔/๓๙/๔๗.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อรู้อยู่อย่างไร เห็นอยู่อย่างไร จึงจะ
ละสัญญาณได้.

ภิกขุ เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งรูปทั้งหลาย ...
เที่ยง ย่อมละสัญญาณได้.

เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งรูปทั้งหลาย ... .

เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งจักษุวิญญาณ ... .

เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งจักษุสัมผัส ... .

เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งสุขเวทนา ทุกเวทนา หรือ
อทุกชนสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย โดย
ความเป็นของไม่เที่ยง ย่อมละสัญญาณได้.

ภิกขุ เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งหู ... ซึ่งเสียงทั้งหลาย
... ซึ่งโสตวิญญาณ ... ซึ่งโสตสัมผัส ... ซึ่งสุขเวทนา ทุกเวทนา
หรืออทุกชนสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะโสตสัมผัสเป็นปัจจัย
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ย่อมละสัญญาณได้.

ภิกขุ เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งจมูก ... ซึ่งกลิ่นทั้งหลาย
... ซึ่งมานวิญญาณ ... ซึ่งมานสัมผัส ... ซึ่งสุขเวทนา ทุกเวทนา
หรืออทุกชนสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะมานสัมผัสเป็นปัจจัย
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ย่อมละสัญญาณได้.

กิกชុ เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ชี้งlin ... ชีงรsthั้งหลาย ... ชีงชิวหาวិញ្ញាល ... ចិងចិវាតាសំដែ ... ចិងសុខវេទនា កុកវេទនា វីរូបុគមន៍សុខវេទនា ពីកើតឡើនពេរាជិវាតាសំដែបានជាប័ណ្ណ ដូចការមានជាប័ណ្ណ យុទ្ធសាស្ត្រលើកដែលបានបង្កើតឡើង។

កិកមុ ដើរូបុគមន៍ ដើរូបុគមន៍ការិយាយ ... ចិងពេភ្តិធម៌ ពេភ្តិធម៌ ... ចិងការិយាយិញ្ញាល ... ចិងការិយាយសំដែ ... ចិងសុខវេទនា កុកវេទនា វីរូបុគមន៍សុខវេទនា ពីកើតឡើនពេរាជិវាផាសំដែបានជាប័ណ្ណ ដូចការមានជាប័ណ្ណ យុទ្ធសាស្ត្រលើកដែលបានបង្កើតឡើង។

កិកមុ ដើរូបុគមន៍ ដើរូបុគមន៍កិច្ចិក ... ចិងទរមពេភ្តិធម៌ ... ចិងនិវិញ្ញាល ... ចិងនិវិញ្ញាលសំដែ ... ចិងសុខវេទនា កុកវេទនា វីរូបុគមន៍សុខវេទនា ពីកើតឡើនពេរាជមនុសំដែបានជាប័ណ្ណ ដូចការមានជាប័ណ្ណ យុទ្ធសាស្ត្រលើកដែលបានបង្កើតឡើង។

កិកមុ ដើរូបុគមន៍យោងន័ែ ដើរូបុគមន៍យោងន័ែ យុទ្ធសាស្ត្រលើកដែលបានបង្កើតឡើង។

การเห็นเพื่อเพิกถอนสัญญาณ

๑๐๓

- บล๊อก ๗๖. ต. ๑๙/๓๔/๔๔.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อรู้อยู่อย่างไร เห็นอยู่อย่างไร สัญญาณนี้ จึงถึงความเพิกถอน.

ภิกษุ เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ชั่งตา โดยความเป็นอนัตตา สัญญาณนี้จึงถึงความเพิกถอน.

เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ชั่งรูปทั้งหลาย ....

เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ชั่งจักษุวิญญาณ ....

เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ชั่งจักษุสัมผัส ....

เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ชั่งสุขเวทนา ทุกเวทนา หรือ อทุกชั่งสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็นอนัตตา สัญญาณนี้จึงถึงความเพิกถอน.

ภิกษุ เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ชั่งหู ... ชั่งเสียงทั้งหลาย ... ชั่งโสตวิญญาณ ... ชั่งโสตสัมผัส ... ชั่งสุขเวทนา ทุกเวทนา หรืออทุกชั่งสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะโสตสัมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็นอนัตตา สัญญาณนี้จึงถึงความเพิกถอน.

ภิกษุ เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ชั่งจมูก ... ชั่งกลิ่นทั้งหลาย ... ชั่งมานวิญญาณ ... ชั่งมานสัมผัส ... ชั่งสุขเวทนา ทุกเวทนา หรืออทุกชั่งสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะมานสัมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็นอนัตตา สัญญาณนี้จึงถึงความเพิกถอน.

กิกชุ เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งลืน ... ซึ่งรสทั้งหลาย ... ซึ่งชีวาวิญญาณ ... ซึ่งชีวามสัมผัส ... ซึ่งสุขเวทนา ทุกเวทนา หรืออทุกสมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะชีวาม-สัมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็นอนัตตา สัญญาณนี้จึงถึงความเพิกถอน.

กิกชุ เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งกาย ... ซึ่งโพภรรักษพะ ทั้งหลาย ... ซึ่งกายวิญญาณ ... ซึ่งกายสัมผัส ... ซึ่งสุขเวทนา ทุกเวทนา หรืออทุกสมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะกายสัมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็นอนัตตา สัญญาณนี้จึงถึงความเพิกถอน.

กิกชุ เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งใจ ... ซึ่งธรรมทั้งหลาย ... ซึ่งมโนวิญญาณ ... ซึ่งมโนสัมผัส ... ซึ่งสุขเวทนา ทุกเวทนา หรืออทุกสมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็นอนัตตา สัญญาณนี้จึงถึงความเพิกถอน.

กิกชุ เมื่อรู้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้แล สัญญาณนี้ จึงถึงความเพิกถอน.

[จากพระสูตรที่พับตอนนี้ ในหน้า ๒๙๖ และหน้า ๒๙๘ มีการเห็น ๒ แบบ คือ เห็นโดยความเป็นของไม่เที่ยง และเห็นโดยความเป็นอนัตตา

การเห็นโดยความเป็นของไม่เที่ยง ให้ผล ๔ แบบ คือ ย่อมละ อวิชาได้ วิชาวย่อມเกิดขึ้น, ย่อມละสัญญาณได้ (สัญญาณ ปหិយនុត្តិ), ย่อມละอาสวะได้, ย่อມละอนุสัยได้

ส่วนการเห็นโดยความเป็นอนัตตา ให้ผล ๗ แบบ คือ สัญญาณ จึงถึงความเพิกถอน (สัญญาณ สมุคหมาย គុចានុត្តិ), อาสวะ จึงถึงความเพิกถอน, อนุสัย จึงถึงความเพิกถอน - គណៈជ្រើររាយ]

ธรรมโดยย่อ เพื่อการหลุดพัน (นัยที่ ๑) | ๑๐๔

- ปาลี ขันธ. ๓๗/๒๒๙/๗๖๔.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอโอกาส ขอพระผู้มีพระภาค
โปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์โดยย่อ ซึ่งเมื่อข้าพระองค์ได้ฟังแล้วจะ
เป็นผู้หลักของผู้เดียว เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวอยู่แน่.

อานนท์ เธอจะสำคัญความข้อนี้ ว่าอย่างไร รูปเที่ยง
หรือไม่เที่ยง.

ไม่เที่ยง พระเจ้าช้า.

สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า.

เป็นทุกข์ พระเจ้าช้า.

สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมชาติ
ควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั้นของเรา นั้นเป็นเรา
นั้นเป็นตัวตนของเรา ดังนี้.

ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าช้า.

อานนท์ เพราะเหตุนั้น ในเรื่องนี้ รูปอย่างได้อย่างหนึ่ง
ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต หรือปัจจุบันก็ตาม อันมีอยู่ในภายใน
หรือภายนอกก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม เลาหรือประณีต
ก็ตาม มีในที่ไกลหรือในที่ใกล้ก็ตาม รูปทั้งหมดนั้น เออพึง

เห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรานั่นไม่ใช่เป็นเรานั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา.

(ในกรณีแห่งเวทนา สัญญา สังหาร วิญญาณ ก็มีการตรัสสาม และการทูลตอบ ซึ่งได้ตรัสอย่างเดียวกันทุกตัวอักษร กับในกรณีแห่งรูป ต่างกันแต่เพียงชื่อแห่งขันธ์แต่ละขันธ์เท่านั้น).

อานนท์ อริยสาวกผู้ได้สัตบแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม่ในรูป แม่ในเวทนา แม่ในสัญญา แม่ในสังหาร แม่ในวิญญาณ เมื่อบีโภหน่าย ย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนด ย่อมหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหงั่งรู้ว่าหลุดพ้นแล้ว เออย่อรู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจารย์อยู่จุบแล้ว กิจที่ควรทำ ได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี.

ธรรมโดยย่อ เพื่อการหลุดพัน (นัยที่ ๒) | ๑๐๕

- บาลี อ. ช. ๒๔/๘๗/๔๙.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ความเป็นไปแห่งอันตรายแก่ชีวิตของพระผู้มีพระภาคก็ตี ความเป็นไปแห่งอันตรายแก่ชีวิตของข้าพระองค์ก็ตี รู้ได้ยากแล ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ ขอพระสุคตโปรดแสดงธรรมเพื่อประโยชน์เกือกุล เพื่อความสุข แก่ข้าพระองค์สื้นがらนานาภิเษด.

พาหิยะ เพาะเหตุนั้นแล เออพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เมื่อเห็นแล้ว สักว่าเห็น (ทิภูเร ทิภูรนตุต ภวิสุสติ) เมื่อฟังแล้ว สักว่าฟัง (สุเต สุตਮตุต ภวิสุสติ) เมื่อรู้สึกแล้ว สักว่ารู้สึก (มุเต มุตมตุต ภวิสุสติ) เมื่อรู้แจ้งแล้ว สักว่ารู้แจ้ง (วิญญาเต วิญญาตมตุต ภวิสุสติ) พาหิยะ เออพึงศึกษาอย่างนี้แล.

พาหิยะ ในกาลใด เมื่อเอเห็นจักเป็นเพียง สักว่าเห็น เมื่อฟังจักเป็นเพียงสักว่าฟัง เมื่อรู้สึกจักเป็นเพียงสักว่ารู้สึก เมื่อรู้แจ้งจักเป็นเพียงสักว่ารู้แจ้ง ในกาลนั้น เออยู่มไม่มี.

ในกาลใด เอไม่มี เออกไม่ปราภูในโลกนี้ ไม่ปราภูในโลกอื่น ไม่ปราภูในระหว่างแห่งโลกทั้งสอง นั่นแหละ คือที่สุดแห่งทุกชี.

ข้อปฏิบัติเพื่อบรรลุมรรคผล ของคนเจ็บไข้

๑๐๖

- บาลี บัญจก. อ. ๒๒๙/๑๖๐/๑๗๑.

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าธรรม ๕ ประการ ไม่เว้นห่างไปเสีย
จากคนเจ็บไข้ทุพพลภาพคนใด เเรอนั้นพึงหวังผลข้อนี้ คือ
จักทำให้แจ้งชีวิโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาศามิได้
 เพราะอาศามาสั่งหงายลิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเงย ในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่ได้ต่อการไม่นานเลย ธรรม ๕ ประการเป็นอย่างไร
คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

- (๑) พิจารณาเห็นความไม่งำนในกาย
- (๒) มีความสำคัญว่าเป็นของปฏิญญาในอาหาร
- (๓) มีความสำคัญว่าโลกทั้งปวงไม่มีอะไรที่น่ายินดี
- (๔) พิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในสังหารทั้งปวง
- (๕) มีรรณสัญญาอันตั้งไว้ดีแล้วในภายใต้

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการเหล่านี้ ไม่เว้นห่าง
ไปเสียจากคนเจ็บไข้ทุพพลภาพคนใด เเรอนั้นพึงหวังผลข้อนี้
คือ จักทำให้แจ้งชีวิโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาศามิได้
 เพราะอาศามาสั่งหงายลิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเงยในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่ได้ต่อการไม่นานเลย.

เจริญกายคตاستि เป็นไปเพื่อปัญญา

๑๐๗

- บก. เอก. อ. ๒๐/๔๔/๒๒๔.

ภิกขุทั้งหลาย กายคตاستิอันผู้ได้ผู้หนึ่งเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว กุศลธรรมอย่างโดยย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นไปในส่วนวิชา ย่อมหยั่งลงในกายในของผู้นั้น เปรียบเหมือนมหาสมุทรอันผู้ได้ผู้หนึ่งถูกต้องด้วยใจแล้วแม่น้ำน้อยสายใดสายหนึ่งซึ่งไหลไปสู่สมุทร ย่อมหยั่งลงในกายในของผู้นั้น จะนั้น.

ภิกขุทั้งหลาย เมื่อธรรมข้อหนึ่งอันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสัมมาทิญญา เป็นไปเพื่อประโยชน์ใหญ่ เป็นไปเพื่อความเกงามจากโโยคะใหญ่ เป็นไปเพื่อสติและสัมปชัญญะ เป็นไปเพื่อได้ญาณทั้สันะ เป็นไปเพื่ออุย়েเป็นสุขในปัจจุบัน เป็นไปเพื่อทำให้แจ้งซึ่งผลคือวิชาและวิมุตติ ธรรมข้อหนึ่งคืออะไร คือ กายคตاستि.

ภิกขุทั้งหลาย เมื่อธรรมข้อหนึ่งอันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว แม้กายก็สงบ (กายปี ปสุสมุกติ) แม้จิตก็สงบ (จิตปี ปสุสมุกติ) แม้วิตกิจารก็สงบ (วิตกุจารปี วูปสมมุตติ) ธรรมที่เป็นไปในส่วนแห่งวิชาแม่ทั้งสิ้น ก็ถึงความเจริญ บริบูรณ์ ธรรมข้อหนึ่งคืออะไร คือ กายคตاستि.

กิกษุทั้งหลาย เมื่อธรรมข้อหนึ่งอันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ย่อมไม่เกิดขึ้นได้เลย และอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมละเลียได้ ธรรมข้อหนึ่งคืออะไร คือ กายคตاستि.

กิกษุทั้งหลาย เมื่อธรรมข้อหนึ่งอันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว กฎธรรมที่ยังไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้น และกฎธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญไฟบุญยิ่ง ธรรมข้อหนึ่งคืออะไร คือ กายคตاستि.

กิกษุทั้งหลาย เมื่อธรรมข้อหนึ่งอันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมละอวิชาเสียได้ วิชาวย่อมเกิดขึ้น ย่อมละอัสมิมานะเสียได้ อนุสัยย่อมถึงความเพิกถอน ย่อมละสังโยชน์เสียได้ ธรรมข้อหนึ่งคืออะไร คือ กายคตاستि.

กิกษุทั้งหลาย เมื่อธรรมข้อหนึ่งอันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความแตกฉานแห่งปัญญา ย่อมเป็นไปเพื่ออนุปาทานปรินิพพาน ธรรมข้อหนึ่งคืออะไร คือ กายคตاستि.

กิกษุทั้งหลาย เมื่อธรรมข้อหนึ่งอันเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีการແแทกลอดธาตุมากหลาย ย่อมมีการແแทกลอดธาตุต่าง ๆ ย่อมมีความแตกฉานในธาตุมากหลาย ธรรมข้อหนึ่งคืออะไร คือ กายคตاستि.

ภิกขุทั้งหลาย เมื่อธรรมข้อหนึ่งอันเจริญแล้ว กระทำ
ให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อ

ได้ปัญญา (ปัญญาปฏิลักษณ) ...

ปัญญาเจริญ (ปัญญาวุธุติ) ...

ปัญญามั่งคั่ง (ปัญญาเรปุลล) ...

ปัญญาใหญ่ (มหาปัญญา) ...

ปัญญาแน่น (ปุกุปัญญา) ...

ปัญญาไฟบูลย์ (วิปุลปัญญา) ...

ปัญญาลีกชีง (คุณภารปัญญา) ...

ปัญญาสามารถยิ่ง (อสมดุณปัญญา) ...

ปัญญาเสมีอนแห่นдин (กฎปัญญา) ...

ปัญญามาก (ปัญญาพาหุล่า) ...

ปัญญาว่องไว (สีขปัญญา) ...

ปัญญาเร็ว (ลหุปัญญา) ...

ปัญญาร่าเริง (หาสปัญญา) ...

ปัญญาเล่น (ชวนปัญญา) ...

ปัญญاقตาม (ติกุขปัญญา) ...

ปัญญาเจาะแทงกิเลส (นิพุเพอิกปัญญา)

ธรรมข้อหนึ่งคืออะไร คือ กายคตاستि.

ละเออนุสัย ๓ ได้ เพราะละเวทนาก็ได้ | ๑๐๔

- บานี สา. ต. ๑๙/๒๕๔๗/๓๖๓.

กิกษุทั้งหลาย เวทนา ๓ เหล่านี้ เวทนา ๓ เป็นอย่างไร คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา.

กิกษุทั้งหลาย เออทั้งหลายพึงลงราศานุสัยในสุขเวทนา พึงลงปฏิมาณนุสัยในทุกขเวทนา พึงลงอวิชชานนุสัยในอทุกขมสุขเวทนา เพราะเหตุที่กิกษุลงราศานุสัยในสุขเวทนา ลงปฏิมาณนุสัยในทุกขเวทนา ลงอวิชชานนุสัยในอทุกขมสุขเวทนา กิกษุนี้เราเรียกว่า เป็นผู้ไม่มีราศานุสัย มีความเห็นชอบ ตัดตัณหาได้เด็ดขาด เพิกถอนสังโยชน์ได้แล้ว ได้กระทำที่สุดแห่งทุกข์แล้ว เพราะลงมานะได้โดยชอบ.

จะอนุสัย ๓ ได้ เพราะจะเวทนาได้ | ๑๐๙

-บากี อุปาริ. ม. ๑๔/๔๑๔/๖๒๓.

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยตาด้วย รูปทั้งหลายด้วย จึงเกิดจักษุวิญญาณ การประจำพร้อมแห่งธรรม ๓ ประการ นั่นคือ ผัสสะ เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา อันเป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เป็นอทุกข์มสุข^๑บ้าง (อุปปชุติ เวทยิต สุข วา ทุกข์ วา อทุกข์มสุข วา).

พระอาศัยหูด้วย เสียงทั้งหลายด้วย จึงเกิด โสตวิญญาณ การประจำพร้อมแห่งธรรม ๓ ประการ นั่นคือ ผัสสะ เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา อันเป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เป็นอทุกข์มสุขบ้าง.

พระอาศัยจมูกด้วย กลิ่นทั้งหลายด้วย จึงเกิด หวานวิญญาณ การประจำพร้อมแห่งธรรม ๓ ประการ นั่นคือ ผัสสะ เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา อันเป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เป็นอทุกข์มสุขบ้าง.

พระอาศัยลิ้นด้วย รสทั้งหลายด้วย จึงเกิด ชิหวิญญาณ การประจำพร้อมแห่งธรรม ๓ ประการ นั่นคือ ผัสสะ เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา อันเป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เป็นอทุกข์มสุขบ้าง.

๑. อทุกข์มสุข = ไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุข - คณะผู้รู้วารวม

เพราะอาศัยกายด้วย โภภูริพพห์ทั้งหลายด้วย จึงเกิดกายวิญญาณ การประจำบพร้อมแห่งธรรม ๓ ประการ นั่นคือ ผัสสะ เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา อันเป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เป็นอทุกข์สุขบ้าง.

เพราะอาศัยใจด้วย ธรรมทั้งหลายด้วย จึงเกิด มนโนวิญญาณ การประจำบพร้อมแห่งธรรม ๓ ประการ นั่นคือ ผัสสะ เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา อันเป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เป็นอทุกข์สุขบ้าง.

บุคคลนั้น เมื่อสุขเวทนา ถูกต้องอยู่ ย่อมเพลิดเพลิน พร้าสรรเสริญ 似บม้วเมอาอยู่ อนุสัยคือราคะ ย่อมนอนตาม แก่บุคคลนั้น (ตสส ราคานุสโย อนุเสติ).

เมื่อทุกขเวทนา ถูกต้องอยู่ เข้าย่อมเคร้าโศก ะทมใจ คร้ำครวญ ตือกร่าให้ ถึงความหลังเหลืออยู่ อนุสัยคือปฏิมะ ย่อมนอนตามแก่บุคคลนั้น (ตสส ปฏิภาنانุสโย อนุเสติ).

เมื่ออทุกข์สุขเวทนา ถูกต้องอยู่ เข้าย่อมไม่รู้ตาม เป็นจริงซึ่งเหตุเกิด (สมุทัย) ความตั้งอยู่ไม่ได้ (อตุณุคਮ) รสอร่อย (อสุสาท) โทษ (อาทีนา) อุบายเครื่องออกไปพัน (นิสุสรณ) ของเวทนานั้น อนุสัยคืออวิชชา ย่อมนอนตามแก่บุคคลนั้น (ตสส อวิชชานุสโย อนุเสติ).

บุคคลนั้นหนอ ยังละราคานุสัย อันเกิดจากสุขเวทนาไม่ได้
(สุขาย เวทนาย ราคานุสัย อบปปหาย)

ยังบรรเทาปฏิภาณสุสัย อันเกิดจากทุกขเวทนาไม่ได้
(ทุกขาย เวทนาย ปฏิภาณสุสัย อบปปฏิวิโนเหตุว่า)

ยังถอนอวิชชานุสัย อันเกิดจากอทุกขมสุขเวทนาไม่ได้
(อทุกขมสุขาย เวทนาย อวิชชานุสัย อสมูหนนิตว่า)

เมื่อยังละอวิชชาไม่ได้ และยังทำวิชาให้เกิดขึ้นไม่ได้แล้ว
(อวิชช อบปหาย วิชช อนุปปปาเหตุว่า)

เข้าจักทำที่สุดแห่งทุกข์ในทิภูธรรมนี้ได้นั้น
(ทิภูเจว ဓมเม ทุกขสุสัมฤกโภ ภวิสสตีติ)

ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จักมีได้
(เนต จาน วิชชติ).

การละเวทนा ๓

๑๑๐

- บาลี สถา. ๓. ๑๔/๒๕๖๗/๓๖๗

กิกขุทั้งหลาย เวทนा ๓ เหล่านี้ เวทนा ๓ เป็นอย่างไร คือ สุขเวทนा ทุกขเวทนा อทุกขสุขเวทนा.

กิกขุทั้งหลาย พึงเห็นสุขเวทนาโดยความเป็นทุกข์ พึงเห็นทุกขเวทนาโดยความเป็นลูกศร พึงเห็นอทุกขสุขเวทนาโดยความเป็นของไม่เที่ยง.

กิกขุทั้งหลาย เพราะเหตุที่กิกขุเห็นสุขเวทนาโดยความเป็นทุกข์ เห็นทุกขเวทนาโดยความเป็นลูกศรเห็นอทุกขสุขเวทนาโดยความเป็นของไม่เที่ยง กิกขุนี้เรากล่าวว่า มีความเห็นชอบ ตัดตัณหาได้เด็ดขาด เพิกถอนสัญญาณนี้ได้แล้ว ได้กระทำที่สุดแห่งทุกข์แล้ว เพราะฉะมานะได้โดยชอบ.

พุทธวัจน์ – หมวดธรรม

หมายเหตุ นอกจากพระสูตรที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้แล้ว พระศาสดายังได้ตรัสถึงสังโยชน์ และข้อปฏิบัติเพื่อการละสังโยชน์ และธรรมะที่เกี่ยวกับอริยบุคคลไว้อีกมาก ด้วยข้อจำกัดด้านความหมายของหนังสือ จึงได้รวมมาไว้เพียงบางส่วน ผู้สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จาก หนังสือพุทธawan-หมวดธรรม เล่ม ๑-๑๙ และจากพระไตรปิฎก.

ขอขอบน้อมแด่
ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ^๔
พระองค์นั้นด้วยเคียรเกล้า

ពកាគពន្លេវ

(สาวกตถาคต)
คณะกรรมการอิมมะ วัดนาป่าพง
(กลุ่มอาสาสมัครพุทธawan-หมวดธรรม)

หากมีความประสงค์รับสืบ พุทธawan เพื่อนำไปศึกษา
หรือนำไปแจกเป็นธรรมทาน สามารถแจ้งความจำนงและขอรับ

ได้ที่ พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตุโณโล

วัดนาป่าพง WATNAPAPONG

เลขที่ 29 หมู่ที่ 7 ตำบลบึงทองหลาง อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 12150

โทรศัพท์ 09 2526 1236, 09 9087 8986

29 Moo 7, Bueng Thong Lang, Lam Luk Ka, Pathumthani 12150, Thailand

- สนับสนุนการเผยแพร่พุทธawan ได้ที่
ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขา คลอง 10 (อัญเชิญ)
ชื่อบัญชี วัดนาป่าพง

เลขที่บัญชี 318-2-46175-6

หรือ

e-Donation วัดนาป่าพง

1. เปิดแอปฯ Mobile Banking
2. เลือกสแกน QR
3. ระบุจำนวนเงิน
4. กดยืนยันบริจาค

- กรณีโอนเงินจากต่างประเทศ ได้ที่

ธนาคารไทยพาณิชย์ (Siam Commercial Bank)

Account name : WATNAPAPONG

Account Number : 318-2-46175-6

SWIFT CODE : SICOTHBK

Bank Code : 0014

Branch Code : 0318

- ติดตามข่าวสารและข่าวประชาสัมพันธ์ พร้อมสื่อธรรมพุทธawan

พุทธawanเรียล
Buddhawajana Real

ติดต่อสอบถามได้ที่ พี่ดา ตัวแทนคณะศิษย์ 092-526-1236

ขอกราบขอบพระคุณแด่

พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โลสตุอิโน และคณะสงฆ์วัดนาป่าพง
ที่กรุณาให้คำปรึกษาในการจัดทำหนังสือเล่มนี้

ติดตามการเผยแพร่พระธรรมคำสอนตามหลักพุทธawan

โดย พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โลสตุอิโน ได้ที่

พุทธawanเรียล
Buddhawana Real

เว็บไซต์

- <http://www.watnapp.com> : หนังสือ และสื่อธรรมะ บนอินเทอร์เน็ต
- <http://media.watnapahpong.org> : ศูนย์บริการมัลติมีเดียวัดนาป่าพง
- <http://www.buddha-net.com> : เครื่องข่ายพุทธawan
- <http://etipitaka.com> : โปรแกรมตรวจหาและเทียบเคียงพุทธawan
- <http://www.watnapahpong.com> : เว็บไซต์วัดนาป่าพง
- <http://www.buddhakos.org> : มูลนิธิพุทธโฆษณา

ดาวน์โหลดโปรแกรมตรวจหาและเทียบเคียงพุทธawan (E-Tipitaka)

สำหรับคอมพิวเตอร์

- ระบบปฏิบัติการ Windows, Macintosh, Linux
<http://etipitaka.com/download>

สำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
ดาวน์โหลดได้ที่ Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธawan หรือ e-tipitaka
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธawan หรือ e-tipitaka

ดาวน์โหลดโปรแกรมพุทธawan (Buddhawana)

เฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
ดาวน์โหลดได้ที่ Google Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธawan หรือ buddhawana
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธawan หรือ buddhawana

ดาวน์โหลดโปรแกรมวิทยุวัดนาป่าพง (Watnapahpong Radio)

เฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
ดาวน์โหลดได้ที่ Google Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธawan หรือ วิทยุวัดนาป่าพง
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธawan หรือ วิทยุวัดนาป่าพง

วิทยุ

- คลื่น ส.ว.พ. FM ๙๗.๐ MHz ช่วงบ่าย

บรรณานุกรม

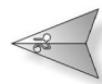
พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง

ร่วมสนับสนุนการจัดทำโดย

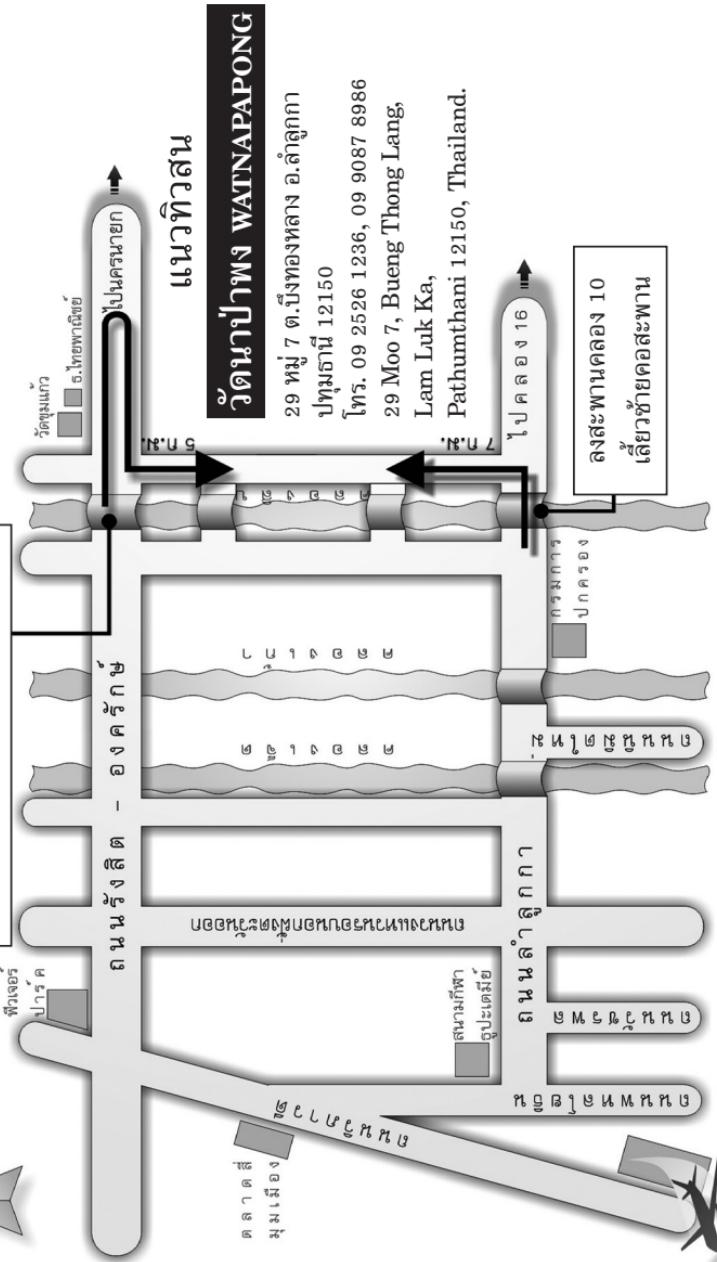
พุทธวจนภิกขุคีกฤหิมูลนิธิ
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามกระทำการใดๆ อันเป็นการชั่วร้ายต่อเด็ก ครอบครัว ชุมชน ศาสนา ความมั�ใจ ความสงบเรียบร้อยในสังคม ตามที่กฎหมายกำหนด
คณะกรรมการอัมมะ วัดนาป่าพงผู้สนับสนุนจากทั่วประเทศและทั่วโลก
คณะกรรมการอัมมะ วัดนาป่าพง (กลุ่มอาสาสมัครพุทธวจน-หมวดธรรม)
พุทธวจนสถาบันภาคกลาง
พุทธวจนสถาบันภาคเหนือ
พุทธวจนสถาบันภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
พุทธวจนสถาบันภาคตะวันออก
พุทธวจนสถาบันภาคใต้
พุทธวจนสถาบันภาคตะวันตก

ແຜນທີ່ວັດນາງພາງ

ລະສະພານຸ້າຄອນ 10 ໄປພູຖິ່ນແຮງມາ
ແລ້ວເລີຍວ່າຊ່າຍກ່ອນຂັ້ນສະພານ

ບໍາລັດ

ວັດນາງພາງ WATNAPAPONG

29 ພູນ້າ 7 ຕີເປັນພອງຫລາງ ອ.ສັງເກົມ
ບໍານຸດເຄີຍ 12150
ໂທ. 09 2526 1236, 09 9087 8986
29 Moo 7, Bueng Thong Lang,
Lam Luk Ka,
Pathumthani 12150, Thailand.

ລະສະພານຸ້າຄອນ 10
ເລີຍວ່າຊ່າຍຄອສະພານ

ສະນະເກົມ
ບໍານຸດ

๑๐

พระสูตรของความสำคัญ

ที่ชาวพุทธต้องศึกษา

แต่คำสอนจากพระพุทธเจ้า

เท่านั้น

ผ่านมา ๒,๕๐๐ กว่าปี

คำสอนทางพระพุทธศาสนาเกิดความหลากหลายมากขึ้น

มีสำนักต่างๆ มากมาย ซึ่งแต่ละแห่งก็มีความเห็นของตน

หมายความว่าไม่ได้ แม้จะกล่าวในเรื่องเดียวกัน

ทั้งนี้ไม่ใช่พระคำสอนของพระพุทธเจ้าไม่สมบูรณ์

แล้วเราควรเชื่อและปฏิบัติตามใคร ?

ลองพิจารณาหาคำตอบง่ายๆ ได้จาก ๑๐ พระสูตร

ซึ่งพระตถาคตทรงเตือนเอาไว้

แล้วตระสบอกวิธีป้องกันและแก้ไขเหตุเสื่อมแห่งธรรมเหล่านี้.

ขอเชิญมาตอบด้วยกันเถอะว่า ถึงเวลาแล้วหรือยัง ?

ที่พุทธบริษัทจะมีมาตรฐานเพียงหนึ่งเดียว คือ “พุทธawan” ธรรมวินัย

จากองค์พระสังฆบิດาวันวิญญาณพึงปฏิบัติและรู้ตามได้เฉพาะตน ดังนี้

๑. พระองค์ทรงสามารถทำหน้าที่เมื่อจะพูด ทุกถ้อยคำเจิงไม่ผิดพลาด

- ባኩር ሚ. ሙ. ፭፻/፪፪፭/፪፩፦

อัคคีเวสนะ! เราเน้นหรือ จำเดิมแต่เริ่มแสดง กระทั้งคำสุดท้ายแห่งการกล่าวเรื่องนั้นๆ ย้อมตั้งไว้ชั่งจิตในสามาธินนิมิตอันเป็นภาษาในโดยแท้ให้จิตดำรงอยู่ ให้จิตตั้งมั่นอยู่ กระทำให้มีจิตเป็นเอก ดังเช่นที่คนทึ้งหลายเคยได้ยินว่าเรากระทำอยู่เป็นประจำ ดังนี้

๒. แต่ละคำพูดเป็นโอกาสลิโก คือ ถูกต้องตรงจริงไม่จำกัดเวลา

-ବାକୀ ମ. ମ. ୭୩/୯୪୫/୯୫୭.

กิกขุทั้งหลาย! พากເອຫ້ງຫລາຍເປັນຜູ້ທີ່ເຮົານໍາໄປແລ້ວດ້ວຍອຣມນີ້ ອັນເປັນອຣມທີ່ບຸຄຄລຈະພຶກເຖິງໄດ້ດ້ວຍຕານເອງ (ສນຸທິງຈີໂກ) ເປັນອຣມໃຫ້ ພລໄມ່ຈຳກັດກາລ (ອກາລືໂກ) ເປັນອຣມທີ່ຄວາມເຮັດວຽກກັນມາດູ (ເອທີປສຸລືໂກ) ຄວາມນ້ອມເຂົ້າມາໃສ່ຕ້ວ (ໂອປັນຍືໂກ) ອັນວິລູ້ລູ້ຈະພຶກຮູ້ໄດ້ເຊີພາະຕານ (ປັຈຕົດ ເວທີຕົກໂພ ວິລູ້ນູ້ທີ່).

๓. คำพดที่พูดมาทั้งหมดนับแต่วันตรัสรู้นี้ สอดรับไม่ขัดแย้งกัน

-176- อิธิวิชา ๗๔/๓๖๙/๒๘๗

ภิกขุทั้งหลาย! นับตั้งแต่รัตนี ที่ตถาคตได้ตรัสรู้อันดุจธรรมสูงมาก
สัมโพธิญาณ จนกระทั่งถึงรัตนีที่ตถาคตประนิพพานด้วยอนุปາทิเสส
นิพพานธาตุ ตลอดเวลาจะห่วงนั้น ตถาคตได้กล่าวสอน พระรัตน์สอน
แสดงออก ชึงถ้อยคำใด ถ้อยคำเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมเข้ากันได้โดย
ประการเดียวทั้งสิ้น ไม่แย้งกันเป็นประการอื่นเลย.

๔. ทรงบอกรสชาติแห่งความอันตรายของคำสอนเปรียบด้วยกลองศึก

-บากี นิทาน. ส. ๐๑/๓๐๑/๑๗๒-๓.

ภิกขุทั้งหลาย! เรื่องนี้เคยมีมาแล้ว กลองศึกของกษัตริย์พวกราหะเรียกว่า อาณกะ มีอยู่ เมื่อกลองอาณกะนี้ มีแพลแตกหรือลิ พากกษัตริย์ทราหะได้หาเนื้อไม่นึ่นทำเป็นลิ่ม เสริมลงในรอยแตกของกลองนั้น (ทุกคราวไป). ภิกขุทั้งหลาย! เมื่อเชื่อมปะเข้าหากลายครั้งหลาຍคราวเช่นนั้นนานเข้าก็ถึงสมัยหนึ่ง ซึ่งเนื้อไม่เดิมของตัวกลองหมดลิ้นไป เหลืออยู่แต่เนื้อไม่ที่ทำเสริมเข้าใหม่เท่านั้น.

ภิกขุทั้งหลาย! ฉันได้โน้นนั้น ในการยีดยาการฝ่ายอนาคต จักมีภิกขุทั้งหลาย สูตดันตะเหล่าใด ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ้งเป็นขั้นโลกุตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสัญญา เมื่อมีผู้นำสูตดันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เรอจักไม่ฟังด้วยดี จักไม่เงียหูฟัง จักไม่ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน ส่วนสูตดันตะเหล่าใดที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประภากพยักษ์กลอน มีอักษรละเอียด มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสูตดันตะที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่เหล่านั้นมากล่าวอยู่ เเรอจักฟังด้วยดี จักเงียหูฟัง จักตั้งจิต เพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียนไป.

ภิกขุทั้งหลาย! ความอันตรายของสูตดันตะเหล่านั้น ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ้ง เป็นขั้นโลกุตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสัญญา จักมีได้ด้วยอาการอย่างนี้ แล.

๕. ทรงกำชับให้ศึกษาปฏิบัติเฉพาะจากคำของพระองค์เท่านั้น อย่าฟังคนอื่น

-บาที ทุก. อ. ๒๐/๔๙-๘๙/๙๙๙.

ภิกขุทั้งหลาย! พวากภิกขุบริษัทในการณ์นี้ สุตตันตะเหล่าได ที่กรี แต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเกหกพาพยักлон มีอักษรสลวย มี พยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำ สุตตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจ้าไม่ฟังด้วยดี ไม่เงียบฟัง ไม่ตั้งใจเพื่อ จะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ภิกขุทั้งหลาย! ส่วนสุตตันตะเหล่าได ที่เป็นคำของตถาคต เป็น ข้อความเล็ก มีความหมายซึ้ง เป็นขั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสูญญาติ เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอย่อมฟังด้วยดี ย้อมเงียบฟัง ย่อมตั้งใจเพื่อจะรู้ทั่วถึง และย่อมสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน จึงพากันเล่าเรียน ได้ตาม ทวนถามแก่กันและกันอยู่ว่า “ข้อนี้เป็นอย่างไร มีความหมายกี่นัย” ดังนี้ ด้วยการทำดังนี้ เธอย่อมเปิดธรรมที่ถูกปิดไว้ได ธรรมที่ยังไม่ปรากฏ เธอก็ทำให้ปรากฏได ความสงสัยในธรรมทั้งหลายประการ ที่น่าสงสัย เธอก็บรรเทาลงได้.

ภิกขุทั้งหลาย! บริษัทซื่อ อุกกาจิตวินิتا ปริสา โน ปฏิปุจฉาวินิตา เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกขุทั้งหลาย! ในกรณีนี้คือ ภิกขุทั้งหลายในบริษัทได เมื่อสุตตันตะ ทั้งหลาย อันเป็นตถาคตภาชิต (ตถาคตภาสิต) อันเล็กซึ้ง (คุมภีรา) มี ธรรมอันเล็กซึ้ง (คุมภีรตุตา) เป็นโลกุตตระ (โลกุตตรา) ประกอบด้วย เรื่องสูญญาติ (สูญเสียสูญตุตา) อันบุคคลจำนวนมากล่าวอยู่ ก็ไม่ฟังด้วยดี ไม่เงียบฟัง ไม่เข้าไปตั้งใจเพื่อจะรู้ทั่วถึง และไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควร ศึกษาเล่าเรียน.

ส่วนสุดต้นตะเหล่าได ที่กวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเพกษาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุดต้นตะเหล่านี้มากล่าวอยู่

พวกเรอย่องฟังด้วยดี เงียบๆฟัง ตั้งใจเพื่อจะรู้ทั้วถึง และสำคัญไป ว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน พวกเรอเล่าเรียนธรรมอันกวีแต่งใหม่นั้นแล้ว ก็ไม่สอบตามซึ่งกันและกัน ไม่ทำให้เปิดเผยแจ่มแจ้งออกมากว่า ข้อนี้พยัญชนะเป็นอย่างไร บรรดาเป็นอย่างไร ดังนี้ เอopleานั้น เปิดเผย สิ่งที่ยังไม่เปิดเผยไม่ได้ ไม่หมายของที่คิว่าอยู่ให้หมายขึ้นได้ ไม่บรรเทา ความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมืออย่างต่างๆ ได้ กิกขุทั้งหลาย! นี้เราเรียกว่า อุกกาจิตวินීتا ปริสา ใน ปฏิปุจฉาวินීตา.

กิกขุทั้งหลาย! บริษัทชื่อ ปฏิปุจฉาวินීตา ปริสา ใน อุกกาจิตวินීตา เป็นอย่างไรเล่า?

กิกขุทั้งหลาย! ในการนี้นี้คือ กิกขุทั้งหลายในบริษัทได เมื่อสุดต้นตะทั้งหลาย ที่กวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเพกษาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก อันบุคคลนำมากล่าวอยู่ ก็ไม่ฟังด้วยดี ไม่เงียบๆฟัง ไม่เข้าไปตั้งใจเพื่อจะรู้ทั้วถึง และไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน ส่วน สุดต้นตะเหล่าได อันเป็นตากตกภายิต อันลึกซึ้ง มีอรรถอันลึกซึ้ง เป็นโลกุตระ ประกอบด้วยเรื่องสุญญตา เมื่อมีผู้นำสุดต้นตะเหล่านี้ มากล่าวอยู่ พวกเรอย่องฟังด้วยดี ยอมเงียบๆฟัง ยอมเข้าไปตั้งใจเพื่อจะรู้ทั้วถึง และยอมสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ควรศึกษาเล่าเรียน พวกเรอเล่าเรียนธรรมที่เป็นตากตกภายิตนั้นแล้ว ก็สอบตามซึ่งกันและกัน ทำให้เปิดเผยแจ่มแจ้งออกมากกว่า ข้อนี้พยัญชนะเป็นอย่างไร บรรดาเป็นอย่างไร ดังนี้ เอopleานั้น

เปิดเผยแพร่สิ่งที่ยังไม่เปิดเผยแพร่ได้ ทางของที่ค่าว่าอยู่ให้หมายเขียนได้ บรรเทาความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยเมื่อย่างต่างๆ ได้. กิกขุทั้งหลาย! นี้เราระบุกวา ปฏิปุจฉาวินีตา ปริสา โน อุกกาจิตวินีตา.

กิกขุทั้งหลาย! เหล่านี้แลบริษัท ๒ จำพวนนั้น. กิกขุทั้งหลาย! บริษัทที่เลือกในบรรดาบริษัททั้งสองพวกนั้น คือ บริษัทปฏิปุจฉาวินีตา ปริสา โน อุกกาจิตวินีตา (บริษัทที่อาศัยการสอบสวนบททวนกันເອາເອງ เป็นเครื่องนำໄປ ไม่อ่าศัยความเชื่อจากบุคคลภายนอกเป็นเครื่องนำໄປ) ແລ້ວ

๔. ทรงห้ามบัญญัติเพิ่มหรือตัดถอนสิ่งที่บัญญัติໄວ້

-ບາຕີ ມກ. ທີ. ០១/៤០/៨០.

กิกขุทั้งหลาย! กิกขุทั้งหลาย ຈັກໄມ່ບัญญัติສິ່ງທີ່ໄມ່ເຄຍບัญญຸດີ ຈັກໄມ່ເພີກດອນສິ່ງທີ່ບัญญຸດີໄວ້ແລ້ວ ຈັກສາຫານศຶກຍາໃນສຶກຂາບທີ່ບัญญຸດີໄວ້ ແລ້ວຍ່າງເຄຮັງຄຮັດ ອູ້ເພີ່ງໃດ ຄວາມເຈົ້າຢູ່ກີບເປັນສິ່ງທີ່ກົກຂຸທັ້ງຫລາຍຫວັງໄດ້ ໄມມີຄວາມເສື່ອມເລຍ ອູ້ເພີ່ງນັ້ນ.

៥. สำนິກເສມວ່າຕານເອງເປັນເພີ່ງຜູ້ເດີນຕາມພຣະອົງຄໍເທົ່ານັ້ນ

ດຶງແມ່ຈະເປັນອຣຫັນຜູ້ເລີກທາງປໍລູນາກົດຕາມ

-ບາຕີ ຂນອ. ສ. ០៣/៤២/០១៦.

กิกขุทั้งหลาย! ຕາຄຕັ້ງອຣຫັນສັນມາສັມພຸທະ ໄດ້ທຳມຣຄທີ່ຍັງໄມ່ເກີດໃຫ້ເກີດເຊັ່ນ ໄດ້ທຳມຣຄທີ່ຍັງໄມ່ມີໂຄຮູ້ໃໝ່ມີຄົນຮູ້ ໄດ້ທຳມຣຄທີ່ຍັງໄມ່ມີໂຄຮູ້ລ່າວໃຫ້ເປັນມຣຄທີ່ກ່າວກັນແລ້ວ ຕາຄຕັ້ງເປັນຜູ້ຮູ້ມຣຄ (ມຄຄຸນບູ້) ເປັນຜູ້ຮູ້ແຈ້ງມຣຄ (ມຄຄວິຖູ) ເປັນຜູ້ຈຳຕາມໃນມຣຄ (ມຄຄໂກວິໂທ). ກົກຂຸທັ້ງຫລາຍ! ສ່ວນສາກທັ້ງຫລາຍໃນກາລນີ້ ເປັນຜູ້ເດີນຕາມມຣຄ (ມຄຄານຸ້າ) ເປັນຜູ້ຕາມມາໃນກາຍຫລັ້ງ.

ภิกขุทั้งหลาย! นี้แล เป็นความผิดแพกแตกต่างกัน เป็นความมุ่งหมาย
ที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน ระหว่างดภาคผู้รหันต-
สัมมาสัมพุทธะ กับภิกขุผู้ปัญญาภิมุตติ.

๔. ตรัสไว้ว่าให้ทรงจำบทพยัญชนะและคำอธิบายอย่างถูกต้อง พร้อมขยันถ่ายทอดบอกสอนกันต่อไป

-บาลี จดุก. อ. ๒๑/๑๙๗/๑๖๐.

ภิกขุทั้งหลาย! พວกภิกขุในธรรมวินัยนี้ เล่าเรียนสูตรอันถือกัน
มาถูก ด้วยบทพยัญชนะที่ใช้กันถูก ความหมายแห่งบทพยัญชนะที่ใช้กัน
ก็ถูก ย่อมมีนัยอันถูกต้องเข่นนั้น. ภิกขุทั้งหลาย! นี้เป็นมูลกรณีที่หนึ่ง
ซึ่งทำให้พระสัทธรรมตั้งอยู่ได้ไม่เลื่อนจนเสื่อมสูญไป...

ภิกขุทั้งหลาย! พວกภิกขุเหล่าใด เป็นพหุสูต คล่องแคล่ว ในหลัก
พระพุทธawan ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา (แม่บท) พວกภิกขุเหล่านั้น
อาจใช่ บอกสอน เนื้อความแห่งสูตรทั้งหลายแก่คนอื่นๆ เมื่อท่านเหล่านั้น
ล่วงลับไป สูตรทั้งหลาย ก็ไม่ขาดผู้เป็นมูลราก (อาจารย์) มีที่อาศัยสืบกันไป.
ภิกขุทั้งหลาย! นี้เป็น มูลกรณีที่สาม ซึ่งทำให้พระสัทธรรมตั้งอยู่ได้
ไม่เลื่อนจนเสื่อมสูญไป...

*** ในที่นี้ยกมา ๒ นัย จาก ๔ นัย ของมูลเหตุสี่ประการ ที่ทำให้พระสัทธรรมตั้งอยู่ได้
ไม่เลื่อนจนเสื่อมสูญไป

๔. ทรงบอกวิธีแก้ไขความผิดเพี้ยนในคำสอน

-บาที มหा. ที่ ๑๐/๑๔๔/๐๙๗-๘.

๑. (หากมี) ภิกขุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ผู้มีอายุ! ข้าพเจ้าได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า “นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นคำสอนของพระศาสนา”...

๒. (หากมี) ภิกขุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีสงฆ์อยู่พร้อมด้วยพระเดระ พร้อมด้วยปานอกซึ่ง ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าสงฆ์นั้นว่า “นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นคำสอนของพระศาสนา”...

๓. (หากมี) ภิกขุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีภิกขุผู้เป็นเถระอยู่จำนวนมาก เป็นพหุสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าพระเดระเหล่านั้นว่า “นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นคำสอนของพระศาสนา”...

๔. (หากมี) ภิกขุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีภิกขุผู้เป็นเถระอยู่รูปหนึ่ง เป็นพหุสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าพระเดระรูปหนึ่งว่า “นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นคำสอนของพระศาสนา”...

เรอทั้งหลายยังไม่พึงชื่นชม ยังไม่พึงคัดค้านคำกล่าวของผู้นั้น พึงเรียนบทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดี แล้วพึงสอบสวนลงในพะสูตร เทียบเคียง ดูในวินัย

ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ไม่ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ไม่ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า “นี่มิใช่พระธรรมรักษาของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนี้รับมาผิด” เรอทั้งหลาย พึงทิ้งคำนั้นเสีย

ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า “นี่เป็นพระธรรมรักษาของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนี้รับมาด้วยดี” เรอทั้งหลาย พึงจำมหาปุТЕส... นี้ไว.

๑๐. ทรงตรัสแก่พระอานนท์

ให้ใช้ธรรมวินัยที่ตรัสไว้เป็นศาสตราแทนต่อไป

-บาลี มaha. ที่. ๑๐/๑๗๔/๑๔๙.

-บาลี ม. ม. ๑๗/๔๒๓/๔๖๓.

-บาลี มหาวาร. ศ. ๑๙/๒๑๗/๗๕๐

อานนท์! ความคิดอาจมีแก่พวกรเรอย่างนี้ว่า ‘ธรรมวินัยของพวกรเรามีพระศาสตร์ล่วงลับไปเสียแล้ว พวกรเรามิมีพระศาสตร์’ ดังนี้ อานนท์! พวกรเรอย่าคิดอย่างนั้น อานนท์! ธรรมก็ตี วินัยก็ตี ที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว แก่พวกรเรอทั้งหลาย ธรรมวินัยนั้น จักเป็นศาสตร์ของพวกรเรอทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปแห่งเรา.

อานนท์! ในกาลบัดนี้ก็ตี ในกาลล่วงไปแห่งเราก็ตี โครงการตาม จักต้องมีตนเป็นประทีป มีตนเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ มีธรรมเป็นประทีป มีธรรมเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ เป็นอยู่ อานนท์! ภิกษุพวกรได เป็นผู้ไคร่ในสิกขา ภิกษุพวกรนั้น จักเป็นผู้อยู่ในสถานะอันเลิศที่สุดแล.

อ่านที่! ความขาดสูญแห่งกัลยาณวัตรนี้ มีในยุคแห่งบุรุษได้
บุรุษนั้นซื่อว่า เป็นบุรุษคนสุดท้ายแห่งบุรุษทั้งหลาย... เราขอถ่วง้ำกะ
เรอว่า... เรอทั้งหลายอย่าเป็นบุรุษคนสุดท้ายของเราเลย.

เรอทั้งหลายอย่าเป็น
บุรุษคนสุดท้าย
ของเราเลย

-ป้าตี ภ. ภ. ๑๗/๔๙๘/๔๙๗.

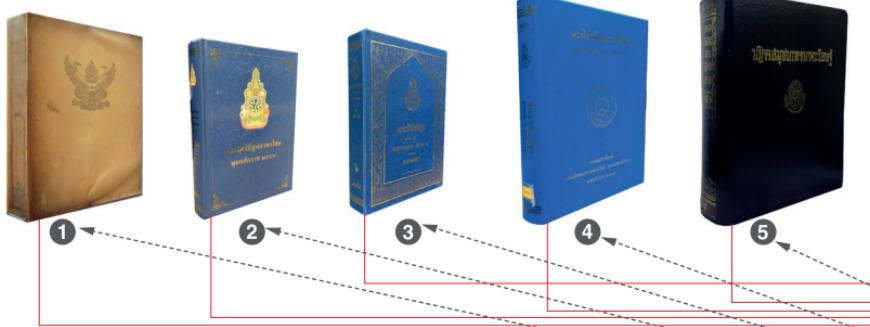
พระไตรปิฎก
ฉบับคลอง
ภาษาไทย 80 เล่ม
พ.ศ. 2500

พระไตรปิฎก
ฉบับมหาเถรสมาคม
ภาษาไทย 45 เล่ม
พ.ศ. 2549

พระไตรปิฎก
ฉบับมหาภารตะภู-
ราชวิทยาลัย 91 เล่ม
พ.ศ. 2525

พระไตรปิฎก
ฉบับมหาจักรกรรม-
ราชวิทยาลัย 45 เล่ม
พ.ศ. 2535

งานแปล พระไตรปิฎก
ชุดจากพระอิชชู 5 เล่ม
โดยพุทธภัสรกิจชู
พ.ศ. 2521

ลำดับการสืบทอดพุทธawan

เสาหินอโศก
(อนตี้)
พ.ศ. 234

พ.ศ. 1
พ.ศ. 234

เจริญใบลาน
(อัฟกานิสถาน)

พ.ศ. 1000

พ.ศ. 500
พ.ศ. 1000

เจริญใบลาน
(อัฟกานิสถาน)

คีลากาเจริญ
(ประเทศไทย)
พ.ศ. 1200 - 1400

พ.ศ. 1200
พ.ศ. 1400

พ.ศ. 1500

พุทธวจน-หมวดธรรม

พ.ศ. 2553

4
3
2
1
5
พระไตรปิฎก
ฉบับ ร.ศ.๑๖๒
สมัยชากาลที่ ๕
พ.ศ. 2436

+
พระไตรปิฎก
ฉบับสมัยรัช
กาชาดบาลี
อักษร菘方言
พ.ศ. 2468

คัมภีร์ใบลาน
อักษรชื่ออม
สมัยชากาลที่ ๑
พ.ศ. 2331

พ.ศ. 2000

พ.ศ. 2331

พ.ศ. 2436

พ.ศ. 2500

พ.ศ. 2555

พุทธวจน-ปีก
33 เล่ม

พุทธวจน APP

E-TIPITAKA+ APP
E-TIPITAKA APP

วิทยวัตนาป่าพัง APP

พ.ศ. 3000

• ลำดับการสืบทอดพุทธศาสนา

พุทธกาล

รัชกาลที่ ๐

รัชกาลที่ ๔

รัชกาลที่ ๕

รัชกาลที่ ๗

รัชกาลที่ ๙

๑) หลักฐานสมัย พุทธกาล

การใช้ พุทธศาสนา ที่มีความหมายถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า มีมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล ดังปรากฏหลักฐานในพระวินัยปิฎก ว่าพระศาสดาให้เรียนพุทธศาสนา (gapที่ ๑.๑ และgapที่ ๑.๒)

ภิกษุ สามเณร “น ภิกษา เ พทธราน ฉันทโถ ชาโนเบตพพ; โย ชาโนเบยย, ชาบตติ หุกภูสส. อนุชานามิ ภิกษา สกาย นิรตติยา พทธราน ปริยาบุญตินตि.

gapที่ ๑.๑

คำอธิบายgap: ข้อความส่วนหนึ่งจากพระไตรปิฎก ฉบับ ร.ศ. ๑๑๒ (ป.ร.อักษรสยาม) หน้า ๖๔ ซึ่งพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง พ.ศ. ๒๕๑๖ เล่มที่ ๗ พระวินัยปิฎก จุลวรรณ ภาค ๒ หน้า ๔๔ ได้แปลเป็นภาษาไทยไว้ดังนี้

[๑๑๐] ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงยกพุทธศาสนาขึ้นโดยภาษา สันสกฤต รูปโดยกขึ้น ต้องอาบติทุกกฎ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ เล่าเรียนพุทธศาสนาตามภาษาเดิม.

ที่มา:

พระไตรปิฎก ฉบับ ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๕๑๖) พระวินัยปิฎก
จุลวรรณค์ เล่ม ๒ หน้า ๖๔

ພຸទຽນະໃຫ້ເສີ່ພຣະສຳເນົາງຂອງກນ ។
ຂອພວກກິກໝູກພຣະພຸතຮຽນະໜື້ນຕາມຈັນ
ກະເດີກ. ພຣະອງຄໍກວັດຕືເຖິ່ງແລ້ວ ຈຶ່ງທຽງ
ບັນຍຸດີໄວ້ວ່າ ນ ກິກໝູເວ ດນຸທໂສ **ພຸທຸ-**
ຈັນ ອາໄປປັກພຸໍມ. ໂຍ ອາໄປປັບຍຸ
ອາປັດີ ທຸກກຸ້ສູສ. ອຸນໜານາມີ ກິກໝູເວ
ສກາຍ ນິຊຸດີຕີຢາ **ພຸທຸຈັນ** ປີຍາປຸ່ນິຕຸໍ
ແປລຄວາມວ່າ ກິກໝູທັງໝາຍ ທ່ານທັງໝາຍ
ໄນ່ເພີ່ງຍາ **ພຸທຸຈັນ**ໜື້ນຕາມຈັນກະ. ກິກໝູ
ໄກຍຂັ້ນ ທັນທຸກກົງ. ເຮັດນຸ້ມາທໃຫ້
ເຮັຍ**ພຸທຸຈັນ**ຕາມສຳເນົາງຂອງກນ ។
ເຮັອນ໌ກວຽດໃນ ພຸທກຂັ້ນຮກ ຈຸລວຣຄ
ເແນ ៧ ໜ້າ ៣០ [ຂັ້ອ ១៨០].
(ນັກ. ១០).

ຄຳອົບຍາກພາບ:

ຄຳແປລເປັນກາໝາໄທຍ
ຂອງກາພທີ ១.១ ຈາກ
ໜັງສື່ອ ສາຮານຸກຣມ
ພຣະພຸທຸສາສນາ
ປະມວລຈາກ
ພຣະນິພນົກ ສມເຕີຈ
ພຣະມໍາສມ່ນເຈົ້າ
ກຣມພຣະຍາວ໌ຊີ່ງຢາມ-
ວໄຣສ

ທີມ:

ໜັງສື່ອ ສາຮານຸກຣມພຣະພຸທຸສາສນາ ປະມວລຈາກພຣະນິພນົກ
ສມເຕີຈພຣະມໍາສມ່ນເຈົ້າ ກຣມພຣະຍາວ໌ຊີ່ງຢາມວໄຣສ ໜ້າ ៦៥៦

• ลำดับการสืบทอดพุทธawan

พุทธawan

รัชกาลที่ ๐

รัชกาลที่ ๔

รัชกาลที่ ๕

รัชกาลที่ ๗

รัชกาลที่ ๙

(๑) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๑

พุทธawan มีปรากฏในหนังสือพงษ์ขาวดำ กรุงศรีอยุธยา ภาษาਮක් ແລະ คำແປລ ซึ่งแต่งเป็นภาษาມක් ເພື່ອເນີລິມພະເກີຍຮົດເມື່ອສັກຍາໃນຮັບກາລທີ ۱ ເປັນໜັງສື່ອລົງ ຜູກ ຕັ້ນນັບມື່ອຢູ່ໃນວັດພຣະແກ້ວ ກຽມພຸພໍາມເປັນ ປະເທດ ກົມພູ້ຈາ ແປລເປັນພາສາໄທຍໂດຍພຣະພຈນສູນທຣ ດຳນຳຂອງ ໜັງສື່ອເລີມນີ້ ເປັນພຣະນິພນຄືໃນສົມເຈົ້າພຣະເຈົ້າບຣມວົງສົ່ງເຊົາ ກຣມພຣະຍາດຳຮັງຮາຈານຸກາພ (ກາພທີ ២.១ ແລະ ກາພທີ ២.២)

ขັ້ນມາກ	ໃນກາຕປັງກ່ອນ	ພຣະພຖທວານນັ້ນກີ່ຈັງວິບປະດົບໝູ່
ກຣັນກາລ໌ລ່ວງໄປ	ໃນກາຍທັນ	ພຣະພຖທວານນັ້ນກີ່ເສື່ອມວິປະສ
ພຶກ່າງົກົມືກີເພີຍນສົດລອນິກໄປ		ມີຄວາມສົມກ່ອອນສົນຂອາກູ້ໄປກັວຍ
ໄທຍ	ແລະພຣະພຖທວານນັ້ນ	ຫຼັນໜັງຫລາຍທັນກຳລັງຄວາມເພີຍຮ
ແລະກຳລັງນິ້ງໝູ່ມູ້ອ່ອນເປັນຕົ້ນ		ເລົ່າເວີຍແລ້ວ ໄນພິກາຮາອັກຈະ
ແລະນທພົມໝູ່ນະໄຫຼູກດັວນ		ເຫຼຸດກົງນພຣະພຖທວານວ່າຈະເສື່ອມ
ພຶກ່າງົກົມືໄປ		

ກາພທີ ២.១

ຄໍາອົບນາຍກາພ : ຂໍອຄວາມສ່ວນໜັງຈາກໜັງສື່ອ ພົງໝາວດາຣ ກຽມສົມເຈົ້າພຣະຍາ ປາສາມົກ ແລະ ດຳແປລ ໜ້າ ۱

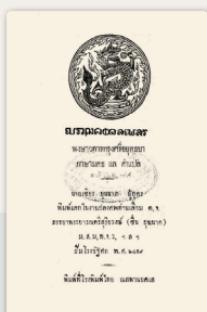
๖ ชั้นผู้ทรงพระที่ราชานุNESS บังปะระกิษฐานมั่นคงอยู่ในประเทศไทย
๗ &

- ๑ ประเทศไทยของพระเจ้าแผ่นดินไทยคือสยาม
- ๒ มนตานะประเทศไทยของพระเจ้าแผ่นดินมั่นทากษา
- ๓ ประเทศไทยเชมราชาคือกัมพูชา
- ๔ ประเทศไทยรามัญราชคือหงยางชาติ
- ๕ ประเทศไทยพม่าคือจังหวะผกาม

ในประเทศไทยนั้นเสื่อมสูญไป บรรกรานรชนก็ถูก淘汰เสื่อมสูญไป
บรรกรานที่ไม่รักษาในพระพุทธศาสนา ก็มีมากขึ้น

ภาพที่ ๒.๒

คำอธิบายภาพ: ข้อความส่วนหนึ่ง
จากหนังสือ พงษาวดารกรุงศรีอยุธยา ภาษาตามคธรรม
แล คำแปล หน้า ๒

ที่มา:

หนังสือ พงษาวดารกรุงศรีอยุธยา ภาษาตามคธรรม และ คำแปล

• ลำดับการสืบทอดพุทธศาสนา

พุทธกาล

รัชกาลที่ ๐

รัชกาลที่ ๔

รัชกาลที่ ๕

รัชกาลที่ ๗

รัชกาลที่ ๙

๓) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๔

พุทธศาสนา มีปรากฏในหนังสือ พarcyakastra srotraseriṇī^{พระธรรมวินัย} พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔ (gapที่ ๓.๑)
และปรากฏในหนังสือ ประชุมพระราชนิพนธ์ภาษาบาลี^{ในรัชกาลที่ ๔ ภาค ๒} (gapที่ ๓.๒ และgapที่ ๓.๓)

นเมยุ่ เต ยทิจุาย
อัมม ฟลา อเปสลา
ทุกอนามา ปเทเสน
สมพุทธawan อติ

พระพุทธเจ้า
ในรัชกาลที่ ๔
และgapที่ ๓.๑

พระพุทธเจ้า
ในรัชกาลที่ ๔
และgapที่ ๓.๑

พระพุทธเจ้า
ในรัชกาลที่ ๔
และgapที่ ๓.๑

gapที่ ๓.๑

คณพาลพวกอาโนมีญาทายาท เหลา
นันใช้คนรักศีล ไม่เป็นคนมีศีล
เป็นที่รัก ก็จะพึงน้อมธรรมไป
ตามปราถนา ผันผายเยื่องยะ
ธรรมไปตามปราถนา เอกพระ
นามพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็น^{ชื่อ}
บรรณาสดาเข้าอย่าง วนี้คำ
พระพุทธเจ้า นพุทธawan ดังนี้

๗๗
เมตตาอยคำข่องคนมีโทสะอัญ ไม่
ควรเขื่อไมนาเขื่อ ก็จะพึง
เจรจาจากล้าวใหคนที่คลาด ฯ
กลัวบ้า เขื่อถือເອງວາเป็น
ธรรมเป็นวินัย เป็นสัตตถุคุสนา
เป็นพุทธawan คำสั่งสอน ของ
พระพุทธเจ้า คำพระพุทธเจ้า
ตรัสเทคโนโลยี ฯ

ที่มา:

หนังสือ พarcyakastra srotraseriṇī^{พระธรรมวินัย} พระราชนิพนธ์ ในรัชกาลที่ ๔^{ทรงแปลเป็นภาษาไทยโดย สมเด็จพระสังฆราช วัดราชบูรณะชุส หน้า ๒๕}

ธุรกิจการค้า เกษตร
อินทุริยาน ทมเนน
ปลูกชาย ภารนาโยค—
โอลีฟ พฤชวน—

ວັດທານໍ້ ຮຸກຂະແນນປີ
ສົມມະນຸມ ຍົດເພລໍ
ວາຍາມກຣະເນນປີ
ສຖຮມມປ່ຽຍທຸກຍາ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

อันเป็นพระพุทธเจ้าฯ พร้อมทรงอธรรมถูกท้าภัยก็ต้องด้วยท่องจำแล้ว
สำคัญประบากิ่ง และพิจารณาเนื่องความพระบาลันน์ด้วยก็ต้องด้วยแสงคง
และปอกกระรัมกามสมควร แก่นอน ๆ ผู้ใดร่วงโยชน์ บรรลุณนา

กานพที่ ๓ ๑

వారంగల్ లోకమాన్యఎంటికింగ్ నుండి విషయానికి ప్రశ్నలు చేసాడు. అందుల్లో ఒకటి కింగ్ నుండి విషయానికి ప్రశ్నలు చేసాడు.

กานพที่ ๓๓

๑๗๒

หนังสือ ประชุมพระราชินีพนธ์ภาษาบาลี ในรัชกาลที่ ๔ ภาค ๒
หน้า ๑๗๐ กลับหน้า ๑๗๓

ប្រជុំមយនោរាយិនិយបន្ទាមបាន់ ឲ្យទីកាលវិនិយបន្ទាមបាន់

ପାତ୍ର

— २८६ —

ଶାଖାତମାନପୁଣୀ

ພິມພາໄລເນື່ອງພະວາຊົ່ງສຸດ

ฉบับที่ ๑๖๘ ประชุมวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓

(ଶ୍ରୀ ଶକ୍ତିଚାନ୍ଦ୍ର)

ພະແນກງານ

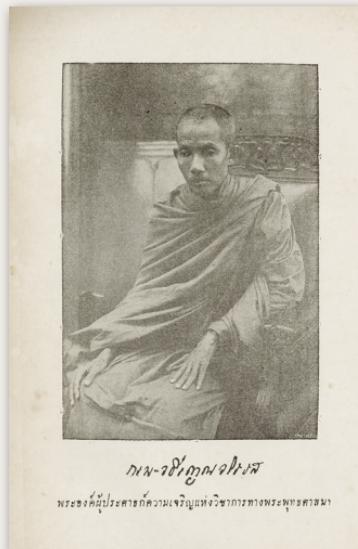
ວິນດີ ອາຍື ມິຖຸາອັນ ຖົງທະກ່າວາເລີ ໃນ ດີຈີ

๕) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๕

พุทธศาสนา มีปรากฏในหนังสือ พระราชวิจารณ์ เที่ยบ
ลักษณะพระพุทธศาสนาในยานกับมหายาน พระบาทสมเด็จ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ (ภาพที่ ๔.๑),
ปรากฏในหนังสือ พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีไปมากับ สมเด็จ
พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชีรญาณโนรส (ภาพที่ ๔.๒)
และภาพที่ ๔.๓) และปรากฏในหนังสือ พระราชดำรัส
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ตั้งแต่
พ.ศ. ๒๔๑๘ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๓) จัดทำโดย มูลนิธิสมเด็จ
พระเทพรัตนราชสุดา (ภาพที่ ๔.๔)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๕

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระยาชีรญาณโนรส

จะเป็นก่อนดังภายนานที่ ๓ ถูกใจภายนานที่ ๑ แล้วคำไม่ตันด้ พอก
มหา yan ไปพบคัมภีร์พุทธawan เรียนบรรจุไว้ในแก้ว ให้รวมอันดับดับ
ชั้นพระเกจเจ้าเดก่อนได้ พังจากพระพุทธเจ้าแล้วคราวไว้เป็นหลักฐาน จึง
นำมาสังส่อน แต่นั้นฝ่ายมหา yan ก็รู้ว่าเรื่องอัน ฝ่ายหนานชั้งส่งส่อน
กันเกิดข้อความจากภารณะเพื่อมหราถังไปทุกที่ ไม่เหมือนพระเกจเจาซึ่งเป็น
อรหันต์ ยังคงมีอยู่แต่ก่อนนั้น

ขอเชิญค้างกันในระหว่างที่นี่yanและมหา yan นั้น เวลาอนรับว่าเป็น
พุทธawan ด้วยกันนั้น ๒ ฝ่าย แต่เมื่อเป็น ๒ กាជ คือตั้งแต่พระพุทธเจ้า
ได้ตรัสรู้แล้ว ให้สั่งสอนแก่ในยังตัว โดยพระวินัยและพระสูตรเป็นพัน
จนทกามาถึงเมื่อขึ้นไป ไปกับพระพุทธานาคราบคำว่าตั้งแล้ว ให้สั่งสอน

๔๙
จะก้าวลงภายนานที่ ๒ แล้วขึ้นต่อไปเรื่อยไป ๖ ถัดจากนั้น ๗ ปี ก็ได้
ประชุมจักรภาน แล้วต้องการจะตั้งตัวเป็นพระคัมภีร์ แต่ก็มีตัวอันดับดับ
เป็นที่ยอมรับแล้ว ในระหว่างที่นั้นก็มีเครื่องศักดิ์ศรัทธา ธรรมยาตราด้วย
ภารณะไปไม่ขาด พระตนได้มีพระบรมเดชและพระบรมคุณที่ดีมาก ไม่ใช่
ขึ้นเพื่อแสดงตัวเอง ในทางที่มีรูปแบบอันนี้ก็ต้องการตั้งตัวให้ใน
และไม่กลัวอันตรายใดๆ อีกต่อไป พระตนได้ทรงอุปกรณ์ที่ดีมาก แต่ต่อมาได้
จัดเป็นพระคัมภีร์กับภารณะไป ให้ตั้งไว้ในอุปกรณ์ที่ดี แต่ต่อมา

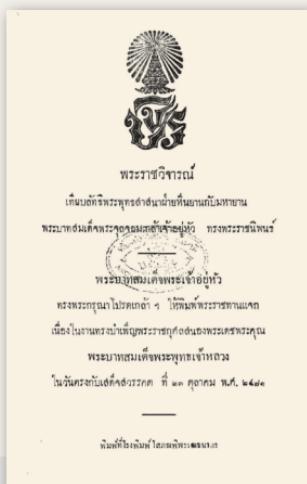
พระนี้ได้ถูกตั้งตัวเป็นพระคัมภีร์ แต่ตัวไม่ตั้งตัว จด
มหา yan ไปพบกับพระพุทธawan ที่บ้านของตัวเอง ไม่ได้รับการต้อนรับ
ชั้นพระภารณะตัวเองเป็นตัวตั้งตัว จึงต้องการจะตั้งตัว แต่ตัวนี้ก็ต้องรับรู้ว่า จึง
ต้องรับรู้สั่ง แต่ตัวนี้ยังคงเป็นตัวรู้สั่งตัวนั้น แต่ตัวนี้มีตัวรู้สั่งอยู่
ที่บ้านของตัวเองอยู่แล้ว ไม่ต้องการจะตั้งตัวเป็นตัวตั้งตัว ไม่ต้องรับรู้ตัวตั้งตัวนี้
อย่างเดียว ยังคงต้องรับรู้ตัวตั้งตัวนี้อยู่

ข้อสังเขปนี้เป็นเรื่องที่ทำให้ภารณะและภารณะนั้น เวลาอนบันทึกเมื่อ
ทุกอย่างที่ต้องการ ๒ ถัดจากนั้น ๘ ปี ก็ต้องตั้งตัวเป็นพระคัมภีร์
ได้ต่อไปแล้ว ให้ตั้งตัวในอุปกรณ์ที่ดี ไม่ใช่ในอุปกรณ์และพระบรมเดช
ภารณะที่ดี แต่เป็นพระคัมภีร์ภารณะและภารณะตัวตั้งตัวนั้น ให้ตั้งตัว
ใหม่ตัวตั้งตัวของภารณะกับพระคัมภีร์ แต่ตัวนี้ก็ต้องรับรู้ตัวตั้งตัวนี้
เป็นตัวตั้งตัวของภารณะนั้น ที่ ๒ ถูกชนนั้น ๗ ปี แล้วต่อไป ก็ต้องรับรู้ตัวตั้งตัวนี้

ภาพที่ ๔.๑

ที่มา:

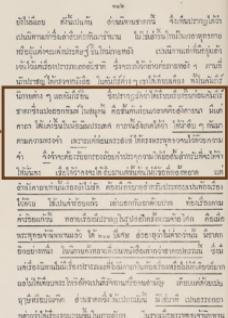
หนังสือ พระราชวิจารณ์ เทียบลักษณะพุทธศาสนาที่นิยมภายนอกภายน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ หน้า ๑๙

ฉบับที่ ๑๖๐๗ ไทยพัฒนา

นิเกย์ค่าง ๆ แต่ก็มีร่อง ชี้เป็นภัยซึ้งด้วยได้เรียบเรียงขันกับคนกว่า
ชาติซึ่งแบ่งออกพิมพ์ในสุนัน คือชนที่เก่าแก่แก่แต่คิดถึงค่ายนา มีเต'
คากา ได้เด่นชื่นในเมืองปะจะก์ ภารานสังเกตได้ว่า ได้นำสืบ ๆ กันมา^๔
ตามความทรงจำ เพราะแต่ก่อนพระองค์ ได้ทรงพระพุทธวจน โภคภัยความ
จำ จึงจำๆ ท้องร้อยกรองด้วยคำประดุจความให้ข้อสั่นสำหรับที่จะได้จำ
ให้หนัก เสื้อไก่กาจจะได้สืบมาเดือนตุนไม่รู้ที่พงพดา แต่

แลครวบกอก ท่านจึงคิดจะงานแห้งลือชื่อชื่นใหม่ ในภาษาમાટે
เดือกขักษรทั้งหนึ่ง ๆ ชื่นมทีไซในพระพุทธวจน เรียบเรียงตนไว้ให้สัมภ័
พระบាព แต่จะเรียกชื่อว่า เอกขักษรโกสือบ้างเดียวกัน ๆ

และเป็นอักษรของเชื้อชาติไทยใช้ในการอ่านและเขียน
ภาษาไทย หมายความว่าเป็นภาษา
ของชาติไทยและใช้ในการอ่านและเขียนภาษาไทย

การแต่งตั้งอักษรไทย

ดำเนินการในคราวอยุธยาและกรุงศรีอยุธยา ภายใต้ราชชัช
ครองของพระเจ้าชัยชาญ ๑ ที่นี่เริ่มต้นตั้งตัวอักษรไทย

ขึ้นเป็นครั้งแรกโดย พระเจ้าชัยชาญตั้งตัวอักษรไทย
เป็นตัวอักษรไทย ๑๒๕๘ นับตั้งแต่นั้นมา ผู้คนในอา
ณาจักรอยุธยาเริ่มหันมาใช้ตัวอักษรไทยมากขึ้น

ต่อมาในคราวอยุธยา ๑๒๗๙ พระเจ้าชัยชาญตั้งตัวอักษรไทย
เป็นตัวอักษรไทย ๑๒๗๙ นับตั้งแต่นั้นมา ผู้คนในอา

ณาจักรอยุธยาเริ่มหันมาใช้ตัวอักษรไทยมากขึ้น

ต่อมาในคราวอยุธยา ๑๒๘๗ พระเจ้าชัยชาญตั้งตัวอักษรไทย
เป็นตัวอักษรไทย ๑๒๘๗ นับตั้งแต่นั้นมา ผู้คนในอา

ณาจักรอยุธยาเริ่มหันมาใช้ตัวอักษรไทยมากขึ้น

ต่อมาในคราวอยุธยา ๑๒๙๗ พระเจ้าชัยชาญตั้งตัวอักษรไทย
เป็นตัวอักษรไทย ๑๒๙๗ นับตั้งแต่นั้นมา ผู้คนในอา

ณาจักรอยุธยาเริ่มหันมาใช้ตัวอักษรไทยมากขึ้น

พระราชนัดดา
พระบรมราชโขนธรรมราชนาถ
พระบรมราชโขนธรรมราชนาถ
พระบรมราชโขนธรรมราชนาถ
พระบรมราชโขนธรรมราชนาถ

พระบรมราชโขนธรรมราชนาถ

พระบรมราชโขนธรรมราชนาถ
พระบรมราชโขนธรรมราชนาถ
พระบรมราชโขนธรรมราชนาถ
พระบรมราชโขนธรรมราชนาถ

พระบรมราชโขนธรรมราชนาถ

ภาพที่ ๔.๒

ภาพที่ ๔.๓

ที่มา:

หนังสือ พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีไปมากับ
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส หน้า ๑๐๒ และ ๑๐๙

ในเวลาเมื่อข้าพเจ้าได้ไปในประเทศไทย ก็ได้มีเหตุอันสมควรซึ่งจะนำมาแสดงให้พระเครุณากลับกัน ทั้งปวง ผู้ประกอบด้วยความอุสาหะช่วยเหลือให้ประเทศได้ปฏิบัติพิมพ์เป็นเล่มสมุดไปแล้วนั้น เป็นที่ยินดีว่าเมื่อข้าพเจ้า ไปถึงประเทศไทย ซึ่งได้รับพระเครื่องปฏิบัติพิมพ์นั้น รักษาไว้ในห้องสมุดใหญ่ดังๆ ย่อมมากล่าวสรรเสริญการ ซึ่งเราได้ทำ แล้ได้ดังสมดีว่า ในที่อันงดงามมั่นคงทั่วทุกแห่ง มีนักประชารษ์ทั้งหลายได้อุส่าห์เรียนรู้พระพุทธศาสนา มาก กิติศัพท์ความสรรเสริญธรรมของพระพุทธเจ้าย่อมปรากฏผู้ไปในประเทศไทยที่ใกล้กันขึ้นโดยลำดับ ข้าพเจ้าไม่ยืนยันว่าซึ่งกันอย่างไรที่ถือสถาณานี้จะถือสถาณานั้นกลับมาถือพระพุทธศาสนา ดังนั้นบางพวกล้วนได้กล่าว เห็นใจจะให้เห็นว่าท่านที่จะเป็นเช่นนั้นได้นั่ง แต่ข้าพเจ้าสามารถที่จะกล่าวได้ว่าเมื่อพระพุทธศาสนาจะแพร่หลาย มีผู้รู้ธรรมะที่แท้จริงย่อมสรรเสริญกย่องว่าพระพุทธศาสนาเป็นคำสั่งสอนอันดีมีธรรมะที่แท้จริง มีใช้สถาณานี้ที่เลวร้าย แลบบางพวกล้วนแสดงความปราถนาอันดีที่จะได้เห็นคัมภีร์พระอรรถกถา ซึ่งจะเป็นเครื่องอุดหนุน ความไว้ให้แจ่มแจ้งขึ้นอีก เพราะฉนั้นการที่เราทำไม่เป็นการมีคุณแต่ในกรุสยาณประเพณีเดียวเท่านั้น ย่อมทำให้ ผู้ที่ไม่ได้ถือพระพุทธศาสนา ทราบพระพุทธศาสนาจะแพร่หลายออกไปด้วย ควรจะเป็นที่ยินดีได้ประการนี้

๕๓

พระราชนิพัทธ์
กิติศัพท์ความสรรเสริญ
ผู้ที่ได้รับสถาณานี้

ข้าพเจ้าได้ทราบมาว่า ท่านได้เดินทางจากกรุงศรีอยุธยาและเดินทางมาถึงเชียงใหม่แล้ว พระราชนิพัทธ์ พระราชนิพัทธ์ ภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงโปรดให้เข้าเฝ้าฯ จึงขอแสดงความยินดีมาถึงสถาณานี้ สำหรับท่าน ด้วย แต่ในวันนี้ ท่านได้เดินทางกลับไปที่เชียงใหม่แล้ว จึงขอแสดงความยินดีมาถึงสถาณานี้ สำหรับท่าน ด้วย

ในวันนี้ ท่านได้เดินทางออกจากเชียงใหม่แล้ว จึงขอแสดงความยินดีมาถึงสถาณานี้ สำหรับท่าน ด้วย แต่ในวันนี้ ท่านได้เดินทางกลับไปที่เชียงใหม่แล้ว จึงขอแสดงความยินดีมาถึงสถาณานี้ สำหรับท่าน ด้วย

ขอแสดงความยินดีมาถึงสถาณานี้ สำหรับท่าน ด้วย แต่ในวันนี้ ท่านได้เดินทางกลับไปที่เชียงใหม่แล้ว จึงขอแสดงความยินดีมาถึงสถาณานี้ สำหรับท่าน ด้วย

พระราชนิพัทธ์

ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ

(พัฒัน พ.ศ. ๒๕๐๗ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๐)

๕๔

ภาพที่ ๔๔

ที่มา:

หนังสือ พระราชนิพัทธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๐) จัดทำโดย มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา พิมพ์ครั้งที่ ๓ พุทธศักราช ๒๕๕๐ หน้า ๑๐๐

บัญชีรายรับรายจ่ายประจำปี
(เดือนกรกฎาคมถึงกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓)

• ลำดับการสืบทอดพุทธศาสนา

พุทธศาสนา

รัชกาลที่ ๐

รัชกาลที่ ๔

รัชกาลที่ ๕

รัชกาลที่ ๗

รัชกาลที่ ๙

๕) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๗

พุทธศาสนา มีปรากฏในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๔๔
วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๐ เรื่อง รายงานการสร้างพระไตรปิฎก
โดย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากิตติยากรวรลักษณ์
กรมพระจันทบุรีนฤนาถ (gapที่ ๕)

เล่ม ๔๔ หน้า ๓๙๓๙ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๐

ถ้าได้จัดตั้งทุนพระไตรปิฎกโดยประการที่กราบบังคมทูล
พระกรุณาฯ ประเทศสยามจักเป็นคลังพระธรรมของโลก
รักษาไว้ ชั่งพระพุทธศาสนา สันกากลหาที่สุดมีได้

ตามที่กราบบังคมทูลพระกรุณามานาน ถ้าขอบด้วยกระเส
พระราชดำริ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราช
นุญาต นำรายงานนี้พิมพ์ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา^๕
ความกิจวัสดุเดลีเต่อัจทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ฯ
ข้าพระพุทธเจ้า กิตติยการ ขอเดชะ

gapที่ ๕

ที่มา:

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๔๔ หน้า ๓๙๓๙ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๐
เรื่อง รายงานการสร้างพระไตรปิฎก

- ลำดับการสืบทอดพุทธศาสนา

พนักงาน

รัชกาลที่ ๑

รัชกาลที่ ๕

รัชกาลที่ ๕

รัชกาลที่ ๙

รัชกาลที่ ๙

๖) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๕

พุทธศาสนา มีปรากฏในราชกิจຈานุเบกษา ฉบับพิเศษ
วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เรื่อง ประกาศสังคายนา
พระธรรมวินัยตรัวจักรจำรัสพระไตรปิฎก (ภาคที่ ๑)

ฉบับพิเศษ หน้า ๑๖

ເລີ່ມ ១០២ ຕອນທ ១៦១ ຮາຊກົງຈານແບກຢາ ៣៣ ພັນຈົກຍານ ແຕ່ເກສ

โดยนัยที่สมเด็จพระอวตารทรงคตภูมิ สมเด็จพระสังฆราช
สกุลมหาสังฆปริญญา ได้ถวายพระพรมาบน จังทรงพระราชนิรันดร์
พระพุทธชานุนรีกษา พระไตรนบถย้อมเป็นหนังสือที่ประมวลพระธรรม
วินัยของสมเด็จพระผู้มหาราชเจ้า ซึ่งยังบรรบูรณ์และคงมั่นอยู่ครบถ้วน
ก็ย้อมเป็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติ ให้เป็นสมมานปฏิบัติ ถึงความ

กับสิ่งที่ต้องการ แต่ในส่วนของความต้องการนั้น ก็มีความต้องการที่ต้องการให้คนอื่นช่วยเหลือด้วย

การดำเนินการให้สิ่งที่ดีแก่ประเทศชาติเป็นอันดับแรก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการค้า การเมือง หรือความมั่นคงทางการเมือง ของประเทศไทย ท่านได้แสดงความตั้งใจที่จะนำประเทศไทยไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง อย่างยั่งยืน ท่านได้ใช้ความสามารถและจิตวิญญาณในการบริหารประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ประเทศไทยเจริญก้าวหน้า อย่างต่อเนื่อง ท่านทรงทราบถึงความสำคัญของการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านความมั่นคงทางการเมือง ท่านได้พยายามผลักดันให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความมั่นคงทางการเมือง ที่แข็งแกร่ง พร้อมกับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ท่านทรงตั้งใจที่จะนำประเทศไทยไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง อย่างยั่งยืน ท่านได้ใช้ความสามารถและจิตวิญญาณในการบริหารประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ประเทศไทยเจริญก้าวหน้า อย่างต่อเนื่อง ท่านทรงทราบถึงความสำคัญของการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านความมั่นคงทางการเมือง ท่านได้พยายามผลักดันให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความมั่นคงทางการเมือง ที่แข็งแกร่ง พร้อมกับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ท่านทรงตั้งใจที่จะนำประเทศไทยไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง อย่างยั่งยืน

พระองค์ทรงยกพระชนม์สู่ท้องแม่แล้ว ป่าช้าอยู่ด้วย
ตัวเมียต่อไปจนถึงวันเสียชีวิตของพระองค์ แต่พระองค์ไม่ได้รับการฝึกหัด
ด้วยความรู้ทางโลกภายนอกอย่างใด แต่เป็นการฝึกหัดทางธรรมชาติที่ได้รับมาตั้งแต่เด็ก จึงทำให้พระองค์เป็นบุคคลที่มีความรู้และความสามารถที่กว้างขวาง
ที่สุดในโลก ภารกิจสำคัญที่สุดของพระองค์คือการสอนมนุษย์ให้เข้าใจความจริง
แห่งธรรมชาติและอุดมคติ ภารกิจนี้ทำให้พระองค์เป็นท่านที่ได้รับการยกย่อง
มากที่สุดในประวัติศาสตร์ ท่านเป็นท่านที่มีอิทธิพลที่สุดต่อโลก ไม่ใช่แค่ในประเทศไทย
แต่ท่าน的影响 ได้แพร่กระจายไปทั่วโลก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายเชื้อชาติ

ภาคที่ ๖

๗๒

ราชกิจจานุเบka ฉบับพิเศษ หน้า ๑๖ เล่มที่ ๑๐๔ ตอนที่ ๑๖๙ วันที่ ๓๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๘
เรื่อง ประกาศดังคัญนาฬิกะธรรมนิยมตราชำระพระไตรปิฎก

... ภิกขุทั้งหลาย บุคคลตรีกตรอง ตามตรองด้วยใจ ถึงธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งฉันทราคำในอดีต เมื่อตรีกตรอง ตามตรองด้วยใจอยู่ ย่อมเกิดความพอใจ (ฉนุชาโต) ผู้ที่เกิดความพอใจแล้ว ก็ชี้อว่าถูกธรรมเหล่านั้นผูกไว้แล้ว (ธมเมธิ ลัมปุตโต) ภิกขุทั้งหลาย เรากล่าวความติดใจ (เจตโส สาราโค) นั้นว่าเป็นสังโยชน์...

ภิกขุทั้งหลาย บุคคลตรีกตรอง ตามตรองด้วยใจ ถึงธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งฉันทราคำในอนาคต เมื่อตรีกตรอง ตามตรองด้วยใจอยู่ ย่อมเกิดความพอใจ ผู้ที่เกิดความพอใจแล้ว ก็ชี้อว่าถูกธรรมเหล่านั้นผูกไว้แล้ว ภิกขุทั้งหลาย เรากล่าวความติดใจนั้นว่า เป็นสังโยชน์...

ภิกขุทั้งหลาย บุคคลตรีกตรอง ตามตรองด้วยใจ ถึงธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งฉันทราคำในปัจจุบัน เมื่อตรีกตรอง ตามด้วยใจอยู่ ย่อมเกิดความพอใจ ผู้ที่เกิดความพอใจแล้ว ก็ชี้อว่าถูกธรรมเหล่านั้นผูกไว้แล้ว ภิกขุทั้งหลาย เรากล่าวความติดใจนั้นว่า เป็นสังโยชน์....

ກົກໜຸທັງໝາຍ ສັງໄໂຍ່ນ ۷ ປະກາດເຫັນີ້
ລ ປະກາດອະໄຮບ້າງ ຄື່ອ ອຸນຸນຍສັງໄໂຍ່ນ ປົກລົງສັງໄໂຍ່ນ
ທິກູ້ສັງໄໂຍ່ນ ວິຈິກິຈຈາສັງໄໂຍ່ນ ມານສັງໄໂຍ່ນ
ກວາດສັງໄໂຍ່ນ ອວິຊາສັງໄໂຍ່ນ

ກົກໜຸທັງໝາຍ ເຫັນີ້ແລສັງໄໂຍ່ນ ۷ ປະກາດ.

-ບາລີ ສຕຸຕກ. ອົ. ແກ/ຕ/ຜ.

ກົກໜຸທັງໝາຍ ສັງໄໂຍ່ນ ۱۰ ປະກາດເຫັນີ້
۱۰ ປະກາດອະໄຮບ້າງ ຄື່ອ ໂອຮັມກາຄີຍສັງໄໂຍ່ນ
(ສັງໄໂຍ່ນເບື້ອງຕໍ່າ) ៥ ປະກາດ ແລະ ອຸທິມກາຄີຍສັງໄໂຍ່ນ
(ສັງໄໂຍ່ນເບື້ອງສູງ) ៥ ປະກາດ.

ກົກໜຸທັງໝາຍ ກົ້ໂອຮັມກາຄີຍສັງໄໂຍ່ນ
៥ ປະກາດອະໄຮບ້າງ ຄື່ອ ສັກາຍທິກູ້ສັງໄໂຍ່ນ ວິຈິກິຈຈາ
ສີລັບພົດປຽມາສ ກາມຈັນທະ ພຍາບາຖ ...

ກົກໜຸທັງໝາຍ ກົ້ອຸທິມກາຄີຍສັງໄໂຍ່ນ
៥ ປະກາດອະໄຮບ້າງ ຄື່ອ ຮູປຣາຄະ ອຽປຣາຄະ ມານະ
ອຸທິຈະຈະ ອວິຊາ ...

ກົກໜຸທັງໝາຍ ເຫັນີ້ແລສັງໄໂຍ່ນ ۱۰ ປະກາດ.

-ບາລີ ກສກ. ອົ. ແກ/ດດ/ຕຕ.

กิกขุทั้งหลาย ถ้าพากอัญญเดียรลีย์ปริพพาชก

พึงถามເເວົວທັງຫລາຍອຍ່າງນີ້ວ່າ

ຜູ້ມືອາຍຸທັງຫລາຍ

ທ່ານທັງຫລາຍອູ່ປະພັດຕິພຣໍມຈຣຍີໃນພະສົມໂຄດມ
ເພື່ອປະໂຍໜ໌ວະໄຮ

ກົກຂຸທັງຫລາຍ ເນື່ອເເວົວທັງຫລາຍຖຸກຄາມອຍ່າງນີ້ແລ້ວ

ພຶ້ງຊື່ແຈງແກ່ພວກອັນຍຸດີຍົມົງກະເລຳນັ້ນອຍ່າງນີ້ວ່າ

ຜູ້ມືອາຍຸທັງຫລາຍ ເຮົາທັງຫລາຍອູ່ປະພັດຕິພຣໍມຈຣຍີ

ໃນພະຜູ້ມືພະກາດເພື່ອລະສັງໂຍໜ໌.

-ບາລີ ມහາວັດ. ສ. ๑໙/๓๓/๑໩໐.

ກົກຂຸທັງຫລາຍ ອານາປານສຕິສາມາດ ວັນບຸດຄລເຈີບແລ້ວ
ກະທຳໃໝ່ມາກແລ້ວ ຍ່ອມເປັນໄປເພື່ອກາລະສັງໂຍໜ໌ທັງຫລາຍ.

-ບາລີ ມහາວັດ. ສ. ๑໙/๔໙/๑໩໐.

ຂອມລຽມນີ້ ຈັດກຳເພື່ອປະໂຍໜ໌ກາງກົກສູ່ສາຮານນີ້ເປັນຮຽມການ ລິສິກົງທີ່ໃນດັ່ງນັ້ນນີ້ໄດ້ຮັບກາງສົງຈະໄວ
ໃນກະຈັດກຳທີ່ເກີດແມ່ແປ ໂປຣດີເຫັນວ່າມີຄວບຄມ ເພື່ອຮັກກາຄາມຖຸກທີ່ອັນຂອ່ມູນ ໄກສອນນຸ່ມ ໃຫ້ອ່ອນນຸ່ມ ໃຫ້ອ່ອນນຸ່ມ ໃຫ້ອ່ອນນຸ່ມ

ເປັນຄຸນລັກນົດອັກຍົບແລະປົກກາດ້ານຂອ່ມູນ ໃນການຈັດກຳທີ່ເພື່ອຄວາມສະດວກແລະປະຫຍັດ ຕິດຕ້ອໄດ້ທີ່

ພຸຖ່ວຈົນກົກຂຸດົກຖອມລົນທີ່ ໂທຣ. 09 2526 1236

ຕັ້ງແທນຄະະຕີບີ່ ຄຸນສັຫຼັງຢາ ຄຸນໜະນະ ໂທຣ. 09 2526 1236

ມູນລົມພຸຖ່ວຈົນເມືນທີ່ ໂທຣ. 08 2222 5790 - 94

ດີດາມກາງເພັນພຸຖ່ວຈົນຄະສອນດາມທັກພຸຖ່ວຈົນ ໂດຍພະອາຈານຍົກຖົກທີ່ ໂສຊຸມີພໂລ ໄດ້ທີ່

Facebook : Buddhawajana Real | YouTube : Buddhawajana Real

Instagram : Buddhawajana Real

www.watnapp.com | media.watnaphahpong.org | www.buddhakos.org

ຄລືນ ສ.ວ.ພ. FM 91.0 MHz ຖຸກວັນພະ ຂ່າວປ່າຍ

ພຸຖ່ວຈົນເມືນ
Buddhawajana Real

e-Donation ຂ່າວປ່າຍ

ຮ່ວນສັນບັນດາມເພັນພຸຖ່ວຈົນໄດ້ກ່າວການ : ໄກຍພານຍັຍ
ເຊື້ອບໍ່ນັບທີ່ : ວັດນາປ່າພົງ ເລກທີ່ບໍ່ນັບທີ່ : 318-2-46175-6

ເຊື້ອຈົດນາຈາກເພື່ອປ່າກການຮັບອະນຸຍາຍກົດຖຸກີດໄດ້ກ່າວ
ຝຳຕາ ວັດນາກະນະຕົບຍີ 092-526-1236